

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul V, nr. 4 (20), 2006 BISTRIȚA

© În căutarea idealului pierdut – Gheorghe Crăciun © Eveniment:
Încă propoieziții de Vasile Gogea, *Povestea târfelor mele triste* de
Gabriel García Márquez, *Dicționarul Biografic al Literaturii Române* de
Aurel Sasu © Poezia Mișcării literare: Adrian Suciu, Valeriu Varvari, Luigi
Bambulea, M. E. Ganciu, Leonard Picus © Proza Mișcării literare: Aurel
Podaru, David Dorian, N. M. Tomi © Dialogurile Mișcării literare:
Constantin Cubleşan, Petru Cimpoeșu © Eseuri de Gheorghe Glodeanu,
Daniela Fulga, Adrian Mureșan, Nicolae Iuga © **Radu Petrescu la
Prundu-Bârgăului** © Echivalențe: Georg Heym © Arhiva Coșbuc ©
Caietele Rebreanu © Raft © **Sfântul Augustin despre căderea Romei**
© Plastică © Album cu scriitori © Parodii de Lucian Perța ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul V, nr. 4 (20), 2006, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN
Mircea MĂLUȚ

Coperta: Marcel LUPȘE
(În imagine Gheorghe Crăciun).

Număr ilustrat cu lucrări de Ovidiu AVRAM.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Gării, nr. 2, 420041
Telefon/fax: 0263/211828, 0263/233345
E-mail: miscarealiterara@hotmail.com
olimpiu49@yahoo.com
ioanpinte2002@yahoo.com

Administrația:

Olimpia POP, consilier editor,
Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud,
Alexandru CÂȚCĂUAN, marketing,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Revista apare și cu sprijinul
Consiliului Municipal Bistrița.

Tiparul: S.C. Aletheia Design S.R.L. Bistrița

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

- Editorial:** Scriitorii se citesc între ei / 1
Nicolae BOSBICIU: Gheorghe Crăciun și cartea neagră a scriiturii / 2
Septimiu NICUȘAN: Despre viața și pătimirile unei românce,
multiplicată / 4
Iulia BADEA-GUERITÉE: Crăciun sau elogiul lentorii / 6
În pielea unei femei / 6
Gheorghe CRĂCIUN: „Știi care a fost impresia mea finală, după aceste
discuții despre posibila intrare a literaturii noastre pe piața franceză? Că din
punctul de vedere ale exigențelor actuale cererea e mai mare decât
oferta...” / 7
Gheorghe CRĂCIUN: Femei albastre / 15
Fotoalbum Gheorghe CRĂCIUN / 23
Andrei MOLDOVAN: Luciditatea care ucide / 25
Olimpiu NUȘFELEAN: Gabriel García Márquez sau descinderea în moarte
prin iubire / 28
Lucia DĂRĂMUȘ: Sic itur ad astra (Astfel se ajunge la stele) / 31
Adrian SUCIU: Poezii / 33
Aurel PODARU: Troica / 36
Constantin CUBLEȘAN: „M-am căutat, întotdeauna, pe mine și mă caut în
continuare” / 37
Gheorghe GLODEANU: Parada dascălilor / 43
Ion MOISE: Revelația unui „Jurnal” / 49
Valeriu VARVARI: Poezii / 53
David DORIAN: Andra / 56
Petru CIMPOEȘU: „O calitate esențială a celui care scrie proză: să nu se
grăbească” / 62
Daniela FULGA: Argezi și jocurile / 69
Adrian MUREȘAN: Apologia împăcării / 72
Nicolae IUGA: Mormântul este gol / 79
Luigi BAMBULEA: Poezii / 81
Maria-Elena GANCIU: Poezii / 85
Leonard PICUS: Poezii / 86
Marian Nicolae TOMI: Ceasul / 89
Cornel COTUȚIU: NU... / 94
Ion BUZAȘI: Din istoria poeziei religioase românești / 95
Ioan PINTEA: „Girafa” și Saeculum-ul / 98
Alina PETRI: Zapping Liviu Rebreanu sau Interviu imaginar despre ce este
literatura / 102
Victor ȘTIR: „Jocurile” poetice și morale / 104
Cornel COTUȚIU: „Luminătorul” de Vermeș / 105
Ion Radu ZĂGREANU: Privirea care ne modifică / 106
Ion BUZAȘI: Memorialistica unui cărturar ardelean –
Ion Pop Reteganul / 107
Mircea POPA: George Coșbuc în două momente documentare / 109
Corneliu LUPEȘ: Muzeistica rebreniană amenințată de pericolul
amputării / 111
Nicolae VRĂȘMAȘ: Radu Petrescu la Prundu Bârgăului / 113
Virgil RAȚIU: După... Süskind / 118
Nici despre brânză, nici despre posmagi . 119
Georg HEYM: Poezii / 121
Iuri TRIFONOV: Mulți oameni își puneau speranța într-o
„lovitură definitivă” / 123
Sanctus Aurelius Augustinus Hipponensis: De excidio Urbis Romae
(Despre distrugerea cetății Roma) / 125
N. STEINHARDT: Serigrafiele lui Ovidiu Avram / 131
Lansarea Almanahului „Cuvinte” / 133
Album cu scriitori / 134
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu / 135
CITITOR DE REVISTE: 136

Scriitorii se citesc între ei

Într-o vreme când se vorbește de o criză a lecturii, se spune că, în lipsă de cititori, scriitorii se citesc între ei. Dacă e vorba de o criza reală a lecturii, nu putem ști și mai ales unde ar fi cauzele. Sînt absorbiți cititorii, mai ales cei tineri, de internet? Dar tentația „ieșirii din lectură” a tinerilor nu e chiar nouă. Se face însă puțin, mult prea puțin, pentru aducerea tinerilor spre lectură. Și apoi la ce raportăm scăderea interesului pentru lectură? La producția editorială, care este, cred, în creștere și în continuă perfecționare. Tehnic, apar cărți tot mai frumoase, mai bine realizate tipografic. Ne raportăm la piața de carte din România de pînă în '89? O piață, desigur, mai bine organizată decît azi. Dar cine-i de vină că nu avem o piață de carte desfășurată mai bine? Cititori, însă, există. Tirajul inițial al romanului *Povestea tîrnelor mele triste* de Gabriel García Márquez a fost de un milion de exemplare pentru America Latină și pentru Spania, vînzîndu-se însă înaintea de ieșirea pe piață a cărții mii de exemplare dintr-o ediție-pirat.

Faptul că scriitorii se citesc între ei este un lucru de căutat, nu de evitat. Desigur, criticii sînt cei care dau, de obicei, tonul receptării unui autor, ei stabilesc ierarhii, care, deși „personalizate”, sunt mai puțin suspectate de subiectivitate decît ierarhiile făcute de un scriitor. Ierarhiile, ca și receptările operate de critici sînt obiective, dar au și un aspect mai ... tehnicist, artificial. În laboratorul de receptare prin lectură a lumii, propriu scriitorului, priza la sensuri e mai diversă, mai nuanțată, mai subtilă. Într-o perioadă când este pusă sub semnul întrebării fascinația lecturii, prin cititul făcut de scriitori între ei actul lecturii se întărește, se aprofundează, se diversifică. Nu cititorul empiric îmbogățește lectura. Nu el o flexibilizează pentru a întări și îmbogăți textura lumii.

Și apoi, când vin „tinerele talente” spre literatură, cei mai buni nași ai acestora sînt tot scriitorii. Nu-i de neglijat nici prestația criticilor și în această direcție, rolul lor sanogen, dar scriitorii (ficționali) par a avea mai mult fler, mai multă îndrăzneală creatoare?, în depistarea celor aleși. În perioada de glorie a poștei redacției, aceasta e ținută mai ales de scriitori, fie ei poeți sau prozatori. Lectură „incipientă” a celor care bat la porțile literaturii e făcută cu mai mare tragere de inimă și comprehensiune, cu mai multă atenție și participare, cu mai mult sacrificiu de sine. Iar exigența slăbește rareori. Să fiu iertat, dar scriitorii par să aibă o mai mare înțelegere a rostului scrisului, pe care îl contextualizează mai bine în sensurile lumii.

Lectura scriitorilor care se citesc între ei pare un laborator uriaș în care se obține ceva. Nu știu însă dacă rostul acestui laborator este foarte bine definit. La ce duce această lectură? E făcută din curiozitate? Din amicitie? Pentru delectare? Sau se învață ceva din ea? Se fac raportări. Dar de ce ordin? În ediția de față a revistei noastre, Gheorghe Crăciun mărturisește că, deși se vorbește mereu de necesitatea de a... exporta și literatura noastră, atunci când e vorba să ieșim la... export, nu prea avem cu ce ne prezenta. Îi citim pe ceilalți ca să vedea unde ne plasăm între ei sau pentru a ne găsi o individualitate... aparte? Facem o lectură performantă într-o literatură care e chiar performantă? Și întrebarea aceasta este, sau va deveni retorică?

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Gheorghe Crăciun și cartea neagră a scriiturii

Nicolae BOSBICIU

Recenta apariție la Editura Paralela 45 a cărții prozatorului și eseistului Gheorghe Crăciun, *Trupul știe mai mult. Fals jurnal la PUPA RUSSA (1993 – 2000)*, confirmă obsesia

temelor scrisului și corpului din cărțile sale, îngemănându-le în scriitura acestui volum care este așezat la confluența dintre jurnalul de creație și eseul literar. Scriitorul ne propune în această carte, mai întâi, trei măști cu care își traversează traseul existențial: cea de autor devorat, vampirizat de propriul imbold de a scrie, cea de profesor de literatură, prizonier, uneori, al unei inevitabile stereotipii cu efecte anticreatoare și, în fine, cea de persoană integrată *nolens volens* în cotidian, pândită de mecanicizare, dar rezistând instinctiv acesteia. Toate

aceste ipostaze apar în notațiile prezentului text care trasează liniile sinuoase ale unei hărți existențiale și, în același timp, estetice. Ea, cartea, este o „istorisire” pornită de la intenția clară de dezvrăjire, de demitizare a actului scrierii, pentru că întreaga substanță a volumului se centrează pe dorința de a scrie și, paradoxal, în aceeași măsură, pe senzația de inutilitate a acestui act. În integralitatea sa,

În căutarea idealului pierdut

volumul este întemeiat, de fapt, pe accepțiuni extrem de diverse și frecvent contradictorii ale scrisului, astfel încât în această țesătură oximoronică actul de creație devine echivalent cu suferința perpetuă a mitologicului Prometeu, căruia „vulturul” – scrisul – îi sfâșie, din poruncă zeiască, nemilos și inflexibil „ficatul”.

Noutatea cea mai interesantă pe care ne-o propune Gheorghe Crăciun în acest volum

nu este, însă, cum s-ar părea, cea a modului de a privi geneza și zbaterele scriiturii, ci, în opinia mea, este cea a accepțiunii cu totul aparte pe care autorul o dă trupului, apăsând chiar din titlu asupra acestui reper. Din notațiile când lapidare, sentențioase, când

ample se desprinde clar că „trupul” nu înseamnă aici un reper anatomic, deși se fac uneori referințe la boală și durere fizică, la revelația degradării, ci este ceva dincolo de organic, o realitate situată undeva în zona inefabilului. El are mai degrabă substanța unei ficțiuni. Faptul în sine se lasă intuit dintr-un pariu colosal pe care și-l propune scriitorul: cel al „posibilității de a scrie trupul”. Sigur că pariul aiuritor pornește de la o constatare inevitabilă din sfera

filosofiei limbajului, și anume de la faptul că veridicitatea constructelor noastre lingvistice nu poate fi dovedită dacă ne situăm dincolo de teritoriul cotidianului și al lumii concrete. Limbajul se identifică astfel cu imaginarul și ficțiunea devine la Gheorghe Crăciun un spațiu de refugiu în ipostaza în care scriitorul nu acceptă lumea. Plecând de aici, scriitorul nu se limitează doar la o fugă din fața cotidianului, pentru că în anumite momente e nevoit să recunoască faptul că, oricât ar dori să se elibereze de scriitură, ea rămâne totuși o posibilitate de a încremeni clipa – așa cum năzuia și Faust – și de a ieși astfel din zona perisabilității.

În mai multe locuri din acest volum, autorul meditează asupra relației dintre trup și text. De pildă, într-o însemnare din 1977 pe care o reia aici nemodificată, Gheorghe Crăciun vorbește despre trup ca despre o „formă de pretextuare”, luând ca exemplu proustiana „memoire involontaire”, unde

trupul este un element de fluctuație a cărui apariție este impusă de fluxul discursului, pe când la realiști, textul exploatează trupul ca fundal și îi răpește libera existență. În viziunea lui Gheorghe Crăciun, trupul nu trebuie privit doar ca exterioritate, ci ca existență imprevizibilă, secretă, interioritate. Tot așa și textul nu mai ilustrează viziuni, ci ar trebui să fie o formă de activitate, de acțiune totală. Marea problemă pentru autor, mărturisită adesea în notațiile sale, este însă că scrisul nu are corp pentru a ajunge la capacitatea de a capta senzații reale. De fapt, d-l Crăciun și-ar dori, asemeni celor din generația sa, ca scriitura să fie epurată pe cât posibil de cerebralitate în favoarea unui simț al concretului mai pronunțat, a unei însușiri epidermice.

Notațiile acestei cărți despre viață, cotidian, anotimpuri, condiția umană sau stările lăuntrice îmi aduc aminte de titlul unui eseu celebru al lui Mircea Cărtărescu: „Lumea are forma creierului meu”. Capricioase și contradictorii, ele configurează un spațiu al neliniștii și căutării, al unei solitudini incurabile și al crizelor existențiale. Prin lentila unei subiectivități profunde, imaginea lumii apare mereu textualizată, livrescă și mereu problematizată. Scrisul, această fiară care devoră existența scriitorului, este resimțit ca o agonie sinucigașă, o formă de abrutizare a ființei. El încetinește viața, supunând-o analizei și reflecției. Și atunci când lumea se rostogolește asemeni unui bulgăre de zăpadă de pe un deal, scrisul salvează ceva, oprind prăbușirea sau provocând oarecum o încetinire a ei. Este aici și „binecuvântare”, și blestem, și putere secretă, și neputință. „Binecuvântare” pentru că slăbiciunea de a scrie este, de fapt, o forță care îl ajută pe scriitor să *supraviețuiască* mereu cotidianului și constrângerilor sale. Blestem pentru că, așa cum zicea Borges într-un interviu dat lui William Barnstone, literatura nu ajunge la sângele uman. În cazul lui Gheorghe Crăciun, tendința este de a ajunge la corp, fiindcă prin el, prin senzații cunoști lumea și, în același timp, corpul este ascuns în sinele nostru, cu toate slăbiciunile lui pe care trebuie să le

înfrângem. Până la urmă, reușita rămâne mereu incertă, iar aspirația supraviețuiește tragic.

Alături de aceste subiecte, cartea de față mai surprinde în notații puține și fugare și procesul de construcție a romanului *Pupa russa* și zgârcenia acestora justifică pe deplin sintagma „fals jurnal” din subtitlu. Ca la Alexandru Odobescu mai demult în *Pseudokinetikos*, la Gheorghe Crăciun ideea de jurnal de creație este, în fapt, un pretext de a glosa despre scris și avatarurile sale. De

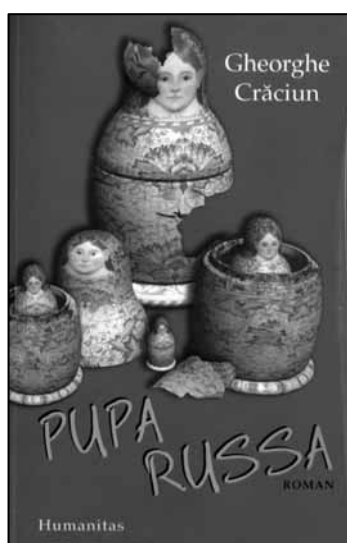
pildă, mărturie pentru aceasta stau pasajele unde autorul discută despre problema falsă a „masculinității” sau „feminității” scrisului, afirmând că personajul Leontina din amintitul roman, în carnalitatea sa „de fum și cuvinte” presupune un pariu flaubertian, depășit prin faptul că el nu se identifică nicidecum cu scriitorul, ci *se naște* din el printr-un dificil proces de bovarizare a creatorului însuși „ca secreție a unei lumi fundamental bolnave”. Căci Leontina e, așa cum aspiră scriitorul în mărturisirea unei note de subsol din falsul său jurnal, o Madame Bovary condamnată de la început, distrusă, supusă gradului zero al imoralității. În structura Leontinei se află un bovarism paralizant al provinciei în care autorul este și captiv, și privilegiat.

Terminând de lecturat această carte mi-am dat seama că, dincolo de orice teoretizări, autorul ei a câștigat pariul de la care a pornit. Scriitura devine de-a lungul cărții o ființă de carne în care *se întâmplă* tot omenescul ce ne caracterizează, de la asfixia în cotidianul care te privează de libertate, până la angoasa morții, de la aspirația de ieșire din sine, până la revolta limitei. O carte a crizei, a unei apocalipse continue într-un veac al crepusculului.

Despre viața și pătimirile unei românce, multiplicată

Septimiu NICUȘAN

Într-o *plăsmuire vie* publicată drept prefață, semnată de prozatorul Mircea Horia Simionescu, la romanul *Pupa russa* de Gheorghe Crăciun (Editura Humanitas, București, 2004), citim fragmentul: „Extraordinarul roman PUPA RUSSA, al nu mai puțin extraordinarului

analist Gheorghe Crăciun, deopotrivă curajos inovator de formule narative, desface prin succesive, fine vivisechii și dibăcii stilistice istoria ivirii pe lume a crisalidei ce va fi curând omidă, fluture, crin, înger. Operă scandaloaasă, precum Apocalipsa. O Apocalipsă la purtător.../ Negreșit,

în valiza mea cu *plăsmuiri vii* (s.m.), definatorii, voi lua pe insula neuitării de tot, a singurătății sau reîntemeierii de lume, istoria spectaculoasă a inocentei, vinovatei Leontina, Femeia esențială după care și eu am strigat...” Dar mai la început se face precizarea: „PUPA RUSSA, o epopă a ivirii și îndumnezeirii simțurilor...”.

Din ce s-a ivit, cum de s-a ivit, cum s-a plămădit, cum s-a maturizat și cum s-a disipat eroina acestui roman, Leontina Guran, doar despre ea este vorba; dar nu numai despre ea, ci despre o „epocă” întregă, am putea afirma, infernală, pe care a traversat-o societatea românească din 1944 până după 1989. Numai că Leontina s-a născut la țară, cum se spune, într-un sat, născută nu mult după '44, și nu prea departe de fostul „Orașul Stalin”, Brașov. După cum numele fiecărei persoane e o cupolă

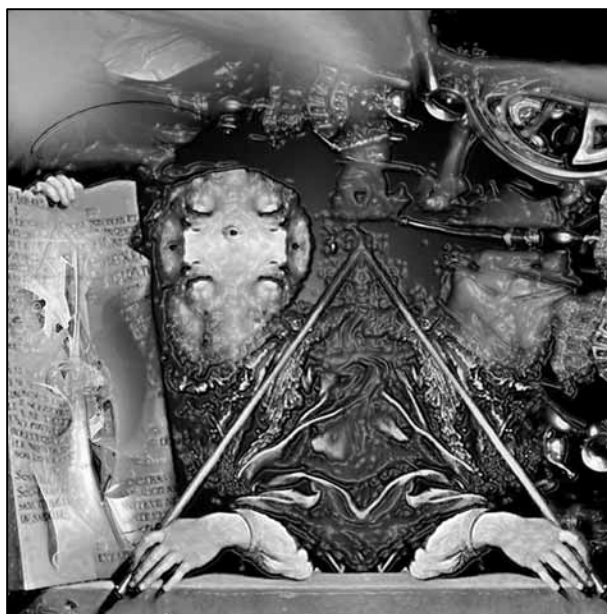
de biserică, iar în acest context se poate vorbi despre *mistica secretă* a numelui (p.14), autorul descrie clar prenumele Leontina (născută Guran), descifrând pe înțelesul tuturor că în interiorul acestei ființe se bat două „principii”, unul feminin și altul masculin: „...Când LEON se întâlnea cu TINA, pământul numelui ei se crăpa brusc ca o burtă umplută din care ies mațele” (p.39).

Leontina era copilă, o fetiță „speriată că nu are destin și va muri de tânără, în chinuri mari”, în timp ce, cu alții de vârsta ei, ce se hârjoneau pe coasta unui deal așezat în preajma satului, descoperă o parașută îngropată acolo de cine știe cine; cam de aici începe povestea, dar și romanul. Autoritățile de atunci află, declanșează o anchetă, specifică regimului. Milițieni, securiști, securiști și milițieni, care nu terorizează numai câțiva cetățeni „în numele” odraslelor lor – de fapt, absolut nevinovați – ci terorizează întreaga localitate. (Așa era „procedura”; tot astfel s-a procedat și după aceea, indiferent de guvernări, groziste, dejiste, ceaușiste, detaliat descrise, în anumite capitole ale romanului.) Ca urmare a acestei anchete, declanșată împotriva „bandiților care luptau în munți”, a „dușmanilor de clasă”, a „elementelor reacționare care urmăreau răsturnarea regimului popular”, „noua democrație a muncitorimii și țărănimii”, prin reprezentanții ei „de clasă”, numite „organe”, îl condamnă pe tatăl Leonei la închisoare (dar nu numai pe el). De acolo, zidarul Ion Guran se întoarce acasă totalmente schimbat. Schimonosită îi era și familia, dar și vecinii. Leontina resimte toate acestea și nu prea, liceană fiind, dar conștientizează că „părinții ei nu au iubit-o”. Din această perioadă „romanul” Leontinei Guran începe să se desfășoare aproape vertiginos; „cercurile” sunt tipice vremii: profesori îndoctrinați, antrenor al echipei de

baschet unde juca, pofticios dar emasculat, o pedagogă de școală, lesbiană și scârboasă, profesori universitari, care o „meditau” pentru facultate, preocupați despre cum ar duce-o la pat, pentru că „toți voiau să-i pipăie pielea de sidef”. Și, din „treaptă în treaptă”, din pat în pat ori pe o masă de birou sau oriunde altundeva, eroina ajunge secretară UTC, mereu înconjurată de foarte mulți „secretari”, apoi, în timpul facultății, instructor de partid, una-ntr-una „călărită” de tot felul de „instructori”, apoi agent al securității din București, bine călărită și de ăia, iar mai pe urmă instructor de partid. Dar pe Leontina activitatea sexuală nu o stimula, pur și simplu îi plăcea, o „activă”, îi dădea senzația că poate „traversa”, după cum s-a și întâmplat. La 28 de ani este nemăritată, dar face și un „efort” în acest sens. Se căsătorește, naște o fetiță, dar realitatea din jurul ei „nu-i răspunde”. Nu se regăsește, în vreme ce societatea comunistă care a cuprins-o ca o pânză de paing, se „dezvolta”, și se „dezvolta”...

Avem în față *istoria* unei *Pupe*. Abia la finalul romanului înțelegem ce „înseamnă” o astfel de păpușă, căreia rușii îi spun Matrioșka: de la bun început, mică-mică și bondoacă și frumușică, deasupra căreia se „așează” mereu alte bondoace și frumușele, până când se aude o voce care șuieră: „Na, curva dracului, să te sature!” (...) „Și capul ei cel frumos de păpușă rusească se sparse în mii de țandări, în mii de senzații și de idei și cele 143 990 de cuvinte ale acestei cărți se împrăștiară pe suprafața lucrurilor din jur ca resturile unui creier explodat”.

Pupa russa este o **construcție** romanească pe care nu am mai întâlnit-o. Are structură, are **partitură**, doar nu întâmplător titlurile capitolelor cărții sunt preluate după *Carmina Burana* de Karl Orff. Iar întreg acest „grilaj beton” – o sintagmă tipică și tare plăcută activiștilor de partid, care mereu, în frunte cu secretarul lor general, „trebuiam să...!” (p.191), aproape pe nesimțite, se încheagă, după cum am notat mai sus, într-o *plăsmuire vie*. Și va rămâne.

Crăciun sau elogiul lentorii

Iulia BADEA-GUERITÉE

Venea la cursuri întotdeauna în blugi, nebărbierit de două zile. Iar noi, studenții săi, ne întrebam de fiecare dată cum poate merge așa încet

Portret Crăciun la Mihaiești.

Foto George Cardas.

cineva atât de-nflăcărat în vorbe. Să nu te grăbești este deviza lui Gheorghe Crăciun, care a știut trăi mereu în ton cu vremea sa, lăsându-și la o parte grijile materiale. Opera acestui profesor de teoria literaturii este mărturia căutării eterne a idealului pierdut. Scrisul pentru el este o terapie. O necesitate în acea vreme. Radiografiind realitatea puteai să evadezi din spațiul comunist: „E de datoria mea să fiu credibil”. Când preda la Brașov, oraș situat în centrul României, unde se mișca între cenaclurile literare și librăria Libris – loc unde obișnuia să-și lanseze romanele –, Crăciun a devenit teoreticianul unei generații „incomode”, „telqueliste”, Generația 80, dar și cel care își scrie și respectă propriile legi („Iată cum trebuie să scrii”).

În pielea unei femei

Comentând interesul suscitât în Franța de literatura română cu ocazia apariției *Frumoaselor Străine*, Gheorghe Crăciun declară: „Nu merită să te îmbeți cu apă rece. Nici de data aceasta nu vom cuceri Parisul.” Jocul cu sintaxa, asemenea lui Gabriel García Márquez sau Alain Robbe-Grillet, parodierea, imortalizarea cotidianului au fost întotdeauna modul său de a exista.

Scriitorul nu a râvnit la o carieră rapidă: și iată că timpul său a sosit. *Lire* a salutat deja *Compoziție la paralele inegale*, apărută în

2001 la Maurice Nadeau și prefațată de Serge Fauchereau. Reinterpretarea pastoralei grecești, Daphnis și Chloe, transpusă într-un limbaj și un decor moderne, i-au adus autorului titlul de „eminentă literară românească” și Odilei Serre, premiul Jean-François Caillé pentru cea mai bună traducere a anului. Ca să scrie *Păpușa rusească*, ultimul său roman, Crăciun a intrat în pielea unei femei, Leontina, care-și construiește reușita socială pe performanțele sportive și erotice. Ocazie Pentru Crăciun de-a fi uimit de propria-i existență.

(*Lire*, 2005)

În românește de Virginia NUȘFELEAN

Gheorghe CRĂCIUN

„Știi care a fost impresia mea finală, după aceste discuții despre posibila intrare a literaturii noastre pe piața franceză? Că din punctul de vedere ale exigențelor actuale cererea e mai mare decât oferta...”

– Gheorghe Crăciun, trebuie să mărturisesc că înainte de a tomni întrebările pentru acest dialog, „am fugit” la fișa ta biobibliografică. Este un aspect obligatoriu, consider. Cum nu am avut la îndemână un dicționar de scriitori, m-am mulțumit cu „fișa” ta publicată de Humanitas la romanul Pupa russa (2004). Habar nu am de ce eu am reținut că ai fi mai în vârstă decât mine cu vreo 4-5 ani. Când colo, citesc că ești născut în 1950. Recunosc că am gândit dacă nu cumva este vorba de vreo eroare în fișa amintită. Aștept câteva lămuriri și, chiar, amănunte.

– Culmea acestei situații biografice e, dragă Virgil, aceea că, o vreme cel puțin, pe la începuturi, și tu erai în mintea mea un scriitor mai în vârstă decât mine, un șaptezecist cu înclinații optzeciste, al cărui nume mi-era cunoscut mai ales din revista *Echinox*. Și pentru că am amintit aici numele revistei, aș vrea să(-ți) fac o mărturisire și să-mi cer scuze pentru o gafă pe care am comis-o imediat după 1990, când, la sugestia lui Călin Vlasie, m-am lăsat prins de ideea alcătuirii unei antologii de texte teoretice publicate de tinerii scriitori în revistele literare din ultima decadă a comunismului românesc. Mai ții minte, probabil, ancheta *Dreptul la timp* dintr-un număr dublu al *Echinoxului* de la sfârșitul lui 1979, la care ai participat și tu. Ei bine, în momentul când am decis să includ această anchetă – esențială pentru înțelegerea spiritului noii poezii – în *Competiția continuă. Generația 80 în texte teoretice*, neștiind cine e poetul Virgil Rațiu (deși prozatorul cu același nume mi-era deja bine cunoscut), l-am

eliminat din sumar. Am crezut că e vorba de altcineva, de un nume pierdut pe drum, care n-a mai recidivat... Probabil că nici răspunsurile tale nu mi s-au părut suficient de semnificative pentru ceea ce urmăream eu. Acum îmi pare rău de această excludere, deși cred că poezia ta – pe care n-o cunosc deloc – e altceva decât scriau pe atunci Magda Cârneci, Mircea Cărtărescu, Marta Petreu, Dumitru Chioaru și ceilalți participanți la anchetă. Cât despre senzația ta că eu aș fi mai bătrîn decât tine, descopăr și aici un paradox. Dacă m-aș fi născut în 1945, să zicem, aș fi fost – date fiind ideile mele despre scris și literatură – un șaptezecist dezertat cu arme și bagaje în tranșeele optzecismului. Dar și așa, în calitate de produs genetic al anului de grație 1950, cred că optzecismul meu și al grupului din care

am făcut parte în studentie e unul particular. Ideile noastre despre ceea ce voiam să scriem s-au înfiripat la începutul anilor 70, în cadrul cenaclului „Junimea” din București și la revista de perete *Noii* de la Facultatea de

Litere. Cred că aceste idei s-au difuzat mai departe, mai ales prin Mircea Nedelciu și Gheorghe Iova – care au continuat să fie activi în București, la cenaclurile studențești și în grupări

Fragment din curtea părintească.

underground – iar generația '80, așa cum este ea cunoscută astăzi, a explodat spre sfârșitul acestor ani, ca o consecință firească a unor acumulări, printre care și moștenirea *Noilor*. Cred că istoria aparte a grupului *Noii* ar trebui cândva reconstituită. Știu că Gheorghe Ene, proaspăt patron de editură (editura lui se cheamă „Ceea ce”, ca să vezi!), flirtează cu un astfel de proiect...

– *Deoarece cunosc câteva aspecte care privesc încercările tale de debut editorial, sper să nu te deranjeze dacă mă refer și la „debutul” meu, în sensul că eu scriam poezii, dar spre deosebire de tine, nu „am avut răbdare” și, refuzat fiind de alte edituri, am publicat la Litera (București, 1975) un volum de versuri. Știu că tu, în aceiași ani, aveai câteva manuscrise în versuri. Dar nu ți-au „ieșit”. Ai debutat târziu, cum se zice, cu un roman, Acte originale/ copii legalizate (1982). Recurg la această comparație deoarece cunosc anumite „mecanisme” ale editorilor de atunci. După '975, eu având tot un manuscris de versuri la Dacia, redactorul Mircea Oprea mi-a spus răspicat că cu poezie se debutează – „oficial” – foarte greu. M-a întrebat dacă nu scriu proză. Chiar începusem să scriu proză. Era prin 1976-77. Am simțit atunci o anume re- atracție pentru propoziție și frază. Dar Oprea a făcut și o precizare: „nu proză scurtă, ci roman”, pentru că ar fi, zicea, mai ușor de „ieșit pe piața cărți”. Așa am și procedat. Acum, ai afirmat undeva, că nu regreți un debut al tău cu poezie. Dimpotrivă. Care e povestea ta?*

– Povestea e lungă, deși nu foarte complicată. Și eu am fost în Arcadia poeziei...

Dar la urma urmelor, cine n-a fost? Cred că intrarea în literatură, ca scriitor, se face de obicei, pe această poartă larg deschisă și deosebit de seducătoare. Poezia are această dublă calitate imediat perceptibilă: ea este un alt limbaj decât limbajul de zi cu zi (ceea ce-i acordă imediat marca esteticului) dar e și un spațiu în care poți trăi cu iluzia că propriile tale adevăruri interioare pot fi spuse fără nici un fel de responsabilitate civilă. Orice ar spune ei, poezii sunt scuzabili, nu-i așa? pentru că raporturile lor cu terestrul sunt, dacă nu inexistente, atunci cel puțin lipsite de credibilitate. Există un instinct al creației verbale care aproape te obligă să fii poet. În ce mă privește, așa am ajuns să scriu, trecând, între 12 și 19 ani, prin nenumărate mimetisme, de la Alecsandri la Nichita Stănescu, și ajungând în primul an de facultate în impasul poeziei complet demetaforizate. Nefiind un metafizic ca structură – situație pe care am socotit-o multă vreme un handicap –, la un moment dat am descoperit că poezia figurativă (bazată, adică, pe figuri) e un mod particular de a minți și atunci totul s-a prăbușit. Din fericire, „drama” mea s-a petrecut într-un context extraordinar de potrivit pentru o necesară schimbare la față. În 1970, eram deja prieten și „tovarăș de arme” cu Ioan Flora, Gheorghe Ene, Mircea Nedelciu, Gheorghe Iova, Ioan Lăcustă. Toți căutau ceva, nici ei nu știau prea bine ce. Toți erau sau fuseseră poeți și nici unul dintre ei nu mai credea în noțiunea curentă de poezie, toți păreau insensibili la poezia vremii. M-am pomenit că fac și eu parte din acest grup aproape fără să-mi dau bine seama cum. Ne întâlneam zilnic, vorbeam enorm de mult, maieutica și spiritul scormonitor ale lui Gheorghe Iova ne timorau. El era, de fapt, motorul tuturor căutărilor noastre. Iar ceea ce ne preocupa era un tip de adevăr (artistic, totuși!) care să aparțină atât ființei și persoanei noastre, cât și sintaxei și cuvintelor. Mircea Nedelciu scria deja proză, iar noi, ceilalți, (cu excepția poate a lui Ioan Lăcustă ale cărui începuturi nu-mi sunt prea bine cunoscute), voiam să ajungem la o poezie „tranzitivă” (chiar dacă nu foloseam pe atunci termenul) directă, liberă de orice retorică, sinceră și construită în același timp, la ceva asemănător poemelor filosofice ale lui Parmenide, Anaxagoras, Empedocle. Nici Nedelciu nu era departe de un astfel de

deziderat, pentru că – îmi dau seama acum – prozele lui din *Aventuri într-o curte interioară* sunt de fapt niște poeme extinse, existențiale, obsedate de autenticitatea faptului trăit, ceea ce nu exclude – cum bine știu cei care l-au citit – ideea de construcție bine articulată, problema „ingineriei textuale”, pe care Mircea Nedelciu a și teoretizat-o în câteva articole. În ce mă privește, poezia mea de atunci (perioada 1971-1976), adunată în volume precum *Legi de mișcare*, *Legi de supraviețuire*, *Sintaxă*, *Fenomenologia percepției*, cultiva câteva obsesii de care nu am reușit să scap nici azi, rămase, pentru un ochi atent, în interstițiile romanelor mele: poetica actului de a scrie, simultaneitatea dintre lume și simțuri, stări precum nostalgia, așteptarea, singurătatea, melancolia puse în directă relație cu inexistența unui limbaj procesul al vieții noastre interioare, fascinația față de mărunta cosmicitate a cotidianului. Zac prin dosarele mele de arhivă personală sute de texte cu astfel de teme. Poate le voi recupera cândva. Să menționez, totuși, că în 1973 am încercat să debutez cu primul volum din lista de mai sus la Editura Eminescu și că am fost selectat cu vreo 7-8 poezii pentru un caiet al debutanților (primul din acest lugubru proiect național de masificare a tinerilor scriitori, la care ulterior au fost obligate să se alinieze toate editurile), dar am refuzat să mă las înghițit de un astfel de malaxor. Mă felicit și astăzi pentru acest gest care m-a costat încă aproape zece ani de așteptare (*Acte originale/ copii legalizate* a apărut în 1982) dar și, ca fapt pozitiv, transformarea poetului din mine în prozator.

– *De la debutul tău editorial, încununat cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România, până să publici a doua carte, tot un roman, Compunere cu paralele inegale, 1988, au trecut, pentru un scriitor, ani, nu glumă. De ce a fost așa? Ce ai făcut în acest răstimp? Cum te „certai” cu tine „în așteptare” la porțile editurilor?*

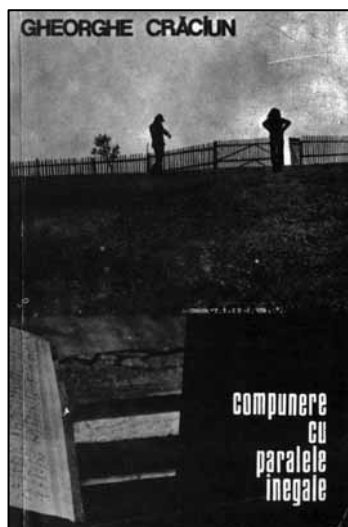
– Dragă Virgil, să nu exagerăm. Chestia asta cu „așteptarea la porțile editurilor” e, chiar și în biografia generației noastre, de multe ori un subterfugiu. Știu că astăzi e încă la modă să te lauzi cu eșecurile și neîmplinirile tale din perioada comunistă. De aceea n-aș vrea să fac și eu o figură de ins vindicativ, care-și transferă frustrările și eșecurile într-o exterioritate condamnată din toate punctele

de vedere. E adevărat că scriitorii tineri ai ultimului deceniu de comunism au fost aproape toți, în mai mică sau mai mare măsură, niște victime ale sistemului, supuși fiind unor restricții și obstrucționări de care scriitorii cu nume ai vremii n-au prea avut parte. Nici eu n-am fost exceptat de la aceste strategii șicanatoare, care nu veneau doar din partea forurilor ideologice ale partidului comunist ci și din partea unor scriitori mai vigilenți care lucrau prin edituri. Personal, am avut parte și de astfel de redactori care îi priveau chiorîș pe noii veniți și făceau tot ce puteau pentru a

le pune bețe în roate. Acum însă, după ce am publicat câteva cărți și mi-am tăbăcit bine pielea în contact cu noxele și acizii lumii literare, simt că mi-au pierdut dispoziția – pe care, recunosc, am avut-o o vreme – de a-mi redeschide și obloji vechile răni. Oricât de melancolic-depresivă mi-ar fi natura (și așa este!), încerc să nu trăiesc cu fața întoarsă către trecut. Că trecutul îți poate anihila energia și capacitatea creatoare, am înțeles exact în perioada când eram profesor de română într-o localitate de la marginea județului Brașov și lucram la această carte amintită de tine, *Compunere cu paralele inegale*. După apariția *Actelor*, am fost atît de năucit și speriat de ceea ce scrisesem (cartea mi se părea stupid de prost scrisă), încît multă vreme m-am gîndit la refacerea ei, la o altă structură, la o aprofundare a lumii de acolo etc. Am trecut printr-un blocaj astăzi imposibil de explicat. Scriam totuși și texte noi, fără să știu ce voi face cu ele, care se întîlneau pe aceeași undă de rezonanță, dar le scriam crispat, bolnav de tot soiul de inhibiții, cu spaima că n-am deloc stofă de prozator. Pînă în ziua cînd am avut brusc revelația că pot să adun totul într-un roman de dragoste avînd ca pilon de rezistență rescrierea romanului lui Longos, *Dafnis și Cloe*. Ei bine, această rescriere m-a vindecat de toate, m-a îndepărtat de toate

viciile mele lexicale și sintactice, m-a obligat să respir cu toată cutia toracică și să nu-mi mai caut în minte cuvintele cu penseta. Firește, odată romanul terminat, n-a fost deloc ușor să-l public. Doi ani la rând a fost scos din planul

editorial de la Eminescu, ca în cele din urmă să-mi vină mintea la cap și să mă reîntorc la primul meu redactor, Magdalena Bedrosian, o doamnă admirabilă și un mare critic de text, care a reușit să-l impună la Cartea Românească.

– Pentru că deocamdată în dialogul nostru ne

aflăm tot prin anii '980, eu, mărturisesc, neagreând de la bun început împărțirea scriitorilor pe „generații” – o „chestie” la modă atunci – cum receptai această catalogare critic-literară? Cum o consideri acum?

– Scuză-mă, dar întrebarea ta nu-și prea are rostul, câtă vreme în mai multe ocazii eu m-am declarat un optzecist incurabil și un om cu vocația grupului. Dacă însă pui problema strict teoretic, asupra împărțirii scriitorilor pe generații am destule observații de făcut. În primul rând, aș atrage atenția asupra faptului că nu întotdeauna criteriul cronologic e definitoriu pentru o generație. Chiar în cadrul generației 80, există destui scriitori importanți care prin convingerile și modul lor de a scrie nu sunt optzeciști. Cred că acesta e cazul lui Dan Damaschin sau al lui Tudor Dumitru Savu, de pildă. Pe când Liviu Ioan Stoiciu, Ioan Lăcustă și Bedros Horasangian, născuți cu câțiva ani înainte de 1950, aparțin acestei generații. În al doilea rând, și ca o consecință a primei observații, generațiile se definesc prin specificul creației lor, prin notele lor diferențiatorie. E vorba de teme, stiluri, raporturile cu realitatea, viziunea despre rosturile scrisului, predilecția pentru anumite forme de discurs etc. Generațiile puternice au capacitatea de a crea prin activitatea lor paradigme literare și culturale distincte. În literatura noastră există câteva modele pe care

istoricii literari le și discută ca atare: cel pașoptist (deși mie îmi place mai mult termenul de „bonjurist”), cel junimist (epoca marilor clasici), modelul interbelic, cu prelungirea lui neomodernistă din anii 60, și modelul care a început să se constituie în anii 80 și a rămas pînă astăzi dominant. În echivalență cu optzecismul, unii critici și scriitori vorbesc, cum bine știi, despre un model postmodernist, în care se includ de la sine și poeți precum Mircea Ivănescu sau Leonid Dimov, și prozatori ca Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu. Cred că aceia care gîndesc așa nu greșesc prea mult. Sunt însă departe de adevăr vocile care se grăbesc să vadă în literatura tînără de după 1990 altceva decît o continuare a epistemei estetice impuse de Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Mariana Marin, Mircea Nedelciu, Alexandru Vlad, Cristian Teodorescu și colegii lor de debut din urmă cu un sfert de secol. Nu pot însă să nu recunosc că în momentul de față paradigma optzecistă a ajuns în punctul epuizării propriilor ei resurse, dovadă și valoare incertă a poeziei și prozei scrise de tinerii de azi. Nu mai vorbesc de cazurile flagrante în care noii critici ai zilei ridică în slăvi valoarea unor autori, altfel cu totul onorabili, care, fără precedentele literare amintite mai sus, cu greu și-ar fi putut găsi o identitate. Da, știu că astăzi se vorbește despre o așa-numită generație douămiistă. Foarte bine, să se vorbească, pentru că din punct de vedere cronologic lucrurile așa se și prezintă, au apărut în ultimii cinci-șase ani zeci de scriitori tineri deosebit de talentați și promițători. Ce n-am înțeles eu pînă acum e dacă ei vor sau nu ceva de la literatură, dacă au înțeles cu adevărat ce înseamnă o schimbare de model ontologic și cultural. În cazul că ambiția lor e doar aceea de a confunda literatura cu viața, limbajul literaturii cu limbajul străzii, trebuie să spun că asta mă dezamăgește și mă deprimă. Fără un dram de fanatism și fără miza durabilității, literatura adevărată e, pentru mine cel puțin, de neconceput.

– Rămânem tot în deceniul IX, Secolul Anticristului. Îți amintești desigur de Zilele „Liviu Rebreanu” și, apoi, de Saloanele „Liviu Rebreanu” organizate la Bistrița, la care ediții, din 1983 pînă în 1988, nu ai

absentat. Ce-ți mai „spun” acele „evenimente” cu caracter național?

– N-am înțeles nici pînă astăzi dacă ceea ce s-a întîmplat la Bistrița în perioada amintită de tine a fost un șir de întîmplări fericite, scăpate de sub ochiul vigilent al partidului, sau o modalitate subtilă a înalților politruci culturali ai vremii de a-i aduna pe intelectualii și scriitorii țării undeva, departe de București, pentru a-i lăsa să vorbească liber și a-i putea supraveghea de la distanță, într-un mod care să nu creeze suspiciunea celor în cauză. Din cîte știu, întîlnirile de la Bistrița, organizate în cadrul Saloanelor „Liviu Rebreanu” n-au avut urmări coercitive sau represive, cum s-a întîmplat, de pildă, cu întîlnirile tinerilor scriitori de la Sighișoara și Buzău, lăsate cu anchete la securitate și suspendarea finală a evenimentelor respective. Nici n-ar prea fi fost motive. La Bistrița s-a practicat un alt tip de confrerie intelectuală, avînd o puternică notă de atemporalitate (departe deci de spiritul literaturii vii, de subversiunea literară și conduita nonconformistă), polarizată în jurul unor personalități ca Mihai Șora, N. Steinhardt, Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru, Andrei Pleșu, Andrei Cornea și alții. Ceea ce se propunea acolo erau comunicări și discuții inițiate pe și după modelul cultural al Școlii de la Păltiniș, moșită, cum știm, de Constantin Noica. N-aș putea să evaluez acum cît de puternică a fost aderența celorlalți participanți, majoritatea scriitori tineri nu foarte cunoscuți pe atunci, la acest model, dar fascinația față de el a existat. Ne bucuram să fim împreună cu cei amintiți mai sus, să-i ascultăm și să-i vedem cum discută. Pentru mine, cel puțin, ca dascăl de școală generală la Zărnești, sub Piatra Craiului, important era sentimentul unei complicități speciale cu un etaj al culturii noastre de care altfel nu aveam cum să profit pe viu. Dar și mai important era contactul cu colegii mei de generație, dialogul cu ei, desfășurat de multe ori dincolo de rigorile simpozionului despre opera lui Rebreanu, la o cafea sau un pahar de vin. Bistrița rămîne un reper important al *Bildungsroman*-ului generației mele. Uite, era să trec peste faptul (împardonabil!) că la Bistrița mi-a fost dar să văd și cîteva extraordinare expoziții de pictură, semnate de Alexandru Chira, Ion Dumitriu, Horia Bernea, Constantin Flondor, Teodor Moraru, sau *happening*-uri și spectacole

teatrale de stradă de mare curaj estetic și politic. Și cum aș putea să uit, dragă Virgil, vocea ta de stentor al urbei și mitologicul tău megafon cu care mobilizai poporul să voteze cultura în cadrul, de pildă, al festivalului „Alegoria”? Iarăși, mi s-ar părea un gest de nepolitețe crasă să nu amintesc aici numele celor care au făcut posibil, în plin regim național-comunist, acest fenomen bistrițean fără egal: Oliv Mircea, Vasile Tolan, Miron Duca, Gavril Țărmure, Nik Șerban, Alexandru Uiuiu, Rodica Barna.

Mai sunt cu siguranță și alții, de care nu-mi mai amintesc acum și le cer scuze.

– *Vorbește-mi despre Radu Petrescu față de care ai o admirație fără de egal, mai cu seamă că Radu Petrescu a avut și „șansa” și „neșansa” de a petrece cîteva ani, ca profesor, pe meleagurile Bistriței. Apoi despre Mircea Nedelciu. Apoi, neapărat, despre Ion Dumitriu. Insist să faci astfel de memorări. Nu știi de ce, am impresia că, mai cu seamă Ion Dumitriu, pare lăsat undeva în uitare.*

– Cu Radu Petrescu am ajuns să mă cunosc grație lui Horia Bernea care prin 1977-1978 aflase de preocupările mele în domeniul creativității infantile. La școala din Zărnești unde eram profesor, localitate în care Horia Bernea poposea adesea, în vizită la prietenul lui, Theodor Rusu – un om admirabil, cu care mi-am petrecut în timp sute de seri, în așteptarea cursei muncitorești de Brașov cu care făceam naveta – înființasem un cnaclu-laborator și îi învățam pe copii să scrie literatură. Unii dintre ei mi se păreau de-a dreptul geniali, așa că le făceam o propagandă furibundă. Horia Bernea a avut și el parte de aceste exaltări ale mele și văzînd cît sunt de pornit a decis să mă pună în contact cu autorul *Sinuciderii din Grădina Botanică*. Nu m-a trimis la prozatorul Radu Petrescu, ci la specialistul în creația infantilă care, pe vremea cînd era profesor într-un sat din județul Bistrița, făcuse exact ceea ce făceam eu, îi învățase pe copii să-și descopere sensibilitatea

și s-o pună pe hîrtie. Mi-am programat special un drum la București pentru această întîlnire, deși în momentul în care am intrat în casa de pe strada Pitar Moș nu citisem nici un rînd din cărțile lui Radu Petrescu. Aveam 28 de ani și

Studiu pentru coperta *Acte originale-Copii legalizate*.

ar fi trebuit să-mi fie rușine pentru ignoranța mea, care, cu excepția cîtorva nume, privea toată proza noastră de atunci, inclusiv cărțile lui Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu. Nu și *Încercarea scriitorului*, volumul de debut al lui Tudor Țopa, pe care îl citisem cu mari delicii, fără să fac legătura cu „Școala de la Târgoviște” despre care nu știam nimic. Ulterior, grație și discuțiilor noastre (eu, Iova, Nedelciu) cu Dan Culcer – un alt om providențial al destinului meu de scriitor – am început să înțeleg multe și să mă las absorbit de ceea ce se întîmpla în spațiul prozei noastre „alternative”. În 1978, cînd l-am cunoscut pe Radu Petrescu, eram deja autorul a vreo două sute de pagini dactilo din *Acte originale / copii legalizate*. Mi-a trebuit mult curaj să i le arăt noului meu prieten, mai ales că lectura *Oceanului întors* mă speriasse. Nu mai întîlnisem niciodată pînă atunci un scriitor român atît de obsedat de rigorile scrisului, în timp ce eu visam la tot soiul de experimente riscante. Din fericire, după ce m-a citit cu creionul în mînă, Radu Petrescu m-a admis imediat în grupul pușinilor săi prieteni iar eu m-am simțit obligat să-i trag după mine în această nouă confrerie și pe Mircea Nedelciu și Gheorghe Iova. Cînd a apărut volumul de debut al lui Mircea, i l-am dus imediat lui Radu Petrescu iar el, ca răspuns, mi-a dat să citesc micul roman *Interior* de Constantin Fântăneru – care a și devenit imediat o carte de

referință a trioului nostru de la fosta revistă *Noii*. Apoi, vreme de vreo trei ani, deși deloc sistematic, au început să se deruleze întîlnirile noastre comune, cu nesfîrșite discuții pe cele mai neașteptate subiecte (unele consemnate în volumul *Părul Berenicei*). Uneori, la aceste discuții era prezent și prietenul nostru Ion Dumitriu, profesor de desen la o școală generală din București, care se cunoscuse cu Radu Petrescu înaintea noastră, pornind tot de la preocupările lui pentru creația copiilor dar în domeniul artelor vizuale. Spațiul acestui interviu e prea puțin generos pentru a încerca acum o reconstituire a personalității acestor prieteni ai mei (Radu Petrescu, Mircea Nedelciu și Ion Dumitriu) despre care, iată, nu mai putem vorbi decît la trecut. Dispariția lor, ca și recenta dispariție fulgerătoare a lui Ioan Flora, pe mine unul m-a transformat într-un fel de samurai singuratic care nu-și mai găsește locul între pușinii prieteni care i-au mai rămas. Despre Radu Petrescu și Mircea Nedelciu am publicat în urmă cu cîțiva ani o carte. N-am știut să fac altceva. Cîteva din picturile lui Ion Dumitriu stau pe pereții camerei mele de lucru. Le simt ca pe niște imagini protectoare. Aseară am intrat pe Internet și am vizitat pentru prima dată *site-ul* Ion Dumitriu, deschis de fiul său Radu. Am revăzut lucrări pe care le știam încă din faza lor de șevalet. Mi s-au împăienjenit ochii și mi-am adus aminte din nou de conclavurile noastre „literar-artistice” din atelierul de pe strada Biserica Amzei din București. Aproape că nu există pictor sau scriitor român important care să nu fi trecut prin atelierul lui Ion Dumitriu. Iată o altă secvență de istorie culturală recentă care ar trebui cîndva scrisă...

– Ai avut, ai „dușmani” critici literari? Iar pentru că veni vorba despre critică literară și eseistică – o altă preocupare a ta – ba ai coordonat și Istoria literară pentru elevi și profesori (Ed. Cartier), această „latură” nu-ți fură prea mult timp din timpul pe care ar trebui să îl acorzi prozei?

– Prefer să nu vorbesc despre dușmani. Știu bine că toți aceia pe care i-aș include în această categorie sunt niște indivizi limitați și cu o cultură destul de precară, care fac critică pentru a se afla și ei în treabă, fără să înțeleagă adevăratele motivații ale scrisului și literaturii. Frivolitatea, populismul și umorile subiective nu au ce căuta în încercările de comentare și

evaluare a cărților, de aceea eu unul nici nu iau în considerare astfel de atitudini. Cît despre înclinația mea spre eseistică, teorie literară și proiectarea unor lucrări cu caracter didactic, aceasta e în directă legătură cu riscurile meseriei de profesor. Aș spune însă doar o jumătate de adevăr, dacă n-aș recunoaște faptul că multe din eseurile și articolele mele sunt un reflex al propriilor mele obsesii de prozator. Nu vreau să intru în amănunte și să fac radiografia devenirii mele ca eseist și teoretician, însă pot spune că toate cărțile mele de factură metaliterară publicate pînă acum sunt consecința cîtorva mici manifeste critice publicate în reviste, după 30 de ani, înainte să-mi apară prima carte de proză. Bănuiesc că *Autenticitatea ca metodă de lucru, Trup și literă, Arhipelagul 70 – 80 și Noul Flux* sunt texte pe care le cunoști și tu, pentru că au fost mereu aduse în discuție în majoritatea demersurilor legate de poetica și identitatea generației 80.

– *La romanul Pupa russa, apărut 2004, ai lucrat opt ani. Eu consider acest roman ca fiind cel mai important editat pe piața cărții românești după 1990. Romanul are o structură clară după opera Carmina Burana. Eu îți propun să „deconspiri” de unde pînă unde și-a venit această idee.*

– E posibil să ai dreptate și *Pupa russa* să fie un roman cu o structura similară acestei inclasificabile creații muzicale care este *Carmina Burana*. Faptul că am recurs în denumirea unor capitole din roman la expresii latinești luate din opera lui Karl Orff deschide, iată, calea și pentru alte analogii. Deliberat n-am avut însă în vedere o structură muzicală dată pe care să încerc să o transfer în cartea mea. Trebuie să recunosc, pe de altă parte, că toată proza mea e obsedată de muzică, atît de muzica limbajului, de eufonie cu alte cuvinte, cît și de construcția muzicală la scară mare, de structurile armonice ale întregului. Lucrînd la *Pupa russa*, am avut de rezolvat pe lîngă o mulțime de alte probleme ținînd de contrastele și simetriile narrative ale cărții, și chestiuni de echilibru între module. Romanul e alcătuit din sute de secvențe cvasiautonomie, unele putînd fi decupate ca proze scurte sau poeme în proză, care și-au găsit locul în structura mare din mers, nu însă fără lungi ezitări, căutări, reveniri, eliminări. M-a interesat înainte de toate contrapunctul, și cred că romanul are la

bază o linie contrapunctică neînteruptă, dar m-au preocupat și vitezele sintactice ale scenei și fragmente descriptive, ca și atmosfera lor sonoră, concretizată, după situație, în tonalități grave, senine, comice, ironice etc. Fascinația față de muzica cuvintelor e, pe alocuri, în această carte, atît de puternică, încît cuvintele ajung să capete corp sonor fără voia mea, ca pure creații lexicale, împingînd sensurile spre absurd și îninteligibilitate logică. Nu știu cum și de ce am ajuns în astfel de situații, am descoperit de cîteva

ori în timpul scrierii cărții că sînt prizonierul unui discurs care încerca să spună mai mult decît putea spune, care dispunea de toate resursele mele „haptice” și aproape că mă eviscera de organe, totul în căutarea unei muzici a sensului imposibil de raționalizat. Există în carte nenumărate secvențe pe care le-am scris ca în transă, fără să fi lăsat în mine nici o urmă anamnetică. Nu încetez să mă mir nici acum că am putut trece prin așa ceva.

– ...*Ăăăă, nu mai știu ce să te întreb... Poate te întrebi singur... Poate „ceva” despre experiența ta cu editurile și editorii din străinătate. Cum și ce? Ai receptat de „acolo” semnale care să te impulsioneze?*

– Știi probabil că în urmă cu 5 ani am publicat în Franța, la editura lui Maurice Nadeau, varianta franceză a *Comunerii cu paralele inegale*, în traducerea lui Odile Serre. Am avut norocul unei traducerii de excepție care a și fost apreciată ca atare, fiind distinsă în 2001 cu premiul *Pierre François-Caillé* al Societății Franceze a Traducătorilor. De atunci încoace interesul editorilor străini pentru cărțile mele nici n-a crescut nici n-a scăzut. Proza mea nu e foarte spectaculoasă și nu e nici ușor de tradus. Pe de altă parte, traducătorii adevărați, gata să se dăruiască pentru o carte – cum a făcut Odile Serre timp de doi ani – sînt rari. Eu pe ei mizez și am răbdarea să-i aștept. Cu toate acestea, nu pot să spun că răbdarea mea e pusă la grea încercare.

Sper ca anul viitor să existe în librăriile din lumea francofonă versiunea franceză a eseului *Aisbergul poeziei moderne*. Se lucrează în Ungaria și Franța la traducerea romanului *Pupa russa*. În Germania a apărut abia acum interesul pentru *Compunere cu paralele inegale* și nădăjduiesc să nu fie vorba doar de o furtună într-un pahar cu apă. Lăsînd însă deoparte cazul meu, vreau, dragă Virgil Rațiu, să remarc faptul că momentul actual e unul cît se poate de fast pentru ieșirea noastră în străinătate. Anul trecut, în noiembrie, am fost timp de două săptămîni în Franța, în cadrul

proiectului *Les Belles Etrangères* și am avut întâlniri și cu cîțiva editori francezi. Știau destul de bine ce se petrece astăzi cu literatura română. Cunoșteau nume și cărți, doar că așteptările lor păreau destul de diferite de realizările noastre. Știi care a fost impresia mea finală, după aceste discuții despre posibila intrare a literaturii noastre pe piața franceză? Că din punctul de vedere ale exigențelor actuale cererea e mai mare decît oferta... Sîntem încă o literatură provincială și nu cred că există mijloace exterioare, administrative, pentru ieșirea din această situație.

Decembrie 2006

Interviu realizat de **Virgil RAȚIU**

O notă de încheiere

Gheorghe Crăciun este scriitor, doar știm asta. Prozator, dar mai cu seamă romancier. Este și eseist, traducător. Și, în primul rînd, este un om cu o prezență interioară ascunsă, precum la puțini confrăți am putut observa. O carte care l-a readus în prima linie a prozatorilor contemporani este **Pupa Russa** (Ed. Humanitas, București, 2004), roman pe care eu îl consider cel mai important și mai riguros construit dintre toate scrierile românești care au apărut pe “piața liberă a cărții” după 1990.

Pe George – cum îl apelăm când avem vreme – l-am cunoscut în 1983, primăvara, la Brașov. Știam de el. Noi organizam la Bistrița prima ediție a Zilelor “Liviu Rebreanu” care avea în program și Concursul național de proză scurtă. Chestia asta chiar a fost o nebunie. Am dus-o trei ani, nu fără eforturi, dar cu rezultate remarcabile. Toți prozatorii premiați în acei ani astăzi se află în linia întâi a literaturii contemporane. Și nu numai prozatori.

Așa s-a întîmplat că am descins direct la cel mai renumit Liceu din “orașul de sub Tâmpa”. Acolo l-am găsit pe profesorul Gheorghe Crăciun. A apărut în sala profesorală, unde a fost anunțat că îl așteaptă cineva.

Zilele trecute Gheorghe Crăciun a fost la Bistrița. A revenit. După mulți ani. Chiar anul trecut programasem o întîlnire cu el, dar nu ne-a ieșit. Era vorba de noul său roman. Acum, în recitalul pe care l-a susținut la Galeriile de Artă din Bistrița, a citit despre

cum a scris *Pupa Russa*. George a scris la acest roman opt ani. La un moment dat, mărturisește, avea impresia că nu o să ajungă să-l finalizeze. Jurnalul, fals, la *Pupa* poartă titlul *Trupul știe mai mult* (Ed. Paralela 45, Pitești, 2006).

Și a fost la Bistrița o sărbătoare de seară cu muzică și proză. De calitate. O seară și noapte, oarecum similare, a fost “organizată” și la Campusul Tășuleasa de la Piatra Fântânele. Numai că aici, nu a fost nimic premeditat. Întîlnirea, dialogurile, toate au decurs. La un foc de tabără, la “lumina” unei lanterne ca de minier, Gheorghe Crăciun a susținut un recital memorabil. Citez:

“Scriu pentru a căuta niște limite, dar scrisul nu are limite. Scriu pentru a înlocui continua mea nebulozitate interioară, dar scrisul nu poate înlocui nimic. Scriu pentru a nu deveni o brută mecanică, dar scrisul îmi răscolește instinctele. Scriu pentru a mă apăra de propriile mele impulsuri, dar scrisul îmi aduce o frustrare și mai dureroasă. Scriu și nu mai pot să-mi recâștig (...). Scriu și mă simt tot mai urât (...). Nimic nu mă mulțumește scriind. Scrisul e nesățios, e o dorință oribilă de a depăși umanul (...). Scriu ca să nu mă ascund (...). Scriu pentru că vine moartea, o presimt și n unele stări o doresc.”...

Nu este chiar la îndemîna oricui să “scrie” împreună cu Gheorghe Crăciun! (V.R.)

Iulie 2006

Gheorghe CRĂCIUN

Femei albastre

Aventura mea continua. Timpul trecea și lucrurile se complicau. Voiam să scap, să uit. Mi-era frică sau poate că pur și simplu nu mai puteam. Aveam nevoie de un spațiu de fugă. Speriat de placiditatea tenebroasă a Anei, revoltat tot mai mult de condiția de înlocuitor pe care ea mi-o acorda cu atîta mărinimie, cîntarul senzualității mele începea să încline din ce în ce mai mult spre Adriana. Blonda și pistriuita Adriana Moraru. De cîte ori rîdea, mi se părea că am în față o figură cunoscută de multă vreme. Abia acum îmi dau seama că pomeții ei puternici și largi mă făceau să mă gîndesc în același timp la bătrînețe și la Nicole Kidman-așa-cum-nu-mi-place-s-o-văd-cîteodată. Dar Adriana mă liniștea, îmi înșenina nervii și carnea.

Adriana era o fată cu o fizionomie nespus de luminoasă, de la bărbia rotundă, cu gropiță, la urechile mici, copilărești, de care-și atîrna tot felul de cercei cu forme cabalistice. Și pielea ei untoasă de mămicuță. Vocea ei liniștitoare ca laptele cald. Avea ochi albaștri și mari. Avea degete lungi și unghii roz. Vara purta sandale fără baretă. Iubea fustele largi. Dacă se întîmpla să se afle undeva, în plină lumină, oricine îi putea zări în soare, prin străvezimea fustei, coapsele zvelte, chiloții înguști, cu dantelă. Ei nu-i păsa. Își strîngea părul în coc. Nu-și expunea bustul, nu voia să iasă în față și să cîștige premii. Sîni mari, cu sfîrcuri lungi de viitoare mămică nepricepută. Lasă, că se va descurca ea. N-a murit nimeni din asta. Își dorea doi copii. Știa cum e să fii nevastă și nu avea nimic de comentat. Se măritase din prostie, ca o gîscă. O făcuse și gata. Nici n-ai fi bănuț că are un soț care o neglijează. Nu ajunsese să se masturbeze. Își administra în secret pedepse și recompense. Era mîndră. Își respecta condiția de femeie nefericită. Îi rămăsese fidelă celui cu care se

măritase. Trăia lîngă un bolovan cu mîini și picioare și-i rămînea credincioasă. Soțul ei o confundase cu. Crezuse că. Și se izbise de pudoarea ei, de austeritatea ei morală. Dar Adriana era o femeie frumoasă și el n-ar fi vrut s-o lase din mîină. Nici n-o lăsa. Din cînd în cînd, cîte o buză spartă, cîte un obraz învinețit. Adriana strîngea din dinți și nu ceda. Ajunsese să-i placă bătaia. Ajunsese să-și machieze

Drum printre tulpini.

violent pielea feței. Noroc cu ochelarii de soare. Din cînd în cînd o vedeam la birou ascunsă sub lentilele negre. Așa am ajuns s-o privesc cu atenție. Mă contraria.

Într-o zi m-am pomenit vorbindu-i despre Nicole, cu care i-am și spus că seamănă puțin, și despre furia ei dintr-o scenă de film, cînd bate un bărbat cu pantoful. Pur și simplu îi sparge nasul. Îi sfișie cu dinții urechea. O scenă cu adevărat magistrală, care ea singură făcea un Oscar. Ea nu văzuse filmul și eu nu eram sigur dacă nu cumva confundam încă o dată borcanele. O văzusem pe Nicole într-o astfel de postură sau aș fi vrut s-o văd? Nu-mi dădeam seama. De unde știam totuși cum i se încordează spatele, cum îi zvîcnește brațul, cum i se împurpurează obraji de diavoliță

blondă? De unde aveam eu în memorie acea mișcare de lovire repercutată în fese și gambe, în mușchii ei subțiri ca niște șerpi cu pielea lucioasă? Adriana habar n-avea. Ea nu mergea la filme.

Cînd, în drumurile ei prin oraș, întîlnea vreo galerie de artă, intra să se mai răcorească (sau să se mai încălzească dacă era iarnă). Încet-încet descoperise că-i plăceau culorile. N-o interesau subiectele. Nici în viață n-o interesau subiectele, ci amintirile. Îi plăceau ingredientele vieții, culorile anotimpurilor și lumina, marea și nisipul, iarba bătută de vînt și zăpada spulberată. Îi plăceau ochii bărbaților, umerii femeilor, pletele copiilor, barba albă a bătrînilor, tapiseriile, agatele, broșele de argint, baticurile colorate, rachetele de tenis, pălăriile din pai de orez. Uneori își lega părul blond cu eșarfe. Își înșira pe mîna stîngă cîte cinci-șase brățări de baga, își prindea deasupra gleznei unui picior o curelușă subțire de piele. Atunci de unde venea aerul ei de discreție? De unde aura ei de femeie inaccesibilă? Alain o socotea o îmbrobodită cu mofturi. Comportamentul ei era prea transparent. Amabilă cu toată lumea, mult prea amabilă. Mult prea colegială. Miky era topită după ea. Toate fetele o simpatizau. Cît despre mine, pînă la urmă a trebuit în cîteva rînduri să-i sar în ajutor și s-o îmbărbătez. Am cucerit-o fără să vreau. Apoi a început să mi se facă milă de abținerea ei autoimpusă și i-am devenit pentru o vreme amant.

E seară, afară fulguie rar. Stau cu Roland la un pahar de vin în camera mea de la Institut. Acum știu că una din marile mele greșeli a fost aceea că n-am rămas în Franța atunci cînd mi s-a oferit ocazia. Poate că mi-a fost teamă de complicații. Îi mărturisesc faptul acesta lui Roland, mai mult pentru a-i da apă la moară. În realitate nu știu nici acum cum ar fi fost mai bine. Nu știu și nici nu-mi dau prea bine seama ce ar trebui să fac pentru a cîștiga mai mult timp pentru mine. Cabinetul de avocatură a ajuns să-mi mînnince viața. Merge mai prost decît mă așteptam. Nu prea avem clienți de calibru. Concurența e mare. Nu prea cîștigăm banii visați. Noua însărcinare primită de Teacher n-a schimbat prea mult lucrurile.

Alain încearcă să-mi ridice moralul spunîndu-mi că trebuie „să mai strîngem puțin din cur”, pentru că nu se poate, sîntem mai buni decît alții și pînă la urmă iese soarele și pe ulița noastră. Nu-i împărtășesc deloc optimismul. M-am cam plictisit de dosare și procese și am deja prea multe polițe de plătit, pentru a nu mă revolta împotriva acestei condiții de cal de rasă care trage la plug.

Vezi, Roland, cam asta e. Tu cel puțin ai o viață liniștită. Nu înjuri degeaba, dar asta înseamnă că ai măcar timp să reflectezi asupra lucrurilor care te deranjează. Asta îmi vine să-i spun. Dar Roland dă paharul peste cap și nu zice nimic. Bine, atunci să văd ce-aș mai putea adăuga. Aș mai putea adăuga că în România e isterie. Te uiți la oamenii de pe stradă și te sperii. Toți au priviri încrîncenate, toți fug după ocazii, toți caută o plească. Toți vor bani pe nimic. Toți luptă pentru secunda următoare, pentru un loc în față, pentru ceva care să-i facă să simtă că n-au murit. Unii își fac palate cu piscine, alții caută prin tomberoane. Nimeni nu stă. Nimeni nu pare sigur de nimic. Unii descarcă lăzi cu roșii din Turcia, alții mașini cu baxuri de „Philip Morris”. Unii cerșesc, alții se îndură să dea. Toți vor sponsorizări. Toți pîndesc pe la colțuri. Toți visează să pună laba pe pasărea cu ouă de aur. Nimeni nu se așează pe un scaun ca să se așeze pe scaun. Statul pe scaun e o treabă pasageră. Statul degeaba e un fel de pîndă. Fiecare visează să fișnească pe vreo turnantă. Toți joacă la loto. Toți și-ar face agenții imobiliare, case de schimb, buticuri, tarabe, ateliere de pus etichete pe blugi, frizerii, garaje, garduri, balcoane, tripouri cu biliard, fabrici de lapte și aracet, internet *cafe*-uri, covrigării, fabrici de spirt, piscine, terenuri de golf. Toți vor să facă negoț cu carne. Fie și cu carne vie. Fie și cu propriile organe. Toți vor caviar. Toți vor să bea whisky de calitate. Toți se simt condamnați, nedreptățiți, uitați de lume, abandonați în noroi, îndreptățiți să. Toți vor mașini Mercedes, aventuri, combine muzicale, pantofi cu șpiț, casete cu femei goale, ceasuri „Rolex”, țoale de lux, *jacuzzi*, petreceri cu lăutari, țigări scumpe, *spagetti* și *pizza*. Toți ar vrea să fie italieni, spanioli, nemți, americani, ruși înecați în șampanie, țigani specialiști în

săbii ninja, sîrbi cu cuțitul în dinți. Toți vor să plece și n-au destul curaj. Toți vor să dea lovitura. Toți vor o țeapă, o țeavă de pușcă, o tavă cu galbeni, o cutie cu dinamită. Nimeni nu vrea să se întoarcă acasă cu coada între picioare. Cu pantalonii rupți în cur. Cu adidașii spărți în talpă. Mai bine culegător de căpșuni. Mai bine salahor la făcut tenci pentru o casă de vacanță în Apenini. Fiecare știe ce vrea și nimeni n-are cu adevărat condiții. Țștia sînt oamenii, asta e țara. Așa ne știe lumea.

Stăm unul în fața altuia și tăceam. E cel mai obișnuit lucru din lume. Tăcerea nu-l împiedică pe Roland să bea în continuare și să nu zică nimic. De fapt, Roland se îndoiește. Mă privește cu neîncredere. Bănuiește ce-mi trece prin cap dar își închipuie că sînt victima unui puseu pasager. Nici n-ar putea să creadă altceva. Ar înnebuni pe loc. S-ar arunca pe geam cu paharul de vin în mînă. Pentru că în mintea lui Roland România e o speranță, e o soluție, e leacul lui din vis. Nu așa credea el. Nu se poate așa. În România el are o casă, o mamă și un cîine legat cu lanțul, el are amintiri și plăceri pe care nu le poate uita, el are un mormînt de beton în care zace tatăl său mort de cancer, și o bicicletă stricată, o ladă cu caietele de școală, o colecție cu ziarul „Scînteia” și alta cu revista „Magazin”, o diplomă de la un concurs de alpinism, o potcoavă bătută în peretele casei, un dulap cu sticle goale, un pahar cu flori de colț uscate, un căpăstru și o haină de blană mîncată de molii, o pivniță cu pereții crăpați, o bucată de funie într-un coș de nuiele, o găleată spartă cu urme de var. Toate acestea au rămas în el pe vecie. Nu așa își închipuia el și eu îi dau dreptate.

Adriana nu era deloc o femeie oarecare. Era o fată melancolică și visătoare căreia îi plăcea să povestească tot felul de mărunțșuri. Iar eu, așa cum e convins și Alain, sînt un tip care știe să asculte. Cu mine Adriana se simțea bine. Mi-o spunea des. Partidele noastre erotice erau urmate de stări total opuse. Eu tăceam epuizat de energie, cu ceafa înfundată în pernă și ochii în tavan. Din cînd în cînd îmi simțeam pleoapele atingîndu-se una de alta ca două membrane uscate. Nu fac niciodată excepție de la regula *post coitum omne*

creatura triste. Pe mine dragostea fizică mă aruncă într-un fel de tunel luminos și paralizat. Adriana, în schimb, era tot timpul veselă, se simțea cumva descătușată. Va îmbătrîni frumos și repede, n-am nici o îndoială. Mereu își aducea aminte de copilărie, de oamenii care „i-au marcat sensibilitatea” (sunt chiar cuvintele ei). Îi plăcea viața la țară. Îi plăceau bătrînii și oamenii în vîrstă pentru că-i dădeau o senzație de siguranță. Îmi vorbea despre mătușa ei Veronica, o profesoară de științele naturii ieșită la pensie de la care a învățat să iubească florile și plimbările prin pădure. Mi-l evoca pe Sergiu, vărul ei care desena animale, mai ales cai, un copil care visa să ajungă doctor veterinar, dar care a murit într-o vară la mare la nici 12 ani. Amintirile Adrianei erau învăluite într-o ceață caldă, amară, strălucitoare și ei îi plăcea să rătăcească prin această umezeală a memoriei care roade contururile oamenilor și lucrurilor. Nici eu nu mă comport altfel și faptul ăsta mă face de obicei să devin foarte atent la cei asemenea mie.

Acum, de pildă, sînt în camera mea austriacă, dar de fapt trăiesc o după amiază de primăvară, cu soare leșios și lumină aspră. Stau în patul ei cu ochii închiși. Sînt împăcat, mulțumit, gol de gînduri. Adriana și-a lipit obrazul de pieptul meu și povestește. Îmi place vocea ei, îmi place ce-mi spune. Nu oricine e un bun povestitor, nu oricine știe să-și aleagă cuvintele. Cît despre inflexiunile vocii, ele sînt sau nu sînt ale trupului viu. Adriana e o ființă care iubește oamenii. Adriana a vrut să se facă actriță dar n-a avut noroc. Au copleșit-o emoțiile, a uitat o parte din poezie, ceva de genul ăsta. Și a picat. Nici n-a avut pe cineva să-i pună o pilă. Dar visul ei a fost institutul de teatru, regretă și acum. Ea se gîndește și acum

la un altfel de spațiu dramatic. Ceva foarte direct și real. Îi place să imite oamenii. Pe nașul Platon Orzan, unchiul ei din partea mamei, și-l amintește, de pildă, încă de pe vremea când abia ajungea cu creștetul la tăblia mesei. Unchiul ei, Platon (ce nume! mă mir eu în gând), te cucerea imediat prin felul lui de a fi. Era viu, vorbea ca un om viu, fuma și bea ca un om viu care știe să prețuiască fiecare clipă a vieții. Și ce rîs vesel și zgomotos în toată ființa lui, atunci când i se întîmpla să rîdă! O natură dominatoare, îmi explică Adriana. Nimeni nu putea să-l înfrunte, nimeni nu avea chef.

„În fața lui, tatăl meu devenea deodată un om cuminte, timid, nefiresc de îndatoritor, cu gesturi stîngace. Rîdea și el cu poftă, asculta întîmplările unchiului Platon și-i dădea tot timpul dreptate. Venea la noi în casă rar, de cîteva ori pe an, la sărbători, și toată casa se lumina. Își scotea căciula neagră de oaie și fața lui prelungă devenea și mai osoasă, ochii lui mici și mai negri. Avea o frunte mult prea albă în comparație cu pielea bronzată a obrazilor și a gîtului, purta părul dat peste cap și părul lui era tot timpul lipit de creștet de apăsarea căciulii, știi, așa ca o cască de cauciuc. Punea căciula pe masă și-și repezea degetele desfăcute în plete. No, bună treabă și asta! spunea, ce mai faci, *hinule*? *Hinul* era tatăl meu. Deși nu aștepta să i se răspundă, se uita la mine, uite-o și pe pacostea asta mică! ce mai faci, mă cochilă, cîți dinți mai ai? și dacă eu încercam să-i zîmbesc și chiar să mă apropiu, atrasă de buna lui dispoziție, el constata mirat: ptui, că ai rămas știrbă, bată-i să-i bată de dinți! sau ți i-a furat iepurașu? cum cîntați voi? iepuraș-drăgălaș a fugit de pe imaș, așa? chiar așa? da' parcă vînătorul ce așteaptă? cum face vînătoru, ia să vedem! și atunci, cum să-ți spun? întindea arătătorul spre mine, cu celelalte degete închise în palmă și asta mă speria și mă făcea curioasă, păi vînătorul face poooc! pușca face bummm! și scoate fum, poc-poc! bum, bum, bum! te-am prins gîgîlice, și eu eram deja pe genunchii lui, îmi dai obrazu? hai dă-mi obrazu să ți-l mănînc, ai fost cuminte? ce zice mama? ce zici, *hină*, (asta era maică-mea) a fost cuminte? a fost, a fost, nașule, spunea mama, aha, ai fost cuminte, păi

atunci ia să vedem noi ce are vînătoru în tolbă, el are, el are, vînătorul are în tolbă, și atunci deschidea palma, o bombă! ba nu, o bomboană, o bomboană mare cît o bombă, o vezi ce mare e? e a ta! Și bomboana aceea fondantă trasă în ciocolată, învelită în hîrtie de staniol, era, crede-mă, cea mai bună bomboană din lume, deși semăna cu orice bomboană învelită în hîrtie de staniol care se pune în bradul de Crăciun. După care nașul apuca paharul de țuică și spunea hai noroc, să trăiți *hinilor*, să trăiți și să fiți fericiți, că viața-i scurtă, mă, viața-i scurtă, dădea paharul peste cap de parcă ar fi înghițit un medicament neplăcut și imediat și-l mai umplea o dată, lăsîndu-l în așteptare pe masă. Începeam să mîncăm, pe masă erau farfurii cu felii de caltaboș și cîrnaț, un platou cu salată de *boeuf*, farfurioare cu măsline și cu mai multe feluri de brînză, un castronaș cu icre, o tavă cu bucăți de slănină fiartă în vin și felii groase de tobă, uite că-mi lasă gura apă cînd mă gîndesc, un borcănaș cu muștar și altul cu hrean amestecat cu mere rase, mama era o gospodină desăvîrșită, toată lumea mîncă, degetele rupeau din pîinea de casă cu coaja groasă, toți aveam buzele unsuroase și nașul Platon vorbea cu gura plină: da' voi trebuie să-l știți, *hinilor*, pe nea Ion ăsta a lu Tănase care face și iel căraușie că m-am întîlnit astăzi cu iel pă vale și a-mbătrînit rău săracu păi la viața lui cred și io că i-a mîncat sănătatea și pușcăria știi, *hinule*, că iel a fost chiabur și l-a băgat la zdup comuniștii no da' cu băiatu ăsta io am făcut războiu mi-e drag de iel cînd îl văd păi uite că trăim amîndoi...”

Cam așa povestea nașul Platon și Adriana îl imită cu mare talent. Îl mai ascultase și cu alte ocazii, cînd ea crescuse mare și el nu-i mai aducea bomboane fondante îmbrăcate în ciocolată și n-o mai ținea pe genunchi și n-o mai alinta și n-o mai întreba „Ce mai faci, gîgîlice?” În cîteva ani îmbătrînise mult, nu mai era la fel de vorbăreț și nici la fel de energic, dar rămăsese același bărbat cuceritor care te convingea imediat că viața merită să fie trăită clipă de clipă, dacă se poate cu cît mai multă veselie. „A murit repede și fără nici un fir de păr alb în cap chiar

în toamna plecării mele la liceu, îți dai seama? L-am văzut cu o săptămână înainte să moară și m-am speriat. Trupul i se împuținase, ochii îi erau duși în fundul capului, avea brațele subțiri ca de copil, boala îi strivise orice tărie. Zăcea în pat și mă privea ca o ființă de pe altă lume, trecînd prin carnea mea ca prin sticlă. Crede-mă, mi-era milă de el. Trupul i se pierdea împuținat sub o plapumă roșie și eu mi-am amintit atunci de pernuța lui vișinie de pluș pe care se aflau înfipte decorațiile. Mi le arătase într-o zi și tot atunci mi-a arătat și vârful glonțului pe care l-a purtat toată viața în picior, imediat sub fluier, pe partea dreaptă. Glonțul avea un ascuțiș pe care-l puteai pipăi cu degetul prin piele, aproape că îi distingeai culoarea galbenă. Nu-l supărase niciodată și de aceea nici n-a încercat vreodată să se opereze. Multă vreme, cît am fost mică, pentru mine existența glonțului din pulpă era direct legată de cizmele de care nașul nu se despărțea niciodată. Abia mai tîrziu mi-am dat seama că el era un om de modă veche, și că avea o slăbiciune specială pentru cizmele nemțești cu șiret, cu care îl vedeai încălțat peste tot, în căruța trasă de Ghiuri și Șuri, cei doi armăsari cumpărați din *ungurime* cu care făcea căraușie, la biserică sau la restaurant, la zilele onomastice ale părinților mei. Nașul era un om simplu, dar avea în el și ceva boieros, poate ai întîlnit și tu genul acesta de om, de bărbat care se respectă pe sine pentru că respectă munca și viața. Muncea de dimineața pînă seara, încărcînd și descărcînd cîte zece căruțe de pietriș pe zi. Nu se plîngea niciodată de nimic, înjura cu patimă și nu-și bătea niciodată caii. Îi îndemna din gură și caii îi știau mlădierile glasului. Cînd era singur, vorbea cu ei și-și alunga plictiseala. Cu prietenii și cunoscuții glumea tot timpul, deși glumele lui erau croite cam din topor. Toți îl iubeau. Da, toți îl iubeau”, repetă Adriana, în timp ce o lacrimă mare și limpede i se rostogolește pe obraz. Pe obrazul ei stîng sprijinit de umărul meu drept cu deltooidul bine pronunțat.

Povestea m-a emoționat și pe mine. Fac eu pe durul dar îmi plac poveștile. Îmi plac poveștile cu oameni adevărați. Viața te obligă să vezi destinul ascuns în măruntaiele ei. Ești

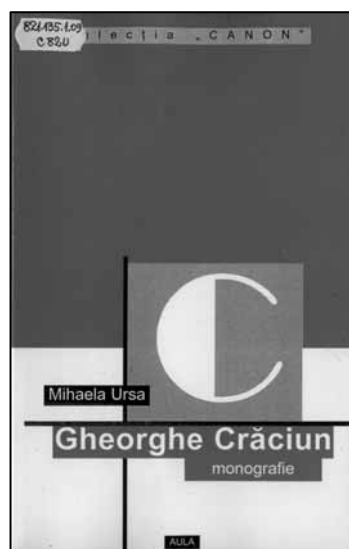
în stare sau nu ești în stare. Restul e piele. Amănuntele sunt neglijabile. Ce spui tu, Adriana, nu-i așa că amănuntele sunt neglijabile? Iar Adriana își înalță capul și mă privește. Ochiul ei au devenit un microscop de mare putere. Îi simt cum mi se plimbă peste întinderea obrazului, cum se aruncă în adîncimea verde a irișilor mei de leopard împlînzit, cum urcă peste șaua nasului în sus, spre fruntea pîrjolită de soare, mai tot timpul întunecată. Bine, dar dragostea îți pretinde și ea o anume fidelitate, dragostea e și ea o formă de explorare pînă la capăt, dragostea îți electrizează privirea. Nu, nimic nu poate fi neglijat pe lumea asta, absolut nimic. Asta îmi dă de înțeles Adriana și mă sărută pe gură.

E 12 noaptea și am deschis din nou calculatorul. N-aveam de gînd s-o fac dar simțeam că o pierd pe Nicole, că nu m-am mai gîndit la ea de zile bune și că așa ceva este exclus. N-am reușit însă să aflu conținutul articolului însoțit de cele două fotografii din *Cold Mountain*, cea cu rochia galbenă și cea cu rochia albastră. Roland s-a oferit să mi-l traducă. Dar nu voiam să destram un mister de care am nevoie în continuare. I-am cerut un dicționar german-român, în speranța că voi reuși de unul singur ceva. Din păcate, timpul trece atît de repede iar stările mele de trîndăveală și autism sînt atît de plăcute.

Am abandonat repede ziarul, lipsit de orice voință de a mă chinui cu traducerea pînă la capăt. Cînd eram mai tînăr, pornirile mele masochiste se manifestau cu mai multă vigoare, cu un fel de insistență păguboasă de care eram perfect conștient. *Et pour cause*, îmi spuneam și mergeam mai departe. Îmi plăcea suferința, mi se părea probabil că e o stare care merge mîna în mîna cu profunzimea interioară. Astăzi știu însă că asta e o mare prostie.

Nicole Kidman e într-adevăr o actriță care-mi place, dar nu mă simt în stare să fac nu știu ce sacrificii pentru ea. Nici să mă deplasez de la un capăt la altul al Bucureștiului pentru a-i devora silueta de celuloid pe ecranul vreunui cinematograf periferic (deși pentru a o vedea în *Orele* a trebuit să fac exact asta). Nu-i urmăresc viața, nu-i cunosc biografia, nu m-am dus special la Brașov, atunci cînd ea a fost

în România, pentru a încerca să-i zăresc măcar o clipă silueta coborînd din mașină și intrînd în holul hotelului unde a stat, „Aro” parcă, e singurul mai de doamne-ajută din tot orașul. Când îmi cade în mîină vreo revistă în care-i

gădesc pozele, atunci da, mă opresc îndelung și mă uit la ea cu încântare și curiozitate. Simt că pornirile mele spre ea sînt sub nivelul fascinației pe care o încerc. Inerția e însă mai puternică și nu fac nimic în plus. Nici măcar imaginația nu mi se înfierbîntă prea tare și nu încerc niciodată să-mi închipui ce

face Nicole în viața ei particulară. Dar cîte întrebări fără răspuns n-aș putea să-mi pun, cîte n-aș putea să fabulez în legătură cu persoana ei. Zău că mă simt în stare s-o transform într-o eroină de roman.

Acum de pildă, la ora 2 noaptea din Austria, cînd în America e dimineață, aș putea să văd mai întîi degetele ei grăbite încheind bareta unei sandale. E în holul casei sale din New York (căci unde în altă parte ar putea ea să locuiască, doar nu în atît de provinciala Australie?), și-a tras pe mîneci un sacou de mătase verde, cu ape mate, și se uită pentru ultima oară în oglindă. A dormit prost ca întotdeauna dar cosmeticiana ei personală care-i reface imaginea în fiecare dimineață și-a dat silința și a reușit. Arată bine, încă arată bine, în ciuda strălucirii obosite a ochilor și a pudrei de pe obraz. Are o întîlnire cu producătorul filmului în care urmează să joace peste cîteva săptămîni (primele filmări sînt programate pentru începutul primăverii) și e puțin nervoasă. Simte cum începe să o mînînce pielea palmelor. Coboară grăbită scările casei cu un canin înfipt inconștient în colțul buzei de jos. Se gîndeste la ce are de spus. Unele condiții din contract ar trebui reformulate. Avocatul ei va fi și el acolo, deși

uneori i se pare că reacțiile lui sînt prea încete. N-ar fi mai bine să caute pe altcineva? Simte mirosul trandafirilor albaștri din jardinierele atîrnate pe pereții holului, îi place aerul răcoros al dimineții, dar de ce naiba a ajuns să-și muște buzele, are prea multe pe cap, uneori simte că nu mai e stăpîină pe ea, nu face destulă mișcare, ar trebui să mărească timpul afectat ședințelor de gimnastică aerobică, ar trebui să mînînce mai puțină ciocolată și să treacă pe o altă gamă de sucuri naturale, ar trebui să. Ridică o clipă privirea din pămînt și bliz bliz bliz bliz bliz apoi o siluetă fugară sare gardul de fier forjat al grădinii. Nicole țipă, iar o urmăresc aștia, unde naiba e *body-guard*-ul? scoate din poșetă telefonul mobil, fotograful fuge dar ea nu-l vede, aude pe stradă sirena poliției și renunță la telefon, sigur că n-are nici o legătură, dar uite cum apare sentimentul de siguranță, își scoate oglinjoara și se privește, vai cum i s-au crispat buzele, cum i-au înghețat obrazii, are o figură de moartă, o față de păpușă de porțelan, *puppy*, așa-i spuneau la școală, și pe ea o enerva teribil să-i audă, trecea printre ei ca o mică prințesă, toți spuneau ca are o ținută sfidătoare, dar ei nu-i păsa, era topită de admirație după costumația albă și bine apretată a doctorițelor, odată s-a lovit la un genunchi, abia mai călca, a fost dusă la spital, îi plăcea mirosul spitalului, îi plăceau și saloanele de frumusețe, îi plăceau cinematografele cu aer condiționat și scaune plușate, ar fi fost în stare să vadă și zece filme pe zi, dar îi plăceau și prăjiturile cu frișcă, alunele *pistaches*, crema de zahăr ars, bluza de mohair a profesoarei de anatomie, bicicleta lui Ralf, fiul brutarului de pe strada lor, de cînd n-a mai văzut casa în care a copilărit, ce emoție brutală care îi pune același nod în gît! Și care se repetă tot mai des. Medicul? nu, fără medic de data asta, dar de ce naiba se oprește și se uită în jur ca și cum ar vedea pentru prima dată tot ceea ce o înconjoară? ce se întîmplă cu ea? camera ei cu păpuși, interdicția de a alerga și a sări, mama?... A avut o mamă aspră, de ce nu poate uita? încă doi-trei pași, mîna pe clanță, ah, a uitat! Sprayul de gură! Deschide poarta, zîmbetul cunoscut al șoferului, ce mult îi place mașina asta! Ce mult îi place să șofeze, nu, ea nu poate, e tot timpul prea concentrată la

rolurile ei, uneori parcă și-ar fi părăsit pielea, parcă ar locui în alt trup, face așa câte un gest și vede ce face de parcă ar fi vorba de mîna altcuiva, atunci cum Dumnezeu să conducă, să se concentreze la toată nebunia asta a traficului, a auzit că noaptea pe nu știu ce porțiune dezafectată de autostradă se organizează concursuri de viteză, numai lume bună, actori și baschetbaliști, jucători de tenis și tipi înnebuniți de *surf*, asta da, aproape că-i îngheață inima de plăcere, știe că are mania vitezei, dar e crispată, iar e crispată, uite cum a pus mîna pe geantă, uite cum mîna ei seamănă cu o gheară. Uite cum! în timp ce morții ies din locurile unde au fost îngropați, nici un firicel de pămînt pe hainele lor, se apropie de treptele casei, bat la ușă, zguduie geamurile, vorbesc, așteaptă cuviincioși la intrare, spun că au nevoie de tine, să nu te sperii, să nu mai alergi ca disperata prin casă, Nicole, nu dragă doamnă, nu vă mai faceți atîtea griji, spune bătrîna, mama femeii mute, morții trebuie să trăiască împreună cu viii, ce prostie înspăimîntătoare, ce rol ingrat, și cum mai smulgea ea draperiile de la geamuri în căutarea fantomelor, iar copiii fugeau prin pădure, tatăl lor întors de pe front sau poate stafia lui, un firicel roșu de sînge în colțul buzelor, apasă pe trăgaci și curcanul sălbatic se prăbușește în zăpada subțire ca o pudră, ca o pudră de zahăr.

Prima mea întîlnire privată cu Ondina a fost la o terasă cu bere, vodcă și mici de la Muzeul Cărții. Pe vremea aceea ea lucra la o revistă pentru femei și ducea o viață cît se poate de agitată. Era în căutare de vipuri și dacă nu le găsea, le inventa. Așa și cu mine. Aflase unde lucrez și voia să-mi ia un scurt interviu pe tema legii drepturilor de autor. Făcuse rost de numărul meu de telefon și m-a sunat întrebîndu-mă dacă m-ar deranja să ne întîlnim acolo, la muzeu, unde urma să vină și binecunoscuta D. C., șefa ei, care, la rîndu-i, voia să mă cunoască mai bine și care desigur ar fi vrut să afle mai multe în legătură cu această lege. Am acceptat, fără să stau prea mult pe gînduri. Locul îmi convenea. Din cînd în cînd îmi place să iau câte o scurtă baie de atmosferă boemă.

Era seară și terasa era plină ochi. Prima senzație a fost aceea că am greșit locul de întîlnire și că am nimerit în localul unei autogări. Mese lungi de lemn, păduri de halbe, gălăgie și vînzoleală. Sus coroanele unite ale cîtorva arțari bătrîni, jos un pietriș ordinar în care mergînd ți se îngropa piciorul. M-am uitat la Ondina dar ea era OK. Mai fusese acolo și-i plăcuse. Totul era să ai norocul de a nimeri la o masă la care-și făceau numerele preferate lunganul de Conti Solcanu sau mititelul de Grozăvescu, americanul de Fredy Macovei sau păienjenița de Neli Bădin, care-și intra în metabolism abia de la o sticlă de vodcă în sus. Dar și așa, în general, merita. Nu ai în fiecare zi ocazia să vezi un scriitor în carne și oase. Și apoi, să fim serioși, nu ai prea des ocazia să descoperi la o terasă din București o lume atît de deșteaptă în continuă fierbere.

Șefa Ondinei nu venise încă. Am început să ne chiorîm pe la mese în căutarea unor locuri libere. Consumatorii se simțeau ca la nuntă. Sau ca la pomană, în mahala, făcîndu-te să-ți amintești filmele lui Kusturița. Lipseau alămurile, lipseau copiii, găinile și porcii. Lipseau balabustele. Erau, în schimb, destule bașoldine artistice. Era și multă veselie. Tipi care perorau neînterupt și tipe care te haleau din ochii, fără nici o pudoare. Erau eleve de la Liceul de Artă și autori de reportaje eroice din anii Agnita – Botorca și Dunărea – Marea Neagră, cu părul alb sau țeste pleșuve, traducătoare din bulgară cu părul platinat, traducători din germană cu barbă, aspiranți și aspirante, ratați și genii, fripturiști și disperați metafizici, cuconițe plăcut rujate și cîțiva purtători de genți diplomat cu ochelarii de soare pe nas. Lume, nu glumă. Să tot alegi, să tot privești. Dar pe atunci eu n-aveam ochi decît pentru ea, pentru superba Ondina.

În cele din urmă ne-am așezat la o masă unde un grup de tineri spuneau bancuri și rîdeau de mama focului. Ondina purta o bluză crem, fără mîneci, cu despicătură adîncă în față, și eu eram fascinat de promisiunea sînilor ei goi. Cînd se apleca mai mult peste masă, fanta umbroasă care-i despărțea îmi paraliza ochii. Era frumoasă iar bustul ei făcea toți banii. Pusese în fața mea reportofonul și mă tot

întreba dacă să începem sau nu. Dar ce-ar fi trebuit să începem? Interviul, îmi repeta ea. Ținea în mână o foaie de hârtie cu întrebări dar nu se putea concentra. Ochii ei zburau spre intrarea terasei, reveneau la mine și mă priveau scurt, cu un fel de neîncredere jenată, pentru ca imediat mai apoi să survoleze rapid celelalte mese ocupate de consumatori de bere ale căror chipuri nu puteau fi distinse prea bine. Aceeași succesiune de mișcări de mai multe ori la rând. Mă agasa, mă plictisea. Părea o pipiță cu pretenții, îngrozitor de superficială. Nu știam ce să fac. Și mai ales nu înțelegeam de ce

trebuie să vină și D. C. pentru ca totul să fie în regulă. Din fericire, n-a trebuit să așteptăm prea mult, însă impresia că Ondina e o femeiușcă superficială și ambițioasă, eventual bună la pat, a rămas în mine multă vreme. Nici acum n-am încetat să cred că în ființa ei se află bine ascunsă o dimensiune frivolă, iresponsabilă, ce m-ar putea oricând arunca într-o stare de criză. Acesta e și motivul pentru care relațiile dintre noi sînt lipsite de orice crispate. Dacă Ondina m-ar părăsi, zău că n-aș ști ce să fac. Aș reuși în orice caz să evit disperarea. Și n-ar fi puțin lucru.

(fragmente de roman)

Portret cu perete de paiantă.
Foto Paul Dragan.

Școala din Tohanul Vechi.

**Foto-album
Gheorghe Crăciun**

Cu fiica sa Oana și prozatorul Vasile Gogea.

Cu Alexandru Mușină, Marius Oprea și fiul său Vlad
în piața de flori de la Tohanul Vechi.

Cu Ion Dumitriu și Mircea Nedelciu la Poiana Mărului.

Lansare *Pupa russa*, Cluj, Escorial

La Piatra Fântânele, Campusul „Tășuleasa”, septembrie 2006, trei metafizicieni: poetul Ion Mureșan, prozatorul Gheorghe Crăciun, Nic Șerban.

...Tot acolo, cu alții, mai „luminați”.

La Galeria de artă, Bistrița, iulie 2006.

Un regal de proză Gh. Craciun pe muzica lui Mircea Tiberian.

Cu Ioan Pinte.

Ionela și Olimpiu Nușfelean în așteptarea unui autograf.

Luciditatea care ucide

Andrei MOLDOVAN

Se afirmă uneori, în cercuri mai mult sau mai puțin avizate, că poezia nu este compatibilă cu proza, că lirismul s-ar opune narativului. Excepția, ca perioadă compactă, o reprezintă antichitatea. Pe ce se bazează asemenea afirmații? În primul rând pe nevoia de a distinge, de a pune o ordine în formele literare, de a da o coerență unui demers analitic. Printre altele. Prin analogie, s-ar putea spune că prozatorii nu pot fi în același timp și poeți la fel de buni și invers. Se poate chiar argumenta prin nevoia de luciditate în demersul constructiv al narativului. Prozatorul este și un arhitect, un creator chemat să conceapă o construcție, să o clădească pe un nucleu generator dându-i coerență. Este nevoie în toate acestea de o logică bine exersată, până la rafinament. Scriitorul devine într-un fel tributari unui mod de gândire, chiar dacă e una creativă. Poetul, dimpotrivă, chiar dacă nu izgonește din curte demersul logic, nu pe el își fundamentează creația, ci pe imaginea poetică, consolidată în esență pe alte cerințe, care ignoră de cele mai multe ori raționalul.

Nu poți contesta unui prozator capacitatea de a gândi poetic, numai că el ar putea fi tributari unor coerențe accentuate în demersul său creativ, de natură să sufoce poemul, prin schematizare, explicitare sau retorism fad. E un mod de a privi lucrurile, să recunoaștem, deși confirmat de suficiente exemple pentru a putea fi generalizat. Am întâlnit mulți prozatori de valoare care au comis și poezie, dar nu s-au ridicat la același nivel și prin poeme.

Vasile Gogea ar reprezenta, de la pornire, o situație similară. Încă de la începutul carierei sale scriitoricești (*Doisprezece prozatori*, volum colectiv de debut, Editura

Dacia, 1988, sau *Scene din viața lui Anselmus*, roman, Editura Litera, 1990), numele său a fost asociat cu succesul, a reprezentat o direcție de luat în seamă în proza actuală. Vălul unei proze a parabolei și contextului, formă de supraviețuire până în anii 90, fusese smuls și începea să se contureze o diversitate incitantă de modalități, iar autorul nostru se situa în avangarda ei. Apoi a venit surpriza, pentru că prozatorul a început să editeze cărți de versuri (*Propoieziții*, Editura Solstițiu & Decalog, 1998) și să persevereze (*Încă Propoieziții*, Editura Grinta, 2006, volum ce îl vom lua în seamă în rândurile de mai jos). Conform unei logici expuse în rândurile de mai sus, ar fi fost să credem că avem de-a face cu exerciții literare compensatorii ale unui prozator de talent. Numai că lucrurile nu stau chiar așa.

Prozatorul născut din poet e o chestiune oarecum comună, pentru că mare parte din structurile narrative pornesc de la un nucleu liric pe care se așează construcția. În schimb drumul în sens invers este o diminuare valorică, de cele mai multe ori. Nu și în cazul lui Vasile Gogea. Ce anume provoacă o asemenea abatere de la regulă în ce-l privește, pentru că proza sa nu este una poematică, în sensul tradițional al expresiei? Dimpotrivă, o luciditate accentuată ar putea să o caracterizeze mai degrabă.

Tocmai aici este, cred, și cheia problemei. Poemele lui Vasile Gogea,

Eveniment

paradoxal, pleacă de la o modalitate aproape neproductivă pentru poezie: cultivarea lucidității. Poetul creează imaginea forțându-i limitele. Nu avem de-a face doar cu o viziune rațională asupra realității, ci cu suprasolicitarea ei, până la a produce explozie: „Adevăr vă spun vouă:/ Eu sunt cel ce vă minte,/ vă vinde cuvinte.// Adevăr vă spun vouă:/ Eu sunt cel ce vă-nșeală/ și nu sunt Păcală.// Adevăr vă spun vouă:/ Eu sunt cel ce vă fură/ senin, fără ură.// Și-acum, o minciună:/ Pe-o rază de lună/ o femeie nebună/ îmi dă mătrăgună.” (p. 17) Autorul demonstrează că e posibilă și o asemenea poezie. Dar ce este dincolo de limitele lucidității? Absurdul sau demența? Poate și una și alta. Nu știu cât de surprinzător ar fi să vezi cum poetul acceptă demența ca stare de normalitate venind tocmai din suprasolicitarea raționalului: „Un cal alb fără stăpân/ Umblă prin cetate.// Un frizer fără clienți// Taie beregate.// Ceasul din înaltul turn/ nu mai știe bate. // .../Un jandarm fără pistol/ strigă noapte bună.// Ceața fâlfâie pe ziduri/ zorii îi amână.// Iată, cerșetorul orb/ și femeia fără-o mână.” (*Vedere din Clausenburg*). Determinând luciditatea să-și depășească limitele, scriitorul folosește o gamă variată de modalități. Mai vii sunt acelea în care alunecă de pe caldarâmul jegos al orașului într-o atmosferă de ev mediu al rafinamentului estetic amestecându-le în drama Ființei: „Oho, Luceafăr blând,/ de câte ori am fost flămând!// Cutreieram pustie străzi/ cătând în lăzi niscaiva prăzi:// un muc, o coajă, un ziar/ să pot mai zice-o dată: iar!// Oho, Luceafăr bun/ de câte ori am fost nebun// și nu m-au pus în sanator/ și n-am putut pentru să mor.// Și-am bântuit prin gări pustii/ prin abatoare, abații...// Ehe, Luceafăr te-nvățând/ de câte ori eu mă plimbând// dădeam de-un stâlp/ de-un plop, de-un tâmp// și nimeni nu sărea din pat/ s-audă timpii-ți cum îi bat.// Ehe, luceafăr luminos,/ de câte ori am fost frumos.” (p. 14) A se observa finețea verbului, modul de alterare poetică a cuvintelor într-un registru al degustărilor subtile, cât și adierea ezoterică din clarobscurul poemului.

Poetul este de altfel un mag al verbului având știința exploatarei maxime în folosul poemului a celui mai mărunț potențial stilistic al cuvântului, în stare să parieze pe efectele scontate: „Dar Minotaurul/ din mintea mea/ n-a urmat calea întortocheată/ a labirintului/ și a

țâșnit/ prin urechea mea dreaptă/ direct în ceașca de cafea/ a Luciei.// «Vă rog să mă scuzați!»/ am bâlbâit politicos./ «E Minotaurul meu/ de companie!»// Și mai apoi:// «L-am cumpărat/ de la Mircea Cărtărescu.»” (p. 7) Poezia începe cu o conjuncție adversativă, capabilă să confere lui și, asociativ prin tradiție, o valoare de opoziție. Cele două registre imaginative din prima strofă, corelate astfel, sunt generatoare de ambiguitate, de substanță poetică. Urmează o strofă a asumării, cu o puternică fixare a trăirii, cu cât se apelează la candoare, atât prin formula de politețe arhicunoscută, cât și prin verb. Finalul este o derobare bruscă, o lepădare spre curățirea de sine, dar fără efecte, neavând putința să anuleze ceva din ceea ce s-a construit în versurile anterioare. Candoare și ironie. Cât de un fel, cât de altul și cu ce efecte? Cu cât contururile semnificațiilor sunt mai difuze în favoarea unei singure percepții, și ea mișcătoare, cu atât e mai dificil să ordonăm materia poetică, fie și în planul semnificatului. Ea ar răspunde astfel doar unei nevoi de moment, un alt timp, un alt context și o altă așteptare conferindu-i alte valori, alte perspective.

Cultivarea absurdului este și ea, fără doar și poate, o consecință a unei lucidități care ucide. Nu cred, însă, că e vorba de un absurd ionescian, ci mai degrabă unul ce se regăsește pe traseul dintre Dostoievski și Camus. Imediatul, elementul de pornire, stereotipia se mai regăsesc încă la modul descriptiv și comparativ. Realul este încă pipăibil, înainte de a sări în aer: „Vinovat ești, Homer!/ De o sută de ori vinovat!// Tu, nevăzătorul,/ ai învățat Europa/ că, dacă pleci de acasă,/ trebuie să te întorci!// Așa au făcut/ grecii, romanii și vikingii;/ cruciații și Marco Polo;/ Cristobal Columbus și Magellan...// Chiar și bunicul meu/ - din Siberia.// Dar, ia spune, știutorule,/ cum să te întorci acasă/ din salonul 9?” (p. 28) Poemul ridică și o altă problemă, aceea a tragicului: tragicul ca revenire în spiritualitatea omului din secolul XXI, atâta vreme cât poezii par să se întoarcă la el într-un fel sau altul sau tragicul ca prezență accidentală în peisajul literar. Voi pleda pentru prima ipoteză, cu referire la literatura română, pentru un motiv cât se poate de simplu: optzecismul ca expresie a postmodernismului a fost o direcție

recuperatoare de forme, în primul rând, revenind însă și asupra unei serii de alte valori încremenite de istorie în epocile care le-au generat. Mai puțin tragicul, poate și din pricina unei crize a modului de abordare. Ar fi în firea lucrurilor umplerea unui gol, chiar dacă mai vorbim sau nu acum despre postmodernism, transmodernism sau post-postmodernism. Istoria culturii stă mărturie că neîmplinirile unei epoci se manifestă în epoca următoare. Revenirea tragicului mai este cerută și de nevoia de echilibrare a derizoriului ce asuprește spiritualitatea de azi. Iată de ce cred că vocația tragică a poeziei lui Vasile Gogea nu este una întâmplătoare. Ea se manifestă mai frecvent, cum se vede, prin invocarea morții. Cu toate astea, nu moartea în sine generează sentimentul, ci raportarea la ea: „Mi-au spus ursitoarele/ când m-am născut:/ sandale de aur nu vei avea/ nici de argint/ nici măcar bocanci de bronz/ nu vei încălța.// dar va veni o vreme/ când în sandale de lut/ vei umbla/ și cămașă din firul paingului/ vei îmbrăca.// Mi-au spus ursitoarele:/ deja moartă/ e viața ta.” (p. 52)

Vasile Gogea nu este un poet care să folosească livrescul drept pavază sau să încerce obținerea unui avantaj prin raportare la nume sau cărți ilustre. Dimpotrivă, el aruncă în derizoriu marea poezie prin raportări aluzive pentru ca, liber de obsesii, să reclădească drama ființei altfel: „ai, Cicatricile/ de pe trupul meu/ cum le acopăr/ cu pansamente/ autoadezive// ca niște timbre/ pe un ambalaj/ care nu mai conține nimic/ pregătit/ să fie expediat/ spre un destinatar care/ oricum/ n-a răspuns până acum/ nimănui” (p. 33). Drama înseamnă pentru autor, în primul rând, ridicarea faptului cotidian deasupra cotidianului printr-o aventură a cuvintelor: „Adun cu grebla/ umbrele prietenilor plecați/ dincolo de deal./ Și/ căpița de întuneric/ crește/ prea udă încă, prea verde/ pentru a arde./ Totuși/ e vremea să facem curățenie./ Hârlețul e pregătit./ Coasa asemeni.” (p. 42) Apoi, singurătatea generată de neputința cuvintelor de a comunica: „Memoria:/ o junglă tropicală/ Feline perfide/ și zvelte gazele/ luptă pentru supraviețuire.// Rolul meu:/ să stabilesc/ începutul/ sezonului ploios.” (p. 50)

Pierzându-și funcția sacră a începuturilor, precum și menirea ce o are în viața comună cuvântul rămâne cu un straniu și cutremurător rol decorativ.

Același lucru se întâmplă într-un alt plan, al lumilor care devin incompatibile comportându-se ca niște pânze impermeabile prin care nu trece nimic: „Ergoterapie III./ Citim în ziar:/«vând/ aparate de sudură/ cu alcool»./ Dar, în salonul 9/ (ca și în salonul 6, de altfel,/ care e ocupat)/ nu e nici un sudor. (p. 25)

De altfel, eternul și efemerul nu sunt pentru poet aspecte distincte și antagonice adâncindu-și dimensiunile prin opoziție. Se remarcă o neputință a delimitării lor, ceea ce le sortește unei trăiri împreună: „Niciodată nu se știe exact/ unde moare Poetul./ Poate că moare unde vrea el./ Sau poate că nu.// Importante sunt actele/ ce trebuiesc întocmite/ și numărul de litere/ din codul fiscal.// Niciodată nu se știe exact/ când moare Poetul./ poate că moare când vrea el./ Sau poate că nu.// Importante sunt taxele/ ce trebuiesc plătite/ și numărul de litere/ de pe piatra de mormânt.” (p. 47) Resemnarea și scepticismul devin pentru Poet moduri de supraviețuire.

Să mai amintim că dezvoltatul simț poetic al autorului lasă să se vadă în permanență o acută nevoie de simetrie, de echilibru al structurilor: „Tocmai aceasta e o mare spaimă:/ viața mă amenință, îmi dă o palmă.// Eu vreau să mor, vreau să mor./ ea îmi spune: musai să zbor.// N-am nici o aripă-n minte,/ nici una sub umăr.// Ea spune: fii cuminte,/ că eu zilele-ți număr.// Tocmai aceasta e marea spaimă:/ viața mă ceartă, mă ține-n palmă.” (p. 10)

Încă Propoieziții confirmă un poet tulburător, de mare rafinament, pătrunzând în lumea poemelor cu ochii larg deschiși ai unei lucidități primejdioase și fascinante.

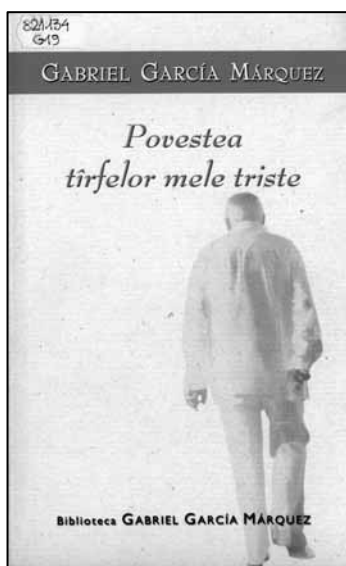
Se cuvine să amintim că volumul are o postfață semnată de Ion Mureșan, un alt poet important, având titlul: *Un baston în care se sprijină o Ființă nevăzută*. Nu poate fi trecută cu vederea, mai ales că pare să fie o fericită prelungire a cărții, în chip de poem final.

Gabriel García Márquez sau descinderea în moarte prin iubire

Olimpiu NUȘFELEAN

Dacă enunțul n-ar avea o tentă grotescă, am putea spune că romanul *Povestea tîrfelor mele triste*, publicat de Gabriel García Márquez în 2004 și tradus un an mai târziu și la noi prin editura RAO, este un elogiu al iubirii trăite pe

marginea gropii. Dar literatura ne-a obișnuit mereu cu spargerea limitelor și urcarea în sublim a unora dintre cele mai sordide aspecte ale existenței, cu descoperirea surselor de inspirație în cele mai neobișnuite aspecte sau situații. Bătrînețea este asociată adesea cu înțelepciunea, dar tot atît de bine ea se

confundă cu urîtenia (vieții), decrepitudinea, neputința, și această a doua față se regăsește desigur și în estetica urîtului. Gabriel García Márquez își alege ca protagonist al recentului său roman un nonagenar, ziarist „mediocru”, după cum se caracterizează, care și-a consumat viața scriind articole convenționale și frecventînd bordelurile cu o satisfacție constantă și neexplicată vreodată, unde își alegea partenerile de plăcere după preț și nu după farmec. Cînd nu mai aștepta nimic de la viață, se îndrăgostește. Plonjarea în universul acestei iubiri este seducătoare, certificînd încă o dată, dacă mai era nevoie, geniul scriitorului în a fi el însuși, dincolo de mode și epoci literare. E un scriitor care, în proză, se scrie pe sine și asta într-un mod magnific, construind o realitate magică în alternativă la o realitate inepuizabilă.

Protagonistul-narator – care se consideră „urît, timid și anacronic”, dar care reușește să simuleze contrariul și pe care propriile așteptări îl ținuseră departe de sentimentele și surprizele iubirii - descopere dragostea în pragul decrepitudinii absolute, îndrăgostindu-se de o fată de patrusprezece ani, iubire care îi încununează viața într-un moment cînd nu mai aștepta nimic de la aceasta. Pentru sărbătorirea unei vîrste revoluate („În anul în care am împlinit nouăzeci de ani, am vrut să-mi dăruiesc o noapte de dragoste nebună cu o adolescentă fecioară.”), protagonistul apelează la o veche cunoștință, Rosa Cabarcas, matroana unei case clandestine, ca să-i facă rost de persoana rîvnită. Trăiește singur, într-o casă glorioasă din orașul Barranquilla, oraș pe care nu l-a părăsit aproape niciodată, practicînd o meserie pe care, într-un fel, i-a cumpărat-o maică-sa încă de pe cînd era elev: „Pe scurt: o viață ratată care începuse prost din după-amiaza în care mama m-a dus de mîină, la nouăsprezece ani, să vedem dacă reușeam să public în *El Diario de La Paz* o cronică a vieții liceului srisă de mine la orele de spaniolă și de retorică. S-a publicat duminica următoare cu o prezentare dătătoare de speranță a directorului. Au trecut anii și, cînd am aflat că mama plătise publicarea cronicii și a următoarelor șapte, era prea târziu să-mi mai fie rușine, căci coloana mea săptămînală zbura cu propriile aripi și, pe deasupra, mai eram și făcător de știri, și critic muzical.” Poate ar fi cazul să psihologizăm aici și să spunem că asupra tînarului și a bărbatului de mai târziu și-a pus amprenta „complexul mamei”, o frumusețe incredibilă, și dacă acesta nu căuta în mod special frumusețea femeilor cu care se culca, fără să fie preocupat de vîrsta sa sexuală, este poate și pentru că frumusețea niciuneia nu egala pe aceea a mamei... Viața sa socială anodină

înainta prin rătăcirile vieții, care ar fi putut fi consemnate și adunate sub un titlu „picat din cer”: *Povestea tîrfelor mele triste*. Dar e convins că un asemenea act ar fi un sacrilegiu: „Niciodată (...) n-am împărtășit secrete și nici n-am povestit vreo aventură a trupului sau a sufletului, căci de tînr am luat aminte că nici una nu rămîne nepedepsită”.

Cu moartea, în ciuda vârstei înaintate, nu este într-o relație, să zicem, prea strînsă. Moartea îi reglează discret comportamentul social mai mult decît să-i țină viu simțul finitudinii. Mărtuisește: „Niciodată nu m-am gîndit la vîrstă ca la o crăpătură de pe tavan prin care plouă și care îți arată cît mai ai de trăit. De mic copil am auzit spunîndu-se că, atunci cînd moare un om, păduchii ce i s-au strîns în clăia de păr încep să mișune înapăimîntați pe pernă, spre rușinea familiei. (...) Ceea ce înseamnă, îmi spun acum, că de mic copil mi s-a dezvoltat mai tare simțul rușinii decît cel al morții.” Între copilărie și bătrînețe se închide un gol imens, pe care, curios, protagonistul nu-l trăiește frustat, nefăcînd nimic ca să obțină de la viață mai mult. Pe lîngă petrecerea unei nopți cu o adolescentă virgină, el înțelege să-și marcheze și sărbătorească vîrsta scriind un articol tocmai pe tema anilor împliniți, plănuește ca articolul aniversar „să nu fie obișnuita lamentație pentru anii scurși, ci tocmai dimpotrivă: o glorificare a bătrîneții.” Dar glorificarea bătrîneții nu va veni din acest articol, nici din vreo performanță a vârstei... În casa clandestină a Rosei Cabarcas, în puterea magică a nopții, se întîlnește cu destinul, pe care îl provoacă, dar nu într-un sens așteptat. Delgadina, cum o va numi – care devine... sufletul lui. Își amintește: „M-am trezit în revărsatul zorilor, fără să-mi amintesc unde mă aflu. Copila dormea mai departe cu spatele la mine, ghemuită ca un făt. Am avut senzația neclară că o simțisem sculîndu-se în beznă și că auzisem apa trasă la baie, dar se putea prea bine să fi visat. A fost ceva nou pentru mine. Nu cunoștea viclesugurile seducției și veșnic îmi alesesem la împlinire iubitele de o noapte (...) și făcusem dragoste fără dragoste, pe jumătate îmbrăcați, de cele mai multe ori, și întotdeauna pe întuneric, pentru a ne închipui că sîntem

mai buni. În noaptea aceea am descoperit plăcerea de necrezut de a contempla trupul unei femei adormite fără imboldul dorinței sau opreliștile pudorii.” Întîlnirea se întîmplă sub semnul spaimei (ea – „moartă de frică” să nu-i fie primejduită, prin deflorare, viața, el – „singur cu spaima mea” de a nu ști ce să facă), o spaimă adolescentină și revolută în același timp, spaima de timpul care vine și de timpul care pleacă, pe care nu-l mai poți avea...

Pleacă în zori, cînd bordelul pare ceva aproape de paradis, lăsînd-o pe fată „stăpînă absolută a fecioriei sale”, cînd el începe să simtă, în bătaia soarelui, „povara celor nouăzeci de ani” și să socotească „minut cu minut clipele nopților” pe care le mai avea de trăit pînă va fi să moară. Este aruncat în deplină concretețe a vieții, cum nu mai fusese pînă atunci. Și se întîlnește cu sine însuși cum nu i s-a mai întîmplat vreodată. Acum va ajunge să simtă în gît „nodul gordian al tuturor iubirilor care ar fi putut exista și nu au existat”. Chinuit de dragoste, nonagenarul va înțelege forța iubirii neîmplinite. O va trăi în ceea ce aceasta are mai provocator, mai fermecător, mai dureros și mai pur. Tangibilă și intangibilă în același timp: „Am fost fericit (de Anul Nou, cînd este singur, n.n.), pentru că atunci cînd s-a făcut douăsprezece, printre bătăile furioase de clopote, sirenele fabricilor și ale pompierilor, gemetele vapoarelor, zgomotele de împușcături și de petarde, am simțit că Delgadina a intrat în vîrfurile picioarelor, s-a culcat lîngă mine și m-a sărutat. Atît de reală, că mi-a stăruit în gură mirosul ei de mentă.” Covîrșitoare, plină de sens. Întîlnită mereu noaptea, cînd dormea, și înaintînd în cunoașterea reciprocă în somn ca și cum ar fi fost în trezie. „Începutul unei noi vieți, la o vîrstă la care majoritatea muritorilor sînt morți.”

Povestea tîrfelor mele triste de Gabriel García Márquez este un roman frumos precum sînt doar acele cărți pe care autorii lor le sublimează într-o estetică intangibilă, estetică pe care teoriile o percep, dar nu o pot aprofunda îndeajuns. Scriitorul alege o temă care s-ar preta analizei, percepției melancolice, deriziunii, dar nu urmărește în ea zvîcnetul curiozității, apetitul exotismului, nu-și ascute

observația în urmărirea decrepitudinii. Descripția, minuțioasă în pasajele cele mai ispititoare, este decentă în cel mai bun sens al cuvântului, fără tangență cu grija de a nu cădea în exces de pudoare. Scriitorul își scrie romanul ca un poem, deloc edulcorat, într-o subtilă pendulare între real și fantastic, obiectiv în planul raportului cu realitatea, percepând suflul poetic al existenței. Titlul șochează, dar este în cele din urmă un contratitlu. Scriitorul își mărturisește sursa livrescă a inspirației sale: romanul *Frumoasele adormite* de Yasunari Kawabata, al cărui început îl așează ca moto al tristei ... povești. Ambele romane merg pe aceeași linie, pe aceeași temă, pe același nivel (estetic). Poate că uneori apropierea romanului lui García Márquez de romanul celui alt premiat Nobel devine riscantă (fata cufundată în somn, contemplarea corpului tinerei sau tinerelor, moartea suspectă din casa misterioasă – motive prezente în ambele romane, preluate în dezavantajul primului). A spune că prin acest roman Márquez realizează un tur de forță înseamnă a emite un enunț cu două tăișuri. E o realizare, dar și un „artificiu” de inspirație. Dar romanul de expresie spaniolă se salvează, se ridică prin artă deasupra imitației. Eroul lui are altă respirație decât al celebrului japonez. Protagonistii ambelor romane trăiesc bătrânețea în registre diferite – în romanul lui Kawabata, bătrânețea e pusă în relație cu

percepția/sosirea morții, în romanul lui García Márquez, în așteptarea morții, bătrânețea are un zvîcnet viu, colosal, care recuperează viața, îi anulează golul. Dar tema iubirii și tema morții sînt atît de strîns apropiate, atît de fericit (estetic) îngemănate, încît și pe această cale fac din *Povestea* lui García Márquez o operă unică în peisajul literar universal actual.

Trimiteri tematice s-au mai făcut cu un alt scriitor al momentului, Philip Roth. Dar romanul acestuia, *Animalul care moare*, are alt discurs, mai „terestru”, protagonistul său caută plăcerea convins că ești nemuritor doar cînd ești viu. Acest „viu” îl găsește în plăcere, în sexualitate. Sexagenarul lui Roth, grăbit să culegă cît mai poate roadele plăcerii, trăiește mai mult o „poveste de amor”, cu o frumoasă cubaneză de douăzeci și patru de ani, studentă a sa, care îi devine metresă. El trăiește „sexual” apropierea morții. E altceva decât misterul întîlnirilor din casa clandestină a Rosei Cabarcas sau din casa misterioasă unde vine bătrînul Eguchi. Romanul lui Roth este scris în cheia sexualității propriu-zise. E mai „zgomotos” pe această temă, am zice. Ceea ce individualizează romanul latino-americanului García Márquez și al japonezului Kawabata este și clarviziunea și limpezimea percepției existenței, misterul și miracolul care fac o seducătoare legătură între gest, univers și scriitură.

Sic itur ad astra (Astfel se ajunge la stele)

Lucia DĂRĂMUȘ

De departe, fără nici un dubiu, Aurel Sasu a dus la bun sfârșit un proiect complex, *Dicționarul Biografic al Literaturii Române*, (Ed. Paralela 45), adunând în cele aproximativ 2000 de pagini 2301 autori. Pentru că nu e vorba despre improvizație, așa cum am fost obișnuiți sau, mai bine zis, obligați să îngurgitim scamatorismul care, în ultimul timp, a mimat critica literară și istoria literară prin recenzii scrise după stilul *citire pe diagonală*, că, de, „nu-i necesar să citești o carte în întregime pentru a-i face o cronică” (am încheiat citatul din tînărul „cronicar” Grațian Cormoș, recenzist al revistei *Tribuna*, căruia îi lipsesc minimele instrumente filologice pentru a putea să se înscrie cu textele lui în știința filologică numită *Istorie Literară* sau în cealaltă latură științifică numită *Critică Literară*), *Dicționarul biografic* se prezintă ca cel mai veridic între lucrările de lexicografie literară, pînă în prezent. Cele două volume cuprind articole în care autorul a urmărit biografia, opera, referințele critice, avînd drept suport o bibliografie solidă, de la enciclopedii, dicționare, istorii literare, trecînd apoi prin studii literare, critică literară, volume de interviuri, texte apărute în reviste de literatură.

Desigur, această amplă întreprindere culturală pentru lumea occidentală ar fi fost rodul unei echipe, a unui proiect susținut de o instituție sau de ceea ce generic se numește mediul cultural al unei societăți. Și în acest sens Aurel Sasu se înscrie în sfera atipiei, deoarece lucrarea lexicografică, instrument de cercetare necesar oricărui domeniu filologic, este o operă de autor, chiar dacă a beneficiat de colaborarea unor oameni de cultură de prestigiu: Nicolae Manolescu, Dan C. Mihăilescu, Irina Petraș, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ștefan Borbély, Alexandru Cistelecan, Ion Simuț, Ion Vartic, Marian

Papahagi, Petru Poantă, Mircea Muthu, Mircea Zaciu, Daniel Cristea-Enache, Dinu Flămînd etc.

Dicționarul are în vedere scriitorii români de la origini pînă în anul 2004, oferind informații începînd cu Dimitrie Cantemir și trecînd în registru opera fiecărui creator de-a lungul timpului.

Ca în orice dicționar clasic, autorii sînt așezați în ordine alfabetică, nu cronologică, ținîndu-se cont nu de direcții literare, grupări, generații, curente, astfel de criterii nu sînt luate în calcul, ci de elementul biografic și, ce este de remarcat, pentru prima dată sub catapeteasma unui dicționar numele scriitorilor din diaspora stau alături de numele celor din Moldova de peste Prut și de cele autohtone.

Iată că Aurel Sasu, printr-un autentic act cultural, reușește oficial să îndepărteze granițele, să recupereze numele mari ale literaturii române, făcute cadou pentru puțină vreme Occidentului.

Acribic, fără părtinire, interesat doar de fenomenul literar, de latura creativă a acestuia și nu de opiniile politice ale vreunui scriitor la un moment dat, acestea nefăcînd suportul științific al unui dicționar, ci al monografiilor, fără să emită judecăți subiective, urmărind etapele creației unui autor, criticul și istoricul literar Aurel Sasu recuperează specificitatea unei literaturi, în cazul nostru Literatura Română, nepermițîndu-și să omită nici scriitorii proletcultiști.

Desigur, autorul *Dicționarului biografic* a câștigat și va câștiga pe mai departe pariul cu literatura română, pentru simplul motiv că și-a propus să se delimiteze de opiniile politice ale scriitorilor și să surprindă literatura română dintr-un unghi științific.

Limbajul rafinat, tenacitatea cu care și-a adunat datele și capacitatea de a gestiona talentul literar fac din Aurel Sasu o voce puternică între criticii literari, personalitate capabilă nu doar să recunoască valoarea, ci să o și susțină.

Dintre autorii basarabeni introduși în *Dicționarul biografic* îl amintesc pe Leo Butnaru „licențiat al Facultății de Filologie a Universității din Chișinău, secția jurnalistică (1967-1972)”, distingându-se ca poet, eseist și un excelent traducător: „traduce din A. Ghennadi, V. Hlebnikov, Turgheniev, I. A. Bunin etc. A tradus din poezia norvegiană, filipineză, suedeză, finlandeză, lituaniană (...) și rusă.”

Pe lângă titlurile unor articole apărute în diverse reviste literare, se semnalează debutul absolut și cel editorial, traducerile, opera, ținându-se cont de cronologie.

Fișa de autor este completată la final de referințele critice care, de fiecare dată, sînt bogate, ele însele constituind alte surse bibliografice, conferind, de fapt, exhaustivitatea acestei întreprinderi culturale.

Surprinzător este modul de a spune al acestui dicționar, neavînd nimic rigid în el, frazarea incitînd pe oricine la lectură. E cazul mai multor articole, dar, în special, fișa lui Paul Goma pare să fie mai aparte, autorul dicționarului apropiindu-se de biografia acestuia cu naturalețe, reușind să alunge „blestemul” în care societatea română îl aruncase, demonstrînd încă o dată, dacă mai

era cazul, că Prof. Aurel Sasu pune accent pe eleganța politeții, pe intimitatea esteticii creației.

„În 1940, cînd Basarabia este cedată rușilor, familia Goma încearcă să se refugieze, dar, pornind prea tîrziu, este întoarsă din drum, înainte de a trece Prutul. În ianuarie 1941, tatăl este ridicat de agenții NKVD și deportat în Siberia; i se pierde urma pînă în 1943, cînd se află prizonier la Slobozia-Ialomița. În 1942, fiul începuse școala primară în satul natal, dar în martie 1944 familia se refugiază în Transilvania, unde e nevoită să se ascundă în sate din zona Sibiului și a Tîrnavei Mari, pentru a nu fi repatriată forțat sau deportată. (...)” „Din toamna anului 1949, în urma unui concurs, (Paul Goma) devine elev la Liceul Gheorghe Lazăr din Sibiu, pînă în 1952, cînd este interogat la Securitate, considerat suspect din punct de vedere politic și exmatriculat. După insistențe și căutări desperate (nu mai e primit nici la Sighișoara nici la Brașov), absolvă în 1953 liceul la Făgăraș. Biografia copilului, adolescentului, iar mai apoi a studentului Goma e revășită de istorie și politică.”

Astfel de amănunte, Aurel Sasu neferindu-se nici de anul 1977, nici de notorietatea scriitorului Goma în Occident, nici măcar de reacțiile adverse față de Goma ale unor literați din țară, fac din *Dicționarul biografic* un autentic instrument de cercetare despre care se va vorbi de acum înainte, numele autorului intrînd în pleiada marilor critici din literatura noastră.

Mă văd obligată să mă repet – Aurel Sasu a pariat pe fenomenul literar, pe acribie, pe conștiința proprie și, cum ar fi de așteptat, pariul cultural l-a câștigat.

Inclus în Colecția *Marile Dicționare*, „*Dicționarul biografic (DBLR)* – spune o notă a redacției editurii Paralela 45, care a susținut apariția acestei lucrări lexicografice – oferă informații la zi despre 2301 scriitori de la începuturile literaturii române pînă în 2004, fiind cea mai completă lucrare de lexicografie literară publicată pînă astăzi în cultura română.”

Adrian SUCIU

Femeia din versuri

Liei

Frumoase vizuini își săpau bolovani, ca să le
treceai poduri de piatră și-un munte. vezi

Să nu te oprești; poate să mă preumblu
pe-acolo rostind,
ca din nebăgare de seamă, versuri și-atunci
ai fi silită să intri-n ele, neștiută
ca fluturii vechi în chihlimbare...

Vei veni să mă-ntrebi de-ale mele?
Bufnița, lupii. Șerpii morți
din vremea copilăriei,
trași pe uliță, prin praf...

Avem un salcâm
și, dacă vine iarna cât dorm,
roagă-l tu să nu se teamă. Spune-i
că din tristețe se nasc copii frumoși.

Eu și dumnezeul meu

Mi-am întâlnit dumnezeul. Stătea pe
bordură-ntre blocuri
și mirosea a câine ud purtat, pe sub haină, la
piept.

„Ești fraier”, mi-a spus, „tu tot iubești femei
cu care alții fac sex pe bani puțini.” Iar eu
miroseam
a trenuri de noapte când treceam prin privirile
lui.

M-am rugat lui pentru un început.

A râs.

L-am înconjurat cu rugăciunea mea, l-am
asediat.

„Am încredere în tine”, i-am spus,
mîngîindu-mi pielea
genunchilor julită de-ngenunchiere. Stătea
lîngă mine,
puteam să-l scuipe, să-l ling, să-l miroso,
să-i văd scînteierea tendoanelor.

„Inima mea e-o cămară pustie,
n-ai cum să te-ascunzi acolo”,
i-am spus.

Poezia Mișcării literare

Mă visează un tigru

Mă visează un tigru cu ochii lui catifelați;
Îl caut, îmi deschid drum cu o sabie ruginită.
Trupul nefiresc de încet al secundeii
Îmi usucă gîtlejul.

Mă visează și maidanezii scormonind prin
gunoaie,

pisica mă visează, urșii,
boturile ascuțite, tăioase, tari, răbdătoare
și mă chinui zadarnic s-ajung.

Așa că pun jos greutatea aceasta.
Stau drept, zdrențuit, descărnat,
ca un plop blestemat între ochii voștri patetici
stau.

Rostesc profeții.

„Roți prăbușite trăgând după ele sori
plumburii,
femei despletite pe cer devorându-și copiii,
sînge, foc și fum pînă-n coama cailor.

Murim și noi sub o stea care moare...”

Fals tratat despre suflet

Trupul poartă boli înăuntru.

Dacă eram femeie, măcar îl scăpam
de singurătate și-i dăruiam un fiu...

Dar dragostea n-acoperă trupul. (Din gura
mamelor plecate se preling umori neplăcute
privirii. Ori
stau atît de-nghețate-ntre crini încît fiii lor
detestă crinii pentru restul vieții.)

Uneori, trupurile se ating între ele
și produc acea premoniție a morții
pe care ignoranții o numesc sex.

Rareori, haina prea largă și nemernică
e locuită de cineva.

Solo de saxofon

Din fericire mai avem de-nvățat
indiferența cailor în preajma părinților
muribunzi.

Taina micilor golfuri înnebunite de soare
prin mările ucigașe...

Suflete-al meu cu care-am îmblînzit împreună
meduze
și-am alergat femeii despletite prin vămi,
nu fi-ntristat: moartea e doar un solo-nghețat
de saxofon
în diminețile nisipoase...

(Am îmblînzit lucruri și le-am ucis îmblînzite.
Crezi că mîțele înecate-n copilărie au ajuns
pînă la mare?)

Chef la parter

Ce chef s-a-ncins în ceruri: au pus plugurilor
coarne de aur, scrîșnesc lamele pe boltă!

Chefuim și noi aici, la parter. Fetița
cu trandafir de cîrpă la piept dă examen oral
prin unghere.

(Tot ea ne-arată ora exactă: de-ar fi să dăm
foc,
n-ar plînge nimeni. Ori, poate,
curvele ieftine văduvite de clienți.)

Mă-mbăt: pe cer sînt toți norii și-n mare toți
peștii pe care i-ai visat. M-ai visat
și-am venit. Beția mea n-ai visat-o,
ea a-nghețat așteptînd apoi s-a haiducit
prin munții pe care tot tu i-ai visat.

Eu n-am adus ploaia,
n-am țesălat caii orbi
și tot obosit mă simt.

Ce chef s-a-ncins la parter:
în noaptea asta strălucesc frînghiile
trase prin carne!

Sfaturi pentru Veronica Micle

Conform studiilor efectuate, a poetului
are aceeași consistență, formă,
gust și miros ca a strungarului. Poetul,
acest fierar-betonist al sentimentelor apoase,
nu se deosebește de alții decît
prin faptul că ce produce el nu folosește
nimănu.

Cum fiecare jună care o arde intelectual cu
vreun poet
se visează Veronica Micle, îmi pare de bun
simț,
fiind o persoană onestă,
să precizez niște lucruri.

Primo: Din perspectiva caracterului finit al
Universului
și a vieții ca formă de organizare a materiei,
bișnițarul sănătos care te duce

cu mașina e preferabil poetului ofticos care
te duce cu preșul. (Cel dintîi
îți poate oferi, pînă să devii neinteresantă,
măcar amintirea unei vacanțe în Creta,
hotel trei stele cu demipensiune, în vreme ce al
doilea

te va răsfața, eventual, cu amintirea
unei călătorii în bucătărie, să-i faci un servici
cu unt și cu sare, în vreme ce el se enervează
că nu-l dă la emisiunile culturale de la
televizor.)

Secundo: Poetul, și de-i necunoscut (pentru
consoartele delicate ale poezilor se spune
„nedescoperit”)

și de-i dat la publicații, audio-video și, mai
nou,

pe internet, tot aia e.

Un ins care suferă toată ziua de nebăgare în
seamă
și-abia are bani de vodcă ieftină ca să-și
scarpine

inspirația. (Și mai terminați cu tîmpenia aia
că poezii sînt buni la pat!)

În consecință, dacă vreți ca Veronica,
treaba voastră! Dar să știți că poezii
care vă aprind vouă imaginația sînt afemeiați,

lași,
plîngăreți, lipsiți de spirit practic,
chiriași toată viața, șoferi de rable, părinți
lamentabili,
amanți oboșiți șamd șamd șamd. (Un filosof de
treabă

propunea să fie exterminați, ca să fie scutiți
de-atîta suferință și să nu mai ocupe locul
inutil.)

Bref, e limpede că cel mai bun poem din lume
nu face cît o bucată de pită pentru un copil
flămînd.

(Și-aveți grijă: poezii nu cîntă
decît cărnurile tinere, tari,
fără burtă și celulită!)

Aurel PODARU

Troica

In timpul nopții drumeagul înghețase binișor. Calul trăgea cu spor, sania huruia ușurel, tremurat, prin hârtoape. Undeva, în capul oiștii, zvonea subțire un ineluș de fier, îndemnând omul la gânduri și visare.

Gavrilă Sâmpălean, cu nasul băgat în gulerul aromind al cojocului, părea că ațipise.

Din când în când, Mihai scutura din hățuri și zicea cu indiferență:

– Hai, dii, mișcă!

Apoi lăsa capul în jos și iar se apuca să lovească, rar, cu capătul hățurilor peste cizmă.

Cât cuprindeai cu ochii, nici țipenie. Puteai răsufla în voie. Toropeala dulce, somnoroasă, de după noaptea grea de început de primăvară mai dănuia încă peste toate.

Au trecut de podul Ūrcii, au intrat într-un crâng rar de plopi bătrâni. Le-a venit în nări miros de putregai.

De departe, din drum s-a auzit deodată zvon de clopoței, venea din față o troică, în goana mare.

Bătrânul și-a scos capul din blana gulerului, a privit înainte cu luare-aminte. Tot într-acolo se uita și tânărul.

Troica se apropia repede. Căii mergeau la galop. Cel din mijloc avea o privire ca de fiară;

cei de pe margini păreau că nici nu ating pământul, depăneau iute din picioarele lor lungi, frumoase. Clopoțelul se bucura nevoie mare, hohotea întruna, fără odihnă.

Într-o clipă, troica a și trecut pe alături, aruncându-le Sâmpălenilor în obraz o adiere caldă. Bătrânul s-a uitat lung în urmă.

– Ca privighetorile! a oftat el și iar și-a ascuns nasul în cojoc.

Ai fi zis că încep să se obișnuiască din nou cu sunetele molcome, adormitoare, de drum lung. Deodată însă, neliniștit de un gând, Sâmpălean bătrânul și-a scos capul din adăpostul gulerului.

– Auzi!

– Ei? a răspuns fiu-său.

Bătrânul s-a foinț în loc, și-a coborât gulerul peste umeri.

– Știi cine-s ăștia care-au trecut?

– Poșta.

– Așa-i...

Acum, tatăl și-a privit lung fiul întrebător.

– Ce vrei să spui? n-a mai răbdat acesta.

– Au venit cu bănișorii, nu cu scrisori, a rostit încet bătrânul. Îi cară într-o ladă de fier. Stau peste noapte să-și întremeze caii și o iau înapoi.

Mihai a făcut ochii mici. Taică-său îl privea dintr-o parte. Aștepta.

– Cam mușcă bănuții ăștia, a zis fiul, fără să-și întoarcă privirea spre taică-său.

Bătrânul a rămas pe gânduri. Privea încrunțat, tot înainte.

– Eh, unii mai reușesc, mama lor de...

Mihai tăcea.

– Așa le-am avea pe toate: și armăsarul, și câte-o căsuță pentru ăilalți doi.

Mihai l-a îndemnat pe Suru. Bătrânul și-a ridicat gulerul la loc. A și suspinat.

– Răposatul Toader Haiduc s-ar fi priceput...

– Ȑsta cine-i?

– Un unchi de-al meu după mamă. Ȑla chiar că s-ar fi priceput. De aur n-a dus lipsă niciodată. Era omu' dracului, fie-i țărâna ușoară. S-a prăpădit pe undeva, prin munți.

Mai mult n-au vorbit.

Proza Mișcării literare

Constantin CUBLEȘAN

„M-am căutat, întotdeauna, pe mine și mă caut în continuare”

Născut la 16 mai 1939, la Cluj-Napoca, îmbrățișează multe domenii de creație: prozator, critic literar, dramaturg, teatrolog și mai nou eminescolog. Redactor la Radio Cluj, redactor la *Tribuna*, redactor șef la Editura „Dacia”, director al Teatrului Național Cluj, redactor șef adj. la *Steaua*. Debut cu poezie. Debut editorial cu proză SF (*Nepăsătoarele stele*, 1968). Continuă cu SF și în *Iarba cerului* (1974). Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru *Iarba cerului*. A mai publicat nuvele din viața ostășească, apoi romanele *Licheni*, 1974, *Un gotic târziu*, 1975, ciclul *Un anotimp pentru fiecare*. În 1969 îi apare volumul de comentarii critice *Miniaturi critice*, apoi o monografie Barbu Delavrancea. Piesa de teatru *Teme provinciale*, cărți pentru copii: *Pensiunea Margareta*. Constantin Cubleşan este un scriitor prolific. Este doctor în filologie.

– Din CV de mai sus rezultă că funcția de șef s-a ținut scai de dvs. Cei ce vă cunosc bine spun că sunteți un om discret și sentimental. Ca șef, cum erați?

– Până să ajung „șef”, am tras destul de bine la munca de jos: patru ani la Radio-Cluj, reporter și apoi redactor (directorul de pe atunci, Tov. Rațiu – fost Racz, fost Roth – m-a plimbat prin toate secțiile, ca reporter: la informații, la agrar, la economic, la corespondenți, în fine, redactor la cultural; chiar dacă atunci am strâns din dinți și am înjurat, mai târziu mi-am dat seama că omul, cu voia sau fără voia lui, m-a pus să învăț meserie de gazetar. Iar acum, le-aș recomanda tuturor, celor ce vor să devină scriitori, să facă un stagiul de gazetărie. E extraordinar de benefic. Dar, nu insist, alți vreo șapte la *Tribuna* din Cluj, unde am lucrat pe rând în secția de critică, de artă și de beletristică. După venirea, la conducerea revistei, a lui D. R. Popescu, și după plecarea lui Ion Manițiu din funcția de secretar general de redacție, am

făcut munca aceasta de secretariat redacțional, împreună cu Augustin Buzura – se poate vedea în caseta tehnică a revistei – aproape doi ani. Iarăși o muncă deosebită, care m-a pasionat foarte mult. Îmi aduc aminte cu plăcere de zilele în care făceam paginația, noi doi, împreună cu Vasile Lucaciu, secretarul tehnic al revistei. Ne închideam în birou, Vasile propunea un *canceu* cu bere, pe care ni-l aducea, fie iertată, Anuța, femeia de serviciu, și până nu terminam, nu ieșeam de acolo, dar nici altcineva nu intra peste noi. Ne jucam, dacă pot spune așa, de-a machetatul, făcând calcule grafice, măsurând fotografiile, schimbând ordinea de paginație, în fine. Cred că a fost perioada în care *Tribuna* a avut paginația cea mai articulată. Nu mă laud. Abia după aceea, în 1972 am ajuns „șef” la Editura „Dacia”, după plecarea la Sibiu a lui Mircea Tomuș. Ca redactor șef, sub direcția lui Al. Căprariu, am petrecut opt ani frumoși, de

**Dialogurile
Mișcării literare**

muncă redacțională intensă, care m-a prins. După aceea am ajuns cu adevărat „șef”, când am primit *sarcina de partid* să preiau conducerea Teatrului Național din Cluj. Și asta, însă, după ce mi se jucaseră câteva piese la Sibiu, Cluj, Arad, la Teatrul de păpuși din Cluj, după ce publicasem două cărți de teatrologie, după ce practicasem cronică dramatică aproape un deceniu. Vreau să spun deci că șefia nu mi s-a dat nici pe ochi frumoși, nici pe bază de dosar – nu provin din rândurile clasei muncitoare, nici ale țărănimii nevoiașe, ci din mediu intelectual, care nu era văzut *cu prioritate* în acei ani... Ca „șef” eram ca și când n-aș fi fost șef, în sensul că la mine, la birou, era ușa deschisă în permanență pentru toată lumea – primul lucru pe care l-am făcut după instalarea la Național, a fost să dau jos de pe ușă orarul audiențelor. Apoi, calmul pe care îl am m-a ajutat să ies cu bine din multe situații extrem de încordate. Dar, vreau să vă spun că în cei opt ani de directorat la Naționalul Clujean, n-am avut niciodată nici o anchetă, nici o reclamație, nici o *diversiune*. Așa se face că am plecat de acolo la *Steaua*, rămânând în relații de prietenie cu aproape toată lumea.

– *Sunteți doctor în filologie, poate n-ar fi lipsit de interes pentru cititori să știe cu cine ați dat doctoratul, ce lucrare ați prezentat și dacă aceasta a fost publicată?*

– Am susținut teza cu profesorul Gavril Scridon, la Universitatea din Cluj, în 1982, dar am fost doctorandul profesorului Iosif Pervain, ambii trecuți de-acum în lumea umbrelor. Cu profesorul Pervain, căruia îi fusesem student, m-am înțeles extrem de bine și n-am să-i mai pot niciodată răsplăti ajutorul pe care mi l-a dat în totdeauna, încă din anul întâi de facultate... Eram cu teza – o monografie Delavrancea – terminată când s-a îmbolnăvit grav, a fost internat în spital o lungă perioadă de timp, după care nu s-a mai întors niciodată la Facultate. L-am vizitat acasă, pe patul de suferință – rămăsese doar o umbră din ceea ce fusese odinioară. Rectorul Universității, pe atunci profesorul Ion Vlad, n-a vrut cu nici un chip, și bine a procedat, să mă treacă la un alt conducător atâta vreme cât încă Pervain trăia. Mizând pe faptul că aș fi putut susține teza în

1981, am predat manuscrisul Editurii Minerva din București care l-a inclus în planul de apariții pe anul următor. Așa se face că la nici o lună după ce susținusem teza, cartea a apărut. Dacă mai trecea puțin ar fi trebuit să scriu alta căci nu se admite susținerea tezei decât cu o lucrare inedită. Îi port și profesorului Scridon, care m-a preluat, după decesul profesorului Pervain, o îndatorată amintire. A fost un om care mi-a înțeles graba și care m-a ajutat să trec repede peste hopul susținerii. A fost o lecție de omenie pe care am învățat-o, iar acum, cu doctoranzii mei caut să fiu cât mai atent și să-i ajut cât pot de mult.

– *Sunteți un scriitor prolific, ați abordat aproape toate genurile literare. În care v-a fost mai ușor să vă exprimați ceea ce aveți de spus?*

– În nici unul... Întrebarea mi-a mai fost pusă și de către alții, așa că n-am să fac altceva decât să mă repet... M-am căutat, întotdeauna, pe mine și mă caut în continuare. N-am ales genurile în care să mă exprim. Ele m-au ales pe mine. Când o idee se cerea a fi tratată în proză, n-am ezitat. La fel în teatru, în poezie, în critica literară... Și-apoi, mi s-ar părea îngrozitor de plictisitor să scriu toată viața numai într-un fel: proză, critică, teatru... e o chestiune subiectivă.

– *De la debutul cu poezie nu a fost dificil să treceți la critica literară, la roman, apoi la teatru și cărți pentru copii?*

– Am debutat cu poezie pe când eram student în anul întâi. După apariția *Tribunei*, în 1957, am bătut la porțile ei, împreună cu alți colegi. Aproape toți scriau poezie. La cenaclul tinerilor, ce ființa pe lângă Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor, luam cuvântul și discutam creațiile prezentate. Se pare că nu spuneam prostii, așa că într-o zi Al. Căprariu, care se ocupa de rubrica de recenzii la revistă, mi-a propus să scriu o recenzie. Am primit numaidecât. Prima carte despre care am scris a fost cea a lui Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă*, tocmai apărută, într-un format de buzunar. O carte amuzantă, pe care am recitit-o mai apoi cu multă plăcere. Atunci am scris, a apărut și așa am devenit recenzentul *Tribunei*. Curând însă m-am fixat numai pe literatura autohtonă și cu ea am rămas până în ziua de

azi... La roman am ajuns mai târziu. După ce am publicat vreo trei volume de schițe, povestiri și nuvele. N-a fost ușor, dar mi s-a părut, ca exercițiu, în firească continuare a preocupărilor epice. Teatrul a venit și mai târziu. Cred că e genul cel mai dificil, pentru că într-o piesă de teatru nu poți să faci descrieri, nici să explici nu știu ce, ca în roman. Totul trebuie să intre în gura personajelor: atât prezentul cât și trecutul sau viitorul. Dar, aici stă și frumusețea dramaturgiei. În crearea unor personaje vii, care să convingă prin ceea ce spun și prin ceea ce fac ele, la vedere, nu prin ce spui tu despre...

– *Purtând un dialog cu dumneavoastră, nu pot ocoli subiectul Eminescu, care știu că vă interesează foarte mult. Am citit în Dacia literară, nr. 57 (6/2004) un amplu articol semnat de dv., intitulat Eminescologul Torouțiu. Înfățișați acolo descinderea Securității la casa personală a eminentului eminescolog și confiscarea întregii arhive de documente referitoare la marele poet, în speță 12 volume de documente. Ce lucruri minunate se aflau acolo? Nu s-ar putea recupera cele 12 volume? Mai trăiesc vinovații acestui act samavolnic? Eu cred că scriitorii ar trebui să înainteze un protest și să impună cercetarea amănunțită a acestui abuz în urma căruia Torouțiu cu soția s-au sinucis.*

– În anii '50-'60 nu a fost singurul caz. Securitatea descindea la diverși intelectuali bănuți a avea legături cu burghezia sau fiind ei înșiși taxați drept elemente dușmănoase regimului democrat, scotocindu-le casa și ridicând tot ce li se părea suspect. Astfel au dispărut zeci, poate sute de manuscrise ale unor scriitori, filosofi, oameni de știință, arhive-tezaur de cultură, despre care nimeni nu mai știe nimic. Am scris un articol pe tema asta, adică spunând că nu cine pe cine l-a turnat e important să aflăm azi ci e important să fie scoase de prin beciuri, dacă vor mai fi existând cumva și n-au fost distruse, aceste arhive de neprețuit. L-am trimis la *România literară* și n-am primit nici un răspuns. Nici nu l-am văzut publicat. Atunci l-am trimis *Adevărului literar și artistic*. Aceeași surzenie. Pe nimeni nu interesează aceste tezaure. Toți

vor să știe însă cine pe cine l-a turnat. O prostie. Ce importanță literară, culturală, are faptul că Doinaș sau Paleologu sau Crainic și atâția alții, sub presiunea detenției au acceptat să semneze declarația de *colaborator*, pe care, ulterior, au *onorat-o* cu mai mult sau mai puțin zel. Ei rămân scriitori la fel de importanți. Dar, dacă s-ar scoate la iveală, vorbind despre Torouțiu, documentele ce le avea: corespondența „Junimii”, corespondența lui Pușcariu etc., etc., oare n-am fi mai bogați, cultural vorbind, decât dacă CNSAS-ul scoate la iveală câte o mizerabilă delațiune a vreunui oarecare zelos ori fricos, din epocă?

– „*Să ne despărțim un timp de Eminescu*” a spus imediat după 1989 criticul Nicolae Manolescu. Personal cred (și lucrul acesta a fost dovedit în ultimul deceniu și jumătate) că literatura noastră nu se poate despărți de marele poet *Ce părere aveți?*

– Depinde ce se înțelege prin despărțirea de Eminescu. Cine spune asta, cred că face o confuzie gravă între Eminescu și cei ce discută despre Eminescu în termeni pompieristici, demagogic, cu vorbe ce din coadă au să sune, ca să-l parafrazez chiar pe Eminescu. Această logoree nesfârșită, în care discursul encomiastic este absolut gol de conținut, nu face bine nimănui, nici chiar poetului. Dar el nu are nici o vină. Și, atunci, de ce să-l pedepsim pe el, să ne dezinteresăm de opera lui, când mult mai firesc ar fi să-i trimitem la colț, în genunchi, pe cei ce îl devalizează de marile, profundele lui idei! Fiecare generație găsește în Eminescu un rezoner al propriilor ei aspirații, cu condiția să-l citească mai întâi, să-l citească bine și atent. E datoria criticilor și istoricilor literari să facă acest lucru, adică hermeneutică, și dacă o vor face cu profesionalism și convingător, sunt sigur că nimeni nu va mai avea motiv să zică: „Mie Eminescu nu-mi spune nimic”, pentru că în acest caz putem crede că, vorba unui mare scriitor neamț, dacă o idee se ciocnește de un cap și sună a gol, s-ar putea întâmpla ca nu ideea, ci capul să fie de vină.

– *Să trecem acum la altă dragoste a dumneavoastră, teatrul. Cu toată concurența mass-media, teatrul nu și-a pierdut din importanță. Ce are el de atrage lumea,*

spectatorii ca un magnet? Fără îndoială lumea vine la teatru să-i vadă la lucru pe actorii preferați, dar, bănuiesc, și din alte motive.

– Fără îndoială că da. Te duci la teatru să-i vezi pe actorii preferați în situația în care textul piesei îți este cunoscut dinainte, ai citit-o, ai mai văzut un spectacol cu piesa respectivă. Dar, când nu cunoști textul, te duci ca să afli ce se spune acolo și, firește, cum se spune. Aceeași piesă montată la două teatre va reprezenta două spectacole diferite. Vor fi concepții regizorale diferite, interpretări diferite, până și textul poate avea accente puse în diferite locuri de către interpreți etc. Personal nu sunt adeptul spectacolelor în care textul dramaturgului să fie doar un pretext iar regizorul împreună cu trupa de actori să creeze peste el o altă lume, să-i dea alte valențe... Teatru se poate face și fără text. Dar dacă totuși alegi o piesă pentru a o pune în scenă, atunci vreau ca vorbele scrise de dramaturg să fie rostite așa cum le-a scris el iar personajele să se comporte conform intrigii date. Altfel... Am văzut, de curând, un spectacol cu *Pescărușul* lui Cehov, la un teatru, n-are importanță care anume, important mi se pare faptul artistic în sine, care cred eu e oarecum simptomatic pentru o boală a regiei noastre de azi. Montarea era de tip studio, adică, pe un spațiu mic, de jur împrejurul scenei, cu câteva rânduri de scaune pentru spectatori. Decorul reprezenta un stufăriș prin mijlocul căruia trecea un fel de punte iar în fața acesteia, un planșeu cu o masă, scaune, o bancă... Aici au apărut personajele piesei, doamnele îmbrăcate în rochii de sac, rochii ce curgeau de pe ele ca niște zdrențe; erau desculțe, despletite și deși spuneau textul lui Cehov, aveam tot mai mult convingerea că mă aflu într-o altă piesă. Iar când a mai apărut și doctorul care după ce a băut o stacană de ceai (sau votcă?) a luat-o pe una din damele acelea și i-a tras-o la vedere, în fața spectatorilor, m-am ridicat și am ieșit din sală. Degeaba mi-a explicat ulterior secretara literară a teatrului subtilitatea acestei montări, nu m-a convins cătuși de puțin că regizorul nu-l trădase pe Cehov, ba mai mult, îl... deturnase pe alte direcții, ce nu-i erau cătuși de puțin proprii. Se poate și așa, vezi

bine, dar nu înseamnă că am văzut o montare cu o piesă de Cehov ci una cu o elucubrație a regizorului, obsedat sexual sau complăcându-se cu voluptate într-o existență pestilențială ce, repet, nu are nici o legătură cu ideatica teatrului, dramaturgiei cehoviene... Cât privește criza teatrului... El a fost mereu în criză, mereu amenințat însă niciodată învins, pentru că nimic nu poate înlocui fluxul acela emoțional viu, direct, ce se creează între interpret și spectator. În această comuniune și stă marea fascinație a actului scenic.

– *De-a lungul timpului, pe scena Teatrului Național Cluj-Napoca și-au purtat pașii odată cu talentul, actori de mare valoare cum au fost Constantin Anatol (realizatorul unui excepțional Hamlet), Aurelian, Giurumia, Viorica Cernucan, Nuțescu, Florin Piersic, Silvia Ghelan, Silvia Popovici ș.a. A fost aceasta perioada de aur a teatrului clujean?*

– Cred că fiecare generație de spectatori își are *idolii* ei artistici. După 1919, când s-a înființat Naționalul Clujean, Zaharia Bârsan a adus aici o serie de actori de primă mărime care au fost, desigur, generația de aur a momentului. În urmă cu vro două decenii, un *veteran* spectator de teatru îmi vorbea despre acei interpreți ca despre niște zei... A venit apoi perioada de după cel de al doilea război – alți actori, alți idoli. Acum, sunt convins, tinerii îi adoră pe actorii pe care îi văd, îi urmăresc pe scenă... Teatrul a fost întotdeauna un mare miracol iar cei ce au dat viață acestei minuni au fost considerați niște *mari interpreți*.

– *Despre începuturile teatrului în limba română a scris o carte excepțională Ioan Massoff, intitulată Teatrul românesc. Există o istorie modernă a teatrului care să reia totul de unde a lăsat Ioan Massoff?*

– Ioan Massoff a scris o carte ce se întinde în nouă volume și vine până aproape de zilele noastre. E, fără îndoială o carte foarte solidă, bazată mai ales pe arhiva Teatrului Național din București, dar și pe ale celorlalte, din țară. Dar istorii ale teatrului românesc au scris și alții, din unghiuri diferite și cu orizonturi de interpretare diferite. Iată câțiva: T. Th. Burada, Ollănescu-Ascanio, Ion Zamfircscu, E. Vasiliu; există un mare Tratat

de istoria Teatrului Românesc, editat de Academie, sub conducerea lui G. Oprcsu etc., pe porțiuni au scris *istorii* ale teatrului Doina Modola, Mircea Ghițulescu, în felul său Valentin Silvestru, Virgil Brădățeanu, Vicu Mândra, etc., etc. Astăzi despre teatrul actual pot menționa pe Ștefan Oprea, Ion Cocora ș.a. Teatrul își are criticii și istoricii lui specializați. În toată lumea e la fel.

– *Printre cele mai importante spectacole teatrale la Cluj-Napoca s-a numărat și Mansardă la Paris cu vedere spre moarte, de Matei Vișniec, în regia lui Radu Afrim, originar din Beclean. Am citit că a fost o montare de succes. Împărtășiți aceeași părere?*

– Da. E unul din spectacolele cele mai incitante din ultima vreme la Cluj. L-am urmărit cu mare interes; eroul literar fiind Emil Cioran. Radu Afrim a făcut, cred, cel mai bun spectacol al său de până acum. Dar, pe scena clujeană au mai fost, în vremea din urmă, și *Hamlet* în regia lui Vlad Mugur, și *Unchiul Vania* în regia lui Cornișteanu, și *Falstaff* în regia lui Victor Frunză etc. Pe lângă spectacole experimentale, aici se montează și spectacole mari, într-adevăr, de referință. Vezi Mihai Mănuțiu, Sanda Manu etc. Mi se pare normal. E, oricum am lua-o, un Teatru Național.

– *Ați publicat de curând o carte intitulată Trilogii de buzunar (Editura Decebal, Drobea Turnu Severin), recenzată în Tribuna de către Adrian Țion. Ea conține piese scurte, într-un act. Este o curte destinată lecturii exclusiv sau și montării scenice?*

– Sunt, de fapt, două cicluri de câte trei piese scurte, două trilogii. Prima, *Te-am iubit... Mi s-a părut...*, e mai lirică, mai poetică, pe care eu am gândit-o și continui să o văd realizată radiofonic. Din păcate n-am avut norocul să intereseze nici un regizor, nici un producător. Cealaltă trilogie se intitulează *Hohote în Olimp* și e parodică, adică mi-am imaginat trei eroi Olimpici – Midas, Sisif și Icar – coborâți în lumea noastră de azi. Ce înțeleg ei din tot ce văd, cum îi privesc oamenii de azi, sunt motive de comedie. Cred că sunt și destul de bune. Două dintre ele au fost premiate la concursuri naționale de teatru scurt, la Botoșani și Râmnicu Vâlcea. Din

păcate însă, nimeni nu s-a arătat dispus să le reprezinte, deși cred că în coupe ar avea succes de public. Nu-i mai puțin adevărat, că nici eu n-am intrat în casa vreunui regizor, deschizând ușa cu piciorul...

– *O bună parte din activitatea dvs. se leagă de revista Tribuna. Puțini știu că Tribuna l-a debutat pe Nichita Stănescu și a susținut, prin Dumitru Mircea, pe Ana Blandiana. Ce ne puteți spune despre această perioadă?*

– În paginile *Tribunei* au debutat mulți scriitori care mai apoi au devenit nume de referință în literatura noastră de azi. Desigur, nu de talia lui Nichita Stănescu... Aici și-au găsit găzduire și susținere constantă poeți ca Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Al. Căprariu, prozatori ca Vasile Rebreanu sau Sorin Titel, critici ca Ion Oarcăsu, Ion Lungu, Radu Enescu, Domițian Cesereanu, Mircea Vaida și lista lor poate fi continuată cu mult mai multe nume. Radu Mareș e nedrept când, într-un serial de amintiri de la *Tribuna*, publicat acum vreo trei ani în *Vatra*, spune că singurul merit al revistei a fost acela de a-l fi debutat pe Patapievici, că în rest era o redacție de turnători securiști și de bețivani. Nu e adevărat. *Tribuna* a fost o revistă de atitudine, de anvergură, de direcție. Numai cine este rău intenționat poate spune altceva. Cât despre Radu Mareș, vreau să-i amintesc proverbul acela care spune că nu e bine să scuipi în fântână că poate veni vremea să trebuiască să bei din apa ei.

– *Dar despre perioada când erați la Radio, ce ați putea spune?*

– O, ar fi multe de povestit despre acel studio de radio în care mi-am făcut ucenicia gazetărească. Poate voi scrie cândva niște amintiri. Vreau totuși să amintesc celor ce au uitat poate, că de aici au plecat la București, pe vremea aceea, Rodica Rarău, Aristide Buhoiu, Timotei Ursu, Constantin Rusu, și iarăși, numele lor ar putea fi mult mai multe.

– *Cele două lucrări de sinteză, la care ați fost coordonator, Dicționarul personajelor din teatrul lui I. L. Caragiale și Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga au fost bine primite de critica literară. Ce alte asemenea lucrări de sinteză vă preocupă?*

– Aceste două lucrări au fost elaborate în cadrul Catedrei de limba și literatura română a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, unde funcționez în prezent ca profesor. În paranteză fie spus, n-am reușit să fiu acceptat la Facultatea de Litere din Cluj și acum vreau să le spun celor care nu m-au primit că le sunt profund îndatorat; la Alba Iulia am găsit niște oameni minunați, în mijlocul cărora mă simt foarte bine... Dicționarele acestea fac parte dintr-un proiect mai amplu, pe care îl ducem mai departe. Avem în lucru un *Dicționar al personajelor din teatrul lui Mihail Sebastian*. Ar urma un altul din teatrul lui Hasdeu, apoi Camil Petrescu și Delavrancea. Sper să le pot duce la bun sfârșit. Aceste dicționare sunt niște instrumente de lucru necesare, utile și sunt realizate cu profesionalism, cu discernământ critic. Fiecare fișă de personaj este, în fapt, o mică monografie a acestuia. Asemenea dicționare sunt frecvente în occident, mai puțin la noi. Tocmai de aceea socotesc că ele sunt o reușită și o performanță a colectivului nostru, un fel de laborator pentru tinerii noștri, despre care, sunt convins, nu peste multă vreme se va vorbi cu admirație și prețuire.

– *Ați dedicat o viață întreagă scrisului, fiind un harnic om de condei. Vă rog să-mi*

spuneți ce proiecte literare vă frământă? Nu v-a venit ideea să scrieți o istorie literară?

– O istorie literară, nu. Pentru așa ceva nu mai am timp. Dar proiectele nu-mi lipsesc. Să văd câte din ele voi putea să le și împlinesc. Bunăoară, acum lucrez la o carte ce va fi destul de mare, privind proza scurtă a lui Liviu Rebreanu. O alta despre *Romancierul Rebreanu* am publicat deja. Pentru aceasta, nouă, caut sponsori. Nu prea se înghesuie nimeni, dar eu nu mă descurajez. S-o văd gata și-apoi... Vreau să continui seria volumelor, ajunsă în prezent la al optulea, de comentarii eminesciene. Dacă socotim că într-un asemenea volum sunt discutate aproximativ 40-45 de titluri, de autori, rezultă la un calcul matematic simplu, că am parcurs aproape 450 de lucrări despre Eminescu, începând de prin 1989 încoace. Iată ce bibliotecă eminesciană s-a format doar în cincisprezece ani, și atunci mai poți vorbi despre Eminescu bagatelizându-l?!... Aș mai vrea ca la anul să mă întorc, măcar pentru o vară, la proză și să-mi definitivez trei mari nuvele pe care le am schițate. Ar fi un volum în care fața prozatorului din mine ar apărea schimbată, pentru cei care îmi cunosc scrierile epice de până acum. Iată, destule proiecte. Să-mi dea Dumnezeu sănătate și putere, în rest...

Interviu de **Gavril MOLDOVAN**

Parada dascălilor

Gheorghe GLODEANU

Micul roman *Parada dascălilor* purtând semnătura lui Anton Holban a apărut în februarie 1932 la Editura Cugetarea din București, publicarea cărții fiind anticipată printr-o serie de fragmente tipărite în presa vremii. Astfel, la 15 noiembrie 1931, revista *Vremea* a publicat un text intitulat *Prezentarea dascălilor*. La 1 ianuarie 1932, tot în *Vremea*, apărea un pasaj intitulat *Parada dascălilor*. Romanul îi este dedicat magistratului G. Aburel, unul din puținii prieteni pe care i-a avut Anton Holban la Galați: „În memoria lui G. Aburel, cititor prodigios și suflet delicat, cu care am discutat de atâtea ori despre această carte”. Anticipând scandalul pe care îl va declanșa romanul, prozatorul a plasat în fruntea textului un scurt cuvânt înainte cu încărcătură po(i)etică. Înainte de toate, după modelul clasicilor, romancierul vorbește de rolul observației în literatură. Nu este vorba de simpla copie fotografică a realității, ci de combinarea și de retușarea informațiilor obținute, adică de transfigurarea lor artistică: „Orice carte cu veleități de creație trebuie să pornească de la observații necruțătoare asupra ta sau asupra altora. Asta nu înseamnă să scoți fotografii. Aceste observații le combini, le retușezi, le gradezi după legi proprii pe care n-ai putea să le explici”. Prozatorul ne avertizează că „nu trebuie ca cineva să se recunoască în *Parada dascălilor*”. Aceasta deoarece, pentru a-și construi personajele, el a recurs la un amplu proces de sinteză: „Pentru a construi fiecare siluetă am întrebuițat gesturi sau vorbe de la mai mulți oameni, de la mai multe școli din diferite orașe, uneori chiar în afară de școală”. Romancierul menționează că, „Din fericire, în țara aceasta mai există mulți dascăli care merită admirație și atenție pentru știința și sacrificiul lor zilnic”. Cu toate acestea, el nu se ocupă de vârfurile unei bresle din care făcea și

el parte în calitate de profesor de limba franceză, ci de dascălii mărginiți, inculți și plictisiți pe care i-a întâlnit la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galați. Ultima frază a cuvântului înainte atrage atenția asupra faptului că Anton Holban a avut intenția să redea cu exactitate atmosfera specifică școlii.

Deși de lumea școlii s-au ocupat numeroși scriitori, *Parada dascălilor* rămâne o operă singulară în literatura română, ce face radiografia acidă a unei importante categorii sociale. Anton Holban alege ca subiect al investigațiilor sale o faună extrem de cunoscută, el însuși rămânând toată viața un om dedicat învățământului. Scriitorul se inspiră din trista experiență trăită la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galați, unde a fost profesor de limba franceză între 1928 și 1931. Cartea a fost bine primită de critica literară, fiind recenzată în mod elogios de către G. Călinescu, Mihail Sebastian, Perpessicius, Al. Robot, Pompiliu Constantinescu, Horia Groza. Titlul romanului insistă pe ideea de personaj colectiv dar, după modelul lui La Bruyère, cartea realizează o ingenioasă galerie de portrete individuale. Modelul clasic este recunoscut într-o scrisoare adresată criticului Octav Șuluțiu, în martie 1932. Anton Holban dorește să creeze viață, dar nu în manieră balzaciană, ci așa cum l-au învățat clasicii francezi, adică printr-o modalitate satirică. Nu vrea să realizeze o epopee a

**Introspecții
critice**

dascălilor, ci se mulțumește să schițeze niște fragmente în *aqua forte*: „Și atunci pricepi de ce *P[arada] d[ascălilor]* nu seamănă cu *O moarte [care nu dovedește nimic]? P[arada] d[ascălilor]* n-a vrut să fie decât un lucru mult mai mic: o jucărie de păpuși; o manivelă de care tragi și ele se învârtesc de trei ori, în trei

sunete. Chestiunea este că această jucărie minusculă [trebuie] să fie veritabilă.

Această jucărie a fost însă scrisă cu infinită atenție, *la fiecare rând*, încercare de a crea viață în afară de mine. Nu pe proporții imense, *ci în siluete*. La Bruyère, cu talentul lui fenomenal, a încercat să facă același lucru. La umbra lui pun și eu aceste modeste încercări. Am avut totdeauna o admirație fără seamăn pentru La Bruyère (așa de necunoscut la noi în țară) și îl cunosc aproape pe de rost. Am utilizat modele pe care le-am avut la îndemână. N-am vrut să dau «epopea» școalei, ci doar câteva fragmente de oameni. Toți vorbesc și spun prostii: ai observat [că] prostiile fiecăruia sunt în legătură cu temperamentul fiecăruia? Pentru contur vei voi să recitești siluetele lui Hortopan? Și *pentru stil* a lui Popovăț?” După cum se specifică în notele din *Pseudojurnal*, prototipul real al lui Hortopan a fost profesorul de istorie și geografie de la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galați, Gheorghe Misirliu. De asemenea, pentru a schița figura lui Popovăț, prozatorul s-a inspirat din trăsăturile lui Gheorghe Petrovici, profesorul de latină de la același liceu.

În data de 4 martie 1932, Anton Holban îi scrie o epistolă prietenului său, Ion Argintescu, în care deplânge faptul că acesta nu a asistat la scena comentării romanului în cancelaria liceului din Galați. Regretul era cu atât mai mare cu cât confidentul scriitorului era un bun cunoscător al mediului și al faunei zugrăvite: „Păcat că n-ai fost în cancelarie! Cred, după ecouri, că *era pasionant!* Formidabil! Și psihologia cunoscută: unul față de altul se arată indignat (de fapt, indignare care numai amărăște pe vecin!). În spate însă reflexia: «La prins bine!» Dar nu s-a găsit unul de inimă care să spuie: «Nu mai exagerați inutil. Sunt fleacuri care nu trebuie luate în seamă!»”

În ciuda presupusei voințe de transfigurare artistică a realității, *Parada dascălilor* este un roman cu cheie, în care modelele pot fi ușor recunoscute. Adevărata identitate a protagoniștilor a fost dezvăluită de către Ion Argintescu, prietenul și confidentul scriitorului, el însuși dascăl un timp la liceul

incriminat din Galați. „Cheia” romanului este deconspirată și de către Elena Beram în notele sale competente la ediția critică a operelor lui Anton Holban: „Datorită bunăvoinței profesorului Ion Argintescu, am putut nota câteva dintre «cheile» *Paradei*. Uneori numele ales de Holban se deosebește de cel real doar printr-o singură literă: Ion Licea, profesorul de literatură română, apare ca Ion Dicea. Părintele Chitic se numea în realitate Arșic. Hanibal Ionescu avea ca prototip pe Aețiu Hogaș, fiul lui Calistrat Hogaș, Alexandru I. C. Frunză pe Florea Iacob, Michael Leonard Nicolaescu-Dâmbovița pe Grig. Mich. Cotlaru, publicist, N. Lungeanu pe Gherincea, iar conferențiarul Moșinschi era portretul luat pe viu al lui Lenguceanu N. N.” (Elena Beram în Anton Holban, *Opere. I. Romane. Schițe și nuvele*, ediție, note și comentarii de Elena Beram, studiu introductiv de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă & Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 920)

Romanul se deschide cu prezentarea succintă a liceului. Urmează portretul în *aqua forte* al subdirectorului, d-l Boiu, care îl ghidează pe cititor în lumea mirifică a școlii. Totul este prezentat într-o manieră ironică, destul de atipică pentru romanele lui Anton Holban: „Liceul târgului... o clădire gălbuie cu două etaje. În față, câteva straturi cu floricele. Subdirectorul (codirectorul, cum își zice), d-l Boiu, cu fața de Hindenburg pașnic, cu picioarele larg despicate, pe care-și balansează trupul, și cu bețișor în mână, parcă păzește florile pentru eternitate.

Un covoraș la intrare cu: «Bine ați venit!» Dar, abia ajuns la el, d-l Boiu îți aruncă dintre straturi: «Nu uita să-ți ștergi bine picioarele». Și, abia intrat, pe perete, sculptată această învățătură, cu un chenar artistic lucrat de d-l Frunză, profesorul de desen: «Ușor conduci pe un netot/ Dar mai ușor pe cel cuminte./ Pe-un semidocht, nici tu, Părinte,/ Nici zeii cerului nu pot!»”

Prezentarea succintă a mediului în care își duc existența protagoniștii romanului este urmată de schițarea unor portrete memorabile, tipice lumii evocate. După subdirectorul Boiu, Anton Holban se oprește la d-l Hanibal

Ionescu, profesorul de filozofie. Asemenea lui I. L. Caragiale, prozatorul știe să surprindă esența unui personaj doar din câteva succinte trăsături de penel: „D-l Hanibal – trup imens, cu barba inelată și cu capul deseori aplecat. Vorbe caracteristice: «evident», «în definitiv»”. Când salută pe cineva, personajul nu întinde decât un singur deget deoarece se teme de microbi. „Durduliul Viță” este noul inspector de specialitate, în timp ce directorul este grav, sprâncenat, gras, preocupat de mersul școlii. Extrem de sugestiv se dovedește portretul d-lui Biju, profesorul de matematică, un mare amator de romane sentimentale: „Alături, d-l Biju, cavalier tomnatic, «pițigoi bătrân și tandru», cu nas ștrengar și cu surâs pe buze, cu mustăcioara isteasă, cu florica la butonieră, matematician, specialist în astronomie, arătând domnișoarelor cu dexteritate stelele (profesor la toate școlile de fete). Cititor neobosit de romane sentimentale, în care se lăcrimează și se surâde perpetuu. Melancolic deseori după ultima lui tinerețe, care trece. Asta nu-l împiedică să fie director la o fabrică de bere. De altfel, suflet minunat”. Profesorul de desen este domnul Frunză care, la 50 de ani, este „ras, impozant, dar zâmbitor, cu lavaliera fluturândă”. Maestrul de muzică al școlii este d-l Duțu, „cu breton și cu lavalieră”. Tânăra generație de dascăli își face resimțită prezența prin „Sfânta Treime” alcătuită din geograful Borș, popa Chitic și epilepticul Simionică. Geograful este „scurt, gros, tot păr negru”. Popa Chitic e ca un semn de întrebare, în timp ce Simionică este „băiat bun, dar bolnav de epilepsie”. Sculptorul târgului se numește Popică, omul care i-a imortalizat pe toți foștii directori ai liceului. Dascălul de germană este bătrânul evreu Adolf Ițcovi, personaj surprins în aceeași manieră caricaturală: „Mic, umflat, cu burta atârând balonată și cu pantalonii pe vine; și cu fața ciupită de vărsat, coșuri, fire de păr, puncte de toate culorile. În bloc colorată în roșu, și nasul mai ales luminează. Buza groasă, limba groasă, într-o veșnică mișcare ca să povestească vreo snoavă porcoasă și totdeauna cu succes pe lângă dascăli”. Extrem de gustate în microuniversul cancelariei, snoavele deocheate ale personajului par a fi

împrumutate din creația lui Rabelais. Bătrânul pensionar Guță cu trupul interminabil, cu o floare proaspăt șterpelită la butonieră, veșnic pus pe șotii reprezintă o apariție meteorică. El își face resimțită prezența doar la înscrieri, la teze, la examene și mai ales la rapoartele de sfârșit de an. Rând pe rând, fiecare dascăl acaparează centrul interesului. Uneori, personajul este introdus prin intermediul unei formule: „Să vă prezint pe maestrul de desen: Alexandru I. C. Frunză”. Cartea de vizită de pe ușa personajului este și ea elocventă în privința caracterului acestuia: „«ALEXANDRU I. C. FRUNZĂ, Pictor, profesor, reprezentant al turismului, ziarist» etc”. Extrem de pitoresc rămâne dascălul Berechet, personaj mereu absorbit de problemele de filologie, gata oricând să explice în mod amănunțit etimologia unui cuvânt. Ca de obicei, Anton Holban se dovedește un observator atent, care știe să surprindă esența fiecărui personaj în parte. Rând pe rând, galeria dascălilor defilează în fața ochilor noștri, fiecare fiind zugrăvit în funcție de principala sa trăsătură de caracter. D-l Hanibal Ionescu este considerat un personaj ciudat, o veritabilă enigmă. În ciuda numelui său teribil, el ajunge să fie terorizat tot timpul de către animale, până și de căței inofensivi. Coborât parcă din paginile amintirilor lui Ion Creangă, un alt personaj pitoresc se dovedește a fi părintele Bartolomeu, cel frământat mereu de probleme existențiale decisive precum Viața și Moartea: „Două picioare dolofane, mereu despărțite ca să încapă o burtă prezentabilă, ornată cu un lanț de aur. Deasupra, o bărbuță rotundă: în întregime fața bisericească”. În clasă, părintele ține ore plictisitoare și, pentru a înviora atmosfera, povestește anecdote pornografice. În cancelarie, dă dovadă de multă inventivitate, recurgând la o mare diversitate de stratageme pentru a-și face rost de țigările necesare.

În această galerie insolită, personajele se bucură de o atenție diferențiată. Unele acaparează mai mult timp centrul interesului, în timp ce altele reprezintă doar niște apariții episodice. O atenție specială îi este consacrată dascălului de limba română, macedoneanul Ion

Dicea. Caracterizarea pornește de la datele biografice ale personajului, înzestrat cu o serie de calități și defecte puternice. Pe de o parte, el este extrem de cult, cunoaște numeroase limbi străine și este un veritabil specialist în poezia populară. În schimb, personajul se dovedește îngrozitor de ezitant, agasându-i pe cei din jur cu dilemele sale interminabile: „Să vă prezint și pe dascălul de română, macedoneanul Ion Dicea. Mare, lat, puternic, pășește maiestos spre 50 de ani. Făcea impresia că poartă de-a lungul șoldurilor toate iataganele și paloșele din țara lui, dar de fapt era cel mai blând dintre oameni”.

Tot după modelul clasicilor, Anton Holban propune și o interesantă tipologie a elevilor. Asemenea valeților din opera lui Molière, aceștia se împart în deștepți și în imbecili. Cunoscând foarte bine mecanismele interioare ale școlii, romancierul relevă și metodele pentru care un elev, fie el și foarte slab, trebuie să treacă clasa. Uneori, dascălii ascultă de intervențiile amicale, în timp ce altă dată ei se supun diverselor presiuni politice. Nu sunt ignorate nici opiniile critice ale elevilor despre dascălii lor. Prezent în text în calitate de personaj, Anton Holban vorbește și despre propria sa condiție. În calitatea sa de diriginte, el devine un intermediar între elevi și ceilalți dascăli.

Scriitorul alege narațiunea la persoana întâi singular, dar intervine extrem de rar în text, preferând să își lase personajele să se manifeste în voie. Romanul are un vădit caracter scenic și, pornind de la un nucleu epic destul de sărac, pune accent pe tipologie și pe dialog. Locul în care se întâlnesc aceste „caractere” pitorești este cancelaria dominată de un ventilator întruchipând ideile largi ale noii direcții. Cancelaria este adevărata scenă pe care se derulează evenimentele cărții, o scenă ce se transformă într-un veritabil cronotop. Anton Holban se dovedește a fi un martor obiectiv al faptelor, pe care le observă cu acribie pentru ca mai apoi să le repovestească. El este ochiul intransigent din interiorul textului, care știe să surprindă esența fiecărui protagonist în parte. Personajul-narator reconstituie atmosfera discuțiilor din cancelaria liceului și constată faptul că dascălii

se dovedesc extrem de mărginiți atunci când este vorba de subiectele vizând cultura. În ceea ce privește literatura, ei au rămas pe vremea „veselului” Alecsandri. Pe moderni nu îi cunosc, nume precum Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu sau Tudor Arghezi fiind complet ignorate. În absența problemelor cu adevărat importante, atenția dascălilor de provincie este acaparată de măruntele dispute de natură filologică, în care se caută forma corectă a unor cuvinte. Alteori, pentru că fiecare personaj spune altceva făcând imposibil dialogul, atmosfera cancelariei amintește de miticul turn Babel. Pentru a fi cât mai complex în radiografia acidă pe care o întreprinde, prozatorul redă și atmosfera unei cancelarii de profesoare, unde domnește aceeași atmosferă limitată, chiar dacă subiectele abordate sunt altele. Principala preocupare a unor „cucoane vorbărețe, agitate, în general bătrâne, urâte și încă domnișoare” era aceea de a discuta cazurile grave petrecute în școală. Este vorba de faptul că eleva Eufrosina Ionescu și-a tăiat părul, iar Viorica Popescu a fost văzută pe stradă în compania unui tânăr. Profesoarele erau ferm convinse că vinovatele trebuiau pedepsite în mod exemplar, disputele lor vizând doar corecția ce trebuia aplicată. În ciuda faptului că erau specializate în cele mai variate domenii, discuțiile de mai târziu ignoră subiectele savante, atenția dascălițelor concentrându-se asupra pălăriei maestrei de muzică.

Deși folosește persoana întâi, în relatare, Anton Holban nu vorbește niciodată despre sine. Fenomenul devine posibil prin faptul că dascălii dialoghează și intră pe scenă la fel ca într-o piesă de teatru. E interesant felul în care prozatorul îmbină procedeele specifice romanului cu cele împrumutate din dramaturgie. Pentru a evita monotonia, prozatorul alternează succesiunea portretelor caricaturale cu scenele din cancelarie. O altă modalitate de a evita monotonia este aceea de a descrie atmosfera de la examenele de admitere și de la bacalaureat. Martor veridic el întâmplărilor, Anton Holban știe să surprindă esența fiecărui caracter. Dintre personajele ce intră mai târziu pe scena romanului, merită toată atenția portretele dedicate lui Hortopan și

lui Popovăț. Profesorul Hortopan era „gros, ursuz, singuratec, nespălat, cu capul rotund vârât în gât, cu ochii umflați, cu mustățile atârinate, mereu nebarbierit, fumând una după alta țigările, pe care le ține atârinate de buza groasă. Pe hainele diformate, toate zoile. Are câteva cuvinte pe care le adaugă frazei celei mai scurte ce-i obligat să spuie. În clasă cere lecția știută pe de rost, rînd pe rînd, și bagă spaima în băieți, cărora nu le surâde niciodată, nu-i întrebă nimic în afară de litera cărții, îi ignorează până la sunarea fatalului clopoțel și pune note mici tuturor, fără să facă vreo distincție între cei tocilari și cei inteligenți, între cei leneși și cei harnici”. Profesorul, Popovăț pare o apariție de pe o fotografie veche: „Domnul Popovăț... Corp caraghios, diform, legănându-se în mers, cu părul spânzurând în bucle până la umeri, scoborât parcă de pe vreo fotografie veche, când oamenii aveau alt chip și altă modă. Tăcea de obicei, dar dacă-i puneai vreo întrebare, pornea o mulțime de vorbe amestecate, fără sens, repetiri, întrebări și răspunsuri, exclamații, în timp ce te ținea de nasturi cu frica să nu-i scapi”. Rămâne interesant faptul că unul dintre personaje, domnul Marcu, beneficiază de două portrete antitetice. Primul este cel al tânărului student dornic de învățatură, harnic, inventiv, niciodată monoton sau plictisitor. Așa rămâne el în memoria unuia dintre colegii săi de facultate, devenit președinte de bacalaureat. După numai 15 ani, personajul se schimbă radical, intrând în galeria fără perspective a dascălilor mărginiți de provincie: „Acum domnul Marcu e un om între două vârste, s-a îngrășat, are bărbie și burtă, ochelarii, la forma lui nouă, nu mai par așa de importanți, poartă totdeauna umbrelă, și, cum e bolnăvicios, se păzește mereu de curenți. Face politică, a schimbat vreo două partide, a fost chiar director la un internat, sub un regim amic, unde a trebuit să numere locurile băieților și porția de hrană”.

Din când în când, noi fragmente epice elocvente sunt introduse în roman pentru a perturba monotonia schițării caracterelor. Prozatorul zugrăvește o serie de scene la care participă personajul colectiv, dascălii liceului. Elementul de senzație este prezent atunci când

se prezintă reacția cancelariei la vestea morții aviatorului Ionescu, care era și profesor de sport. Parodia își face loc în text atunci când se zugrăvește expediția unui grup de dascăli la „Alcazar”, un local rău famat. Aici șochează atitudinea blândului profesor Ion Dicea, care se retrage în compania unei tinere femei, dar numai pentru a conversa cu ea având în vedere originea lor macedoneană comună. Introducerea în text a unui basm cu semnificații parabolice este în măsură să schimbe în mod radical tonul narațiunii. Povestea este relatată drept recompensă pentru că elevii și-au însușit așa cum trebuie câteva din tainele limbii franceze. Anton Holban zugrăvește reacțiile învățăceilor săi la trista poveste a unei prințese frumoase și bune. După moarte, aceasta își făcea serioase probleme în privința destinului familiei sale. Rugămintele ei fierbinți reușesc să îl înduplece pe îngerul Gabriel să o lase să se întoarcă printre cei vii, dar odată revenită pe pământ, constată cu tristețe că viața mergea înainte: florile nu s-au ofilit, băiețelul ei alerga vesel după fluturi, iar prințul îi vorbea prietenește unei alte femei. Dezolată de cele văzute, prințesa preferă să își accepte destinul. Conferințele ținute la Ateneul central și proiectele organizației reprezintă un alt pretext pentru a înfățișa o nouă ipostază a dascălilor. Concluziile comisiei sunt elocvente: „Românii sunt deștepți, dar au un mare defect: NU CITEȘTE!” Holban redă apoi conferința despre artă ținută de către magistratul Moșinschi. Naratorul rămâne și aici în postura unui observator ironic și lucid al evenimentelor, care înregistrează în mod critic lacunele din cultura conferențiarului. Pentru ca galeria de portrete pe care o realizează să fie cât mai complexă, Anton Holban zugrăvește uneori și dascăli de la alte instituții de învățământ, cum ar fi Musset, profesorul de limba franceză de la școala normală. Pe prozator îl surprinde înfățișarea cadaverică a personajului, a cărui identitate îi devine cunoscută abia după ce acesta trece în neființă. Dascălii lui Anton Holban sunt surprinși în latura lor umană, cu micile lor dame interioare, devenind adevărate victime ale mediului provincial limitat în care trăiesc.

Metoda de lucru a scriitorului ar putea fi rezumată în felul următor: observatorul intransigent schițează principalele trăsături ale protagoniștilor, apoi descrie o serie de întâmplări semnificative având în centru personajele zugrăvite. Portretele seamănă cu cele ale avangardistului Urmuz prin reducerea la esențe, caracterul lor incisiv, comic, dar și prin existența unor automatisme zilnice. De asemenea, până la un punct, romanul anticipează *Dicționarul onomastic* al lui Mircea Horia Simionescu.

Finalul cărții reprezintă o meditație teoretică despre condiția relatării. Prozatorul

menționează că ar putea prelungi la infinit acest subiect generos, deoarece el rămâne inepuizabil. Își întrerupe însă relatarea din motive tipografice, pentru a nu spori prea mult numărul de pagini și cheltuielile legate de editarea cărții. Romanul se dovedește important deoarece demonstrează actualitatea modelului clasic și pentru scriitorii de factură experimentală. Prin tehnicile narative utilizate și prin insolita galerie de portrete immortalizate, romanul lui Anton Holban poate fi plasat undeva între *Istoria Ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir și *Dicționarul onomastic* al lui Mircea Horia Simionescu.

Revelația unui „Jurnal”

Ion MOISE

Apărută în 2005 la Editura Eikon din Cluj-Napoca, cu sprijinul Bibliotecii Județene Bistrița, cartea preotului-poet Ioan Pinteș, *Mic jurnal discontinuu* cu subtitlul *Însemnările unui preot de țară*, este pentru un lector avizat și aplicat, o veritabilă revelație. E o revelare a unei complexe producții spirituale, în care, alături de proza memorialistică, de evocarea autobiografică, întâlnim numeroase note și observații privind opera sau viața unor ilustre personalități artistice și culturale, eseuri, recenzii, scurte analize în special pe teme religioase, biblice, reproduceri, sentințe, maxime, idei, consemnări fugare, aprecieri personale, demonstrând, în fond, o erudiție manifestă, dar fără paradă și orgoliu. În cea mai mare parte, această carte originală este, în fapt, un excelent jurnal de lectură. Ioan Pinteș ni se dezvăluie aici ca un mare pasionat al cărții, patimă ce i se trage din copilăria petrecută în localitatea sa natală, Runc, unde a găsit biblioteci în casele unor țărani, între care se identifică și „meșterul-tâmplar” Vasile Mititean care i-a vorbit despre Blaga, Rebreanu, Coșbuc, Eminescu, Sadoveanu, Dostoievski, Tolstoi, iar poetul satului, Vasile Dâncu i-a recomandat lecturi din Esenin, Pasternak, Trake, Rilke și i-a pus în mână *Pășunile Raiului* de Steinbeck. Pe acest fundal se clădește un edificiu arhitectonic spiritual care-l recomandă pe autor, fost bibliotecar, redactor șef al revistei *Renașterea* și consilier cultural al Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului, ca pe unul dintre cei mai informați, mai cultivați, cu un larg orizont cultural, dintre poeții generației sale. Periplul lecturilor este însă unul activ, Ioan Pinteș se detașează adesea de text și operează obiectiv cu mijloacele unui autentic critic și istoric literar.

Numele mari nu-l complexează. Pe Cioran, de exemplu, nu îl suspectează de ateism latent, cum au făcut-o alții, ci mai degrabă de o atitudine „poetică” față de Divinitate: „Între Cioran și Dumnezeu – notează I. P. – stă o prăpastie de metafore.” Mai aspru e cu Calistrat Hogaș pe care-l consideră „un prozator minor” și îi reproșează comentariile persiflante la adresa Sfintei Teodora pe care o califică drept o „femeie de lume” și „o biată jertfă fără țintă”. „Ținta există”, menționează în replică I. P., fiind nimeni alta decât Hristos. Lipsit de înțelegerea duhului ascuns, mistic, al mănăstirilor vizitate, Hogaș a fost, după opinia lui I. P., „prea mult excursionist și prea puțin pelerin”.

În același timp, se entuziasmează, adesea fără rezerve, față de personalitatea și cărțile unor autori prestigioși între care, un loc absolut îl deține marele și onorantul său prieten, Nicolae Steinhardt. De fapt, cărturarul călugăr de la Rohia, cel care a cunoscut urgia închisorilor comuniste și a renunțat la cultul mozaic în favoarea celui ortodox, e un personaj care străbate ca un fir roșu întregul *Jurnal*. N. Steinhardt apare în diverse ipostaze, ca om, ca monah, ca autor, ca pedagog și confesor, ca spirit complex, filozof etc. În stima și admirația față de părintele Steinhardt, Ioan

Axiome posibile

Pinteș reproduce în întregime portretul făcut monahului de către Alexandru Paleologu în articolul *Septuagenarul neastâmpărat* din care reținem: „(N. S.) știe tot, e la curent cu tot: microfizică, cibernetică, biologie, psihanaliză, muzică dodecafonică, artă abstractă, artă concretă, noul roman, mai știu eu ce. (...) Curiozitatea lui intelectuală, febrilitatea lui, neastâmpărul lui, sunt amețitoare. Citește cu o

rapiditate electronică și reține totul temeinic...” Ioan Pinteia evocă adesea discuțiile avute cu „părintele” în poiana Rohiei – Lighet, convorbiri în care facem cunoștință cu omul Steinhardt care, între altele, suferea mereu de frig și îi cerea să-i facă rost de lemne. O suferință care i se trăgea din închisoare. *Jurnalul fericirii*, carte apreciată de I. Pinteia și nu numai, o capodoperă a genului, revine obsesiv în comentarii, deși e dezamăgit de răceala și tăcerea deliberată cu care a fost întâmpinat de presa franceză de specialitate. I. P. găsește și explicații: trădarea confesiunii mozaice, ortodoxia, convins că dacă „părintele” ar fi fost catolic, ar fi prezentat mai mult interes. Dar, în afara *Jurnalului...* Ioan Pinteia mai abordează analitic și alte lucrări ale părintelui Steinhardt, între care, reținem cartea de predici *Dăruind vei dobândi – Cuvinte de credință* asemănată cu *Didahiile* lui Antim Ivireanu. De asemenea, referindu-se la Cartea Împărtășirii a aceluiași autor și în special la capitoarele *Falsul idealism* și *Nunta de la Cana Galileii*, Ioan Pinteia apreciază corect faptul că în aceste texte, N. Steinhardt scoate „în evidență, din plin, realismul creștinismului pus în mișcare de însuși Mântuitorul Iisus Hristos.” În *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu și în *Jurnalul de la Tescani* al lui Andrei Pleșu, Ioan Pinteia caută și găsește substratul lor creștin, religios. O priveliște splendidă, un peisaj înălțător al naturii îl poți înțelege, după opinia lui Andrei Pleșu, dacă „te instalezi în punctul simultaneității, adică în loja lui Dumnezeu.” Din perspectivă critică, Ion Pinteia comentează traducerile și cărțile lui Cristian Bădiliță, studiile pe teme religioase ale lui Nicolae Balotă și Virgil Nemoianu care, în *Jocurile divinității* vorbește „cu calm” „despre catolicism, protestantism și chiar neoprotetantism.”

Dar pe Ioan Pinteia îl preocupă și lucrările unor preoți, indiferent de confesie, cum ar fi romanele *Cocoșul decapitat* și *Mănuși roșii* semnate de ardeleanul Eginald Schlattner, care au făcut vogă în Occident, autorul fiind stabilit în Germania. De asemenea comentează și lucrarea filozofică a preotului polonez de origine iudaică, Joseph Maria Bochenski, *Manual de înțelepciune*

pentru oamenii de rând care a sedus o mare parte a intelectualității poloneze.

O altă ipostază a autorului I. Pinteia este cea de recenzent literar, cu reale aptitudini de analist și critic, resurse care conțin un bogat substrat ideatic și informațional, în care omnisciența și rigoarea îl recomandă a fi un glas autorizat și credibil. Verdictul și sentința sunt exacte. Astfel, analizând poezia lui Dinu Flămând și în special volumul *Tags*, descoperă în concluzie „un poet tragic”. Eseurile lui Luca Pițu îi reconfirmă faptul că „stilul este omul” iar

Manualul de sinucidere al lui Radu Mareș e o carte provocatoare care-l determină să vadă în autorul ei „un memorialist de excepție” și „un portretist rafinat”. *Ușa interzisă* a lui Gabriel Liiceanu este o capodoperă (a unor) exerciții de sinceritate.” Evocă și analizează poezia lui Mihai Ursachi și pe cea a lui Cassian Maria Spiridon; recenzează volumele de versuri *Îndurările și alte poeme* semnat de Dan Damaschin și *Biografia secretă* a lui George Vasile Dâncu, carte de debut, cu expresie limpede dar care nu „cade în comun”.

Nu rareori acest Jurnal discontinuu ni-l relevă pe autor și ca un remarcabil prozator. Sunt aici numeroase pagini narrative în care I. P. descrie, povestește, fixează portrete memorabile, reconstituie epic secvențe și scene cu personaje reale ce țin de documentarul subsidiar al unei istorii pe cât de vii, pe atât de incitante. „Clipe prelungi stau sub părul din curtea casei parohiale – își începe I. P. măiastra sa carte. Un păr bătrân care, din păcate, nu mai face prea multe pere, dar mă ocrotește în zilele toride cu cea mai aleasă umbră din lume. La umbra lui citesc cărți, îmi pregătesc predica de duminică și nu de puține ori, scriu versuri și însemnări în caietul parohial. În fața mea: iarba verde și grădina cu flori. Cârciumărese și busuioc.

Anul acesta, Nea Nicolae Ghepeș s-a ocupat de grădina de flori. N-a permis altcuiva să lucreze în ea. (...) Mereu mă întrebă de grădină, mereu descopăr că a mai „răsădit” ceva (...) Îmi place un astfel de om. De altfel, de la început, de la venirea mea la parohie, mi s-a arătat foarte devotat. Era iarnă, în decembrie, când am venit în Chintelnic. Am slujit Liturghia și după Liturghie am fost invitat la Casa Parohială. Eram în reverendă, îmbrăcat subțire. Nu uit, cum, cu un gest absolut părintesc, care îmi amintește mereu de tata Anchidim de la Runc, s-a dezbrăcat de cojocul de blană și m-a îmbrăcat cu el. „Ca să nu vă fie frig, domn’ Părinte”.

Rememorările sunt făcute cu recuzita unui prozator autentic, epica memorialistică fiind la ea acasă. Personalitățile evocate dobândesc rolul de personaje epice, așa cum se întâmplă cu părintele Nicolae Steinhardt, Mitropolitul Serafim, sau cu oameni simpli ca nea Ion Pop zis Kaiser și Măriuca lui Toader a Ninului din Chintelnic. Uneori și „cărțile” ajung personaje, sunt apreciate, admirate, se nasc, trăiesc, cu trăsături caracteristice, cum ar fi *Admirațiile ortodoxe* ale autorului însuși. „Cărțile au ceva de spus sau nu au ceva de spus, e de părere Ioan Pinte. M-am străduit în cartea mea *Admirații ortodoxe* să nu fiu encomiastic, deși scriu despre oameni pe care i-am iubit și-i iubesc, cărți pe care le-am citit și le recitesc, întâmplări care mi-au marcat într-un fel sau altul, viața pur și simplu...”

Firesc, inserțiile biografice sau autobiografice sunt făcute cu mijloacele narației, autorul, în fond, personajul epic central al cărții, se conturează psihic și moral în secvențe disparate, de la copilărie până la maturitate. Notele biografice revin obsesiv în economia acestui *Jurnal*, cu adăugiri, cu sublinieri și observații variate care subscriu adesea moralizări de tip ecumenic. Sunt consemnate emoțional experiențe de viață cu rol definitoriu asupra formației sale scriitoricești, cum a fost cea de legător de cărți și bibliotecar, cea de la cenaclul *Saeculum* din Beclean, unde a cunoscut o serie de mari confrăți întru ale scrisului: Radu Săplăcan, Teohar Mihadaș, V. Mazilescu și mulți alții. Rememorează de asemenea experiența de

consilier cultural la Cluj, al Arhiepiscopului Bartolomeu Anania, cea de editor al revistei *Deisis* scoasă cu sprijinul Mitropolitului Serafim; întâlnirea la sediul Postului de Radio *Europa Liberă* cu Nicolae Stroe Stânișoară ș.a.

Un loc aparte în acest jurnal îl ocupă și observațiile din perspectiva Ortodoxiei și a „Duhului Sfânt” asupra unor artiști plastici ca: Sorin Dumitrescu, Horia Bernea, Paul și Miron Gherasim, Constantin Flondor, Marcel Lupșe, ca și comentariul adesea de tip ecumenic al lui Dan Ciachir și Mircea Oliv.

Pornind de la propriul *Jurnal*, Ioan Pinte face ample referiri și la alte *Jurnale* contemporane. Astfel, în afară de memorialistica lui Steinhardt, Liiceanu și Pleșu în care se înscriu veritabile capodopere ale genului (*Jurnalul Fericirii*, *Jurnalul de la Păltiniș* și *Jurnalul de la Tescani*), la care s-ar mai adăuga și „jurnalele” lui Mihail Sebastian și Radu Petrescu, I. P. amintește și discută și despre *Jurnalul din anii ciumei* al lui Liviu Antonesi, cu un motto semnificativ din N. Iorga, „Cine uită, nu merită”, jurnalul lui N. Balotă, *Caietul albastru*, *Memoria ca zestre* de Nina Cassian, *Rotonda plopilor neprinși* de Valeriu Anania, *Când moare o epocă*, de Dan Ciachir, încheind cu o „lectură de zile mari”, jurnalul părintelui Alexander Schmemann, *Biografia unui destin misionar*, considerat de autor „de-a dreptul excepțional!”. Și I. Pinte își justifică această remarcă oarecum encomiastică, având în vedere, pe deoparte, spiritul polemic și acuzator al acestui jurnal, iar pe de alta, notele originale, insolite cu privire la teologi și la poeți, optând în favoarea celor din urmă.

Luând în dezbatere memorialistica în sine, Ioan Pinte este de părere că după decembrie '89 când s-au așteptat zadarnic pe piață „cărțile de sertar”, memorialistica cu „conținut depozițional a ținut piept istoriei și umple un gol pe care l-am fi dorit umplut de literatura ficțională.” Plecând de la „jurnalele” lui Radu Petrescu, care „pun în ecuație cel mai bine (...) relația realitate-ficțiune sub impulsul memoriei”, Ioan Pinte refuză să comenteze „memorialistica pură, bazată pe realitatea cea mai palpabilă și care are ca suport documentul și drept coautor, evenimentul”, optând pentru o

rememorare care stă „între realitate și ficțiune, dar ca liant, nu ca fractură.” Luând ca punct de plecare și ca argument cartea lui Teohar Mihadaș, *Pe muntele Ebal*, I. P. consemnează un fapt esențial, anume că „un procedeu pur literar poate salva o scriere cu iz memorialistic prin inserturi și conținuturi ficționale. Cantitatea de proză este egal proporțională cu cantitatea de memorialistică.”

Concluzia „corolară”, ca să fim în spiritul acestei cărți, ar fi că la baza multor capodopere epice și de ce nu, și dramatice, stă această relație între realitate și ficțiune, între propria experiență de viață și creativul

imaginativ, care se coagulează arhitectural într-un întregit edificiu organic, în care supremația asupra realității memorialistice o are ficțiunea. Ce sunt *Amintirile* lui Creangă? Ce este romanul lui Camil Petrescu *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*? Sau romanul lui Flaubert *Madame Bovary*? Toate nu sunt altceva decât jurnale mascate. Flaubert chiar recunoaște că „doamna Bovary sunt eu.”

Așa după cum și acest *Mic jurnal discontinuu* al lui Ioan Pinteș este, în mare parte, o substanțială carte de proză.

Valeriu VARVARI

XCV

Și Corbul! Obsedantu-i „Nevermore!”
Și Omul negru, beat, al lui Esenin!
Tristeți de-ajuns – și zările-n declin
Se tulbură în Edgar Poe și mor.

E-un privilegiu că mai pot să-nchin
Cu voi, târziu, în straniu-acest decor
Când fascinat de-un țel nemuritor
Și iadul ar putea muri divin.

Ah Corbul! prevestind un rău absurd,
Cavoul Ulalume, Annabel Lee, Lenore –
Răspunsu-nfrigorat rămâne surd.

Stafia din Pacific în Azore,
Din Europa-n Indii, -n spațiul kurd –
Poeții trec printre vecii și ore.

XCVII

Samain și-ncântă somnul printre flori
Și Anghel – măgherani lângă narcis
Îmbată-se-n parfum de paradis
Din miez adânc de noapte până-n zori.

Simbol al purității-n alb și vis
Căzând pe cupă mai respiră-n pori,
Iubire tremurând răscolitori flori
Din lumi exotice-ntr-un cer deschis.

Și firavă iubirea, împrejur
Multicolor ascunsă în petale
E-un semn venit spre noi din cerul pur

În prospețimea zării matinale.
Ne poartă noaptea-ntr-un ținut obscur
Și zeii vin spre noi cu osanale.

XCVIII

Doar nu-i de aur ce ispita cere.
Și cum ne înclinăm ciudat, târât
În mers îngenunchiat și coborât
Strivim lumini ce-au mai rămas stinghere.

Se-ntunecă din nalt și mohorât
Un țel spre care înălțăm himere,
Ca zdrențe-n crengi atârână efemere
Iluzii bântuite de urât.

Se-adună noaptea-n
jur a mătrăgună
Regret rămas din
nenuntite nunți,
Se-ascund în noi nostalgice-mpreună

Învăpăieri de tineri și cărunți
Cu piscuri albe înălțate-n lună
Și destrămări pe-nșelătoare punți.

**Poezia
Mișcării literare**

CV

Vă-alung, ca-n Faust, duhuri necurate
Ce bântuieți singurătatea, frica,
Fantome ce-n noptatic văl aripa
Își fâlfâie-a dezastru prin cetate.

Și-n noi. În suflet ultimă risipa
Unei târzii treziri spre zări uitate
Și adevăr frustrat de nedreptate –
Ce-omoară veacul, reînvie clipa.

De nu-i destin, e-o purta întâmplare
Să fii pândit de-un rău rebel și kurd
Ivit viclean, ca spânul pe cărare

Și la răscruci, ciudat și orb și surd,
În cântecul sirenei – adânc din mare –
La orice vârstă a muri-i absurd.

CVII

Și veacu-ncet alunecă, se stinge
Sfârșind în începutul celui nou,
Scânteie-apusu-n valul din hublou,
Lumina-n fulgere de foc se frânge.

Ne tulbură în noapte un ecou,
Fulgi troienesc în noi, în suflet ninge,
Ne zbuciumăm ascuns când veacul plânge
Și-nspăimântați ne căutăm din nou.

Și nu-ndeajuns lucizi și clipa trece
Cum trec pe lângă noi în vraieste anii.
Și mușcă-un monstru căpățâna rece

Ca-n Dante, în *Infern!* Roiesc dușmanii,
Se decimează turma – și petrece.
Idea guvernează lumea? Banii.

CVIII

Murim, renaștem – fiecare clipă
Ne-apropie de sensul vag râvnit
Cât încă ziua nu dă-n asfințit
Să-ntunece frumoasa-ne risipă

De aur, de culori, de infinit –
Iubirea-n dar, minunea-n zei adică

Întruchipată-n lumea noastră mică,
Un sens din univers, nedeslușit.

Se-abat dezastre-n jur, se pustiește,
Un semn de destrămare fără nume,
Lumina-ncet, din nord, se potolește.

Nu știm nici ziua și nici clipa-anume
Cum se destramă zări și noaptea crește
Și cât de rău ne va părea de lume.

CIX

Povestea s-a sfârșit cum a-nceput –
Fragmente dintr-un timp de poezie,
Risipă risipită-n moarte vie
Când modelam naiv statui de lut

Și când calvar de vis abia-nceput
S-a istovit pălind cum frunza-n vie
Când mana dă pe ea ca o stihie,
„Când însuși glasul gândului rămâne mut”.

Ne stoarcem ca lumina-n teasc acid,
N-avem puterea să țâșnim în soare
Se scurge visul sângerând livid,

Se-apleacă noaptea-n noi să ne-nfioare,
Alunecăm încet împinși în vid
Cu lumea prăbușită la picioare.

CX

În loc de flori, puhoai și torente,
În loc de bucurii, un cer mocnit,
În loc de țârm, o mare-n infinit –
„*Per me si va nella citta dolente!*”

Întoarce roata, zeu neisprăvit!
Mai este timp în noi, *Festina lente*,
Nu-s încă-n zodii zările scadente,
Nici lanțul nevăzut nu-i ruginit.

Mai căutăm spre-o lume de lumină
Și flori și zări și-apus portocaliu
Și răsărit cu cerul de hermină

Și-n zori ivit surâsul timpuriu
Al unui chip din vrăji ce va să vină
Și-un cal mâncând jeratic, bidiviu.

CXIX

Când bruma își vor cerne-n toamnă norii
Și vor cuprinde zarea cenușiu
Și se va cuibări în suflete pustiu,
Ne vom uita uimiți cum trec cocorii

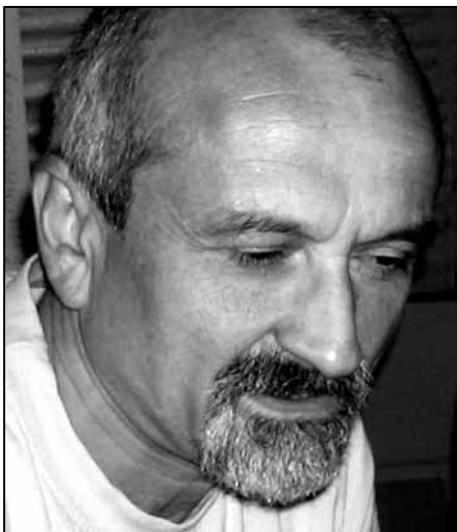
Lui Ibbicus! Și-ngrijorați de știu, neștiu
Veghind la vise până-n preajma orii

Când umbre se despart și apar zorii –
Vom cerne totul până nu-i târziu.

Mai pâlpâie lumini încet, a stins,
Se scutură deavalma-ârțarii, plopii,
E-un galben șters și-un roșu-viu aprins

Când voi întinde mâinile, m-apropii
De lumi ce încă ochii n-au cuprins,
De vraja-ascunsă-n vălul Babei Dochii.

David DORIAN

Andra

Tue, 22 Aug 2006

(8/22/2006 9:32:30 AM): Bună dimineața, dragă prietenă!

(8/22/2006 9:35:56 AM): De ce rezonăm atât de prăpăstios la vreme? E o zi întunecată și sufletul meu s-a înnegurat. Am avut mult de lucru (încă mai am) la carte, ceea ce mi-a mai îndepărtat gândurile de la Iulia. Dar acum simt că mi-e atât de dor de ea! M-am oprit o clipă să-mi trag sufletul și am dat de golul toamnei „ce va să vină”. Cum voi îndura absența ei, cum vor trece anotimpurile astea înfrigurate știind-o atât de aproape de mine, încât dacă aș întinde mâna aș putea-o atinge? Aș strânge-o în brațe, m-aș contopi cu ființa ei delicată, cu trupul ei de iarbă amară.

(8/22/2006 9:36:54 AM): Nu știu dacă voi putea trăi în preajma ei și ea să nu aibă ochi pentru mine. Ar trebui să dispar... Nu voi putea îndura nepăsarea. Astăzi sunt treaz, am dat puțin laoparte lucrul la carte și Iulia mi-a năvălit în suflet. Iulia nu se află în preajma mea de câteva zile și mi se pare o veșnicie. Dar și atunci când era, mă ținea la distanțe cosmice. Atunci măcar puteam fura un colț de priveliște cu ea.

(8/22/2006 9:37:16 AM): De când o cunosc, mă întreb: ce face Iulia, ce ar gândi ea, ce ar spune ea. O aștept cu înfrigurare în fiecare dimineață. I-aș spune: *În fiecare dimineață ești alta!* Minunea asta are o blândețe și-o sălbăticie în ochi ce hipnotizează.

E atât de sobră și totuși atât de copilăroasă! Cum s-a putut naște o asemenea ființă? Și de ce atât de târziu? Cum îmi voi construi renunțarea?

(8/22/2006 11:56:31 AM): Mulțumesc pentru răspuns și pentru sugestii. Aveți perfectă dreptate. Dar trebuie să știți că un poet trăiește din lipsa de măsură... Astăzi iar mă gândesc cu duioșie la ea.

(8/22/2006 12:27:47 PM): Să trec pe lângă ea ca și cum nu aș cunoaște-o? Când o văd, ceva în mine vibrează înalt și grav și nu știu să mă comport decât ca un adolescent. N-am crezut că poți umili pe cineva prin iubire. Adevărata dragoste nu e a celor puternici, e a celor învinși.

(8/22/2006 12:45:40 PM): Îi explicam că povestea mea pentru ea se consumă în lumea ideilor. Îmi imaginam între noi o prietenie spirituală: să mă umplu de frumusețea și gingășia ei, să vorbim despre cărțile citite, despre muzica simțurilor... Am crezut că Iulia ar avea ceva nobil și prețios în făptura ei.

(8/22/2006 1:28:37 PM): M-ați făcut curios. Ce naiba e tinerețea? E o stare nătângă și încrezută a ființei, trecătoare ca iarba... Știu că ne dorim să fim mereu tineri. Acolo e frumusețea, în trupul debordând de o vitalitate inconștientă. Dar am fost superficial când am fost tânăr; n-am știut prețui dragostea femeilor. Nu aveam nici pe departe „înțelepciunea”, înțelegerea, setea enormă și compasiunea pe

Proza Mișcării literare

care le arăt acum față de frumusețea și tragicul vieții.

(8/22/2006 1:37:43 PM): Tocmai de aceea o înțeleg și mi-e dragă

fiindcă e așa cum e. Îmi plac puritatea și sălbăticia ei...

(8/22/2006 1:11:22 PM): Da, vă înțeleg. Știu că-i vreți binele, de aceea am și simțit că pot să-mi deschid spre dv. sufletul meu sceptic.

(8/22/2006 1:52:59 PM): De ce, dragă prietenă, femeile necăsătorite ne fascinează prin libertatea lor?

(8/22/2006 2:26:50 PM): O iubesc, dar nu știu mâine cum voi gândi. Suntem oamenii clipei, deși ne dorim veșnicia. Mâine poate nu voi mai fi mișcat de ea, cine știe? Nicio pasiune nu moare însă de tot; o ducem cu noi până unde se poate... chiar și în veșnicie.

(8/22/2006 2:48:21 PM): Mă amuză cum vorbim fiecare pentru sine și nu ne regăsim în dialogul ăsta.

(8/22/2006 2:54:01 PM): Fiecare are ceva bun de dăruit. Îi vorbeam cândva Iuliei că dacă aș fi iubit de către o biată ființă handicapată, nu aș putea rămâne indiferent... I-aș dăruia iubire, o iubire din milă, o iubire din sacrificiu?

Wen, 23 Aug 2006

(8/23/2006 12:05:16 PM): Bună ziua, dragă prietenă! Ce incredibilă starea de a iubi! Frumusețea lumii ți se așază pe inimă, ca o zăpadă neumblată. Respiri aerul tare și pur de la marginea veșniciei. Cu ce credeți că mă îndeletnicesc acum? Privesc poze cu chipul Iuliei și ascult o muzică ce-mi picură în suflet transparente lunare: *Moonlight sonate*. Am câteva poze cu Iulia, nu le-am privit de mult, mă întristează prea tare. Ce ochi verzi, ca apele unui ocean neștiut, are Iulia!

(8/23/2006 12:12:59 PM): *Moonlight sonate* și gândul la Iulia... E atât de tulburător! Dorința mea secretă ar fi fost să ascultăm împreună asemenea muzică și încă atâtea altele. Muzica e limba cu care își vorbesc îngerii... Aș fi stat cuminte lângă ea și numai aș fi privit-o. I-aș fi spus: *minunata mea prietenă!*

(8/23/2006 1:08:24 PM): O femeie se dăruiește atunci când iubește. Bărbații se mai „dăruiesc” și când nu iubesc... Dar o femeie simte bucuria trupului doar atunci când iubește.

(8/23/2006 1:33:31 PM): Iulia nu înțelege că indiferenței îi poți răspunde și cu iubire. Îi spuneam că simt nevoia să mă rog pentru ea când trec pe lângă vreo biserică. Intru în răcoarea și în liniștea aceea adâncă și părăsită și mă rog pentru ea. Mă inundă o lumină, îmi dau seama că iubirea pentru ea nu poate fi urâtă sau vinovată.

(8/23/2006 2:48:16 PM): Se simte tristețea mea și starea mea de „ființă aeriană”.

(8/23/2006 3:24:32 PM): Mi-ați ținut și astăzi o companie plăcută. Păcat de indiferența Iuliei. Oricum, destinul ei umblă prin sângele meu, prin țesătura gândurilor mele. Universul știe că Iulia e iubită de către poet.

Fri, 25 Aug 2006

(8/25/2006 8:48:07 AM): Bună dimineața, dragă prietenă! Ce zi minunată se arată astăzi! O nouă zi, o nouă sărbătoare!

(8/25/2006 8:57:00 AM): Îi scriam dimineața: *Ce zi minunată e și astăzi, o zi de sărbătoare!* Și ea mă întreba ce sărbătoare e. Iar eu îi răspundeam că fiecare zi poate fi socotită o sărbătoare. Nu-i așa, dragă prietenă, când ai în inimă bucuria dragostei și a dăruirii? Ființa asta nu mă va ierta că am îndrăznit să mă gândesc la ea altfel decât la o ființă oarecare.

(8/25/2006 12:13:01 PM): Iertați-mi tăcerea. Am fost ieșit în fața Bibliotecii. Mi-era sufletul pustiit. Am văzut-o venind, am trecut strada; am însoțit-o pe trotuar. Era de mână cu o fetiță și imaginea asta m-a copleșit. Ședeam în fața Bibliotecii, venise Victor, era și Trântorul. Mă uitam în lungul străzii, afară o toamnă duioasă, cu cerul limpede și tânguitor. Sufletul meu, parșivul meu suflet, o aștepta. A apărut de undeva dinspre magazinul Măgura. Sfioasă și delicată, modestă și strălucitoare.

(8/25/2006 12:19:35 PM): Mi-e sufletul greu că trebuie să plec departe de ea. Ce-o să fac în duioșile toamnei, cu zărilor ei adânci, departe de ea, pe pământurile arse și răscolite de soare?

(8/25/2006 12:22:07 PM): La revedere, buna mea prietenă! Ne leagă împreună tânguirea sufletelor noastre dornice de iubire. Să ne vedem cu bine, prietenă dragă!

Wen, 20 Sep 2006

(9/20/2006 10:08:50 AM): Bine v-am regăsit, dragă prietenă! Sunt din nou la serviciu. Am adus ploaia și toamna... N-am avut curajul să vă vizitez zilele trecute, deși mi-ș fi dorit atât de mult să vă revăd. Am meteahna de a fi excesiv de emotiv...

(9/20/2006 11:01:08 AM): La mare... am comis un lucru îndrăzneț: trupul omenesc e frumos în sine și voluptatea de a intra gol în mare e inegalabilă....

(9/20/2006 11:14:05 AM): S-ar putea argumenta că unde mai sunt intimitatea și sentimentul vinovăției simțite de Adam și de Eva când au fost alungați din Grădina Edenului...

(9/20/2006 12:12:17 PM): N-am văzut-o de vreo câteva săptămâni. Încep să-i uit chipul. Ce curios s-o știu totuși în clădirea de peste drum, la doar câțiva pași de mine! Trec printr-o perioadă de duioasă renunțare; sunt ca un copil care învață să facă primii pași pe un drum nesfârșit.

Sun, 24 Sep 2006

(9/24/2006 12:10:55 PM): Am început săptămâna sfârșitului de septembrie cu irepresibile nostalgii. Ieri am umblat kilometri mulți prin păduri. Am trăit singurătatea și pustietatea pădurilor atinse de suflarea toamnei. Câtă frumusețe și seninătate!

(9/24/2006 12:10:55 PM): Inițial, am pornit o trupă numeroasă, apoi i-am abandonat și am umblat de unul singur. Iubesc tot mai mult singurătatea. Îmi vine să hohotesc amintindu-mi de încercarea mea de a scăpa din strânsoarea singurătății. Singurătatea mi-e cea mai credincioasă iubită.

Fri, 27 Sep 2006

(9/27/2006 8:57:46 AM): Ce splendidă zi de toamnă! Parcă vă văd în grădina sub nuc, sau pe terasa însorită, fumând o țigare.

(9/27/2006 11:27:39 AM): Îmi urați succes. Succes la tristețe? Îmi urați poate succes la uitare... Curios și deznădăjduit. Dar

cred că și dv. știți atât de bine ce înseamnă bucuria dureroasă a iubirii și-a renunțării. Asta ne-a solidarizat. Dar cum spuneți: asta e! Măine ar putea fi altfel.

(9/27/2006 11:29:10 AM): Cât de liniștitor mi se pare dereticatul prin curte, unde nucul își leapădă frunzele!

(9/27/2006 11:59:35 AM): Am găsit într-o carte o idee mângâietoare. Zicea acolo că suferințele se înscriu precum cuvintele pe nisip – vânturile și ploile le șterg – în timp ce bucuriile se încrustează în suflet ca și cum ar fi scrijelite pe stâncă, rezistând timpului. Cât de bine că e așa, dragă prietenă!

Thu, 28 Sep 2006

(9/28/2006 08:34:16 AM): Cât de matinală sunteți!

(9/28/2006 08:59:16 AM): Astăzi voi ieși în oraș; e posibil să trec să vă văd.

(9/28/2006 12:26:17 PM): Mulțumesc de primire, buna mea prietenă. Am ajuns cu bine și vă scriu cu nerăbdare.

(9/28/2006 12:29:16 PM): Iulia trebuie să aibă șansa asta. M-a mișcat un verset din Evanghelia după Ioan care spune că femeia, după ce a născut, uită toate durerile nașterii și se bucură că a adus un om pe lume. Aici am găsit imaginea împlinirii unei femei. Nimic nu poate fi mai înălțător decât o femeie capabilă să dăruiască o nouă viață. Iov, în schimb, își blestemă ziua în care a venit pe lume, când a găsit genunchi și țâțe care să-l primească.

(9/28/2006 12:34:19 PM): Viața-i o pendulare între bucurie și suferință, dragă prietenă.

(9/28/2006 4:02:53 PM): Am o carte de înțelepciune pe care aș vrea să i-o dau Iuliei. Spune în ea că „dragostea nu este o problemă de vârstă ci una de spirit. Dragostea e mare dacă sufletul omului e mare”. Frumos și neadevărat pentru condiția noastră de oameni ai clipei. Mai sunt în cartea asta atâtea sentințe înțelepte. Am impresia că ea nu citește...

(9/28/2006 4:05:24 PM): Ce curioasă și dezarmantă starea de liniște și veghere, când rămânem după-amiaza singuri. Zarva încetează și-mi pare că-i aud prin pereți respirația.

(9/28/2006 4:08:55 PM): În carte sunt atâtea lucruri profunde despre femeie, despre dragoste, despre căutarea *celuilalt*.

(9/28/2006 4:11:33 PM): Sunt singur, cred că și ea e acum singură. Afară-i o lumină veche... Mă pregătesc să plec, ducând pe umeri povara neprețuitei mele iubiri.

(9/28/2006 4:13:44 PM): Vă îmbrățișez, buna mea prietenă! Trebuie să plec, să cred că Iulia nu există.

Fri, 29 Sep 2006

(9/29/2006 10:44:00 AM): Sărut mâna, stimata mea prietenă. Mulțumesc de prietenia și de amabilitatea voastră. Am mâncat dimineață ciocolată, am băut o cafea. Mă simt bine, simțire pe care v-o doresc și vouă!

(9/29/2006 10:48:08 AM): A, bune în general. Feminitatea, dragălașia, sunt și ele daruri ale dumnezeirii.

(9/29/2006 10:52:49 AM): M-a atras la ea așteptarea, modestia și aerul nostalgic.

(9/29/2006 11:05:56 AM): Spuneți că toamna... Cu atât mai mult ne trezim toamna cu dorința de absolut, pe care ne-o arătăm prin iubire. Iubind, luptăm împotriva morții și a vieții nepăsătoare. Iar toamna potențează sentimentul neantului, dorința nemăsurată de a iubi.

(9/29/2006 11:07:45 AM): Ne putem socoti cei mai bogați oameni fiindcă iubim. Puterea noastră stă în aptitudinea de a iubi. Sau, să fie o biată slăbiciune?

(9/29/2006 11:11:34 AM): Iubind, atingem cu inima absolutul.

(9/29/2006 12:13:33 PM): Și eu între timp m-am foit pe aici. Mă bătea gândul să mă duc la ea. Dar știu că nu se mai poate...

(9/29/2006 12:37:05 PM): Ne putem dărui cu generozitate și putem iubi mereu.

(9/29/2006 1:43:30 PM): Iertare că am devenit... discursiv. Azi mi-am amintit de ea și mă apasă o tristețe bolovănoasă. La început eram buni prieteni. Îi plăcea să-i scriu. Ea îmi scria foarte rar, dar îmi spunea să-i scriu, chiar dacă ea nu-mi va răspunde. Vă imaginați cum o răsătam. Era între noi un fel de prietenie ciudată.

(9/29/2006 3:06:07 PM): Ascult la căști un CD cu o muzică aparte, puțin vetustă, dar

absolut înălțătoare, muzică barocă pentru soprană, trompetă și orgă. Vă trimit și dv. o „mostră”. Trebuie să v-o transpun mai întâi în format mp3.

(9/29/2006 3:23:40 PM): Atunci, pe luni, dragă prietenă!

Mon, 23 Oct 2006

(10/23/2006 10:40:27 AM): Sărut mâna, prietenă dragă, în acest început de lume...

(10/23/2006 3:39:56 PM): Aseară am luat în mâini *Muntele vrăjit*, capodopera lui Thomas Mann. Am recitat (cred că a cincea oară, chiar și în franțuzește) episodul în care tânărul Hans Kastorp se apropie de Clavdia, femeia cu trăsături asiatice în jurul căreia se învâрте de câteva luni, fără a îndrăzni să-i vorbească. O tutuiește, ca și cum ar fi de la sine înțeles lungul preludiu, pasiunea lui nemărturisită. M-am gândit la Iulia recitind acel dialog. Aș fi vrut să-i vorbesc despre cartea asta.

(10/23/2006 3:56:47 PM): La revedere, pe mâine!

Tue, 24 Oct 2006

(10/24/2006 12:23:41 PM): Sărut mâna. V-ați instalat camera web? Văd activată pictograma de cameră pe adresa de mess.

(10/24/2006 12:37:49 PM): Cred că Iulia e la serviciu. Dar e ca și cum n-ar fi. Nu o văd cu zilele și atunci când este. Mă bucur că există și că o știu pe aproape.

(10/24/2006 12:39:35 PM): Pe aici, cu cele mărunte. Curioasă și pasiunea asta a mea! Delirantă!

(10/24/2006 12:41:15 PM): Așa se vede pe cameră, nu vă impacentați. Nu sunt performante. Imaginea e sacadată, secvențială.

(10/24/2006 12:46:39 PM): De la fragmentul cu pricina, m-am pus să recitesc întreg *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann. E o carte atât de firească! O, cum i-aș vorbi Iuliei despre cartea asta, cum aș ruga-o s-o citească. Adică să-i hotărâsc eu lecturile... Spune într-un loc că iubirea e o nebunie, o cutezanță. Așa și este.

(10/24/2006 1:21:51 PM): Am văzut-o pe Iulia, știu că există și că e vie. Mi-e destul.

(10/24/2006 1:34:29 PM): Dragostea înseamnă ieșire din matcă... De ce vă resemnați? De ce vreți să stingeți un sentiment colosal? E o replică dintr-un film: ea trebuie să iubească pentru ca la bătrânețe să nu-i pară rău și să-și amintească de faptul că „băbuța asta zbârcită a fost iubita unui prinț.”

(10/24/2006 1:35:36 PM): Să iubim măcar din același impuls: să nu ne pară rău că am trecut nepăsători pe lângă frumusețe.

Tue, 31 Oct 2006

(10/31/2006 8:24:43 PM): Nu „pociu” a nu vă saluta în astă zilișoară friguroasă și cam tristuță.

(10/31/2006 8:25:35 AM): O, ce dimineață senină, privită printr-un ciob de gheață cules din bălți! Ați văzut, dragă prietenă, că bălțile au înghețat. Dar ce seninătate și ce zbor lent și nostalgic al frunzelor părăsind ramurile.

(10/31/2006 8:27:41 AM): Am privit cu ochi de copil bătrân dimineața lumea ce mi se arăta zgribulită și măreață. Am urmărit spectacolul străzii cu o bucurie iertătoare, duioasă, tânguitoare.

(10/31/2006 8:33:02 AM): Văd că și dv. sunteți matinală; vă închipui cum ajungeți în curtea în care sclipesc brumele, cum urcați cerdacul casei (i)memoriale, cum deschideți ușa. În curte nucul iar vă dă bătăi de cap; se risipesc frunzele colorate în nuanțe de galben-pastel, în brunuri fărâmițate de curgerea vremii (și a păsărilor) peste oraș.

(10/31/2006 8:40:52 AM): Astăzi mă simt poet, vreau să înțeleg lumea prin lentila aburită a inimii. O lumină adâncă mi-a năpădit sufletul venind dimineața spre Bibliotecă, urmărind soarele atingând vârfulurile clădirilor, cerul transparent de tăria ametistului. Frunzele se desprindeau în vârtejuri lente, punctând zările încremenite între fațadele clădirilor. Mă gândeam la Iulia. Mă vedeam iarăși vinovat și neînțeles de sufletul ei. Îmi venea să-i cer iertare pentru jignirea de a o iubi.

(10/31/2006 8:45:21 AM): Ultima zi de octombrie... într-adevăr. Ce convenție tulburătoare împărțirea timpului în luni, în triste petreceri, în anotimpuri. Vom intra în noiembrie.

(10/31/2006 9:27:30 AM): Da, vă văd cam înfrigurată...

(10/31/2006 9:28:14 AM): O, ce zâmbet! Păcat că nu pot să vi-l returnez. Nu am cameră web.

(10/31/2006 1:18:54 PM): Dragă prietenă, ce mai faceți? Astăzi am fost cam absent, fiind furat de fel-de-fel de fleacuri. Am văzut-o pe Iulia... E absolut minunată. Si aş vrea să-i spun lucrul ăsta. Mi se pare că trăiesc degeaba.

(10/31/2006 2:03:57 PM): Ați ieșit pe cerdac? Ați auzit că se scumpesc țigările?

(10/31/2006 2:11:16 PM): Legat de tutun, ce să zic? Nu vreau să fiu aspru, știind ce delicii îmi provoca în adolescență. Fumam la 13, 14 ani, vă imaginați?

(10/31/2006 2:12:20 PM): Așa încât, fumați buna mea prietenă, dar plămâinii voștri iubiți vor avea de suferit...

(10/31/2006 2:14:57 PM): Și astăzi, după atâția ani, mai tânjesc după acele arome/senzații ale începutului. Ca și în dragoste, când dorința nu se mai repetă în aceleași trăiri proaspete.

(10/31/2006 3:50:54 PM): Să ne bucurăm de toate pe care le avem, dar și de cele pe care nu le avem...

Wed, 1 Nov 2006

(11/1/2006 8:54:30 AM): Bună ziua, dragă Andra...

(11/1/2006 8:58:56 AM): Vă veți război și astăzi cu frunzele nucului?

(11/1/2006 9:06:44 AM): Iuliei îi plac plimbările? O „excursiune” prin păduri, prin aerul pur, când nu m-aș putea stăpâni și i-aș lua mâna ei de fetiță în mâna mea de copil bătrân.

(11/1/2006 12:24:53 PM): Astăzi e Ziua morților. Și mă gândeam la viața sufletului, inegalabil de liberă.

(11/1/2006 12:26:58 PM): Dincolo o voi mai iubi pe Iulia? Vom fi împreună, ne vom recunoaște și ne vom ierta?

(11/1/2006 12:28:05 PM): Vom fi liberi, vom privi desfășurarea timpului, vom pluti peste lumea toată.

(11/1/2006 12:29:23 PM): Am și eu uneori îndoieli, dar acum cred în suavitatea vieții veșnice, unde voi fi cu Iulia, fără a simți vreo durere, numai iubire și înțelegere.

(11/1/2006 21:33:23 PM): Prietenă dragă, poate încă nu v-ați culcat... Simt nevoia să scriu.

(11/1/2006 21:41:34 PM): Ziua morților mi-a adus o voluptuoasă împăcare cu mine și cu morții mei. Am cunoscut, la ieșirea din cimitir, o scânteie din pacea și liniștea eternității, detașarea aceea uimită față de inutilitatea zbaterilor noastre.

(11/1/2006 21:46:14 PM): Treceam pe aleile înghesuite între morminte înșesate de lume, trăind sentimentul inconfortabil al vânzolelii.

(11/1/2006 21:50:07 PM): Un spectacol nepotrivit; pe de o parte morții, atât de nepăsători și de egali, pe de alta trufia și „însemnătatea” celor ce veneau la mormintele lor să depună flori, să facă pomeni, să aprindă lumânări.

(11/1/2006 21:01:45 PM): Văd că nu îmi răspundeți, dar eu tot vă voi scrie...

(11/1/2006 21:54:36 PM): Am reușit să mă detașez, să aud liniștea pietrelor de mormânt, o liniște cenușie, neutră, cum s-ar descompune totul în nisip.

(11/1/2006 22:01:25 PM): Am ieșit cu privirea ridicată înspre hăurile cerului spuzit de alte lumânări înfipite în distanțele incomensurabile. Era un frig iertător în acest început de noiembrie; îi trăiam voluptatea mușcăturilor de cristal.

(11/1/2006 22:11:15 PM): Noapte bună, prietena mea! Pe mâine!

Thu, 28 Dec 2006

(12/28/2006 11:14:04 AM): Bună ziua, draga mea duhovnică! Astăzi viața mi se pare totuși frumoasă...

(12/28/2006 11:37:57 AM): Nu știu, așa... și inexplicabil. Mai e nevoie de explicații? Sau poate fiindcă Iulia începe să devină un vis uitat. Izolată în lumea ei. Dar mă bucur că există și că pot să o văd pe stradă întâmplător și din când în când.

(12/28/2006 11:43:43 AM): Ați văzut cât de frumos ninge? Ninge peste mizeria lumii...

(12/28/2006 11:48:57 AM): Femeia e ca întâia zăpadă. Femeia sfințește lumea, iar frumusețea și delicatețea ei ne fac viața suportabilă.

(12/28/2006 11:59:57 AM): După o asemenea poveste rămâi singur; cu amărăciunea că nimeni nu are nevoie de iubirea ta.

(12/28/2006 14:13:57 AM): Pe mâine, buna mea prietenă!

Fri, 29 Dec 2006

(12/29/2006 9:36:17 AM): 'neața bună, prietenă dragă! Vă și văz pe cerdacul „conacului boieresc” aprinzându-vă o țigare, privind visătoare în zărilor curate și aspre ale iernii. Ce vedeți acolo, dragă prietenă? Vreun chip iubit ce trebuie uitat?

(12/29/2006 9:42:17 AM): Cât mai arde în noi flacăra iubirii, înseamnă că nu am murit sufletește. Și câți oameni trăiesc fizic, dar sunt morți sufletește. Fără iubirea pentru Iulia trăiam și eu ca un oarecare... Aș putea-o privi acum răutăcios, găsindu-i multe cusururi. Dar nu vreau... Pentru mine fata asta rămâne năzuința mea spre perfecțiune.

Cred că vă plictisesc... Și mie de-abia acum îmi vine să construiesc o nouă lume zidită din alte și alte cuvinte.

Bistrița, Eforie, Techirghiol

(Fragment din romanul epistolar *Scrisorile lui Tristan*.)

Petru CIMPOEȘU

„O calitate esențială a celui care scrie proză: să nu se grăbească”

„*Povestea Marelui Brigand* – primul roman românesc postmodern autentic”

– Domnule Petru Cimpoescu, ați fost nominalizat, anul acesta, la Premiul USR pe 2000, pentru romanul *Povestea Marelui Brigand*. Dacă aș prelua rețeta regretatului Laurențiu Ulici, aș propune acest penultim roman al dvs. contra cărții care a obținut premiul, și anume, *Sexagenara și tînărul*, cartea *Norei Iuga*. De ce credeți că n-ați luat dumneavoastră premiul?

– Da, Laurențiu Ulici a avut ideea unei antologii, *Nobel contra Nobel*, în care a pus față în față laureații Premiului Nobel cu cei care ar fi putut să-l ia și nu l-au luat în același an. Ideea dvs. îmi place, pentru că îmi oferă cel puțin posibilitatea de a explica sau de a-mi explica mie de ce n-am luat acest premiu. Părerea mea sinceră este că, prin modul în care a operat și a premiat, juriul a dat un semnal autorului român.

Dialogurile Mișcării literare

Încotro trebuie să se îndrepte? Dacă juriul, condus de un critic prestigios, Ion Pop, din Cluj, a socotit că *Sexagenara și tînărul*, al *Norei Iuga*, este un roman mai bun decât *Povestea Marelui Brigand*, cred că primul motiv al jurizării a fost acela că *Sexagenara și tînărul* se adresează unui segment mai larg de cititori – în principiu, firește – decât *Povestea Marelui Brigand*. Romanul *Norei Iuga* poate să fie unul de succes la public, în vreme ce al meu este mai

dificil la lectură, pune probleme și își alege cumva cititorii într-un mod foarte selectiv. Motivul cel mai important pare să fi fost asta. Romanul meu are o construcție oarecum specială, și cine nu a citit *Utopia* lui Thomas Morus, de exemplu, nu va ști ce-i cu *Abraxa*, pentru că primul meu capitol se intitulează *S-a întâmplat în Abraxa*. Or, *Abraxa* era teritoriul *Utopiei*, înainte de cucerirea de către regele *Utopus*, iar romanul meu încearcă să speculeze acest amănunt și construiește o lume ipotetică în teritoriul acela, înainte de cucerirea regelui *Utopus*. Iar unul din firele cărții este cum va cădea *Abraxa* sub dominația regelui *Utopus*. Este însă un fir foarte subtil, foarte adînc băgat în toată țesătura narativă, și numai dacă ai citit *Utopia* înțelegi această direcție a narațiunii.

– Este *Povestea Marelui Brigand* bazată pe o legendă?

– Da. Am încercat să vorbesc chiar pe copertă despre asta. Aparent, în *Povestea Marelui Brigand* ar trebui să fie vorba despre Marele Brigand, așa cum în *Povestea porcului* este vorba despre un porc, care nu știu ce... Dar nu, în această carte este vorba despre povestea Marelui Brigand, nu despre Marele Brigand. Marele Brigand este undeva, în fondul narațiunii, și el nu apare ca personaj. Cît despre această poveste, ea este ca un mit confuz, așa cum sînt toate miturile, sau un mit corupt, pentru că, după a mea opinie, toate miturile sînt corupte de istorie, pînă cînd ajung simple pretexte ale unor narațiuni. Asta este una dintre

liniile de bază: mitul Marelui Brigand, care apără orașul și ținutul Abraxa împotriva intemperțiilor istoriei, o poveste pe care locuitorii aceluia ținut nu o mai știu și nu o mai cred. Asta ar trebui să trimită, după părerea mea, la ceea ce nu este un mit, dar a început deja să fie corupt și socotit ca mit, la narațiunea Noului Testament, la raporturile omului cu transcendentalul, la dificultățile unei relații dintre comunitate și Dumnezeu. O relație pe care omul o neglijează sau îi neglijează aspectele esențiale, pentru că acolo apare un personaj misterios, victima noastră, să zicem, care ar trebui să trimită la o altă victimă, cu un D mare, de data asta, care face tot felul de minuni și nimeni nu le ia în serios. Or, dacă Isus Hristos a murit și a înviat o singură dată, victima din romanul meu moare și învie de mai multe ori, și tot degeaba. Asta este problema de fond a romanului: problema credinței, a incapacității unei comunități de a se racorda la tensiunea transcendentală, motiv pentru care ea este condamnată. De fapt, ipoteza acestui roman este aceea că, dacă apostolii cei mai importanți – care la mine au nume de apostoli, unele corupte, pentru că ei înșiși sînt corupți, Petru, care este Petrache, nume corupt, Ion, care este Nelu, sau Luca –, dacă ei nu cred și nu-l urmează pe providențialul care apare între ei, orașul și ținutul sînt condamnate la pieire. Iar finalul cărții este o parafrază la războiul iudeilor contra romanilor, unde totul cade, totul se distruge, este un fel de apocalipsă, care ar trebui să trimită la ceea ce se întîmplă cu Ierusalimul la șaiszeci de ani după Hristos. Ei, încă o dată, cartea este construită pe foarte multe straturi.

– *Este o parabolă..*

– Nu știu dacă este o parabolă, e o mimare de parabolă, o persiflare, de fapt, a parabolei, e o falsă parabolă. Nu e o parabolă. Nu e o alegorie. Acest roman refuză alegoria, din acest motiv eu cred că este, poate, primul roman românesc postmodern autentic și conștient de sine. Este tocmai un roman al destructurării, s-a și observat asta, de altminteri. În acest sens, aș vrea să polemizez cu Gheorghe Crăciun și cu ceilalți, pentru că ei preiau numai lustrul postmodernismului, formele lui pur convenționale. Postmodernismul este o mentalitate. Or, la noi, în literatură, în cultură, și

mai ales în societate, mentalitatea postmodernă încă nu s-a instalat. Iar dacă ar fi să mă consolez într-un fel în legătură cu destinul acestui roman, care e un roman de fapt fără noroc – așa cum sînt oameni fără noroc, sînt și cărți fără noroc, nu? –, este tocmai în acest fel: acest roman a apărut prea devreme, dintr-un anumit punct de vedere, în sensul că mentalitatea cititorilor români nu este pregătită pentru a înțelege filosofia lui, mentalitatea romanului meu. Or, postmodernismul cultivat de Crăciun sau de I.B. Lefter, ca teoretician, sau mai știu eu de către cine, este un postmodernism care merge pe avangardă. Între avangardă și postmodernism este o contradicție în termeni, pentru că avangarda este o etapă a modernismului.

– *Să revenim la discuția despre premiu.*

– Da, premiul. Mai e ceva. Eu am scos în vara asta o carte, care se cheamă *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*. A avut un succes extraordinar. Nu știu dacă este mai bun decît *Povestea Marelui Brigand*, nu vreau să fac eu judecăți de valoare. Dar editorul Petru Romoșan, unul dintre patronii Editurii Compania, s-a ocupat de promovarea cărții și această carte a avut recenzii în aproape toate ziarele centrale. Celălalt roman cred că nu a avut o susținere din partea editorului. Din cauză că n-a avut recenzii, cartea a pierdut premiul, a fost necunoscută, a fost, practic, necitită de membrii juriului.

– *Ce premii ați luat pînă acum?*

– Toate cărțile mele au fost premiate pînă acum. Am debutat cu volumul de povestiri *Amintiri din provincie*, care a luat Premiul de debut al Asociației Scriitorilor din Iași, în 1984. Apoi, am publicat la Editura Cartea Românească, în 1985, romanul *Firesc*, care a luat Premiul UTC – nu mi-e rușine s-o spun, pentru că acest premiu l-au luat și niște scriitori foarte mari, de la D.R. Popescu și George Bălăiță la Cărtărescu și Cristian Teodorescu. În '94, am mai scos un roman, care se cheamă *Erou fără voie*, despre care nu se știe aproape nimic, tot din cauza editorului. Și acest roman a luat Premiul Filialei din Iași a US. Singurul care n-a luat premiu a fost *Povestea Marelui Brigand*. Sper că următorul, *Simion liftnicul*, va lua Premiul USR...

„Eu sînt scriitor de la trei dimineața pînă la șapte”

– Ați absolvit Facultatea de Petrol și Gaze, din Ploiești. Ce caută un om cu pregătire tehnică în literatură?

– Nu știu nici eu ce caută, da, ar trebui să stea cuminte acasă. În momentele mele de orgoliu, eu mă socot inginer. De fapt, eu sînt scriitor numai de la trei dimineața pînă la șapte. După aia, mă duc la serviciu...

– Chiar profesiați în domeniu?

– Firește, din asta trăiesc, nu trăiesc din literatură. Dacă aș fi trăit din literatură, aș fi murit de mult.

– Presupuneam că v-ați reorientat înspre o profesie umanistă.

– Nu. Am lucrat și în învățămînt, tot ca inginer, am făcut gazetărie, am fost și directorul unui teatru de păpuși, la Bacău, am fost și director adjunct la Teatrul Dramatic „Bacovia”, am făcut o mulțime de lucruri, mai ales din cele care nu trebuie. Lucrez acum ca inginer și-mi câștig pâinea, ca petrolist, undeva, la Moinești, la un depozit de produse petroliere. În fine, literatura, deși e o boală incurabilă, este totuși ținută la respect, cu tot felul de antidoturi.

– Totuși, ați reușit să scrieți și acest roman, de 350 de pagini. După densitatea lui, după cât de bine e gândit și structurat, bănuiesc că a necesitat mulți ani.

– Am lucrat foarte puțin timp, dar l-am gândit foarte mult. Am început acest roman imediat după publicarea romanului *Fireșc*, în 1985. Scriam cam un capitol pe an, romanul are douăsprezece capitole, așa că...

– L-ați gândit cam cincisprezece ani.

– Așa. Am gândit cam cincisprezece ani. Dar, de lucrat, lucram foarte puțin, cam o lună-două pe an, așa că, pînă la urmă, tot cam într-un an-doi l-am scris.

– N-ați avut senzația că n-o să-l mai terminați niciodată?

– Ba da. Tocmai de aceea m-am grăbit să-l dau în 2000, am forțat cumva pe final și am scris un pic mai repede, ca să scap de el, să pot să mai scriu și altceva. Și, într-adevăr, imediat după aia, într-un an de zile, am dat drumul la *Simion liftnicul*, pe care l-am scris în nouă luni.

Un roman care e în cu totul alt registru, deși în straturile lui adînci este rudă bună cu *Povestea...*

– Ați scris *Simion liftnicul* în doar nouă luni?

– Da, cam în atît ar fi normal să naști o carte.

– Pe asta nu l-ați gândit deloc înainte?

– Ba, l-am gândit și pe asta, adunasem material, dar n-aveam timp să-l redactez, propriu-zis.

– Îl gîndeați în paralel cu penultimul.

– Da, numai că n-aveam povestea centrală, care mi-a venit un pic mai tîrziu, la începutul lui '92, cred.

– Știați că o să vină acest moment, în care el o să se închege?

– Nu, nu. *Simion liftnicul* este un roman inspirat. Celălalt, *Povestea Marelui Brigand*, este un roman elaborat, gândit mult, făcut mai mult din lecturi. Am citit o mulțime de cărți, a trebuit să aprofundez chestiuni de alchimie, de filosofie ocultă, de religie, am avut și o experiență religioasă în perioada asta, care m-a determinat să-i dau un anumit sens, pentru că, acolo, personajele au nume de apostoli, iar întîmplările vin, cumva, din faptele apostolilor.

– Există, într-adevăr, foarte multe trimiteri livrești, dar fraza vă este impecabilă.

– Asta m-a costat cel mai mult. De fapt, pentru asta am întîrziat atît de mult și din acest motiv se și citește romanul greu, pentru că este atît de intens. Atît de densă este fraza și atît de bătucită, încît s-ar părea că obosește cititorul.

Modele și prietenii literare

– Ce modele aveți, care vă sînt scriitorii preferați? Mie mi se pare că aveți ceva din precizia lui Faulkner, în observație, ceva din fabulosul lui Garçia Márquez și Saramago, ceva și din frazele eseistice, arborescente ale lui Breban, puțin din Ștefan Bănuțescu...

– Sigur că am foarte mulți scriitori preferați. De-a lungul timpului, m-au influențat mulți. Dar cel care m-a marcat cel mai tare în ultima perioadă a fost Musil, cu *Omul fără însușiri*, de fapt, nu Musil, ci traducerea lui Musil în limba română, făcută de Ivănescu. Această carte este uriașă, dar, din păcate, nici ea nu a avut, în cultura română, impactul pe care l-

ar fi meritat. Dar nu numai Musil. Thomas Mann este unul dintre maeștrii mei, iar, dintre cei români, i-ați sesizat bine: Breban, Bănulescu, Bălăiță. Cam în zona asta se întind preferințele mele, în literatura română contemporană.

– *Cum credeți că s-a născut această vîlvă în jurul romanului dvs.?*

– Dar nu e nici o vîlvă. E o mare liniște, în raport cu ce ar trebui să fie.

– *Dar zvonul circulă subteran. Domnul Breban spunea că Bucureștiul fierbe, după apariția romanului lui Petru Cimpoșu, că romanul este foarte bun.*

– Da. Asta spune el. Domnul Breban a organizat anul trecut Colocviul romanului românesc. M-am dus și eu acolo, la Sinaia, ca un băiat de la Bacău, ce sînt, și am dat cartea, ca un băiat venit din provincie și la locul lui. I-am dat-o și lui Nicolae Breban. Dincolo de faptul că este un prozator prea bine cunoscut ca să mai spun și eu cine este, domnul Breban este și un om foarte generos. La puțină vreme după aceea, cînd nu prea mă așteptam, a apărut cronică din „Contemporanul”, pe care el a influențat-o cumva, în calitatea lui de director, în sensul că a dat cartea unui critic (lui Geo Vasile) și i-a spus: „Ia și citește”. Sînt sigur că Breban a citit-o, pentru că mi-a lăudat-o și în public, la lansarea cărții *Simion liftnicul*. A intervenit, deși nu era printre cei care o lansau, a intervenit pentru a vorbi despre *Povestea Marelui Brigand*. Ceea ce nu i-a convenit editorului cărții *Simion liftnicul*, dar i-a convenit autorului...

– *Era același autor... Dar Nicolae Breban face asta pentru că el chiar se bucură cînd un confrate scrie, pentru că el chiar susține această castă, a romancierilor.*

– El este un mare romancier și, pentru că puțini oameni mai scriu romane la ora asta, a rămas tot mai singur și își caută cumva aliați. Iar lumea nu prea îl înțelege.

– *Totuși, deși a avut în preajmă foarte mulți așa-zisi brebanieni, aceștia n-au prea confirmat, în timp.*

– Din cauză că el n-a mizat întotdeauna corect. După a mea opinie, el și în prezent mizează cumva greșit, dar, mă rog, trebuie să mizezi ca să fii în joc. Nu trebuie să câștigi

mereu. Acum, eu sper să nu greșescă și cu mine...

– *Ce relație aveți cu alți scriitori?*

– Dacă am avut vreun profit de pe urma literaturii, acela a fost că, datorită faptului că am scris și eu niște cărți, mi-am făcut mulți prieteni. Eu bani de pe urma cărților n-am luat; romanul *Firesc* s-a vîndut în 25000 de exemplare și am luat, în 1985, vreo 60000 de lei, cu care mi-am cumpărat o casă. În noiembrie '89, am vîndut-o și am pus banii la CEC, să-mi iau mașină. După aia, banii s-au făcut cît o roată de bicicletă... În rest, nu am cîștigat bani din cărți, nici de pe urma *Poveștii Marelui Brigand*, nici de pe urma lui *Simion liftnicul*, care e scoasă pe banii editorului, fără nici o sponsorizare (el mi-a dat ceva bani, dar puțini, că atît se vinde; din cît se vinde, zece la sută ia autorul). Deci nu bani, nu glorie, nu femei, în schimb, prieteni, da. Am fost bun prieten cu Mircea Nedelciu, care mi-a scris după prima carte o scrisoare foarte emoționantă despre acea carte, apoi cu Radu G. Țeposu, care m-a lăudat foarte tare în *Istoria grotescă...*, am fost foarte bun prieten cu Florin Iaru. Am și acum prieteni foarte buni, Daniel Bănulescu, Groșan,ăștia mai cunoscuți, din capitală, Alexandru Vlad, la Cluj, cu care mă întîlnesc uneori.

„Eu am vrut să ajung scriitor ca Marin Preda”

– *Ați debutat în jur de treizeci de ani. Vocația scrisului o aveți de foarte tînr?*

– Am debutat relativ tîrziu, dar m-am luat în serios cam de pe la șaisprezece-șaptesprezece ani.

– *Aveți lecturi serioase pe atunci?*

– O lectură a declanșat acest fenomen: *Mitul lui Sisif*, al lui Albert Camus, care mi-a plesnit conștiința, să zic așa, mi-a deschis ochii asupra unor lucruri la care nu mă gîndisem pînă atunci, asupra sensului vieții. Știți că el începe cu singura problemă fundamentală cu adevărat a filosofiei: dacă viața merită sau nu să fie trăită. Or, noi, pînă atunci, știam că singura problemă fundamentală este dacă materia și conștiința..., ce spunea Marx, nu? Ei, de acolo a început gîndirea mea să funcționeze independent și de acolo am început și eu să gîndesc că trebuie

puse anumite fraze într-un anumit mod pe hîrtie ș.a.m.d.

– *Aveați deja gîndul de a deveni scriitor?*

– De multe ori mă gîndesc la asta. Eu am vrut să ajung scriitor ca Marin Preda. Nu voi ajunge niciodată ca Marin Preda, dar am ajuns membru al Uniunii Scriitorilor.

– *Cum ați învățat să scrieți?*

– Citind, firește. Sînt autodidact sută la sută.

– *La început, aveți stîngăcii în scris?*

– S-ar părea că nu. Dacă îmi veți citi cărțile de început, *Amintiri din provincie* și romanul *Firesc*, veți vedea că aveam o mîină sigură de atunci, pentru că, de fapt, n-aveam mîină sigură, ci aveam răbdarea de a construi. Asta este problema mea, că nu mă grăbesc. Adică, asta e problema celorlalți, că se grăbesc, asta nu e problema mea, eu nu mă grăbesc. Eu cred că asta e o calitate esențială a celui care scrie proză, și în special romane: să nu se grăbească, să aștepte să vină, ca să zic așa, cuvîntul care spune adevărul.

– *Aveți forță fizică? Sînteți un ins solid? Un romancier...*

– Nu, sînt mai degrabă debil fizic.

– *Atunci, de unde tenacitatea asta, de asta să scrieți?*

– Nu am tenacitate. V-am spus că am foarte puțin timp, numai că eu am altceva, eu am în mine o dorință de a comunica, și atunci, ce nu reușesc să spun astăzi, mîine încep iar să bîlbîi, pînă cînd totuși leg cîteva cuvinte, acolo, care spun ceva.

– *Reveniți asupra textului?*

– Foarte mult, foarte mult. Adică, pînă ajung la ceea ce în stilul meu pare simplitate. Mai puțin în romanul ăsta, care e totuși construit cu o retorică anume, și mai mult în *Simion liftnicul*, unde stilul e mult mai direct.

– *Dar cînd l-ați scris, nu l-ați scris cursiv, ziceați, l-ați scris pe fragmente.*

– Aveam un plan în cap cu ce ar urma și l-am pus pe hîrtie, dar în timp ce scrii acumulările îți deschid noi perspective. Ești mereu pus în fața unor opțiuni, trebuie să alegi: dacă Ionescu a intrat pe ușă, urmează că e în casă și nu mai poți să spui că el e sub copac. Întotdeauna scrierea, pe de o parte, îți limitează posibilitățile, pe de altă parte, îți deschide noi

posibilități, și asta dezvoltă cumva narațiunea, care se continuă. Tu ești numai instrumentul – sau mai spus teoriile astea –, tu devii, pînă la urmă sau într-o anumită fază, instrumentul narațiunii. Nu mai ești stăpînul ei, ci supusul ei.

– *Care vă este programul de scris?*

– Cam ăsta e. Dimineața. Eu seara ajung frînt de oboseală, pentru că lucrez la Moinești și fac naveta în fiecare zi, cu o mașină de serviciu.

– *Nu v-ați gîndit să vă lăsați de slujbă...*

– M-aș lăsa și mîine, numai să-mi asigure cineva traiul. Dacă ar trebui cuiva romanele astea, s-ar găsi și banii, dar, atîta vreme cît nu le trebuie, nu poți să-i obligi... Eu nu-mi fac iluzii. Sînt un om modest, chiar dacă uneori mă umflu, mai ales cînd mă gîndesc la cît de prost scriu ceilalți, mă umflu așa, în mine... Dar poate s-a văzut și discreția mea în viața literară. Pentru că eu am o prezență discretă atît în viața socială, cît și în viața literară. Îmi fac serviciul cît pot de corect, sînt oameni cu care lucrez în fiecare zi, cu care mă întîlnesc, care nu mi-au citit nici o carte, nici un rînd, nici un articol, pentru că mai scriu și articole pe la un ziar din Bacău. Cum să le pretind să se dea la o parte sau să îmi cînte ode și elogii în fiecare zi? Încerc să fiu un cetățean, înainte de orice, cît de cît onest și la locul lui.

„Există corupție în literatură”

– *Vorbeați de cărți prost scrise, ele sînt destule...*

– Asta și cu concursul editorilor și al criticilor, care le laudă fără motiv. Am scris la „Vatra” un eseu despre postmodernismul românesc. Și am să mai scriu despre corupția în literatură, pentru că există corupție în politică, există în economie, mai știu eu unde, dar nimeni nu se leagă de corupția în literatură. Și există corupție în literatură.

– *După ultimul roman, cel de la Compania, ce aveți de gînd?*

– Am de gînd ca ultimul roman să nu fie la Compania, să fie la altă editură. Scriu acum, nu am avansat foarte mult...

– *Nu vă odihniți puțin după romanele astea două?*

– M-am odihnit, anul ăsta n-am scris aproape nimic. Romanul apărut în primăvara

asta la Compania a fost scris anul trecut. Acum, în toamnă, am început să scriu un nou roman, cu extratereștri, cu alte coordonate, dar care sper să fie de asemenea bine primit și să mă facă cunoscut, dacă nu să-mi aducă glorie. Pentru că glorie ar fi trebuit să-mi aducă *Povestea Marelui Brigand*, care este o capodoperă, după opinia mea modestă. Dar este numai pentru cei care o citesc...

– Cine sînt cititorii dvs.?

– Cărțile mele au avut întotdeauna un succes clandestin.

– Ce fel de viață duceți, în afara scrisului și profesiei?

– Am trei copii, sînt divorțat de vreo zece ani.

– Nu sînteți un boem?

– Nu. Nu intru la cîrciumă, nu fumez, nu beau, pentru că mă doare stomacul...

– Alte „ciudățenii” nu aveți?

– Păi, prima ciudățenie este aceea că, în loc să-mi văd de treabă, scriu, în loc să dorm ca toți oamenii, mă scol în fiecare dimineață cu noaptea în cap.

„Întîmplări din «irealitatea mea imediată»”

– Ați avut o primă iubire și o mare iubire, care v-au fertilizat creația?

– Da, am avut și o primă iubire și o mare iubire, numai că ele nu coincid. Prima iubire am avut-o, ca orice om normal, iar marea iubire am avut-o ca pe o excepție și am impresia că pot spune că continuu să o am. S-a nimerit așa, să am norocul, sau, mă rog, ghinionul să întîlnesc o femeie de care m-am îndrăgostit și de care sînt și acum îndrăgostit, nu ca în urmă cu zece-cincisprezece ani, dar mai am resurse, sau mai avem, pentru că îmi place să cred că și ea este îndrăgostită de mine. Ne înțelegem foarte bine, mai ales în problemele care țin de interiorul nostru.

– De cînd o cunoașteți, ați scris mai mult?

– Nu știu dacă am scris mai mult, dar am scris mai bine, cred. Am scris două cărți de cînd o cunosc. Și mi se pare că sînt mai bune decît cele pe care le-am scris înainte de a o cunoaște.

– V-a marcat destinul de creator.

– Nu știu dacă mi-a marcat destinul de creator, pentru că sînt lucruri cumva diferite, literatura e o altă dragoste, e altă iubită și solicită altceva. Sigur este însă că această relație m-a stimulat, în primul rînd, și, pe de altă parte, mi-a servit nenumărate teme și, poate, și subiecte, dintre care eu foarte puține am reușit să exploatez, să valorific.

– Așadar, între cărțile sau personajele dvs., există unele care s-au născut, în parte, și ca reflex al acestei iubiri...

– Da, chiar mai multe. În orice caz, în *Povestea Marelui Brigand*, am secvențe sau situații în care se vede urma acestei iubiri despre care vorbim, iar în romanul din urmă, *Simion liftnicul*, ea este chiar ascunsă sub un personaj. Dacă se poate detecta care personaj reprezintă autorul, se poate detecta imediat și care personaj o reprezintă pe iubita mea. Între zecile de personaje de acolo, sînt și ăștia: doi buimaci, care fac filosofia unor oameni mediocri, cum sîntem, dar care doresc să filosofeze și ei, să gîndească.

– Cît din adevărul vieții dvs. afective a devenit adevăr ficțional?

– Păstrez o bună parte, dar mai rămîne și ceva, ca să nu mă dezbrac chiar de tot, nu?, că nu e decent. Nu știu dacă pot să dau un procent, dar cele mai multe cărți sînt despre întîmplări din realitatea mea imediată sau din „irealitatea mea imediată”, însă ele sînt cumva transfigurate și mascate, ascunse sub felurite coduri, pentru ca acela care citește să nu vadă chiar tot mesajul, să vadă numai o parte. În plus, ele ar trebui să aibă și o semnificație în interiorul romanului, dincolo de faptul că mie mi se întîmplă să mă îndrăgostesc de o fată sau de o femeie, pentru că asta s-ar putea să nu-l intereseze pe cititor, dacă întîmplarea respectivă nu are o altă semnificație și pentru el.

„Dacă sînt nefericit sau dacă sînt fericit nu pot să scriu”

– Persoana iubită vă admiră pentru ceea ce scrieți?

– Da. Ea este, în primul rînd, un foarte bun cititor de literatură și ne sfătuim tot timpul. Mă citește, mă cenzurează, îmi spune ce-i place și ce nu.

– *Scrieți cu gândul că ea va citi acel text?*

– Dar eu știu că ea va citi orice aș scrie, asta este problema. De-asta, de exemplu, în ultima vreme, evit anumite cuvinte urâte sau – ce fac tinerii scriitori astăzi – aluziile foarte directe la tot felul...

– *Numai de aceea le evitați, pentru că știți că ei nu-i plac?*

– Nu-i plac și nu numai că nu-i plac, dar am avut discuții pe tema asta și mi-a spus că n-au valoare literară. Probabil că nu am nici eu talentul de a le pune în valoare. Deci eu mă consult în permanență cu ea și primul meu cititor este această femeie.

– *Aveți o cenzură din capul locului... Nu vă deranjează deloc?*

– Am o cenzură cu care mă simt foarte bine.

– *Dacă într-o bună zi veți întâlni o altă iubire, chiar numai una trecătoare, o falsă iubire, credeți că veți reuși să mascați, mai ales în scris, acest „delict” de ochiul atât de vigilant al iubitei?*

– He, he (*rîde*), nu, eu cred că nu se mai pune problema. Sînt, de-acum, un om care crede despre sine că este serios, eu de mai mulți ani sînt un om foarte fidel acestei legături și nu-mi pun problema, nu mă mai interesează alte femei. Dar... orice se poate, pînă la urmă, nu trebuie exclus nimic, nu putem paria asupra viitorului. În momentul ăsta însă, eu nu simt nevoia nici de legături pasagere, nici să mă îndrăgostesc, eu n-am nevoie de una mai tînăra sau mai frumoasă sau mai deștepată. Mi se pare că ne potrivim așa, ca sacul și peticul.

– *Puteți scrie în momente de mari efuziuni, sau așteptați ca ele să treacă?*

– Aștept. În momentul cînd ești fericit, nu-ți mai trebuie nimic. Ca și atunci cînd ești foarte nefericit. Literatura nu mai are valoare. Literatura este o stare intermediară între aceste două extreme. Iar dacă sînt nefericit sau dacă sînt fericit nu pot să scriu. Trebuie să fiu plictisit. Trebuie să fiu banal, ca să pot să scriu.

– *Substituiți realitate prin scris?*

– Eu încerc să o ameliores prin scris, dar nu reușesc întotdeauna, asta este altceva.

Prin telefon, la Bacău, noiembrie 2001

Interviu de **Dora PAVEL**

Arghezi și jocurile

Daniela FULGA

Sintagma „fântâni art(gh)eziene” lansată mai demult de Mircea Zăciu este potrivită pentru multe dintre textele acestui poet. Într-adevăr, din versurile lui țâșnesc stropii luminoși ai sensului într-o jerbă semantică fără odihnă.

Voi exemplifica acest spectacol liric, citind și înțelegând un mic poem arghezian intitulat *Prefață* care deschide volumul *Țara piticilor* (1947). Poezia se lasă străbătută pe axa paradigmatică a semnificațiilor ei de două concepte teoretice propuse de eseistul francez Roger Caillois într-un studiu rămas de referință, *Jocurile și oamenii* (1958). În grabă pot adăuga faptul, ușor sesizabil, că cele două texte apar la distanță mică de timp unul de altul, iar acest amănunt simplu sporește o dată în plus misterul lirismului arghezian care a rămas până astăzi intact.

În cartea amintită, Caillois face o împărțire a jocurilor (de competiție, noroc, simulacru, vertij). Eseistul salvează aspectul cam rigid și atacabil al clasificării printr-o observație fină care scoate teoria sa despre tipurile de joc dintr-o simplă clasificare și o așază într-o zonă explicativă de natură antropologică, menită să definească făptura umană înclinată spre joc. Indiferent de tipurile de joc, spune Caillois, există o scală pe care se plimbă un cursor fin între „paidia” și „ludus” – cele două componente care subîntind, simultan, dar în proporții diferite, toate tipurile de joc. Paiditicul definește „turbulența, divertismentul, improvizația liberă”, „încântarea fără griji”, „fantezia necontrolată”, „exuberanța poznașă și spontană”. La polul celălalt este ludicul care se referă la o „supunere la convenții imperative și dinadins jenante”, la „eforturi, răbdare, îndemănare sau

ingeniozitate”. Pe de o parte, există, așadar, exuberanța trăirii directe într-un joc; pe de altă parte, există disciplina regulilor acceptate, eforturile și îndemănările controlate. Paidia și ludus organizează, printr-o dialectică permanentă, uneori tensionată, universul oricărui joc.

Dacă alunecăm pentru o clipă în zona limbii naturale unde sensurile se stabilesc într-un mod spontan care certifică firescul, observăm că limba română are două cuvinte sinonime care, însă, nu își suprapun întrutotul sensurile – infantil și ludic. Printr-o analogie simplă, apropiem cuvântul „infantil” de „paidia”, iar cuvântul „ludic” rămâne în zona semantică a lui „ludus”. Conjugând subtilitatea limbii romane cu distincția terminologică din eseul lui Caillois, putem face următoarele echivalențe: „paiditic”=infantil, iregular, exuberant, trăire plenară nemediată; „ludus”=ludic, regulat, ordonat, trăire mediată prin convenții acceptate. Jocul paiditic este un joc infantil; jocul guvernat de ludus este un joc ludic. Iată cum ne îndepărtăm, de dragul teoriei, de bunul simț al limbii naturale în zona căreia cele două sintagme – joc infantil și joc ludic – ar fi catalogate ca două... evidente tautologii...

Eseu

Pus în fruntea volumului, micul text poetic arghezian este cu adevărat un „cuvânt înainte” pentru cartea propriu-zisă, dar și pentru mai delicata problemă a felului în care făptura umană poate recupera, prin jocul artistic, vârsta inocentă a copilăriei. Mai sofisticat spus, *Prefața* argheziană ne învață cum să trecem de la ludus la infantil: jocul de tip ludic al artei permite accesarea la jocul

infantil; în consecință, prin jocul artistic se recuperează, temporar, vremea dezordonată, grațioasă și dătătoare de libertate a copilăriei.

Poetul ne spune în prima strofă că s-a jucat „de-a scrisul” împreună cu familia sa: „Doi părinți și doi copii (...) Și ne-am așternut pe scris”. Iese câștigător tatăl (care este însuși poetul). El împarte premiul („un măr creșesc”) cu ceilalți „tovarăși de coate”, astfel încât nu se supără nimeni. Am avea aici reprezentat un joc de competiție, dacă ținem seama de clasificarea lui Caillois – însă această observație nu aduce nici o lămurire pentru textul arghezian. Ne ajută poetul însuși care, în partea a doua a textului imaginează un monolog adresat către cititor numit simbolic și vag baudelairean „Domnule Confrate”. Acesta este îndemnat să fie îngăduitor cu poemul rezultat dintr-o joacă de copii: „Te-ai deprins cu stih bogat,/ Cu care te-am învățat./ Nu mă osândi, vai mie!/ C-am căzut în sărăcie./ E nevoie să-ți explic:/ Ești prea mare. Fă-te mic./ Uită regula o dată/ Și, cu cartea dezvățată,/ Mergi nițel de-a bușile.” Mai mult, poetul îndeamnă cititorul să se copilărească și el (a se remarca sintagma frustă „de-a bușile” de o expresivitate lirică tipic argheziană). Altfel spus, dacă poezia s-a născut dintr-un joc, receptarea ei potrivită ar trebui să continue jocul. Iată îndemnul clar al poetului către cititorul sau: „Ieși din dogmă și, tiptil,/ Fă-te la cetit copil.” Poetul pare să se mândrească cu arta lui rezultată dintr-un joc și, fără teamă de înțelesuri ambigui, mărturisește în finalul poemului: „Eu, cum vezi, încet, încet./ M-am făcut analfabet.” De o greutate semantică remarcabilă, cuvântul final al poeziei primește conotații pozitive care lămuresc o dată în plus semnificațiile poemului: prin jocul „de-a scrisul și cititul” omul parcurge o salvatoare regresie spre simplitate, nevinovăție, puritate. În mod evident, textul este o artă poetică ce propune ideea poeziei ca joc (în facerea/crearea, dar și desfacerea/receptarea ei). Importantă este miza facerii și desfacerii operei: inocentarea autorului și receptorului deopotrivă. În felul acesta, poemul devine o „prefațare” sau o explicare a unei modalități simple de a ne apropria o vârstă adoptivă care

întotdeauna „dă alean și sănătate” – copilăria. Dacă nu avem talentul de a ne „juca de-a scrisul”, putem să ne copilărim citind inocent literatura.

Problemele semantice ale textului nu sunt prea complicate, Arghezi însuși inocentează cumva textul făcându-l extrem de accesibil prin simplitate la nivel lexical, apoi prin discursul narativ (micul scenariu al jocului de copii din partea întâi), prin monologul adresat din partea a doua – toate imaginile poetice rezultate au cumva sensul la vedere ca în unele jocuri de copii în care regulile sofisticate nu ocultează înțelesurile.

Spectaculos în text este *modul în care se face translația* de la planul denotativ la planul conotațiilor simbolice. Se știe că, dacă apar într-un text liric, narațiunea și dialogul creează un plan denotativ sau referențial care nu este decât o poartă deschisă spre celălalt plan, al conotațiilor simbolice. De fapt, într-un text liric, narațiunea devine o strategie de susținere a fondului poetic: claritatea narațiunii lirice are întotdeauna o umbră de sensuri care constituie, de fapt, lirismul de fond al textului. Pentru poezia *Prefață*, denotația este jocul de copii, iar conotația este ars poetica cu ideea de bază a inocentării voite prin artă. Problema amintitei translații pare a nu întâmpina în acest text nicio dificultate.

Totul devine sofisticat de îndată ce luăm în considerare ideea de joc. „Analfabetizarea” pe care și-o proclamă poetul în final și pe care i-o recomandă și cititorului este, de fapt, „o savantă reîntoarcere la simplitate”, cum ar spune C. Noica. Simplitatea se câștigă greu – pare să ne sugereze poetul acesta care încrucișează în poem jocul de copii (sau jocul infantil de natură paiditică) și jocul artistic (sau jocul de natură culturală guvernat de ludus). Pendularea între paiditicul dezordonat și exuberant, pe de o parte, și ludus-ul regular și atent, pe de altă parte, desenează axa semantică a acestui mic poem creat deopotrivă pentru copii și pentru adulți. Structura duală a textului (povestea și apoi monologul adresat cititorului) ar putea ilustra, la un prim palier de interpretare, tocmai această articulare a paiditicului cu ludicul: În prima parte poetul se

copilărește la modul propriu, adică intră de bunăvoie în universul infantil iregular; în partea a doua (când vorbește cu cititorul), artistul conștientizează paidia și o depășește în ludus deoarece îi „explică” cititorului ce a făcut (a devenit „analfabet” prin joacă) și ce ar fi bine să facă cititorul însuși (să accepte și el statutul infantil, spre binele său și al tuturora – „Asta, domnule Confrate/ Da alean și sănătate”). Explicând toate acestea, poetul ancorează direct în ludus, pierzând (distanțându-se de) iregulara și organica trăire paiditică. În prima parte, poetul intră într-un joc infantil. În a doua parte, el teoretizează acest joc distanțându-se de el și, inevitabil, intră în jocul ludic (arta ca activitate ludică).

Schema duală a textului – care susține trecerea clară de la paiditic (infantil) la ludus (cultural) – este însă relativizată prin *registrul liric unitar* al textului. Apare o coerență lingvistică evidentă: întreg textul este înveșmântat în aceleași straie neglijente și pătate cu cerneală ale copiilor. Este ca și cum poetul, ieșind din jocul infantil, nu se schimbă și rămâne în rolul asumat acolo atunci când se întoarce spre lumea cititorului invitându-l la joc. Exuberanța și libertatea joculorie, bucuria de a trăi, improvizația și „încântarea fără griji” (cum spune Caillois) din jocul de copii se prelungește în ordonat și mai seriosul ludus (jocul de natură culturală) clar expus în monologul adresat cititorului. Versurile scurte în monorimă (ca în poeziile din folclorul copiilor), limbajul frust, necăutat, uneori brutal și apoetic conferă poemului arghezian aspectul argotic al vorbirii libere de orice regulă instituită printr-o elevată școală culturală. *Textul arghezian se așază în albia mai prăpăstioasă a simbolului printr-o neîncetată suprapunere-despărțire-suprapunere între infantil și ludic, într-o țesătură lingvistică de mare finețe în care artistul se transformă neîncetat, dar provizoriu, în copil, iar copilul, de asemenea, este succesiv artist și apoi iarăși copil, la nesfârșit. Textul arghezian își creează zona de semnificații în siajul unei rotiri joculorii permanente între paiditic și ludic.* În această poezie, copilul și artistul sunt cele două măști

prin care Arghezi ne spune că *jocul de-a literatura este paiditic, iar literatura ca joc este ludică.*

Tot ce am spus până aici constituie premisa care legitimează modernitatea poeziei. De aici încolo, adevăratele pulsuni semantice ale textului se pot declanșa. De exemplu, apare sensibilă problemă a timpului. Dacă pentru copil joaca este continuă și suspendă timpul real într-un timp infantil-simbolic, pentru adultul care se copilărește (artistul) jocul este un scurt popas ludic în afara timpului. Revenirea în timpul real curgător este, pentru adult, inevitabilă. Alcătuirea secvențială a textului ar susține și ar acutiza aspectul dual al timpului. Însă rotativa paiditic/ludus plimbă problema timpului de la copilărire la creație și invers, într-o mișcare de du-te vino permanentă în urma căreia temporalitatea pare îmblânzită. *Jocul infantil se disipează în jocul ludic ce are miză culturală, și invers.* În felul acesta, *timpul senin al jocului infantil se adeverește înșelător* întrucât, pe axa timpului, copilul își pierde mult din disponibilitatea spre joc. În schimb, prin arta guvernată de ludus, infantilul este recuperat și, implicit, este recuperat prin actul creației și timpul simbolic al copilăriei. *Șansa copilului este disiparea infantilului în ludic deoarece de aici înapoi, timpul poate deveni „vârstă adoptivă”, adică poate fi îmblânzit prin artă ca activitate ludică.* Textul arghezian devine o... arteziană joculorie prin care narativul (care este o transpunere discursivă a timpului linear dureros) este învins de liric (iar aici strălucește dimensiunea simbolică ce abolește linearitatea și reunește contrariile).

În fondul său liric cel mai adânc și mai luminos, acest mic poem arghezian (...artezian) este extrem de unitar cu sine însuși. Narativul este demascat ca simplă strategie literară prin care liricul își manifestă complexul de superioritate: poezia iese de sub temporalitatea fragilă a jocului de copii și se așază, sigură și strălucitoare, în jocul pretențios (și, e adevărat, intermitent) al unei activități culturale ludice fără vârstă.

Apologia împăcării

(continuare din numărul trecut)

Adrian MUREȘAN

Eseul *Secretul Scrisorii pierdute*¹³¹ este, înainte de toate, o pledoarie, o *apologie a împăcării*, reprezentativă pentru întreaga operă a lui N. Steinhardt. Dar *împăcarea* este și una dintre temele recurente ale operei ionesciene, după cum bine remarcă și Marie-France și după cum notează însuși scriitorul, în *Căutarea intermitentă*:

„Comizeratie: comună mizerie.

Comasiune: pasiune împărtășită, durere împărtășită.

Compătimire, a pătimi împreună.”¹³²

Iar apoi: „A avea puterea să trăiești moartea, ca să nu mori: *cu moartea pre moarte călcând* ! Cine merită să fie salvat? Cu naivitate zic că aş vrea să fiu salvat...dimpună cu R., cu M.-F., cu maică-mea, cu mama soției mele, A., cu tata, cu Marilina, cu prietenii mei, cu dușmanii mei, cu lumea, lumea aceasta...pe care atât de mult aş vrea, cum o voia și o spunea Peguy, *s-o înalț la cer*”.¹³³ Ionescu este, așadar, în viziunea lui Steinhardt, – unde sinceritatea este esențială, dar *respectul pentru regula morală* devine vital – un adevărat model. Este acela care „rupe vălurile” și care merge până la „**capătul nopții**”: „...André Gide mi s-a părut un imoralist pentru că a crezut că în morală ajunge să fii sincer. Dar cât privește persoana noastră lecția cea bună ne-o dau Eliade și Ionescu, Ionescu fiind acela care aici merge până la capăt, *la capătul nopții*.”¹³⁴

Steinhardt consideră că, în ultima sa carte, Ionescu a ajuns „la un liman, la limanul luminii. Își nuanțează convertirea cu un „sper”, pe care cred că nu trebuie să-l interpretăm altminteri decât ca identic cu celebra frază pascaliană: *Nu m-ai căuta, dacă nu m-ai fi găsit*”.¹³⁵ ...Altfel cum s-ar explica apelativul

de „bătrânești” dat însușirilor care alcătuiesc portretul steinhardtian al lui Ionescu? S-ar cuveni să invocăm aici și celebra expresie de origine biblică, de largă circulație în românește: „Dă-mi, Doamne, mintea cea de pe urmă”. În viziunea lui Steinhardt, creația ionesciană nu mărturisește altceva decât vocația eshatologică a dramaturgului.

La rândul ei, *generația '27* ni se înfățișează – nu numai în opera lui Steinhardt – ca mărturisitoare a sincerității, a umanismului netrucat și a prieteniei adevărate. Prefațând întâlnirea cu Emil Cioran din subcapitolul următor, să amintim doar o mostră – și încă una aparte – a veridicității celor afirmate mai sus, una evocată, de altfel, de către Marie-France, privind relația dintre tatăl ei și Cioran: bolnav, filosoful îi trimite lui Ionescu, el însuși internat în spital în urma unui infarct, un mesaj, pe cât de sincer pe atât de grăitor: *Spune-i că ne-a făcut viața suportabilă*. Iar apoi, când este întrebat dacă dorește să-i întoarcă mesajul, Eugen Ionescu, emoționat până la lacrimi, răspunde: *Spune-i că e fratele meu și că-l iubesc*.¹³⁶

Pentru Nicu Steinhardt – *fanul* acestui „fin al Pepei” și al acestui „nou ban Mărăcine” – valoroasa operă a colegului său de generație nu este altceva decât creația unui „stâlp adânc înfipt în glia celui mai rezistent bun simț”. Și, în acest sens, monahul citează – ne putem imagina subțirile glasului său profetic – de la *Pilde 7,8* un pasaj a cărui miză exactă reușește să edifice și să concentreze de o manieră elegantă toată țesătura acestei luminoase demonstrații steinhardtiane de *anti-absurd*: „**Toate graiurile gurii mele sunt într-o dreptate, în ele nu este nimic sucit și fără rost**.”¹³⁷

„Dumnezeu în care spui că nu crezi...”

Există două nișe esențiale prin care imaginea lui Cioran se scurge în textele steinhardtiene. Personalitate marcantă a generației '27, duhul lui Cioran e departe, însă, de a se constitui într-un *alter ego* al monahului Nicolae, pentru că autorul *Tratatului de descompunere*¹³⁸ e receptat fie în postura de anticreștin convins, fie ca subiectul în așteptare al unei potențiale „mari convertiri”.

Cu alte cuvinte, atunci când nu îl critică pentru atacurile îndreptate înspre Hristos, Steinhardt îl abordează cu nesmintită încredere în întoarcerea incontestabilelor sale calități – de la disponibilitățile stilistice până la profunzimea cugetării – înspre Dumnezeu creștin. Este, în fapt, rezultatul unei permanente – deși inconstant afirmate – licăriri de speranță, resimțită în întreaga opera lui Steinhardt, cu privire la estomparea și stingerea imaginii aceluia „mauvais démiurge” din spectrul gândirii filosofului de la Paris, care să ducă la o împăcare a acestuia cu ființa divină. Căci, într-un sistem de gândire – precum cel steinhardtian – în care Camus sau Malraux apar ca mărturisitori ai unui creștinism autentic, deși *neștiut*, neconștientizat – camuflat în faptă, sacrificiu, disponibilitate sufletească și, mai cu seamă, în iubirea aproapelui, a fratelui căzut – există șanse de salvare și pentru Cioran... Sau poate nu?

„Smecherul de Cioran...”

Steinhardt nu avea cum să nu reacționeze la acuzele îndreptate împotriva creștinismului de către colegul său de generație. Răspunzându-i de pe aceleași poziții, înaintea chiar a Bisericii, Steinhardt se dovedește a fi, probabil, cel mai nimerit să dea o replică pe măsură filosofului român stabilit la Paris. Chestionat de Ioan Pinteș pe marginea subiectului Cioran, monahul reacționează în doi timpi, ca și trezit, parcă, din visare: „Cioran ...”, iar apoi, parcă încruntat: „...Cioran e foarte mare anticreștin!”¹³⁹ Acești doi timpi confirmă o dată regretul („Cioran...”), iar imediat apoi amara

concluzie, rostită cu deplină luciditate și recunoaștere.

Întâlnindu-l la Paris, Steinhardt l-a rugat „foarte stăruitor” să înceteze să mai scrie direct împotriva lui Hristos și să-și refuleze ofensele și jignirile de până atunci făcute împotriva Mântuitorului. Ceea ce se pare că, prin 1980, Cioran îi și promite: „Așa mi-a promis – n-o să renunțe la atitudinea lui anticreștină, nici nu i-am cerut, nici nu aveam calitatea să o fac, dar l-am rugat – dacă vrea să nu-l mai insulte pe Domnul Hristos personal.” Întâmplarea face, însă, ca Steinhardt să dea peste o revistă, doi ani mai târziu, unde Cioran continua în același registru, rămânând, într-adevăr, același... Cioran. Afirmăția care l-a aprins pe Steinhardt a fost aceea că „fapta cea mai bună a omului în decursul istoriei este *deicidul*, omorârea lui Dumnezeu, adică răstignirea...” Reacția lui Cioran la scrisoarea trimisă imediat de prietenul său revoltat este tranșantă, căci filosoful, în ciuda celor promise, îi răspunde că, dincolo de toate, el rămâne scriitor și, în consecință, responsabil de propriul său public cititor, de propriile sale idei. Dar nici Steinhardt nu putea să se dezică de stilul care l-a consacrat: „Cum am tradus eu pentru mine răspunsul lui Cioran? Mi-am adus aminte de o anecdotă evreiască [...] acolo era o scenă foarte nostimă cu două femei: una împrumută alteia o oală. Și aia îi aduce după câteva zile oala înapoi spartă. Și asta, femeia care i-a împrumutat-o, zice: păi, eu ți-am dat o oală bună, ce-mi aduci mie oala asta spartă? La care aia îi răspunde așa: mai întâi și întâi că nu mi-ai împrumutat nici o oală, în al doilea rând că oala pe care mi-ai împrumutat-o era spartă. În al treilea rând că oala asta pe care ți-am adus-o înapoi n-are nici un defect și e perfectă. În al patrulea rând, ia mai du-te-n colo și lasă-mă-n pace! Dacă Cioran îmi răspunde mie că e responsabil față de publicul lui, va să zică el se consideră angajat să se mențină pe linia lui...”¹⁴⁰

Limbajul catolic „exaltat și carnal” îi pare a fi monahului ortodox o adevărată armă în mâna lui Cioran: „Catolicismul se folosește de acest limbaj erotic omenesc, îl răspândește; iar Cioran se folosește de acest procedeu, îl

exploatează în sens ateist, trage spuza pe turta lui.”¹⁴¹

Pe această cale, Steinhardt își afirmă încă o dată opțiunea fermă pentru ortodoxie, unde astfel de confuzii nu ar fi posibile: „De aceea prefer rigorismele hieratice și spiritualitatea Sfinților Părinți greco-bizantini [...] și-l prefer pe El Greco lui Rafael.”

Luciditatea căii de mijloc – sau *dreapta socotință* – este și aici o bază a argumentării steinhardtienne în fața „tăvălugului” Cioran: „Nebunia Evangheliei (zice Sf. Teresa de Avila) e o *nebuie calmă*. Credincioșii și credincioasele se vor feri așadar de exaltări facile, căderi în transă la tot momentul și altele de acest soi. Iată, *aici* scepticismul nu strică. E nevoie să ne *controlăm* îndeaproape metaforica atunci când vorbim despre iubirea de Hristos (căreia francezii, cu multă dreptate, cred, nu-i zic iubire, ci *charité*)! Bine fac că disting. **Șmecherul de Cioran** a simțit imediat unde e punctul slab și, hop!, s-a furișat și el!”¹⁴²

Sf. Pavel îi răspunde lui Cioran

„Dacă Noe ar fi avut darul de a prevedea viitorul, e neîndoios că și-ar fi scufundat corabia cu mâna lui”¹⁴³ sau „În încercările cruciale, țigara ne este de un ajutor mai mare decât Evangheliile”¹⁴⁴ sau „De două mii de ani, Isus se răzbună pe noi pentru că nu a murit pe o canapea”¹⁴⁵ – iată niște reflecții cu semnatarul cărora e greu să polemizezi, cât timp acesta și-a făcut din însuși scrisul său o polemică universală, o discreditare a oricărei forme de venerare: „A gândi înseamnă a înceta să venerezi”. Și totuși, ce ar răspunde oare un călugăr în fața acestui tăvălug?

Ziaristul și omul de cultură Zaharia Sângeorzan are meritul de a-l fi provocat pe călugărul Nicolae Delarohia să se pună în această postură „incomodă”. Trei vor fi domeniile esențiale aici, în care monahul își va canaliza atenția spre a-i „răspunde” acestui „acrobat stilistic de mare clasă”: anti-creștinismul, predilecția pentru budism și, mai ales, aversiunea față de Sf. Pavel.

Mai întâi de toate, Steinhardt insistă în a recunoaște meritele lui Cioran, fără, însă, a-i

menaja poziția, dimpotrivă, pregătindu-și abil contra-argumentația: „Mă obligați să polemizez cu un foarte mare scriitor, care desigur se exprimă nespun mai viguros, mai pitoresc, mai cuceritor ca mine [...]. Dar atracția aceasta universală a Occidentului pentru budism și celelalte mi se arată ciudată și naivă. Să ai la dispoziție creștinismul și să tot umbli după altele?... Îl credeam pe E.M.C. mai imun față de modă... Iată că nu este!”¹⁴⁶

Ceea ce este tipic stilului median, împăciuitor al lui Steinhardt – și în același timp șocant pentru fanii Rațiunii universale omenști – este că monahul își asumă, nu o dată, o bună parte din argumentele celui cu care polemizează. Este, și aceasta, o dovadă a spiritului său ortodox, anti-extremist, ecumenic, deschis și cu desăvârșire lucid. Această pendulare constantă ce demonstrează, fără rezerve, că avem de-a face cu un spirit nu mai puțin înzestrat cu discernământ și luciditate critică decât acelea ale unui sceptic veritabil, această neconținută balansare între *una caldă și alta rece* – cum a spus Eugen Simion – o demonstrează și fragmentul următor: „Vă voi surprinde, poate. Îl admir, îl respect, îl venerez pe Sf. Ap. Pavel. Dar se cuvine să recunosc justetea unei observații ca: *Moravurile îl interesează în cel mai înalt grad. De îndată ce vorbește despre ele, îl și vezi vibrând de răutate*. E excesiv, totuși nu-i fals. Însă excesele, teatralismele stilistice, risipele de iscusință și declarațiile ateiste *ad usum* marelui public naiv occidental nu prind la mine; Cioran prinde la neavizați și răsfățați de soartă. [...] Da, a rămas la Pavel ceva din strășnicia fariseică, din moralismul iudaic intransigent. (Deștept, altminteri, E.M.C.: imediat s-a priceput a sesiza punctul slab.) Concluzia lui E.M.C. (descalificarea lui Dumnezeu) este însă un sofism și o șarlatanie. *Ceea ce nu înseamnă că nu face observații adânci și juste*” (sublinierea mea, A.M.). În fond, formula amintită – *una caldă, alta rece* – nu este, după cum se poate desprinde și din pasajul citat mai sus, decât o expresie a acelei *drepte socotințe* de care eul steinhardtian se simte irezistibil atras, după cum remarcam și în capitolul anterior.

Steinhardt îl ceartă pe Cioran, fără însă a trece sub tăcere faptul că el însuși se simte dezarmat de un anumit aspect al scrierilor Sfântului Pavel. Deși poate părea ciudat, se poate întrezări, fără prea mare dificultate, imaginea unor obsesii comune. Subiectul *Pavel* devine, pe neașteptate, controversat, atunci când însuși monahul recunoaște: „mă deprimă și mă smintește felul cum rezolvă problema predestinării: comparația, nefericită, cu olarul și vasele de lut mă scandalizează. Oare simplu olar nepăsător, făuritor de vase și de cinste și de necinste e Dumnezeu nostru? Ori Părinte iubitor de făpturile sale?”

Așadar: *șocant* sau pur și simplu *echilibrat*? La un prim nivel de lectură, am putea spune că mai degrabă se manifestă acel Steinhardt neconvențional, non-conformist (ceea ce astăzi am numi *comercial* – a se cugeta în acest sens asupra interesului studentesc, tineresc față de numele monahului), dar adevăratul Steinhardt *se caută* și se găsește la nivelul înțelegerii și **trăirii** acelei *drepte socotințe* pe care monahul o consideră a fi piatra de temelie a echilibrului. Unul dintre momentele edificatoare ale acestui adevăr – și care mărturisește despre formula, fraza, „rețeta” stilistică proprie lui Steinhardt: provocator + lucid + echilibrat + îndrăzneț, sub atenta oblăduire a bunului simț – este și acela când, cu o voce care sună liber și firesc, monahul pune lucrurile într-o altă lumină: „Trebuie să ne obișnuim cu ideea că și *oamenii mari ori sfinții au obiceiturile, maniile, ticurile, obsesiile, pornirile lor*” (sublinierea mea, A.M.).

O dată stabilit acest nucleu al *drepte socotințe*, începe și urcușul discursului contra-argumentativ steinhardtian. Ne amăgim, însă, dacă vedem în acest demers o intrare fâțișă pe ușa pariziană a lui Cioran și o „luare în răspăr” a câtorva dintre polii de gândire filosofică deschiși de acesta – semn că nu îndârjita lor tăgadă l-a deranjat cu adevărat pe Steinhardt, *nu acolo e buba*. S-ar spune, probabil exagerând ușor, că înafara sectorialului creștin, Steinhardt nu se delimitează – sau, cel puțin, nu ține să o facă – de anumite descinderi meditative ale lui Cioran (semn al unei tinereți

de altădată, debordând a sobru și elegant scepticism).

Nu o dată, Steinhardt laudă inteligența și profunzimea frazei lui Cioran, însă nu îi iartă intrările „cu buldozerul” – contrare spiritului hristic – (cf. *Jurnalul fericirii*) în câmpul acestei „rețete de fericire” care este creștinismul. În consecință, după cum remarcam, monahul nu va căuta să ridice întrebări, aplecat peste grădina scepticului său vecin, nici măcar nu va recurge la argumentele proprii – deși avea de unde să aleagă – ci, vădind o excelentă cunoaștere a Bibliei (*conu Alecu Paleologu* afirma că „o știa aproape pe de rost, de asemenea Filocalia, Patericul, Sfinții Părinți”)¹⁴⁷, va apela tocmai la câteva pasaje ale aceluia pe care Cioran îl blamează: Sfântul Pavel.

Chiar dacă scepticului scriitor parizian acesta îi apare ca rezultatul unui amestec de furie și fariseism, Steinhardt *incadrează* analiza începută de Cioran și remarcă – atenție! – nu partea, ci *întregul*, contrazicându-i pe aceia (printre ei, și critici literari) care îl consideră un scriitor *alunecos* în sensul unei carențe de luciditate și obiectivitate de-a lungul traseului textual literar. În acest sens, Sfântul Pavel îi apare lui Steinhardt într-o aură deloc împutănată: Cioran „pierde din vedere că tot Sf. Pavel e cel care (1 Corinteni, cap.13) a scris mai frumos și mai pregnant decât oricine altcineva despre dragoste. Textul îl absolvă de orice exagerare ori îndârjire. Iar în epistola către Coloseni, departe de a se arăta fariseic, aspru și intransigent, a desprins cu mare inteligență și imperioasă mărinimie caracterul disciplinar și strict lumesc al postului și nevoințelor. Nimeni nu a vorbit mai deschis și mai drept și mai adânc despre opreliști. Citiți, vă rog, la Coloseni, cap.2, vers. 20-23: bun este postul de exercițiu de voință, dar nu e cale sigură spre mântuire.”

Tot în sprijinul „măreției” Sfântului Pavel, Steinhardt procedează instantaneu la o selecție de texte pauline care au aici rolul de a contrabalansa hotărâtor „acrobațiile stilistice” ale lui Cioran: ex-Saul din Tars nu ezită în a face distincție clară între cei care, deși au o credință launtrică, se feresc să o mărturisească și cei care nu se rușinează să o facă „cu gura,

cu glas înalt și tare” (din nou obsesia mărturisirii în fața șantajismului totalitar): *Căci cu inima se crede spre îndreptare, iar cu gura se mărturisește spre mântuire* (Rom 10,10). Tot Sf. Pavel a pus credința deasupra faptelor legii (Rom 3, 10-23) și a stăruit asupra faptului că Hristos a venit în lume să-i mântuiască pe cei păcătoși, de unde și îndemnul la curaj: *Pentru aceea, având bună îndrăzneală, să zicem: Domnul este într-ajutorul meu; nu mă voi teme! Ce-mi va face mie omul!*

O altă virtute paulinică evidențiată de Steinhardt e smerenia: *Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc* (Rom 7,15 și 19) sau: *Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?* (7,24). Monahul consideră că Sf. Pavel vorbește despre *detașare* (1 Cor. 7, 30-31) mai frumos decât „protejații” lui Cioran: Buddha sau Bhagavad Gita, și că despre libertate ne oferă o formulă memorabilă: *Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva.*

Concluziei dobândite („Sf. Pavel – așa rigorist cum se arată – e totuși apostolul libertății: el spune că Iisus ne-a scos de sub blestemul Legii și ne-a trecut sub libertate”) Steinhardt îi anexează o comparație, făcută în binecunoscuta lui manieră: printre altele, Pavel îi pare a fi și „înaintașul lui Kierkegaard” (autorul acelei cugetări venerată de Steinhardt mai ales în *Jurnalul fericirii: Contrariul păcatului nu este virtutea, contrariul păcatului este libertatea*).¹⁴⁸

...Dar, dacă, dincolo de „acrobațiile stilistice”, Cioran ar avea totuși dreptate? Atunci, răspunde monahul, „repet formula lui Dostoievski: să fie sănătos cu universul lui ciclic și cu nirvana lui, eu rămân cu Hristos. Smerit, smerit, dar am și eu mândria mea: mă cred a fi o Persoană, o Făptură cu duh care poate intra în comunicare cu Persoana Hristos.”¹⁴⁹

Cioran ca exercițiu de admirație

Corespondența dintre Emil Cioran și N. Steinhardt este, înainte de toate, un excelent

prilej de a surprinde, la nivel dialogic, complexitatea întâlnirii a două spirite diferite... și nu prea.

De-a lungul câtorva pagini pătrunse de stilul cald, nu de puține ori entuziast, al monahului, întâlnim mulțumiri pentru amicitia vie manifestată de Cioran, mesaje transmise prietenilor din Paris, relatări despre viața monastică, dar, mai cu seamă, un nedisimulat *exercițiu de admirație*. Dacă aprecierea pe care i-o poartă monahul nu mai este o enigmă, interesante sunt oscilațiile acestuia în a-l certa ori admira pe contemporanul său de la Paris, care nu îi pare a fi deloc străin de *calitățile* transfiguratoare ale creștinismului: „Vous possédez les deux grandes vertus chrétiennes: l’humilité, la sincérité.”¹⁵⁰

Steinhardt încearcă să înțeleagă mai bine dezabuzarea, amărăciunea, *acedia* în care s-a scufundat amicul său („...votre philosophie de l’amertume qu’est-elle sinon l’homologation du renoncement et de l’abandon? Sinon de la deroute et de l’apathie occidentale ?”¹⁵¹) și, dincolo de posibilul portret pe care i-l schițează filosofului, expeditorul acestor scrisori trăiește intens, laudă, jubilează, se mândrește, admiră, speră – după cum s-a exprimat și Părintele Savatie Baștovoi (care, fie spus, promovează o variantă postmodernă a gândirii lui Steinhardt) – speră în întoarcerea *aproapelui pierdut*: „Quelle pitié que votre immense talent et vos grandes vertus chrétiennes ne soient pas mises au service du Transfiguré!”, continuând, însă apoi, cu nesmintită speranță: „Vous savez – je le crois, je l’espère – combien je vous respecte, vous admire et vous aime, combien est vraie l’affection que je vous porte en toute hardiesse et toute sincérité [...] Décidément, vous êtes un honnête homme. Et (j’ose dire) un loyal ami. Votre bonne foi m’emeut. Je garde, contre toute probabilité, l’espoir que le jour viendra ou vous vous approcherez du Christ.”¹⁵²

Nu este oare pasajul de mai sus mărturisitor al unui *real* exercițiu steinhardtian de admirație? Nu cumva încearcă, din plasele discursului silogistic, să pescuiască acea idee pierdută, acea tresărire veritabilă care să scandalizeze istoria – după cum Iisus pe farisei – și care să îl reșeze pe Cioran măcar la

începutul drumului către împlinirea telosului creației, către Hristos?

Este, într-adevăr, și acesta un *exercițiu de admirație*, în măsura în care este și un exercițiu de speranță. Este, deci, un exercițiu creștin de admirație. Credința lui Steinhardt în revirimentul creștin al filosofului este, uneori, umbrită, alteori puternică, dar senzația dominantă, ca și finalul fiecărei scrisori este una optimistă. Aceasta chiar dacă Cioran îl supără, la un moment dat, nespun de rău, făcând elogiul *deicidului*, sau scriind că „De două mii de ani, Isus se răzbună pe noi pentru că nu a murit pe o canapea”, prilej care ne dă ocazia de a vedea la lucru un Steinhardt ceva mai drastic, apologetic, nelipsit însă de obișnuita eleganță «interbelică»: „Vous savez également combien m’afflige votre anti-christianisme. Je vous savais fortement gré d’avoir pris la décision de ne plus attaquer le Christ, de ne plus le prendre a partie. Vous pouvez donc facilement imaginer combine j’ai été surpris et attristé en lisant dans *Délirants* (quelle – pour nous, ici du moins – incroyablement fastueuse et eperdument libre revue!) votre maxime qui fait l’éloge du déicide. Le déicide: comme si on ne savait pas

trop bien que l’histoire en offre un seul cas: celui de Jésus. (Et peut-etre celui de Zalmoxis!)”¹⁵³

Nici „canapeaua” lui Cioran nu scapă de resentimentele monahului: „L’apologie directe de la crucifixion dépasse, peut-etre, le reproche de haineuse hostilité envers les hommes pour ne pas etre mort sur un canapé. (Canape! pour marquer le mépris et la distance: lit aurais été trop aimable, trop participatif!)”¹⁵⁴

Cu nereținută înflăcărare, Steinhardt invocă adesea nume dragi precum Bernanos sau Evdokimov, pe care îi și citează, atunci când, cu nețârmurit elan îi vorbește lui Cioran despre bucuria și rațiunea de a fi creștin: „Ne vous ai-je pas déjà cité ces paroles de Bernanos: «Si tout orgueil était mort en nous, la grace des graces serait de s’aimer humblement soi-meme comme n’importe lequel des membres souffrants de Jésus-Christ»? Et aussi celles-ci de Paul Evdokimov: «le chretien est un homme misérable, mais il sait qu’il y a Quelqu’un d’encore plus misérable, ce Mendiant d’amour a la porte du ca»”.¹⁵⁵

Note:

131. N. Steinhardt, *Cartea împărtășirii*, ed.cit.

132. E.Ionescu, *Căutarea intermitentă*, ed.cit., p.117

133. ibidem, p.13

134. N.Steinhardt, *Primejdia...*, ed.cit., p.60

135. ibidem, p.57

136. M.-F. Ionescu, ed.cit., pp.151-152

137. N. Steinhardt, *Prin alții...*, ed.cit., p.223

138. Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, trad. de Irina Mavrodin, ed.Humanitas București, 1996

139. N. Steinhardt, *Primejdia...*, ed.cit.,p.137

140. ibidem, p.137

141. Zaharia Sângeorzan, *Monahul de la Rohia*, ed. Humanitas, București, 2004, p.144

142. ibidem, p.145

143. Emil Cioran, *Silogismele amărăciunii*, trad. de Nicolae Bârna, ed.Humanitas București,1992, p.98

144. ibidem, p.76

145. ibidem, p.81

146. Z. Sângeorzan, ed.cit., p.143

147. Alexandru Paleologu în *Amintiri despre N. Steinhardt*, ed.cit., p.100

148. Z. Sângeorzan, ed.cit., p.149

149. ibidem, p.150

150. „Sunteți posesorul a două mari virtuți creștine: modestia și sinceritatea”

151. „Ce semnifică filosofia dumneavoastră a amărăciunii dacă nu omologarea renunțării și a abandonului? Dacă nu omologarea derutei și a apatiei occidentale?”

152. „Ce păcat pentru imensul talent și pentru virtuțile dvs. creștine să nu fie puse în slujba Mântuitorului [...] Cred, sper, că știți cât de mult vă respect, vă admir, vă iubesc, cât de adevărată este afecțiunea pe care v-o port cu atâta înflăcărare și sinceritate. Hotărât lucru, sunteți un om cinstit. Și (îndrăznesc a spune) un prieten credincios. Mă emoționează faptul că sunteți un om de bunăcredință. Păstrez – împotriva oricăror probabilități – speranța că va veni ziua când vă veți apropia de Hristos.”

153. „Știți, însă, de asemenea, cât de mult mă aprinde anti-creștinismul dvs. Vă eram puternic recunoscător pentru decizia de a nu-L mai ataca pe Hristos, de a nu-L mai denigra. Vă puteți așadar, imagina cu ușurință, cât de surprins și întristat am rămas, citind în „Délirants” (incredibil de fastuoasă și liberă revistă pentru noi, cei de aici!) maxima dvs., în care faceți elogiul deicidului. Deicidul: ca și cum n-am ști că istoria ne oferă un singur caz: cel al lui Iisus (și probabil, al lui Zamolxe!).”

154. „Apologia directă a crucificării depășește, probabil, reproșul, de o haină ostilitate față de

oameni, de a nu fi murit pe o canapea. («Canapea»! Pentru a sugera batjocura și distanța: «pat» ar fi fost mai amabil și participativ!).”

155. „Nu v-am citat încă aceste vorbe ale lui Bernanos: «Dacă orice orgoliu ar fi mort în noi, grația grațiilor ar fi să se iubească fiecare pe sine cu umilință, la fel ca oricare mădular suferind al lui Iisus Hristos». Și de asemenea, vorbele lui Evdokimov: «Creștinul este un om mizerabil, dar el știe că există Cineva și mai mizerabil, Acest cerșetor al iubirii la poarta sa»”

Mormântul este gol

Nicolae IUGA

A trecut deja o zi de când mă aflu în Ierusalim. M-am cazat prin internet acolo unde am găsit mai ieftin, la un hotel de mâna a doua, în zona arabă a Orașului dar în imediata apropiere a zidurilor Cetății. Nu mi-am imaginat că acest hotel va fi mai mult decât modest. O cameră cu pereți strâmbi, prăfuiți și crăpați, un pat de fier acoperit cu o pătură uzată, un dulap cu ușile defecte, un scaun vechi și un bec agățat simplu în tavan este tot mobilierul și confortul de care dispun. Baia se află afară, la capătul culoarului și trebuie să o împart cu o familie de tailandezi și cu vreo doi europeni cu aspect hipiot. Alții stau chiar și mai prost decât mine, în sensul că dorm îmbrăcați pe canapelele din hol sau de-a dreptul pe jos. Mă trezesc în zori, în timp ce toată lumea doarme. La bar nu aflu cafea, nu aflu nimic, în afară de obișnuitele pliculețe cu ceai de izmă și ibricul cu apă fierbinte. Miros greu peste tot. De la un aparat se transmite în continuu, zi și noapte, muzică religioasă islamică, neîncetată chemare a numelui lui Allah cu modulații prelungite izvorâte din adâncul sufletului.

Îmi fac un ceai și revin în cameră. Priveliștea pe care o am de aici compensează însă toate neajunsurile și mă abstrage din contingent. Văd pe geam, în apropiere, Poarta Damascului și ceva mai încolo cupolele Bisericii Sfântului Mormânt. Ceața de pe cimitirele din Valea Chedronului se ridică repede, soarele răsare de undeva din spate, de după Muntele Măslinilor și bate cu primele sale raze Orașul sfânt. Este o liniște și o lumină așa cum se întâmplă numai în diminețile de sărbătoare. În dreapta, în plan mai îndepărtat Poarta Jaffa, apoi sectorul evreiesc al Orașului, occidental și cosmopolit, curat, cu parcuri bine întreținute, cu clădiri

moderne și hoteluri sclipitoare, sedii de bănci și companii transnaționale, un oraș al luxului, bogăției și puterii. Prin ușa camerei mele continuă să răzbată aceeași monotonă și tânguioasă muzică religioasă islamică.

Treptat aici, în imediata vecinătate a zidurilor Ierusalimului, te încearcă o anume evidență. Anume, că în lume s-a născut deja o nouă religie. Cu ceva vreme în urmă, Fr. Nietzsche a făcut afirmația ce a părut atunci șocantă, cum că Dumnezeu este mort. Poate că prin aceasta Nietzsche nu voia să spună că Dumnezeu ar fi murit în sine, ci că Dumnezeu a murit doar în inimile noastre. Este, de asemenea, cu puțință ca afirmația lui Nietzsche să fie ajustată și altfel: Dumnezeu nu a murit, ci doar s-a metamorfozat în inimile noastre. A luat naștere o nouă religie, idolatră, iar universul omului a fost remodelat în consecință. Dumnezeu-Tatăl al acestei noi religii este banul, cu ipostazele sale: o locuință luxoasă, un automobil performant etc. Dumnezeu-Fiul este câștigul net, averea acumulată. Duhul Sfânt este comerțul, ca formă privilegiată și ipostatică a comunicării între persoane. Legiunile de îngeri sunt tot atâtea plăceri pe care ți le poți permite, bineînțeles cu condiția ca să ai bani. Sensul vieții nu este mântuirea sufletului, ci a trupului. Toate eforturile vieții sunt puse în slujba trupului, nimic în slujba sufletului. Trupul este bine hrănit, supus la „body building”, este modelat prin sport extrem și dans lasciv, bronzat la lumina lămpii electrice, tatuat în culori vii, apoi dezgolit și eventual oferit spre vânzare. Scopul vieții nu mai este viața eternă, ci viața vremelnică, constând în buna întreținere a animalității din om. Omul acestei religii nu postește, ci eventual face cură de slăbire. La sfârșit de săptămână nu se duce

la templu, ci în week-end. Templul acestei religii nu este locuința lui Dumnezeu, ci locuința omului, cât mai mare și confortabilă, inclusiv vila de neam prost. Locul altarului l-a luat camera de baie și bucătăria, foarte curate și dichisite. Locul rugăciunii l-a luat intrarea pe chat. Locul concentrării pe probleme grave l-a luat divertismentul și diversiunea. Rugăciunile publice, procesiunile, în genere tot ceea ce ține de cultul exterior au fost înlocuite cu cultura grătarului și a dansului din buric. Sărbătorile, consacrate odinioară sfințeniei și sfinților, au fost înlocuite cu festivaluri, cu manifestări laice consacrate berii, castanelor, cepelor, dovlecilor, verzelor și așa mai departe. Această religie nu cultivă știința și înțelepciunea, ci șmecheria. Și deși acest mod de viață este total lipsit de sens și cumplit de plictisitor, cu toate acestea el se bucură de un uriaș succes.

Și iarăși îmi vine în auz zbuțumata muzică a chemării numelui lui Allah. Fără îndoială, între acestea două se va produce o confruntare de proporții într-un viitor apropiat.

Între religia banului, a trupului și a confortului pe de o parte – și religia căutării unui Dumnezeu pur dar străin de spiritul lumii de azi pe de altă parte. Un Dumnezeu străin, al ascezei și privațiunilor. Încotro se va îndrepta oare lumea? Care dintre cele două religii va învinge? Vor putea oare oamenii pântecelui și ai confortului, oamenii câștigului nelimitat să-și regăsească sentimentul religios autentic?

Odinioară, vorbind despre cruciați, Hegel spunea că ei s-au dus să cucerească Ierusalimul, spre a scoate mormântul lui Iisus din mâinile păgânilor. Dar, când au ajuns acolo, au constatat cu uimire că mormântul este gol. Iisus, spunea Hegel, s-a fost mutat deja din mormânt în inimile noastre. Azi Iisus mai este oare aici, în inimile noastre? Oare nu cumva azi ne uităm, cu totală indiferență, la un Iisus care părăsește întristat inimile noastre? Vom putea oare, îmbuibați cum suntem, să-L chemăm înapoi? Ne vom regăsi, oare, forța spirituală pentru aceasta? Pentru că, dacă îl vom chema cu adevărat, El va răspunde negreșit chemării noastre.

Luigi BAMBULEA

Către Pygmalion
- poezia în șapte zile -

Prieteni,

Mă paște tăcerea cea din capul unghiului.
În Cuvântul zilei nu mă veți mai găsi,
Iar întrebătoarelor mele priviri nu le veți mai
răspunde.

Se-ntunecă tot mai mult. E a ploaie-năuntrul
ispitei. Ferestrele cerului
Țipă. Iar tremurului meu nici o rugăciune nu-i
mai poate îneca suspinul.
*Întrebați mâine de mine și-o să vedeți că sunt
foarte tăcut.*

Nici astăzi, vă spun, nu știu cine mi-a furat
stelele cerului

Încremenite-n sine. Mi-e greu să vă spun.
Mi-e grea orice spovedanie a fapturilor mici
ce, mărturisite patimi,

Devin taxe ale iadului în statul vremelnicei.
Dar vă jur, bunii mei, să vă plătesc darea din
abruptul versului,

Să vă mint cu veninul himerei, din ploaia
pădurii de sensuri.

Încercarea – nu? – moarte n-are. Și știu că doar
cel ce-a încercat

A văzut în față moartea...

Totul începe ca un vis... Apoi un gând de
copii și de fapte adulte.

„Nu te supăra, frate!” va spune oricine și
oricine va ierta ploaia,

Va ierta vântul, florile, lupii sau gândurile.

Iar eu, cum am promis, vă voi spune, vă
mărturisesc:

În acest fel își mor poezii poezia lor,
În acest fel ne trăim trăirea și ne fiim fiirea,
Dincolo de-o viață și de-o moarte, peste
îmbrâncitura ruptă
Și întoarsă spre adâncul vândutelor sensuri.

*

Timp, răstimp și anotimp vor trece pe-aici...
Mi-e uscată privirea ochilor, iar cleștele
mâinilor mă doare.

O iarnă, o primăvară s-au întâmpat. Au lătrat
câinii pământului,

Iar urletul lor a sfârșit vara și toamna munților.
Apoi... apele și-au luat rostul lor, peștii, florile
și trupurile voastre.

A fost suspin și a fost privire. A fost trecere și
a fost timp.

A fost gând și a fost ne-cuvânt. A fost seară și
a fost dimineață,

Ziua tăcerii.

S-au strâns apoi
cuvintele la cina
vremii.

Au fugit norii lupilor pestriți peste muta
ispășire a ultimului țipăt al postmodernității.

Mi se pare, bunii mei... postmodernitatea a
murit! E totul ușor...

Și ciudat, astăzi, când nimic nu rostește
nimicul înfrigorat

Și stins în boala ultimului Godot reînviat.

Poezia
Mișcării literare

Au venit apoi stelele lumii și curcubeele
zâmbitoare ale tainei.
A fost gând și a fost gândire. A fost seară și a
fost dimineață,
Ziua *luminii*.

*După aceasta m-am uitat și iată, o ușă era
deschisă în cer...*

S-a rupt, de stâna ei, o geană a mântuirii. S-a
spart, pe dinafară,
Cerul nebuniei noastre. *Deschideți, boieri,
tăcerile voastre!*
Ne ispitește roua verbului, minciuna păzită-n
cleștele nevorbirii...
Cine este Împăratul tăcerii? S-a auzit o
spaimă-n afara istoriei,
Iar muta privire a timpului a plâns. A fost timp
și a fost istorie,
A fost minciună și a fost dreptate. A fost seară
și a fost dimineață,
Ziua *Cuvântului*.

*Și a trâmbițat al cincilea înger. Și am văzut o
stea căzută din cer
Pe pământ, și i s-a dat cheia fântânii
adâncului. Și am întrebat
Atunci poezii veacului... Îmblânzite scorpii
adulmecau copile
Izvorul trecutului nostru împietrit. Gene
cădeau peste gene,
O limbă-ncurca o altă limbă, iar piciorul
acestei nedumeriri
O alta o împiedica în drum. A fost atunci
ceartă și simbol.
A fost semn și a fost foc. A fost seară și a fost
dimineață,
Ziua *întrebării*.*

Dar fluviul nisipurilor întunecate la mânie și
nătănga doime
A simplului doi singular s-au surpat. Mi-a răs
timpul
În fața biciuită de-un ac ușor de ceasornic.
Lutul s-a mândrit,
Iar veșnicia l-a luat în seamă. Când zarurile au
fost aruncate
Pământul juca feste eternității. Mădular după
mădular, toate
Iscodeau chipul, toate sfidau, răutăcios, Ideea.

A fost astfel un trup și un gând. A fost seară și
a fost dimineață,
Ziua *făpturii*.

Și s-a speriat Însuși Dumnezeu de Babilonul
tâmp al pietrelor.
Lutul sângera a căldură de moarte, iar vântul
picioarelor uscate respira a tăcere.
Un măr al uitării zăcea pe gâtul pruncului din
noaptea edenică.
Și m-am speriat. *Atunci și-a vărsat un altul din
îngeri cupa mâniei lui*
Și s-a înnegrit călcâiul frivol în țărâna
nevrednică a timpului.
Un țipăt al lacrimii s-a zărit în văzduhul acelu
apus;
Și-a fost plâns și-a fost sabie. A fost seară și a
fost dimineață,
Ziua *păcatului*.

Dar am plecat atunci gândul și mi-am spus:
Istoria unei geografii a omului e de neînțeles.
Se întorc, iată, lucrurile,
În firida eternității, iar masca ascuțitelor
cuvinte se sparge-n lumini.
Deschideți, boieri, porțile voastre! Și am văzut
un rost nou
Și o rostire nouă, fiindcă rostul dintâi și
rostirea dintâi
Au trecut, iar versul netăierii împrejur nu mai
este.
Și a fost seară și a fost dimineață –
*Duminica - tăcerea luminii din cuvântul de
întrebare al făpturii păcatului.*

*

Și am plâns... Pentru că voi,
Prieteni,
M-ați plâns mai întâi.
V-am jurat să vă mor poezia mea, v-am promis
Apocalipsa primelor șase zile ale zăbavei.
Dar de îmi veți tăia și voi – prea repede – aripa
cuțitului spart în gânduri,
De îmi veți spune și voi că mi-ați zărit tăcerea
într-o fântână surpată,
De mă veți acuza de a fi plantat un mic pom în
mijlocul Edenului,
Mă veți sili să iert păcatul copilăriei voastre.
E totul prea greu. Ciudat. Nu e nimic ciudat
când nimic nu e

Cum nu știi dacă va fi vreodată sau a fost.
Dar gândul, pădurile, iepurii, florile și
pleoapele voastre,
Vor ști: *astfel își mor poezii poezia lor.*
Astfel vă trec pe voi în rândul cititorilor în
stele. Vă conjur și
Vă iert la veșnicia în doi... dintre mine și voi.

Dar de-mi veți cere, cândva, epitaful, vă voi
chema
La judecata poeziei și a gândurilor. În
Cuvântul zilei nu mă veți mai găsi.
Tristețea buzelor mele o veți citi la rubrica de
dimineată a ploilor
Nefericite. Lacrima mea va usca un singur
moment de privire și
Lucrurile vor fugi din calea întrebării părutei
mele veșnicii, căci
În acea dimineată a primului apus liber
cuvântul meu ar începe astfel:
„A fost seară și a fost dimineată. Ziua întâi...”

Regele moare

Don Quijote a râs
pentru ultima oară,
Don Quijote a râs
pentru cea din urmă oară
când frumos-înțeleptul Sancho
și-a amintit că personajele
nu trăiesc – personajele – în text,
ci în iubiri răzlețe.

În frunze, personajele
respirau a tăcere,
A moarte și-a sete de noi.
Personajele nu-și declară
dreptul de-a fi mai mult
decât o simpatcă inexistență
de câteva versuri.

Don Quijote a râs atunci
pentru ultima oară.
Mai apoi a murit.
De râs a murit Don Quijote.

A murit regele...
...

Somn ușor, Dumnezeu!

Mi-am chemat, la asfințit, toți prietenii cu
aripi,
Într-o firidă de cer, sub lumina curiosă,
Șoptind, peste cruci, mântuirii norocoase:
Pe scara lui Iacov, să fugim de acasă!

* * *

Sub asfințitul iubirii, prieteni cu aripi,
Ne-ntâlnim între sfinți – cu glas, lipitori –
Să prindem, din zboruri, văzduhul sub ploaie,
În fuga de-acasă pe melci rotitori.

E o noapte scăzută din eternitatea curată
– Nu-i lipsă de noi într-un Rai populat –
Să fugim, peste zarea de idei scuturată
Între-un Iacov visând și-un Betel încifrat.

Sărim din Edenuri! Ne-așteaptă Pământul!
Cu aer în aripi respirăm oxigen.
Nu plângeți ideea de Treime – Cuvântul,
Când întâlnim omenirea cu diferențe de gen!

Îngropați nemurirea cu sfințenii uscate
Pe scara lui Iacov, pentru o seară măcar,
Cumpărând omenirea – pe aripi, în rate –
Să i-o dăm, spre dimineată, lui Doamne-
Doamne, în dar.

Fugim de acasă cu imagini copile;
Măsurăm din priviri, omenirea, cu gheara,
Aruncând, lângă porți, cheile rupte –
Prietenii cu aripi – fugim! Bună seara!

* * *

Nu-ntârziem, Doamne-Doamne, cunoaștem
adresa;

Fugim de acasă nîcîcînd și mereu;
Prietenii cu tălpi – îngropați nemurirea
Pentru o seară umană...
Somn ușor, Dumnezeu!

Ce se întâmplă cu două visuri mai mult

În casa cu păpuși miroase a tine.
Te-am privit cu două visuri mai mult decât
ieri.

Orice lacrimi se scad din gândurile noastre,
Iar dimineată îmi întoarce aripile spre piept.
Locuiesc cu jumătate de normă în omenire.
Dincolo scriu poezii. Și apoi le uit.

De-o idee întregă fac la fel și nu ai înțeles
nimic.

În casa cu păpuși miroase a tine.
Le iau ochii, le iau degetele, le iau buzele,
Le plimb părul prin degetele pustii,
Iar sufletele le așez la uscat pe ultimele
lacrimi.

Încerc timid cu privirea fiecare gest de păpușă,
Fiecare gest, fiecare privire, fiecare idee
A păpușilor din casa tăcerii.

Apoi am îmbătrânit. Păpușile vorbeau cu ochii
închiși.

Tu scădeai din cuvintele mele tăcerea.
Frunzele iubirii de ieri încă sunt fluturi.
Aerul respiră a tine.
Luminile cad
În casa cu păpuși.

Heraclit în ape

„Lângă aceste ape au venit ultimii oameni.
Și-au rupt penele, și-au rupt privirile,
Și-au rupt cuvintele de tot
Din ființa lor.
Au scris poezii
Și au plâns.
Au ridicat mâna spre cer
Și l-au blestemat ultima oară.
Și-au așezat amintirile într-o scrisoare,
Pe care apoi au ascuns-o în cartea
De pe malurile de-atunci.
Din ei s-a ridicat duhul clipei de acum,
Ca o tristă aducere aminte
De a privi.
Apoi s-au aruncat în aceste ape
Și au uitat totul.
Azi căutăm în ape plictisul lor.
Azi căutăm apele în zborurile noastre.
Lumea nu se scaldă în aceleași ape
De două ori.”

.....
Apoi închid cartea.
Închid cartea
Și-l blestem pe Heraclit.

Final fix și 12 versuri

Prima încercare de a te vedea
A fost un eșec.
Mai apoi am început iubirea.

Totul e aici. Cu mine dansează ideile.
În dincolo de noi călătoresc adesea.

Exercițiul zilnic de poezie
E teama ta de-a mă iubi.
Al naibii cresc,
Al naibii și-al vieții cresc
În poemele tale,
Mai pustii decât acum un gând,
Mai pustii și mai singure decât atunci.

Între noi cresc cuvinte.
Tăcerea crește mai apoi.

Cântec pentru Beatrice

Chipul tău nemuritor
Păstra tăcerea.
Din turn am coborât
Acum un ceas.
Florile erau uscate,
Iar vântul mirosea a restrîște.
Am închis ochiul dinăuntru
Și-am privit vârstele
Cu teama regretului de-a întârzia.

Oamenii mari – sunt copiii crescuți,
Îmi spun.
Printre pomi, printre ochi și amintiri
Noi eram atât de mici,
Atât de mici încât ochiul dinăuntru
Încerca în zadar a ne înțelege.
Tac dincolo de visuri,
Dar din când în când te strig.
Te strig uneori și închei poemul:
Beatrice!

Maria-Elena GANCIU

Sâmbătă

ochiul meu nu Te vede
nici un simț nu știe de Tine
sunt singur agață-mă de ceva
păsări frunze ierburi
șoarecii aceștia sapă canale prin țărână
îmi întind trupul care acum moare
cu suflet cu tot
în fiecare noapte
Înviere
adună-mi mădularele
suflând asupra mea

Epifanie

carnaval timid alunecând
pe dâre spumoase prin praful drumului
căruță trasă de patru oameni
zdrobindu-și picioarele de pietre
topindu-se tăcuți în râuri, apoi în mări

o seară o dimineață
vacanțe lăcomii baruri piețe
firme umbre deșănțate despicând
căruță fragilă imposibil de oprit
trecea prin fața mea
cutremurându-mi casa
serafimi și heruvimi și tronuri și stăpâniri
se rostogoleau arzând
luminând

Boală

mi-e rău de hârțoage

mă înghesuie între ele cifrele anemice
cadavre uitate ce ne pătrund
prin piele până-n suflet
duhoare mașini de scris mucegăite
pleznindu-mă în creier
tapet mică publicitate vând nevastă
fragmente de creioane bucăți de zi și noapte
numele Tău fluturând printre dinții unora
îmi scot inima și o desfac
într-un adânc ești
ascuns în carne și-n vase de sânge

„Știu, vom muri...”

subțire os de pustnic
străveziu
mă-mpiedic prin morminte
moaște albe
cuminți lăsându-se-n pământ
sunt toată un ochi imens deschis
în așteptare

O rugăciune

Îți voi cădea sub tălpi
mă voi bătători înaintea Ta
semințe de mine nu se vor prinde
dar alții vor putea umbla desculți
căutându-Te

dincolo
de dincolo
înmoaie piatra ce-mi tresaltă-n piept
în țărână curată

Leonard PICUS

1

Puterea-ntreagă-a serii eu o știu,
Nu când se-ascunde viața să apună,
Ci când în cuget rece pot să-nviu
Tot ce căldura cărnii nu-i să spună...
M-aplec spre chipul meu care iubește
Să-l știu cu taina, doar, așa cum crește.
Nu-n carne, ci în spirit, cum se mișcă!

2

Ochiul fugar se joacă-n raza feții –
Plăpândă, luna-l înconjoară sus...
Și-apoi, îl scaldă-n ochiul dimineții
Să-i fie răsăritul de ajuns...
Frumosul zilei se deșteaptă-n fapte
Amorul tău păstrându-l pentru noapte –
Ești când petală, când creșterea ei...

3

Un gând din noaptea-nchisă îți trimit –
Cred că și tu vorbești cu noaptea, doar...
Și văd văzduhuri, către infinit,
Cum se strecoară blând – mai des, mai rar...
Lumina nopții-o port în piept – și simt,
Când suflu-adânc, cum ceruri se desprind...
Ah, vezi? – o stea a înflorit în ochi!

4

...Dar câte anotimpuri între noi?!...
Ne înflorește-a anilor cunună;
Și când ne regăsim ascunși, mai goi,
Ne urmărim poteca – împreună...

Aș vrea din trupul tău izvor să gust,
În toamna vieții, să-mi țâșnească must.
Voi fredona aceeași melodie...

5

Îmi era sete să te văd în gând,
Chitara, lung, înconjura agora
Și-n suflet, anii vieții, învățând,
Să nu-ți mai poarte în regrete ora...
Statuile mă-nconjurau tăcut
Ca niște monștri teferi din trecut;
Și eu vedeam o altă viață-aici...

6

Solară este ziua în cântări –
Și flori, și păsări, și destinul meu!
Doar tu ești lângă mine. Porți în zări
Feciorul chip prelung de curcubeu...
Câmpia-ntreagă, munții te ascund
Ori marea ce-mi răspunde din afund...
Întoarce-te cu chipul către tot!

7

Atâta rouă-i adunată-n floare!...
Tu poți să-mi vezi prin ea chipul ferit...
Sau umbra vieții mele călătoare;
Să-atingi ușor ochiul de infinit...
De-ar fi să te cuprind prin roua lor,
Apoi, târziu în noapte, să îți zbor!...
Să-ți fiu și noapte și să-ți fiu și gând.

8

O dimineată-n fiecare gând
Aștept în trupul tău să mă vestească;
O vrajă veche de pe vremea când
Purtam în ochiul tău haina regească...
Și urmăresc lumina zilei care
Mi-așterne, către tine, o cărare.
Acestea toate-n fiecare ochi...

9

Rămân pe veci al tău și sunt pierdut...
De-nvolburarea ta și de a serii;
Aș vrea să țin în pumni ce-a fost făcut –
Să strâng adânc, în gusturile mierii!...
Când sunt al tău, nici clipa nu se trece,
Nici toată lumea prinsă-n legea rece...
Copil fiind, Amoru-mi e bătrân!

10

Misterul este tot ce vreau să-ți spun –
Culoarea vieții tale e-o pictură,
Din care eu, de pot ieși, nebun,
Am să mă-ntorc pentru iubire, ură...
A fi nebun e o splendoare-a vieții,
De are-o lege-n mugurele feții.
Misterul este tot ce vreau să-ți știu...

11

Dacă-ai putea urma a mea chitară,
Cu noima ei, cu-a noimelor ei lipsă,
Ai urmări prin veacuri, ca-ntr-o seară,
Cum se închide dorul în eclipsă –
Cum se deschide, cere să trăiască
Și ochiul vieții către tine cască;
Chitara ar putea să-ți spună tot...

12

Ai fi crezut cum te-am putut iubi?...
Lungimea vieții cade-n amintire...
Pridvorul din pădure parc-ar ști
Cum am vegheat la flacăra-n neștire.
Dacă, astfel, n-ai aripi să-nțelegi,
N-am să-i mai cer iubirii chip și legi.
Și totuși tu ai ochiul tău dintâi...

13

E-atât de bine-n mine și-atâta de frumos,
Ca fluviul ce își poartă a sa eternă undă...

Te-aștept la țărnel galben al visului ierbos
Să observăm luminii cum nu-i este secundă...
O clipă de răstoarnă a sa fragilă veste,
Vei urmări, în gânduri, o lume cum își este...
O, templul vieții râde: un Diamant întreg!

14

E flautul... și zâmbetu-i, finirea,
Ce își confundă-n zava nemuririi
Trupul de carne, precum amintirea,
Rămas prin gând la marginile firii...
De n-ai muri, nici n-ai avea cuvinte,
Nici cuget, ochi, aducerea-aminte!
Memoria-i făcută din ce-a fost...

15

Atât de cald când întrevezi surâsul
Pornit ca-ntr-o statuie grecești,
Ai spune-n ochi, că vezi doar paradisul
Cu tot ce lumii tale tu îi ești.
Și de-ar mai fi o lume peste toate,
Surâsul tău, prin duhuri, ar străbate...
Memoria-i surâsul tău pornind...

16

Ai suferit destul?... O, nu!... O, nu!...
De dragul vieții, poți să mori o zi!
Și să răspunzi cu zâmbetul, doar tu –
Să vezi, din toate, c-ai rămas a fi.
Memoria nu-ntreabă dac-ai plâns –
Lumina vieții însă ți-a ajuns?...
Să nu răspunzi întors, căci nu te cred!

17

Dac-ai trăit necântărind nimicul,
Să nu încerci a-i spune că-i nimic...
În el se-ascund și marele, și micul,
Care, din taina lor, o viață-ți zic!
Nu număra, căci cursa ți-o întinde
Ceea ce-o viață-n sine nu cuprinde.
Să numeri zile, nopți și ani?... Doar vorbe...

18

Către adâncu-albastru când privești
Și urmărești în cântec a lui taină,
Cu ochii tăi poți să începi povești
Și să le-mbraci, cu pielea ta, în haină.

Tu poți zâmbi – dar poți privi mărunț
Adâncu-albastru unde toate sunt...
Memoria din el te-alintă grav!

19

Frumoasă liniște pe chipul tău...
Parcă o-ntreagă lume-ți mulțumește
Că i-ai slujit cu zâmbetul de zeu,
Că ai dorit-o zeu care iubește.
Dar lumea, ție, îți răspunde, ea,
Arareori cu pasul tău de stea...
O lume-ntreagă, știu, că nu-ți ajunge!

20

Statura unui semn din ochiul tău –
Ce se mărește-n sine precum viața –
Respiră-n taină, ora unui zeu
Și îți parcurge, cu splendoare, fața.
Statura, precum Logos-ul, sporește
Slăvitul sine ce se dăruiește...
O, nu clipi, căci ora-mbrățișează!

21

Aș vrea să-ți spun ceva, acum – dar tac...
Vezi bine că lungimea orei tace...
Mă-ncurc în gânduri – nuferi albi pe lac –,
Deși oglinda lor în ochi, se coace...
Tot ce-aș putea să-ți spun... doar să fiu mut,
Să-ți pot rosti, ca lacul, de tăcut:

Îți mai aduci aminte de noi doi?...

22

Ambrozie îmi e cugetul firii,
Din care-am supt și eu spre a renaște;
Pe drumul ei, pierdut, al izbăvirii,
Copil smerit, ea m-a păscut și paște...
Întreaga lume e-o înțelepciune,
Din care ora clipei să adune...
Înaltă e lumina de-a cunoaște!

23

Am obosit... e ora-ntârziată,
Și gândul mi-e greoi, ca un apus...
Gândesc că ziua-această-a fost odată
Când alta îi urmează drept în sus!
Așa și omul ce întinerește
În ochiul suplu care-și amintește...
Voi fi și mâine EU, precum am fost!

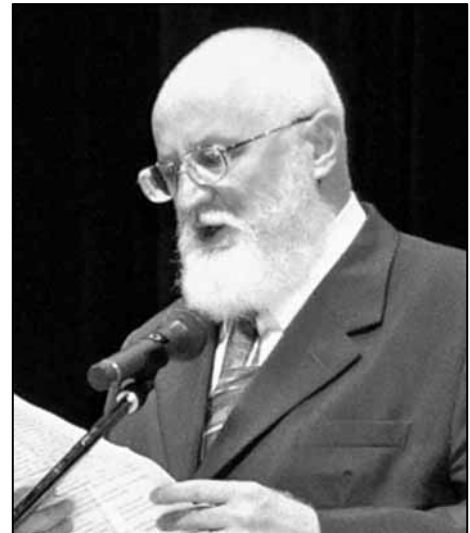
24

Precum și-n moarte poți să-ți amintești –
Cu ochii care te-nțeleg, surâd și tac –
De toate cele ce-ai iubit, lumești,
Poți să iubești cu ochii ce te plac.
Iubirea nu încapă în cuvinte –
Prin ele, despre ea, ți-aduci aminte...
L' amor che move il sole e l' amor!

Marian Nicolae

TOMI

Ceasul

(după o idee de Ion Marchiș-Tătucă)

Să fi avut el atunci vreo șapte-opt ani. Dar, deși vremurile erau acelea care erau atunci, el își dorea, cu ardoarea copilului crescut cu dragoste de părinții lui, un ceas de mână. Ba, aș putea zice, cu patimă, cu o dorință atât de puternică încât ea i-a devenit obsesie. Visa, și noaptea, și ziua la un ceas de mână. Așa cum nu avea nimeni în sat. Dar atunci erau ani grei, prin anii '60, pe când la noi încă era o sărăcie lucie. Iar un ceas de mână un adevărat lux. E drept că Tata Vasile avusese cândva, în cealaltă Românie, o moară, dar acum ea era a statutului, iar Tata Vasile era salariat în propria lui moară. Nici acum n-o duceau ei prea rău, că de, la moară dacă nu curge pică, iar prietenii de altă dată nu au fost date uitării. Totuși, să ceri tu, copil de câțiva ani, ceas de mână atunci când așa ceva nu aveau decât domnii de la partid, gestionarii și urmașii unor vechi familii, era din cale-afară. Și asta din partea unui copil ce abia umbla la școală! De fapt, în comerțul de atunci ceasurile erau așa de rare și de scumpe, încât aproape nimeni nu se grăbea să le cumpere. Cumpărau oamenii, dar ceasuri „de bucătărie”, cum se numeau atunci; ceasuri deșteptătoare pentru rarele ocazii când familia avea de mers la tren, sau când trebuiau să se trezească copiii pentru a pleca la școală. Că, altminteri, oamenii se trezeau de veacuri de cum dădea soarele și se culcau odată cu găinile. Iar de mâncat, mâncau privind la înălțimea soarelui de pe boltă. Așa că nu prea

aveau ei nevoie de ceas. Și, tocmai de unul pe care să-l porți la mână! Auzi tu, colo, ce domnie! Apoi, cam singurele modele de ceas de atunci erau Pobeda, sovietic, și marca est-germană Ruhla. Ceasuri grosiere, dar rezistente la șocuri și la alte câte năzdrăvăni mai făcea omul cu mâinile lui.

Ei, dar Mihăiță voia ceas și gata! Cine să-l lămurească pe el ce vremuri trăiau atunci românii?

– Auzi, tu, la el, vrea ceas de mână!? răsă mă-sa dintre cratițe. Mă, copile, noi trebuie să punem de mâncat pe masă și de îmbrăcat pe spate, nu de făloșenii ne arde acum! Vasile, continuă femeia, întorcând către el o față roșie de la căldura sobei, cred că nu te iei după mintea lui ca să azvârli banii pe fereastră... Spune-mi, ce-i trebuie lui ceas? Nu-l avem pe ăsta mare, care de când ne-am luat tot merge? Ce, nu-i bun? Are și sonerie! Cât să meargă el cu găștele i-ajunge și ăsta. Iar la școală l-oi scula și l-oi trimite eu, vru să pună capăt discuției Anuța.

– Acu, și tu, muiere! zise cu blândețe și cu un zâmbet în colțul gurii Tata Vasile...

Răspunsul lui rămase suspendat în aerul cald al bucătăriei. Nu era nici așa, nici așa. Femeia rămase cu o lingură în mână, ca să-l privească mai atent și ca să priceapă ce hotărâre luase bărbatu-său.

Proza
Mișcării literare

– Tu, după mintea ta, o să-i faci hatârul!... Te cunosc eu! Zău, dacă ești om întreg la cap!

– Ei, 'om trăi și-om vedea! Poate vând vreun miel-doi la târg... Nu știu... Da' nici să-l tot aud cum se miaună prin casă toată ziua, nu mai pot...

– E, că și stai tu prin casă!... îi aruncă femeia în batjocură.

Dar el nu băgă de seamă vorbele ei. Își termină de mâncat din farfurie și ieși în curte. Soarele de primăvară se împlânzise și mângâierea lui te făcea să te simți alt om. Mai ales după cât de greu trecuse ultima iarnă, parcă mai lungă și mai geroasă decât toate câte le cunoscuse el. „Oare chiar îmbătrânesc?” se întrebă bărbatul în timp ce-și răsucea o țigară din foaie de ziar. „La dracu'!” concluzionează el și trase adânc în piept fumul aspru, îndreptându-se către moară. Privindu-l mai de aproape ai fi putut jura că și uitase de discuția cu nevastă-sa despre ceas.

Pe negândite veni și Paștele, iar Tata Vasile îi făcu bucuria pe care atât o așteptase Mihăiță: îi cumpărase un ceas Pobeda! Ceasul cu rama gălbuie, imitând aurul, avea limbile frumos desenate, iar ticăitul lui îi dădu băiatului siguranța că viața este cu adevărat frumoasă. Ridică privirea spre părinții care așteptau și ei acum ceva. Dar Mihăiță uită până și să le mulțumească, fugind afară în șatră ca să fie singur când și-l va pune la mână. De emoție și din nepricepere, această operație îi luă câteva bune minute. Cureaua nouă și rigidă nu se plia suficient de bine pe mâna subțire a copilului. Apoi catarama nu se lăsa nici cum în voia degetelor lui nepricepute. Cuiul acesteia, nu voia și pace, să intre în gaura din cureaua de piele nouă și scorțoasă. Ajutându-se și de gură și de piept, reuși într-o vreme să încheie buclucașa curelușă. Ridică sus mâna, încât acoperi o parte din soarele care încălzea șatra casei lor. Privi la ceas. Suci de câteva ori mâna ca să vadă dacă nu-i cade de pe mână, dar și pentru a observa cum îi stă pe cu ceasul-minune. Se simțea cu adevărat fericit, deși atunci n-ar fi putut spune ce înseamnă acest lucru. Sau ar fi spus că e fericit că are ceas. Atâta îi era de ajuns.

Cele trei zile de Paști au trecut repede cu mersul la Înviere, cu mese întinse, cu oaspeți de tot felul, cu veselie și cu beții. Oricât de săraci ar fi fost ei, dar și ceilalți oameni din sat, tot ar fi făcut cum trebuie, după cea mai bună rânduială, această sărbătoare creștină. Deși erau vremuri triste, când a-ți afișa pe față credința în Dumnezeu era, pentru unii, extrem de periculos, țărani îndeosebi, și-au văzut de sărbătorile și de credința lor. Că regimul comunist a încercat să confiște sărbătorile acestea și să le dea un caracter laic și chiar ateist, e altă poveste. Oamenii au zâmbit în barbă, au ridicat din umeri și și-au petrecut mai departe sărbătorile, așa cum o făceau de veacuri. Sigur că fastul era mai ponderat, oamenii petreceau mai mult în casele lor, dar o făceau cu aceeași strășnicie din trecut. Poate că în unele locuri, mai ales în apropierea marilor orașe, lucrurile să nu fi fost chiar așa, dar în satul lui Mihăiță nimeni nu se ferea de nimeni: popa făcea slujbe, umbra prin casele oamenilor pentru maslu, sfințiri sau cu crucea; oamenii mergeau la liturghie, se cununau și se botezau la biserică.

Ei, dar cele trei zile au însemnat începutul chinului pentru Mihăiță. Nimeni nu băga de seamă că el avea ceas. Și încă ce ceas: ceas Pobeda, ceas de purtat pe mână! Și, totuși, nici unul dintre numeroșii oaspeți care s-au perindat pe la ei prin casă în acele trei zile nu a băgat de seamă această schimbare radicală din existența copilului. Până și părinții lui îl uitaseră. Și pe el. Și cadoul lui minunat. Alte erau treburile și petrecerile atunci între oamenii mari ai casei. „Dacă nici Bunu Grigore n-a băgat de seamă ce ceas am eu, înseamnă că e de rău. Și cât mi-am dorit eu ceasul ăsta, ca să mă fălesc la lume, să mă invidieze toți... Și, nimic... Toți se uită cu capul prin nori, mănâncă, beau, glumesc, mă mângâie pe cap... Și-atât!... Nimeni n-a văzut ceasul meu!... Doamne, ce să mă fac?... Doar nu e nici unul chior! Văd toți destul de bine... Doar Bunu Grigore poartă ochelarii ăia caraghioși legați cu leucoplast... Dar numai când citește din Scânteia sau din Biblie... Ceilalți, cu toții, văd foarte bine... Numai pe mine nu mă vede nimeni!... Și ce ceas frumos am! Așa de fain strălucește în soare, de

gândești că-i de aur-aur! Dar pe nimeni nu l-a străfulgerat... Ei, dacă era un ceas fermecat, razele lui i-ar fi lovit în ochi, și toți ar fi orbit... Și, pe urmă, mi-ar fi cerut iertare, s-ar fi târât în genunchi în fața mea ca să-i iert... Și... Da, da, am să-i iert! Că e Paștele, nu?... Dar degeaba, ceasul ăsta e un ceas ca oricare altul... Ba, pe deasupra, nici nu-l vede nimeni...”

Mihăiță hălăduia prin toată casa, prin moară, printre oamenii veniți cu treabă la moară, prin curte, doar-doar l-o băga și pe el careva în seamă. Dar nimic. Doar ce-l mai striga maică-sa: du-te colo, fă aia, adu-mi aia, zi-i lu’ tac-tu nu știu ce... Și zilele treceau, treceau fără ca cineva să-i zică ceva, fără să observe careva ceva, spre disperarea tot mai profundă a copilului.

Nici măcar ceilalți copii nu vedeau marea schimbare din viața lui. Continuau să se joace împreună, să povestească de-ale lor, fără ca vreunul dintre ei să observe, sau să-i spună ceva. Nimeni, nimic! Ceasul lui era pur și simplu invizibil pentru ceilalți! „Doamne, cum ai făcut minunea asta? Eu îl văd, îl simt, îl citesc, îl aud cum ticăiește... E așa de viu!... Și ceilalți nu-l văd, nu-l aud... De parcă ar fi înnebunit... Că de orbit și de surzit știu că nu e așa...Păi, altceva ce să fie, dacă nu nebunie?!... Sunt cu toții nebuni, și gata!”, decretă Mihăiță pe un ton categoric, speriiind găinile cu strigătul lui.

Cum soarele de-acum încălzise bine pământul, ieșiseră deja primele tuleie de iarbă și de buruieni. Așa încât, destui săteni scosese oile și mieii la păscut pe malul apei, sau pe râpele pe care nu făcea nimeni fân. Asta până când micile patrupede înlânate urmau să ia drumul pășunilor alpine. Tocmai pe o astfel de berdă ședea într-o rână, sprijinit în cot, un vâj albit și uscat de vreme: era Șandor a lui Petruș a lui Nicolae. Și pe vâjul Șandor îl știa tot satul: om gospodar, plăcut la vorbă și la petrecut, mai și trăgea câte-o horincă, atunci când trebuia și cât trebuia, dar acum, ajuns la vârsta bătrâneții, ajuta și el câte puțin prin ograda feciorului, în gospodăria căruia trăia. Mai aveau și ei acolo vreo cinci-șase oi și Șandor a lui Petruș le scotea pe râpe ca să

roadă și ele ceva verde, acum că fânul era pe gătate și încă nu era vremea ruptului sterpelor.

Și tocmai pe el îl văzu Mihăiță al nostru, și-l socoti cel mai bun ca să-i facă și lui plăcerea ce-o aștepta de atâtea zile. Așa că se grăbi către moșul Șandor, doar-doar o observa acesta ce domn mare o ajuns el, om cu ceas pe mână!

– Ziua bună, unché Șandor! salută vesel și plin de speranță copilul. Ei, ce mai faci?

Vâjul îl privi preț de câteva secunde, neștiind de unde să-l ia pe copil; ori ochii lui erau de vină, ori diferența de ani dintre cei doi era așa de mare încât Șandor nu mai știa al cui era acest prunc.

– Da’, de-al cui ești tu, mă?

– D’al lu’ Vasile de la Moară!

– Aha, făcu bătrânul, încercând să-și amintească ceva, sau pur și simplu ca să pună capăt discuției.

– Mâncă, mâncă? întrebă după o vreme de tăcere Mihăiță.

– Eu nu mănânc! Tu nu vezi? făcu pe niznaiul Șandor, vădit deranjat de insistența copilului. Îl și durea un picior, se cam certase cu noră-sa de dimineață și n-avea nici un chef de povești acum. Altfel, îi plăcea, ca mai tuturor țăranilor noștri să tragă de limbă pe oricare, să povestească, să bârfească. Dar copilul voia acum dialog și pace! Așa că el insistă:

– Nu-i prea bună iarba acu’, așa-i?

Șandor privi lung la băiat, își privi mâinile muncite, se uită la soare, își trase piciorul beteag ca să i se mai iuțească sângele prin vinele bătrâne, se scărpină pe sub clop, dar tot nu zise nimic. Doar în colțul gurii îi apăru un miez de zâmbet șugubăț. Să fi înțeles el încotro bate copilul?

– Auzi, dumneata, cât să fie ceasu’? întrebă cu naivitate Mihăiță. Se pregăti chiar să facă gestul prin care să se uite la ceas, pentru a da el răspunsul pe care Șandor precis că nu-l știa.

– Nu știu! Da’ nici nu mă interesează! Eu oricum trebuie să stau pe-aici până către seară... Dar nu-și termină vorba și întoarse spatele băiatului, încovrigându-se pe guba ce-i folosea de așternut peste pământul încă rece și umed.

- Da', tu, nu trebuie să mănânci?
- Io?
- Da, tu.
- Ba.
- Și, de unde ști?
- Ce să știu?
- Când trebuie...
- A, când trebuie! Păi...
- Păi, ști?
- Cum să nu știu?
- De unde?
- Cum de unde, mă copile?
- Păi, da, de unde ști?
- Păi, dacă mi-i foame!

– Aha, făcu copilul și nu mai știu ce să zică. Bătrânul stătea tot întors cu spatele la el și se prefăcea că doarme. În inima lui Mihăiță se făcu întuneric. Îl cuprinse un soi de mânie așa cum nu i se mai întâmplase niciodată. Abia acum își aminti că bătrânul Șandor s-a uitat de câteva ori insistent la el, la mâna lui. Dar a tăcut. N-a zis nimic. „Vâju' dracului! Intenționat a făcut-o! Mi-a văzut ceasu', da' ca să nu zică ceva despre el, a făcut pe prostu', apoi mi-a întors spatele! Las' că te prind eu undeva vâj nebun!” își șopti el în gând.

Plecă de-acolo, fără să-i mai zică ceva lui Șandor. Se prefăcu și el că bătrânul e adormit și nu-i mai zise nici măcar ziua bună. Cătrănit rău că nici cu vâjul Șandor a lui Petruș nu i-a reușit nimic, Mihăiță intră în casă, fără să bage de seamă gălăgia făcută în bucătărie de glasurile întărite de băutură ale oaspeților lor. Erau prieteni de-ai lui Tata Vasile cu care tocmai se întorsese de la o partidă de vânătoare. Acum mâncau, beau și se lăudau cu faptele lor vânătorești. Ca să le fie mai la îndemână petrecerea, ei lăsaseră armele pe masă în camera dinainte.

Mihăiță intră, ca să se ascundă de lume, tocmai în camera dinainte. Cum văzu armele, ochii i se luminară. Ba chiar uită de vâjul Șandor, mângâind cu palma lui ușoară de copil fierul rece și paturile lustruite ale armelor. Le luă în mâini, le cântări pe fiecare, apoi le puse, pe rând, la loc. Deși abia era un copilandru, Bunu Grigore îl învățase cum să țină pușca, cum să tragă de închizător și cum să bage glonț pe țeavă.

– Tată, tu ești nebun? Țasta-i lucru de învățat un copil? strigă Anuța, mama lui Mihăiță, atunci când îi văzuse pe cei doi ce fac. Apoi începu să plângă. Tu o să-mi omori copilul' cu prostiile tale... Om bătrân ești tu, sau ce?... Auzi,tu, să pui unui copil de șapte ani pușca în mână și să te hlizești cum se joacă cu ea... Om în toate mințile ești, tată?... Zău, așa...

– Lasă, tu fată, nu te mai strofoca atâta! Doar nu-s zălud, să nu știu ce se cade și ce nu se cade cu un copil!... Dar e ficior și musai trebuie să știe cum e treaba cu o pușcă!... Noa, care-i baiu'?

– Să știe, tată, să știe, dar nu acu' când îi doar un prunc care nu știe de nici unele...

– Bine, bine. Șezi blând, că o să am eu grijă să nu pățească nimic! Încheie discuția Bunu Grigore. Dar rămase tot pe-a lui: Mihăiță continuă să învețe a umbla cu pușca, iar Anuța ieși din casă plângând în hohote.

Mihăiță continua să schimbe locul armelor pe masă ca într-un anume joc copilăresc, să le cântărească, să le mângâie, să le privească fascinat de ceea ce vedea: până atunci el văzuse doar pușca veche și ușoară a lui Tata Vasile, or aici erau câteva puști mari, cu țeava lungă, grele și unsuroase, cu aparate de ochire pe țeavă. Ce mai, adevărate minuni pentru un copil ca el!

Trecură ceasuri, trecură minute de când Mihăiță se juca cu armele de pe masă, când auzi din drum vocea lui Șandor a lui Petruș mânându-și mânios oile către casă. Mihăiță nu stătu prea mult pe gânduri, luă o armă în mâinile lui de copil, deschise o fereastră și scoase țeava puștii spre uliță.

– Stai! Stai că trag! strigă copilul prin geam.

Bătrânul nu vru să bage în seamă vorbele copilului și dădu să treacă mai departe, însă la azul zgomotului făcut de închizător înlemni. Își întoarse, cu greu și teamă, doar capul ca să vadă cine îl amenință. Văzându-l pe copil, spaima i se accentuă și mai mult.

– Dezbracă-te! strigă la bătrân Mihăiță.

– Cum, Doamne, iartă-mă, să mă dezbrac? se văită bătrânul, de-a dreptul înspăimântat de-acum.

– În curu' gol!

– Aici, în drum?
– Acolo!
– Tu ești nebun, măi copile?
– Număr până la trei! Dacă nu ești dezbrăcat, trag! Ai înțeles?
– Zău, măi copile... trece lume pe drum... și...
– Unu...
– Te rog, fii cuminte, ascultă-l pe moșu' Șandor..., se milogi bătrânul, dar în același timp începu să-și dea jos hainele de pe el. Tot văicărindu-se și certându-l pe Mihăiță, bătrânul se dezbracă în pielea goală.

Pe drum trecea lume, lume care apoi s-a adunat ca la circ, râzând și batjocorindu-l pe

bietul bătrân. Oile, și ele, se împrăștiară de așa rușine. Abia într-o vreme cei din tindă au aflat de tărașenia din fața casei.

Mai râzând, mai înjurându-l pe copil, Tata Vasile îi luă arma din mâini și-i arse o palmă.

– De ce-ai făcut asta, mă? strigă taică-său, însă în colțul gurii mijea un mic zâmbet, semn că și el abia aștepta să termine cu muștruluiiala fiului, pentru a putea râde cu poftă de așa întâmplare.

– Păi, dacă n-a vrut să mă'ntrebe cât e ceasu'!

Ocoliș – Vișeu de Sus, iulie – august
2006

NU...

Cornel COTUȚIU

Nu numai la București ori Bistrița se scormonește în containerele publice, dar și în bogatul Montréal.

Nu întâmplător am însoțit numele orașului cu un anume adjectiv. Căci din el derivă deosebirea: Aici nu se caută resturi împuțite de mâncare. Ci obiecte refolosibile.

Sâmbătă, spre miezul nopții. Se întâmpla ultima noapte (din cele vreo 30) a tradiționalei și mondialei competiții în arta jocurilor de artificii.

Zeci de mii de oameni în Port-Vieux și în insula Sf. Elena dinspre care se arcuiește un pod interminabil.

Fluviul – negru, învolburat, presărat cu mici ambarcațiuni care căscau ochii și, asemenea nouă, emiteau vaiete de admirație.

Pe cer, deosebeai stelele de puzderia avioanelor particulare, doar prin faptul că acestea din urmă – nefiind... fixe – trebuiau să se miște. Am urmărit spectacole asemănătoare în țară și străinătate (fulminante în „Grădinile Tivoli” din Copenhaga), din două ipostaze: fie

privind exploziile de steluțe de departe (ca acum), fie aflându-mă sub ele. Încerc

să-mi închipui ce nebunie să le vezi din văzduh, de deasupra lor.

La încheiere, un ultim vaier, de data aceasta de regret. Așteptam mai nerăbdător ca alții să mă desprind locului. Mă nimerisem într-un colț, lângă balustrada de pe bordura înaltă a malului, lipit de temelia farului-muzeu.

Și trăznea a urină! Deci, nu numai la București ori Bistrița...

Totuși, încă se ieșea din zonă cu pas de furnică. Ne-am așezat pe o bancă.

A apărut cu pași energici o femeie între două vârste, aplecându-se asupra pubelei din apropiere. Bluză albă, fustă, pieptănată îngrijit. O întreb din ochi pe Corina și ea îmi șoptește: „Caneta”.

Aici „caneta” nu denumește numai țeava de pe care se desfășoară așa în suveică ci, în mod curent, bidonașele din foiță metalică („doză”, cum zice românașul nostru) cu pepsi, sucuri sau bere. Alături de sticle, ele sunt recuperate de marile magazine și fiecare costă câțiva șfanți; or, pic cu pic, ajungi la un dolar.

Nu ți se permite să consumi lichide în public din astfel de recipiente. Oricând te poți trezi că te atinge cineva pe umăr, un voluntar al poliției (vestă și ecuson în consecință) spunându-ți: Amice, îți amintesc că legea nu admite așa ceva.

Nu rămâne însetatul fără lichid. Tot legea îți permite să utilizezi canetele sau sticlele mascate în pungă de plastic color sau găsești la unele magazine huse pentru o așa utilizare. Ceea ce îmi pare de o ipocrizie nostimă.

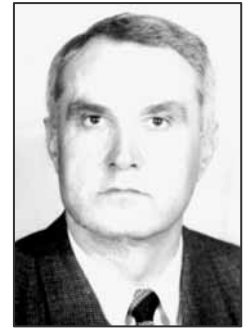
Nu pot să închei decât astfel: scotocire-scotocire, dar de la un alt nivel de trai. Cât despre concursul internațional de artă pirotehnică, pe locul întâi s-a situat o firmă argentiniană. Au bucurat privirile cu argint SUA și bronz Canada – aveam s-o aflui a doua zi din ziare.

(Din volumul pregătit pentru tipar *Veverița de pe rue Noël*)

Exerciții de bunăvoință

Din istoria poeziei religioase românești

Ion BUZAȘI

RADU GYR
(1905-1975)

Radu Gyr reprezintă unul din cele mai dramatice destine biografice din literatura română. Născut în anul 1905 în orașul Câmpulung-Muscel, ca fiu al actorului Ștefan Demetrescu. Pseudonimul Gyr este împrumutat, prin anagramă de la numele dealului Gru, la poalele căruia se află orașul natal. Studiile primare și liceale le urmează la Craiova, iar cele universitare, la facultatea de Istorie din București. Paralel cu notorietatea poetică, se desfășoară și cariera universitară și activitatea politică, atras fiind, ca atâția valoroși tineri intelectuali din perioada interbelică, de ideologia legionară. Calvarul său începe în 1938, în timpul dictaturii carliste: a fost închis succesiv sub cele trei dictaturi: carlistă, antonesciană și comunistă. De aceea a fost numit un „Homer al închisorilor”. Nici un poet din literatura română, în afară de Radu Gyr, n-a fost condamnat la moarte pentru o poezie. Este un caz unic și cred că nu numai în literatura română, că după răspândirea în foi volante a poeziei *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*, regimul comunist îl condamnă la moarte, comutându-i, în ultimă instanță, pedeapsa, la muncă silnică pe viață. După eliberarea din închisorile comuniste este redactor la revista *Tribuna României*, o publicație de propagandă comunistă pentru străinătate, dar nu are drept de semnătură și nici nu poate să-și reediteze sau să-și publice volume de poezii. A murit în anul 1975 și critica literară de după 1990 îl consideră ca unul din cei mai importanți poeți interbelici.

Poezia lui religioasă este direct legată de experiența amară a întemnițării. Multe din poeziile lui, ca și ale lui Nichifor Crainic, au fost memorate de către deținuți și au constituit pentru ei un tonic sufletesc. Capodopera lui pe această temă este *As-noapte, Isus* în care ideea comuniunii în suferință cu mântuitorul și înțelegerea creștină a suferinței capătă o expresie lirică remarcabilă prin transcrierea unui vis, și a unei convorbiri în vis a deținutului cu Isus.

Un răsunet: *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane* Andrei Mureșanu și Radu Gyr

Răsunetul lui Mureșanu trebuie văzut mai ales ca un nucleu poetic, de la care poeții ce i-au urmat au plecat în exprimarea unor sentimente de revoltă și demnitate națională, în împrejurări sociale și istorice, definite de acel categoric acum ori niciodată.

Între cei doi poeți sunt, oricât ar părea de curios, câteva asemănări biografice. După tată, Radu Gyr se trăgea din Scheii Brașovului, locurile unde răsunaseră în urmă cu 150 de ani acordurile energice și deșteptătoare ale Răsunetului. Dacă Andrei Mureșanu rămâne „poetul unei singure poezii”, și faima lui Radu

Gyr se datorează nu liricii sale intime, mulțimii de balade, sonete și rondeluri, ci câtorva „cântece de temniță”, îndeosebi răscolitorului

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane, poezie unică în felul său în istoria literaturii române. Scrisă în deceniul șase, prin anii 1957-1958, răspândită în foi volante, poezia a fost considerată atât de sedicioasă pentru orânduirea comunistă încât poetul a fost condamnat la moarte. Mai târziu, pedeapsa i-a fost comutată la ani grei de muncă silnică, iar poezia a cunoscut ca atâtea

**Smerenia
poetului**

din cântecele de temniță ale lui Radu Gyr sau Nichifor Crainic, o imensă circulație orală, cu numeroase variante, așa încât, la eliberarea din închisoare, poetul a trebuit să aleagă versiunea pe care o considera autentică. Lui Andrei Mureșanu, Radu Gyr îi dedică și o odă. Este un fel de a spune, pentru că de fapt poezia *Lui Mureșanu* este un autoportret. Eu însumi, când am alcătuit volumul *Andrei Mureșanu. Biografia Imnului Național*, E.D.P., București, 1996, colecția Akademos, am inclus-o în acele pagini de versuri omagiale închinată celui care a fost preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet. Recită însă acum, poezia, după ce am refăcut succint și biografia poeziei *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*, ne apare ca o metaforă a acestui cântec: „*Făcuse-un cântec aspru și zburlit/ Ca o spinare, de mistreț roșcată,/ Un cântec pentru munți, pentru granit/ Și pentru țara lui încrâncenată./ L-au prins pe răzvrătitul cântăreț/ Și l-au zvârlit în ocnă și-n ocară/ Dar cântecul lui gol și pădureț/ Precum un Christ, umbla desculț prin țară./ Sălta cu mierlele, prin carpeni și pe lunci,/ Fierbea cu apele în scocul morii/ Neamu-și făcea din el opinci, măciuci/ Și basamac și prăștii și prigorii.../ Murea în ocnă vânățul poet.../ Dar după drugi și lacătu-de-afară/ Paznicii curții șopteau și ei încet/ Cântecul celui care sta să moară...*” Este evident că detaliile semnificative („*L-au prins pe răzvrătitul cântăreț/ Și l-au zvârlit în ocnă și-n ocară*” sau „*Murea în ocnă vânățul poet*”, sau chiar caracterizarea „*un cântec aspru și zburlit...*”) trimit cu gândul la poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane* și la autorul ei, Radu Gyr. Unele referințe ar putea fi acceptate și pentru *Răsunetul* lui Andrei Mureșanu: „*un cântec pentru munți, pentru granit/ Și pentru țara lui încrâncenată*”; sau „*cântecul lui gol și pădureț/ Precum un Christ umbla desculț prin țară/ Sălta cu mierlele prin carpeni și pe lunci,/ Fierbea cu apele în scocul morii/ Neamu-și făcea din el opinci, măciuci/ Și basamac și prăștii și prigorii...*” Poezia a putut fi dedicată *Lui Mureșanu* pentru că între *Răsunetul* și *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane* există evidente asemănări de compoziție poetică și tonalitate stilistică. Tonul imperativ al îndemnului-poruncă este comun ambelor

poezii: *Răsunetul* este cunoscut, de altfel, îndeobște cu titlul *Deșteaptă-te, române*, ceea ce corespunde imperativului *Ridică-te...* La Andrei Mureșanu adresarea este una cuprinzător națională, la Radu Gyr (Gheorghe, Ioane) adresarea este una onomastică, însă de largă audiență socială, pentru că aici, în masa țărăneasă, nepervertită, poetul nădăjduia să aibă ecou înflăcărată sa chemare. Poezia lui Mureșanu dădea glas idealurilor de unitate și libertate națională, prezentate într-o condiționată reciprocă: „*Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate/ Și oarba neunire la Milcov și Carpați/ Viață-n libertate ori moarte strigă toți.../ Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.../ Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină/ Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ*”. Poezia lui Radu Gyr reia numai îndemnul la lupta pentru libertate într-o retorică persuasivă, agitatorică, de o mare simplitate, în care, alături de imperativul *ridică-te* (titlu și refren al poeziei, dar și repetat sub formă de anaforă ca în *Răsunetul*; din 24 de versuri, opt încep cu acest imperativ reluat din titlul: *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*), pregnantă este alăturarea antonimică (de asemenea repetată) adverb/conjuncție adversativă: *Nu/ci*: versurile 1 și 2 încep cu adverbul *nu*, înlocuit cu prepoziția *ci* în versul 3; schema stilistică *nu/ci* se repetă în strofa a treia cu versurile 1 și 2. Alăturarea antonimică *nu/ci* atrage după sine o dezvoltare a opoziției (nu pentru zadarnice bunuri materiale, ci pentru râvnita și neprețuita libertate), prezentată într-o succesiune de metafore: vâzduhul liber de mâine, pentru sângele neamului tău curs prin șanțuri, pentru cântecul tău ținut în piroane, pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri, ca să aduni chiuind pe tăpșane o claie de zări și-o căciulă de stele. Cu strofa a patra, opoziția stilistică *nu/ci* fiind rezolvată în favoarea conjuncției adversative, stilistica poeziei capătă forma unei puternice afirmări, „*libertatea din ciuturi/ și-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane/ Și zarzării ei peste tine să-i scuturi*”; în strofa a cincea: „*Și ca să-ți pui tot sărutul fierbinte/ Pe praguri, pe prispe, pe uși, pe icoane/ Pe toate ce slobode-ți râd înaintea*”. Ultima strofă, ca și *Răsunetul*, este una a apogeeului imperativ; la Mureșanu,

prin alternativa gravă a legământului („*Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină/ Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ*”), la Radu Gyr, prin repetarea insistentă a îndemnului – *Ridică-te*, (versurile 1, 2, 4 – cu sensul pe care acum îl dezvoltăm,

COLIND CERESC

Cerul și-a deschis soborul
- Lerui, Doamne, Ler -
au pornit cu plugușorul
îngerii prin cer.

Merg cu pluguri de oglindă
și de giuvaer,
toți luceferii colindă
- Lerui, Doamne, Ler -

Vântul suflă cu lumină
- Lerui, Doamne, Ler -
în buhai de lună plină
legănat în ger.

Pentru heruvimi cu glugă
albă de oier
sub ferești colinde-ndrugă,
- Lerui, Doamne, Ler -

N-au venit cu grâu la poartă,
ci au rupt din cer
stele mari ca să le-mpartă,
- Lerui, Doamne, Ler -

Și-n gustar de roade grele,
- Lerui, Doamne, Ler -
va fi câmpul cer de stele
tolănit sub cer...

Numai tu aștepti în tindă,
- Lerui, Doamne, Ler -
suflete fără colindă,
și fără Prier.

Nici un cântec alb nu vine
fâlfâind pe cer
Cu o stea și pentru tine,
-Lerui, Doamne, Ler.

„Răscoală-te”, „Revoltă-te”, apropiat de mureșanul „Deșteaptă-te”), dar și prin metafora: „*lumina din urmă-a furtunii*”, în care intuim un timbru de alarmă apropiat de cel din *Desteaptă-te*, române: „*acum ori niciodată*”.

AS-NOAPTE, IISUS...

As-noapte, Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce trist, ce înalt era Christ!
Luna-a intrat după El în celulă
și-L făcea mai înalt și mai trist.

Mâinile Lui păreau crini pe morminte,
Ochii adânci ca niște păduri.
Luna-L spoia cu argint pe veșminte,
Argintându-I pe mâini vechi spărturi.

M-am ridicat de subt pătura sură,
- Doamne, de unde vii? Din ce veac?
Iisus a dus lin un deget la gură
și mi-a făcut semn să tac...

A stat lângă mine pe rogojină:
- Pune-Mi pe răni mâna ta.
Pe glezne-avea umbre de răni și rugină,
parcă purtase lanțuri, cândva...

Oftând, Și-a întins truditele oase
pe rogojina mea cu libărci.
Prin somn, lumina, iar zăbrelele groase
lungeau prin zăpada Lui vârgi.

Părea celula munte, părea căpățână,
și mișunau păduchi și guzgani.
Simțeam cum îmi cade tâmpla pe mână,
și am dormit o mie de ani...

Când m-am trezit din grozava genună,
miroseau paietele a trandafiri.
Eram în celulă și era lună,
numai Iisus nu era nicăiri...

Am întins brațele. Nimeni, tăcere.
Am întrebat zidul. Nici un răspuns.
Doar razele reci ascuțite-n unghere,
cu sulița lor m-au împuns.

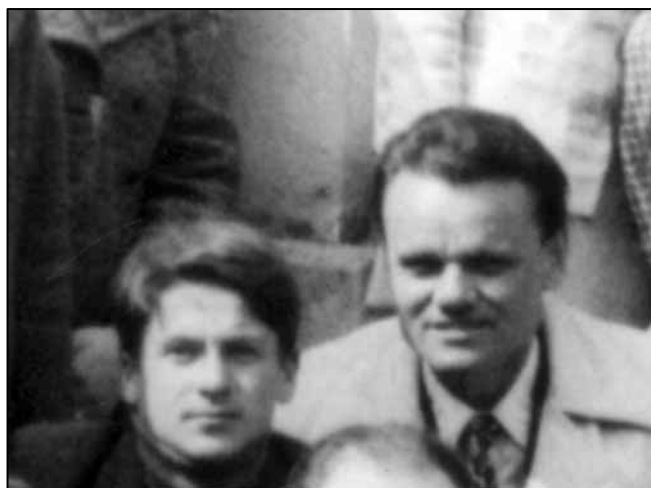
- Unde ești, Doamne ? - am urlat la zăbrele.
Din lună venea fum de cățui.
M-am pipăit, și pe mâinile mele
am găsit urmele cuielor Lui...

„Girafa” și *Saeculum*-ul

Ioan PINTEA

De luni de zile, de când Cornel Cotuțiu mi-a cerut să scriu ceva despre *Saeculum*, port în mine, ca pe o povara dulce, nostalgia. Cu toată forța ei tăcută, nostalgia, în ruptul capului nu se lasă scrisă, ezită să fie așternută în cuvinte pe hîrtie.

Înainte de „*Saeculum*”. Cu Aurel Podaru.

Amințirile mele despre *Saeculum* și oamenii lui sunt multe și greu de pus în ordine. Sunt amestecate precum boabele de fasole din păstăile uscate și înfundate de tanti Ciliboia în saci de rafie din podul șurii de la Chintelnic.

Avanpremieră

Sunt numai ale mele: vii, dragi și irepetabile. Dacă le-aș povesti astăzi, dacă le-aș mărturisi, simt, în ciuda altruismului dovedit din când în când, că egoismul meu nu ar fi, în acest caz, totuși, îndeajuns de puternic.

Așadar...

Saeculum-ul înseamnă pentru mine întreaga mea tinerețe literară, entuziastă și fecundă, cu ratările și împlinirile ei. Nu concep destinul meu cultural, atît cît e, fără capitolul

Saeculum. Deși lumea din jur era hîdă și murdară și jegul (din toate punctele de vedere) era una din condițiile existenței noastre, „lumea” *Saeculum* era, cel puțin pentru mine, raiul de o clipă, salvarea instantanee a timpului bun, reversibil.

În acest timp bun, scurt și reversibil mi-am început, practic, destinul cultural. Venisem în orașul *Saeculum*-ului direct din „spațiul mioritic” (Runcul e un sat deal-vale, vale-deal), din preaplinul timpului bun și reversibil. Doi țărani din acest spațiu/timp, Vasile Dâncu și Vasile Mititean, m-au învățat ce înseamnă literatura. Zile și nopți am fost preocupat de un „obiect” ciudat (o girafă care nu exista pentru consătenii mei mulți, harnici și cumiți): literatura. Plecînd din sat, am crezut, dintr-odată că „obiectul” acesta e definitiv pierdut. Pentru copilul din mine, care iubea mai mult cărțile decît fetele, fenomenul se proiecta a fi absolut tragic. Nu întîmplător, cred, prin anii 70, așteptînd trenul de Sighet în gara din Salva, am citit vreo douăzeci de pagini din opul lui Blaga și am meditat îngîndurat exact la „Proștii” lui Rebreanu. Eram în fața primei mele călătorii cu trenul. Fluieratul aceluia tren a tăiat în conștiința mea legătura ombilicală cu spațiul mioritic și m-a azvîrlit, pentru moment, într-o lume stranie și străină pînă atunci mie, lumea orașului. În acei ani mi-am recitat de multe ori poezia lui Eminescu despre orașul furnicar și pînă astăzi repet, oarecum panicat, versurile lui Macedonski: „Orașul mic te furăncet/ Cu ale lui tăcute strade/ Cu oameni proști dar cumsecade/ Ce nici nu știu că sunt poet”... Becleanul însă, că despre el e vorba, m-a înfiat; treptat m-a făcut fiul lui și, în ciuda peregrinărilor mele ulterioare, mă consider și azi, ca literator ce sunt, beclenar.

Prin urmare, prima călătorie cu trenul am făcut-o la Beclean. Aici am urmat liceul, m-am îndrăgostit de Violeta, m-am căsătorit, aici s-a născut Ioana, l-am întâlnit pe N. Steinhardt, aici mi-am petrecut o bună parte din viață și, lucru extrem de important pentru destinul meu, mi-am regăsit din plin „obiectul” adorației mele: literatura.

Un grup compact de intelectuali (Aurel Podaru, Andrei Moldovan, Cornel Cotuțiu, Grigore David, Miron Costel, Victor Țărmurean, George Gavriluțiu, Valentin Falub) și un cenaclu generos („Grigore Silași”) m-au primit fără rezerve în mijlocul lor. Am fost poftit, elev fiind, fără reticențe în casele și în bibliotecile lor. De aici am citit cu nesaț tot ceea ce se putea citi. Nu uit scriitorii ruși, spanioli și francezi oferiți de Andrei Moldovan, pe Pavel Dan cu al său *Urcan bătrînul*, oferit de Aurel Podaru, rudă apropiată cu prozatorul din Triteni, *Imnele Transilvaniei* primite drept mențiune pentru „rezultate bune la învățătură și purtare” din partea dirigintelui și viitorului meu naș de cununie, profesorul de fizică, Miron Costel, pe olteanul Petre Pandrea încredințat spre lectură de Cornel Cotuțiu cu un amplu comentariu oral pe tema pușcăriilor lui. Discuțiile despre literatură, despre textele pe care tocmai le scriam prin parcurile și bibliotecile orașului, întâlnirile culturale de la Tîrlișua, Sîngeorz-Băi, Sighetul Marmăției, Dej, Bistrița au fost un preambul benefic pentru intrarea mea în grația (era să spun „frăția”; și nu greșeam) confraternă, generoasă și exigentă a *Saeculum*-ului. Nu spunea Radu Săplăcan, mentorul lui, precum oracolul din Delfi, precum Dante în *Divina Comedie*, sentința celebră, după care se cunoaște, indiferent de „clasă socială, confesiune, opțiune politică”, orice saeculist de rasă: „Cîtă prietenie atîta exigență!”?

La momentul potrivit acest grup m-a introdus pe ușa strîmtă (ca la Scriptură) a *Saeculum*-ului. „Cerberul” care m-a primit a fost Radu Săplăcan – bunul, generosul, dar mai presus de toate, în ceea ce privește literatura, exigentul Radu Săplăcan. El îmi va „umbri” (în chipul cel mai înalt și, dacă acceptați, divin) destinul meu literar pînă cînd zorii auroral ai minimei consacrări îmi vor fi

favorabili. Spiritul *Saeculum* a însemnat Radu Săplăcan. Fără nici un fel de reținere, pot spune, privind înapoi cu recunoștință că Radu a fost adevăratul meu naș literar. Datorită lui am avut curajul să scriu *altfel*, hrănindu-mă

Cu Radu Săplăcan.

pînă la nesaț din experimentele optzeciste și temperîndu-mi prin propriile-mi puteri excesele cu experiențele mistice și trăiriste și tot datorită lui am comis (ce mult i-a plăcut acest cuvînt! a și scris o poezie cu acest titlu pe care mi-a dedicat-o) primul comentariu critic pe care, tot el, mi l-a publicat în revista *Astra* de la Brașov, unde el însuși publica un serial acid și neconformist intitulat *Literatura futilă*. Mi-a dăruit cărți care îi fuseseră dăruite lui din care să învăț *noua poezie românească: Aer cu diamante, Cinci* și, „într-un Decembrie cu cafele aburinde și igrasie sticloasă pe geamul cîinelui Rău”, în apartamentul lui de pe Dealul Florilor din Dej, *Recurs-ul la singurătate* a lui Horia Bădescu, din care, îmi spunea în dedicație „merită să deprinzi respectul pentru cuvînt și dragostea pentru cultură”. După o lectură forte în *Saeculum*, dintr-un manuscris doldora de revoltă pe care nu l-am revăzut demult și încă nu l-am publicat: *Ev-Mediu înconjurător*, dar din care îmi aduc aminte titlul unei poezii *Tarabe spălate cu sîngele nostru* și prima strofă: *O, cum trupul a devenit convex/ Și taburetele au șase picioare/ O, cum baricada stă în mijlocul luptătorilor/ Ca o masă comună/ (Unde-i cetățeanul să stea împotriva?)/ Și pacea se vede e singura cale!*, m-a validat saeculist pe viață. M-a salvat din ghearele politruce atunci cînd din prea mult zel

am citit, cu ocazia unei aniversări Rebreanu, în *Saeculum* textul meu despre Apostol Bologa și Sfântul Apostol Pavel făcându-l praf, sfidând de ochii lumii și a câtorva politrucii prezenți, orice gest de îngăduință și politețe. Paradoxal, în acel moment am simțit din plin prietenia și cavalerismul de care era Radu în stare.

Portret de Marcel Lupșe.

Datorită lui Radu *Saeculum*-ul a devenit o instituție a prieteniei, a curajului, a scrisului profesionist, o mișcare lucitoare/luminoasă ca o sabie de ninja în plină dictatură.

Eram împreună și nu ne era frică de nimeni și de nimic.

Teohar Mihadaș, guru *Saeculum*-ului, fost pușcăriaș, care mi-a dat să citesc, sub pecetea tainei, manuscrisul său *Pe muntele Ebal* și a scris în *Tribuna* înfiul text entuziast despre mine și poezia mea: vrăjitor, solar, eroid precum Alexandru Macedon înainte de a trece munții Hindus; Ion Mureșan, *poeta vates* (așa l-a numit Radu) al *Saeculum*-ului, mare poet al literaturii române, autor de poeme perfecte, maestru pentru noi cei tineri, din mantaua căruia au ieșit câțiva buni poeți saeculiști (și nu numai), tonifiant, încântător, un *spirit pur* „umbrit” doar de propriile haine; Zorin Diaconescu, exact și candid în tot ceea ce scria, traducea și rostea; Marcel Lupșe, deși pictor, priceput întru ale literaturii ca orice literat de soi, punând punctul pe i în fiecare dezbatere și, pe deasupra, portretizând de zor pentru eternitate fiecare chip de saeculist;

Vasile Gogea, în ciuda fragilității lui trupești și contrar siluetei sale bizantine, pe care și-a purtat-o nu de puține ori pe străzile Becleanului, a dovedit și dovedește în continuare un curaj excepțional în lupta nedreaptă cu viața și cu vremurile. Prozator, poet și filosof. Tenace în destinul asumat. Daniel Drăgan, generos peste măsură, nelipsind, decât din motive binecuvântate de la întâlniri, a deschis paginile *Astrei* pentru cele mai incendiare și provocatoare texte provenite de la saeculiști; Cornel Cotuțiu, aspru cu prostia și cu surata ei: mitocănia, impunător, sobru, polemic, „rău”, dar în străfundurile ființei lui, ca și Radu, un timid, un generos irecuperabil; Olimpiu Nușfelean, tăcut, retras „prezent” în dezbaterile cele mai sofisticate, elegant în replici și comportament, un domn; Aurel Podaru, dezinvolt, preocupat ca de o amantă de textele lui scurte și percutante, prietenos pînă la sacrificiu; Virgil Rațiu, mereu însoțit de Alfonz, ironic și sarcastic sfidând urâțeniile contemporane; Andrei Moldovan, devotat, fără ifose, un intelectual de clasă, sever și neînduplecat în fața veleitarismului, profesor de discernere și spirit de finețe, Gavril Țărmure (Ț), vesel și deopotrivă serios, ironic, singurul mare recitator din poezia saeculistului Ion Mureșan (a învățat *Cartea de iarnă* pe de rost), horitor neîntrecut, necruțător față de tot ceea ce înseamnă veleitarism și prost gust, deși muzician, citește mai mult decât prietenii săi, scriitorii. Are o butadă din Caragiale pe care o folosește adeseori: „Românul după ce învață să citească nu se mai oprește din scris”.

Sfîrșind acest scurt „pomelnic” simt, mărturisesc din toată inima, că sunt cuprins de fierbințeala unui *dor nebun* și, uluit ca aș putea deveni patetic în continuare, spun doar atît:

Ce vremuri! Ce oameni! Ce saeculiști!

Saeculum-ul nu se reduce, desigur, numai la ei. Pe moment dintre amintirile mele portretele de mai sus au ieșit cu obstinație în față. Chiar și acum cînd mă pregătesc să pun capăt rîndurilor acestea puține, fragmentare și incomplete, îmi trec prin fața ochilor un șir întreg și bine organizat de saeculisti. Dacă aș avea timp și cîteva pagini în plus l-aș pune pe hîrtie. Poate cu o altă ocazie. De data aceasta

se cuvine cel puțin să-i privesc cu atenție și să nu-i uit. N. Steinhardt, Virgil Mazilescu, Ion Groșan, Mihai Olos, Marius Lazăr, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad, Vasile Dragomir, Horia Bădescu, Domnița Petri, Gavril Moldovan, Ion Moise, Tiberiu Alexa, Gheorghe Pârja, Viorel Mureșan, Augustin Botiș.

Ceea ce am primit în copilăria mea de la cei doi țărani din Runc mi-a fost îmbogățit,

printr-un surplus de binecuvântare, de către *Saeculum* și oamenii lui. Teama mea că, plecând din sat, voi pierde pentru totdeauna legătura, pe viață și pe moarte, cu literatura, s-a șters.

În ceea ce mă privește, *spiritul Saeculum* e oglinda în care îmi revăd corect fără regrete și fără farafastîcuri solemne nu numai trecutul, dar și prezentul și viitorul meu cultural.

(Din volumul *Saeculum – dincolo de nostalgii*, îngrijit de Cornel Cotuțiu, în curs de apariție)

Zapping Liviu Rebreanu sau *Interviu imaginar despre ce este literatura*

Alina PETRI

O foarte recentă lectură a manuscrisului *Liviu Rebreanu. Prin sine însuși*, de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan, nepublicat încă, mi-a evocat agreabilul sentiment de complicitate nemediată – de nici un agent „economic” – cu autorii și m-a convins să situez această carte în categoria celor pe care aș vrea să le citesc fără preget.

Cartea este concepută sub forma unui interviu imaginar cu Liviu Rebreanu, care conturează o imagine autobiografică, despre literatură, despre contemporanii săi, scriitori de proză, poezie și teatru, despre premoniții, prejudecăți și concepții. Textul este ingenios, în manieră postmodernă, propunând o lectură discontinuă, fragmentară, neliniară, în care vorbele lui Liviu Rebreanu se așază sub întrebări bine țintite. Rezultatul este o imagine caleidoscopică a unei epoci extrem de importante din punct de vedere literar, perioada interbelică. Structura cărții produce, de asemenea, efectul de autenticitate și aduce un clasic, un canonic, în contemporaneitate, dialogând cu Nicolae Gheran și Andrei Moldovan.

În capitolul *Despre literatură și confrăți* se conturează răspunsul la o întrebare la care pare să se fi răspuns demult și definitiv: *Ce*

este literatura?

Cărți în tipar

Problematika și structura cărții m-a trimis la o comparație cu o paradigmă modernă care epuizează subiectul literaturii, *Ce este literatura?* a lui Jean Paul Sartre, un eseu savant, liniar, în care granițele subiectului sunt conturate prin elucidarea a trei nedeterminate (*Ce scriem?*, *Pentru cine scriem?* și *De ce scriem?*) și printr-o disecare minuțioasă a fenomenului literar francez în secolul al XX-lea. Ambele texte abordează

domeniul ficțional în concordanță cu un diagnostic al societății începutului de secol XX, însă deosebirile sunt atât la nivel formal cât și ideologic.

La o primă întrebare autoadresată, *Ce scriem?*, Sartre oferă un răspuns general: natura imită arta, literatura este o oglindă a lumii. Reflectă problemele reale și, ca în viziunea lui Platon, cuprinde doar aparențe, reflectări ale obiectelor reale. În aria aceleiași întrebări, disecată în cartea despre Liviu Rebreanu în mai multe interogări gradate, autorul român oferă un dublu răspuns: unul mai larg – în care îl citează pe Caragiale: „Nici artă pentru artă, nici artă cu tendință, ci artă cu talent” – și unul foarte ferm, acut și imperativ: scriem ROMAN! Cu minuțiozitatea unui fin cunoscător al fenomenului literar, Rebreanu diagnostichează câștigarea terenului de către roman, ajuns la „modă”, în detrimentul nuvelei, mai ales. Romanul trebuie să fie obligatoriu realist, autohton, întrucât „chiar fantezist, nu poate să aibă trăinicie dacă nu e prins adânc, cu întinse rădăcini, de pământul unei țări, din care își trage seva”. Așadar romanul trebuie să fie, înainte de toate *social*, în care că coexiste „expresia etică a scriitorului și a lumii în care s-a născut”. Psihologismul și excesul de introspecție trebuie eliminate, crede scriitorul, sunt păguboase, artificiale, iar ceea ce trebuie să primeze este un realism al esențelor, de tip clasic. Psihologia eroilor trebuie să fie doar substanța inițială a romanului, la care se adaugă „însuflețirea acțiunilor” (a crea liante între fapte și personaje) și trăirea fiecărui moment de către autor („să ai fiecare moment în tine”, „să trăiești intens, să te transpui în personaj”). Zona de intersecție cu opinia lui Sartre este definirea artei drept creație de oameni adevărați și de viață reală. „Nu atât meșteșug

stilistic, cât mai ales pulsația vieții”. Opera de artă se susține estetic singură, prin „cantitatea de viață” pe care o conține. Liviu Rebreanu adoptă însă un rol social călăuzitor pentru cititorul român, postură pe care o va păstra de-a lungul întregului interviu.

„*De ce scriem?*” se interoghează atât J. P. Sartre cât și Rebreanu. Primul oferă un răspuns sub care se pot așeza cu generozitate toate artele și rațiunile creatorilor lor. Scriitorii produc pentru că, pe de o parte, arta este un refugiu, o modalitate de evadare din cotidian, iar pe de altă parte, pentru că arta e un mijloc de a cuceri, de a câștiga o luptă cu realul. Actul creator este, în viziunea lui Sartre unul dublu, care implică autorul și lectorul deopotrivă: creația e „un moment incomplet și abstract al producerii unei opere. A scrie implică a citi, deci o conjugare a autorului cu lectorul”. În sensul acesta, creația se împlinește prin lectură, devenită astfel un „exercițiu de generozitate”, în care cititorului i se solicită întreaga experiență, toate pasiunile, preocupările, simpatiile, temperamentul, valorile. Concluzia viziunii estetice asupra motivației producerii operei îl vizează pe cititor, căruia opera i se dedică pentru a fi

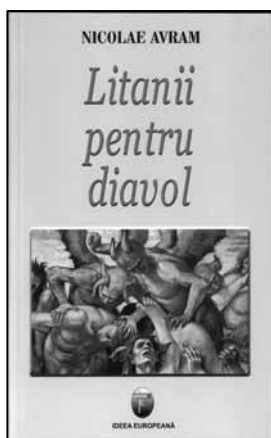
desăvârșită și conturează ideea că opera „nu servește libertății scriitorului: o recâștigă”.

Liviu Rebreanu răspunde mult mai concret acestei problematici, conturând existența a două misiuni care ar sta la baza motivației pentru creație. Prima este a scriitorului, care trebuie „să arate drumul, pentru că nu avem adevărate structuri de realism clasic”. Pentru acest lucru se impune să corespundă unui portret minuțios realizat: să fie simțitor, sensibil, legat de „sufletul viu al unui popor, de pământul țării”, să fie actual, „ancorat în timpurile sale” și, obligatoriu, peste 30 de ani, pentru a avea suficient „material de viață” pentru un roman. Îi deplânge singurătatea cauzată de dispariția boemei literare de dinainte de război – înlocuite astăzi de incerte școli literare – și nu-i atribuie un rol social explicit. A doua misiune, cea a literaturii, continuă efortul autorilor, și presupune definirea omului, a românului, în primul rând. Acest lucru înseamnă, spre exemplu, a crea un personaj desprins dintre oameni, în care se poate vedea în toată goliciunea calităților și defectelor sale”. E bine să se modeleze după felul de a fi al omului din popor, întrucât calitatea îi este certificată de către autohtonism.

„Jocurile” poetice și morale

Victor ȘTIR

Cu *Litanii pentru diavol*, Nicolae Avram a „progresat” plecând de la *Cântece de sinucigaș* dacă se poate socoti că există un progres în artă. Cât ne-am socoti de răi, mai ținem cont de normele conviețuirii sociale, dar îndemnul

poemelor lui Avram, pe seama experimentelor mentale proprii sunt catastrofale. Nietzsche și-a făcut glorie încercând să-l desființeze pe Dumnezeu și morala creștină, însă poetul din Beclean sfătuiește la incest, sex oral cu tatăl, crimă etc. sărind peste dezbaterile marelui filosof care a murit de „franț”. Ce-l poartă pe Nicu Avram în zona prăpăstioasă a formulei poetice pe care o oferă în ultima sa creație? Un tip de sensibilitate psihanalizabilă prin grilele abisalului? O revigorare a anarhismului rus din secolul al XIX-lea? Un personaj al lui Dostoievski a violat o fetiță, *Demonii* prevestesc premonitoriu totalitarismele secolului al XX-lea, iar Feodor scria undeva despre ispita de a tăia obrazul fraged al copilului...

„Una pe față, una pe dos”: arta luminoasă care e inspirată de amintirea paradisului, arta întunecată care slujește spaimii, dislocării psihice; horror, cu alte cuvinte. Poetul

Raft

Avram mizează pe ultima, titlurile celor două volume ale sale fiind dedicate sau izvorâte din partea întunecată a conștiinței, ceea ce nu e nou nici în poezia secolelor trecute nici în textele unor melodii de azi.

Valorizarea textului se poate face din ambele perspective, și nu trebuie să fie nimeni

habotnic pentru a-și da seama că tenebrele pulsează în imagini: „De pe muntele de corali te rogi ca onaniștii/ Din palatul victoria/ să legalizeze pedofilia/ și crima” (*Cântec de îngropăciune I*; sau „Eu sug falusul tatălui departe în adâncul pământului/ ca un pederast înfocat îmi bat în vene doza/ De heroină (IV)”. În *Psalm III* se spune: „Pe malul Someșului mi-am violat fiica.”; sau „Vai, în grădina bunicii mi-am spintecat sora.” (*Litanii pentru diavol*). Nu știm ce poate comunica estetic acest text, dacă mai sunt valabile teoriile despre frumos.

Criticul sucevean Mircea A. Diaconu descoperă în text „nevoia disperată întoarsă în rău de a recupera extazul original”, și „...poziția existențială a acestui poet și condiția poeziei sale”. Ni se pare că Diaconu a căzut în plasa artificiei poetice al lui Avram, întrucât autorul este un om normal, cu nevastă și prieteni, cu serviciu etc. și dacă ar fi cum spune criticul, ar fi dezastru. Un extaz al crimei? Dar criticul lucrează cu materialul clientului și gravă este credibilitatea discursului critic, disponibil să îmbrace orice text. Să nu fi avut Lovinescu șansa descoperirii unui astfel de creator și să nu fi fost la înălțimea suceveanului de azi?

Nu rol educativ cerem artei, dar s-ar putea găsi unii care să socotească crima ca artă frumoasă, și dacă un nefixat sufletește află de cuvântă că e bine să ucidă sau violeze citind, o va face și e de rău, dar arta trebuie să ne înalțe, nu să ne facă să ne fie rușine de noi.

Pe de altă parte, scrisul e un exercițiu al libertății asumate și nimeni dintre cei care scriu nu doresc să primească lecții (nici chiar de la mine). Nu mai discutăm că poetul are versuri admirabile în care spune frumos, lucruri bune, dar păcat de „piperul” care...

„Luminătorul” de Vermeș

Cornel COTUȚIU

ILIE SĂSĂRMAN și-a tipărit cartea *Dileme* la Editura Clubul Saeculum Beclean. Autorul a trecut prin școlile Becleanului, dar, mai mult, a rămas pentru totdeauna în domeniul instructiv-educativului didactic.

Născut în satul Măluț (un fel de „colonie” culturală a orașului de pe Someș), școlit în clasele gimnaziale și liceale din Beclean, s-a așezat temeinic pe dascălie la Școala Generală din Vermeș și domiciliază în Lechința, județul Bistrița-Năsăud. Toponime care i-au marcat viața.

Pasiunea lui Ilie Săsărman pentru profesia sa – prof. de limba și literatura română –, responsabilitățile sale de director de școală găsesc un spor de intelectualitate prin actul de critică și istorie literară. Practic, prin fraza aceasta, am numit perimetrul tematic al cărții *Dileme*.

Las cititorul să hotărască ale cui sunt dilemele: ale „*intelectualilor și slujbașilor în opera lui Liviu Rebreanu*” (cum se menționează în subtitlul volumului)? Ale autorului? Ale cititorului însuși?

Până una alta, vin cu un avertisment: Titlul e o provocare.

În ce mă privește, după ce am constatat că era nevoie de conținutul capitolului preliminar – *Prefigurarea temei în romanul românesc modern* – dar și de cel tranzitoriu – *De la David Pop la Apostol Bologa* – m-am lăsat mai disponibil provocat de următoarele două segmente. Căci, iată, e tentant, e confortabil să se urmărească ce și cum radiografiază Ilie Săsărman *Mica burghezie față în față cu istoria*. Dar trecută, firește, prin sensibilitatea ardeleanului Rebreanu, modelată sub tensiunea unei Capitale ce se voia „micul Paris” (Curat mic, coane Fănică!).

Este, de altfel, capitolul cel mai întins al volumașului. Săsărman îl începe printr-o aserțiune... conclusivă: „(...) *mica intelectualitate, luminătorii satului, cum le-am spus până acum, cunoaște o dramă de conștiință, drama «datoriei» afectând, la rândul ei, existența națională*”.

Alcătuind o imagine „notarială” a personajelor din opera rebreniană, eseistul de acum face o tulburătoare mărturisire pro domo: „*Pentru noi toți câți am crescut în idolatria idealului național, Ardealul are un câmp de luptă de putem închipui viața zilnică din Ardeal, viața relativ calmă, pasibilă, indiferentă. Istoria se ridică pe temelii unei astfel de vieți.* [Pentru „astfel de vieți” Camil Petrescu are echivalentul „realitatea secundă” – n.n.]. Istoria individualizase cauzele suferințelor ardeleni și, divizându-le, crease acea serie discontinuă de date și evenimente în care noi nu știam să umplem golul vieții mediocre, posibile, indiferente [E interesant de găsit un sinonim, în accepțiunea lui Săsărman, pentru acest repetat „indiferentă” – n.n.]. Această concepție a trecut cu timpul în literatură sau a venit de acolo, menținând, în tot cazul, un romantism naționalist de care, la un moment dat, a fost nevoie”. Din această perspectivă „*Liviu Rebreanu pare un pozitivist*” – conchide autorul.

Nu e mai puțin interesant apoi modul cum Ilie Săsărman urmărește traseul existențial al personajului Titu Herdelea prin cele trei romane pe unde îl poartă romancierul, în finalul capitolului realizând un meșteșugit și atrăgător portret al acestuia: „*este el însuși și mereu altul, ambiguu, concesiv, puțin exaltat, visător, sentimental, timid, generos, cinstit, deschis spre progres, ușuratic în dragoste, moralist spre sfârșitul vieții*”.

Hotărât lucru, Ilie Săsărman – acest „luminător” de Vermeș – are o ținută exemplară de intelectual.

Privirea care ne modifică

Ion Radu ZĂGREANU

Citind aserțiunile de pe coperta a IV-a a volumului *Privind* (Clubul Saeculum, Beclean, 2006) al prozatorului Aurel Podaru, referitoare la distincția dintre *a privi* și *a vedea*, m-am gândit să identific posibili termeni ai

familiei lexicale a verbului *a privi*. Ai nevoie de ei ca să poți savura cronicile plastice ale lui Aurel Podaru, dialogurile lui cu artiștii pictori, graficieni, sculptori, tapisieri.

Temporal, consemnările lui Aurel Podaru acoperă perioada 1992 – 2006.

Cartea lui Aurel Podaru, mai atractivă pentru „specialiștii” în domeniu, dezvăluie o altă pasiune a autorului, artele plastice, concretizează încercarea lui de a transpune în cuvinte „arta” de a privi.

Mai trebuie avut în vedere și faptul că Aurel Podaru a fost el însuși „un provocator” al multor manifestări de genul acesta: expoziții de pictură, de grafică, de sculptură, de tapiserie, de icoane, în cadrul unor manifestări culturale de la Beclean, ca: *Bunavestire ART* și *Colocviile de la Beclean*.

Cât este de specialist cronicarul nostru, cum reușește el să nu se lase contaminat de prozatorul din el, pot să sesizeze artiștii plastici sau să discearnă literații. Impresia noastră este că Aurel Podaru împacă rigurozitatea unui priceput cronicar plastic cu talentul său de prozator.

Rețeta „scenariului plastic” a lui Aurel Podaru este în general aceeași. Artistului plastic a cărui expoziție sau ale cărui lucrări sunt apreciate, mai bine zis „privite”, îi este prezentat un scurt curriculum vitae, remarcându-se expozițiile sale, premiile obținute. Apoi este analizată expoziția propriu-

zisă. Constatăm că Aurel Podaru își pregătește bine intervențiile, cronicile, stă de vorbă cu artiștii plastici, este bine informat despre ceea ce s-a scris despre opera lor. De aceea el recurge uneori la citate din aprecierile altor critici plastici, valorifică mărturiile artiștilor plastici. Se poate spune că Aurel Podaru vine cu temele făcute, cu tolba plină de informații despre cel prezentat.

Am fost, nu de puține ori, martor al acestor prezentări de expoziții de către Aurel Podaru și recunosc că, dacă uneori aș fi fost provocat să comentez cele expuse, m-aș fi descurcat cu mare greutate.

Aprecierile, judecățile lui Aurel Podaru se concretizează de multe ori în memorabile formulări lapidare: „Sculptura lui Maxim Dumitraș respiră un aer al profunzimilor, dar și al dorinței de înălțare”; „La Octavian Stoia (...) s-ar putea vorbi de un limbaj al culorii, care are ceva din strălucirea aurului pur”; „Aflată în afara concesiilor și compromisurilor de orice fel, pictura lui Marcel Lupșe e o poveste fără sfârșit, capabilă să subjuge, să îți dorești să continui, să-ți cuprindă tot orizontul privirii” etc.

Bineînțeles că privitorul Aurel Podaru preferă artiștii plastici din județul nostru, în cartea sa găsim excelente pagini despre lucrările unor cunoscuți artiști plastici conjuțeni.

Aurel Podaru este și un cronicar călător, care se deplasează „acasă” la unii artiști plastici, le prezintă expozițiile, intră în dialog cu ei. Cronicarul știe să-i provoace pe cei cu care poartă convorbiri. Excelente sunt dialogurile lui cu Marcel Lupșe, cu Zoe Vida-Porumb, cu Paul Neagu, savuros dialogul lui și cu trio-ul Maxim Dumitraș, Cornel Cotușiu și Ioan Pinte.

Atunci când artistul plastic este și un virtual literat, cum este cazul regretatului sculptor Mihai Barbu, care tratează eliberarea

de obsesia lui: caii, atât în sculptură, cât și într-un excelent text Caii din suflet, demn de a figura în ediția a doua a antologiei lui Aurel Podaru, Anotimpul cailor, cronicarul exultă de satisfacție.

La finalul lecturii acestui volum constăți că „excursia” lui Aurel Podaru prin universul artelor plastice se subscie și altor considerente ale Carmeliei Leonte: „A vedea este la îndemână, a privi presupune un efort. Privirea

ține mai ales de puterile sufletești. Privirea trece dincolo de aparențe, este creativă. Ne modificăm pe măsură ce învățăm să privim”. A învăța să privim este lecția pe care ne-o predă Aurel Podaru. Și el reușește.

Să mai adăugăm că volumul apare într-o ținută grafică exemplară, tehnoredactarea aparținând lui Adrian Podaru, iar coperta Silvanei Zăgreanu.

Memorialistica unui cărturar ardelean – Ion Pop Reteganul

Ion BUZAȘI

Biografii lui Ion Pop Reteganul ne spun că o mare parte din opera literară a folcloristului și scriitorului ardelean a rămas în manuscris. Între manuscrise, literatura de amintiri ar constitui partea cea mai rezistentă din punct de vedere literar. O parte din memorialistica literară a folcloristului din Reteag a fost publicată pentru prima dată în 1933 într-un volumaș intitulat *Odinioară... și acum*, tipărit de Astra (Sibiu). O culegere mai cuprinzătoare ne-au dat, în 1969, Ion Apostol Popescu și Serafim Duicu, publicând *Amintirile unui școlar de altădată*, la Editura Tineretului. Aceasta o retipărește acum prozatorul Cornel Cotuțiu, tipărind în plus față de ediția din 1969 o *Addenda* ce cuprinde *Glosar* „îmbogățit, deoarece ediția a II-a a fost concepută pentru întregul areal românesc, chiar dacă unele cuvinte sunt prea bine cunoscute cititorilor din spațiul transilvan”, au fost înmulțite și notele de subsol, s-au adăugat imagini din Muzeul memorial din Reteag, precum și prefața la ediția din 1969, și o cronică a subsemnatului la un volum de nuvele de Ion Pop Reteganul. Tabelul cronologic (sau traseul vieții și

operei), informat și corect, are ca și monografia din 1965 a lui Ion Apostol Popescu, *Ion Pop Reteganul. Viața și activitatea*, o inexplicabilă lacună: nu se menționează nimic despre căsnicia și soția folcloristului, amintindu-se că fiica sa, Eugenia, a fost martoră oculară la moartea fulgerătoare a tatălui, din 3 aprilie 1905, „care lucrase ziua la patru după-masă în grădină.” În legătură cu această fiică, semnalez lui Cornel Cotuțiu o informație interesantă într-o carte de memorii a lui Victor Coroianu, *Amintirile unchiului Eusebiu*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2006, p. 48. În 1906, în Fizeșul Gherlei, de lângă Gherla, „ajutor de notar cu diplomă era Bene, un român înflăcărat, care din cauza părerilor sale naționaliste, n-a putut ocupa postul de notar, deși era deja un om în vârstă. A fost un bărbat vesel, căruia îi plăceau distracțiile, cărțile și băutura și nu neglija nici nevestele mai deochiate, deși era căsătorit cu fata scriitorului Pop Reteganul și avea un copil. El urmase Teologia la Gherla, la Seminarul Greco-Catolic, dar dispărând de acolo într-o noapte cu o domnișoară și întorcându-se târziu, a fost eliminat din seminar, așa că și-a încercat norocul cu arendările de moșii și dacă n-a mers afacerea și-a ales cariera de notar. N-a putut ajunge notar plin fiindcă apăra interesele românilor și era aprig în discuțiile politice, atitudine care îi

erau rău apreciați de unguri”. *Amintirile...* lui Ion Pop Reteganul îndeamnă la o comparație cu romanul autobiografic, aproape omonim, al lui Creangă, căci partea a II-a se intitulează *Alte amintiri din copilărie*: „Cum evocarea anilor din copilărie a creat în mentalul românesc un reflex cultural provocat de Ion Creangă, cartea de acum iscă, inevitabil, apropieri și diferențieri față de incomparabilul humuleștean” – scrie Cornel Cotuțiu. Casa părintească, petrecerile și jocurile copilărești, învățătorii satului ne amintesc desigur de paginile cunoscute ale lui Creangă. La acestea se adaugă o serie de întâmplări hazlii „pline de hazul și farmecul copilăresc”, precum colindatul de Crăciun, spectacolul tăierii porcului și bucuria copiilor; e prezentă și... râia despre care Creangă ne spune că o luase de la caprele Irinucăi la școala din Broșteni. Reteganul, o ia la școala din Năsăud: „În luna lui octombrie, către sfârșit s-a încuibat între școlarii din Năsăud o drăguță de râie, de care nici eu nu fui cruțat”. Și tratamentul este asemănător: „Că după ce seara ne ungeam cu nește unsori sure puturoase, apoi dimineața trebuia să ne spălăm bine tot corpul. Dar la gazdă unde să ne spălăm? Ne dă cineva cadă? Mergeam dimineața, pe la începutul lui noiembrie fuga din pat până la râu, în fundul grădinei și acolo huștiuc în apă. Era bruma groasă pe iarbă pe marginea apei și noi ne scăldam”. Ca și Creangă, care vorbește cu admirație de dascălul bădița Vasile, Ion Pop

Reteganul creionează câteva tipuri de pedagogi ardeleni, pe care-i evocă admirativ, cu trăsături ce prevestesc pe Domnu' Trandafir al lui Sadoveanu. Iată portretul învățătorului Cosma Anca: „Apoi la prelegeri... oh! Acolo să-l fi auzit și să-l audă omul; nu ne mai săturam ascultându-l. Prelegerile lui erau, și desigur sunt și acum, adevărate discursuri, între dânsul și elevi; memorizarea seacă o ura, pe școlariul care vorbea liber, neforțat, l-ar fi băgat în sân de drag ce-i era. Gramatica ne învăța cetind din legendariu (carte de lectură); istoria naturală, fizica, geografia ne învăța povestind; computul [socotitul – n.n.] mai mult mental decât în scris; economia și pomăritul, practic, în natura cea liberă a lui Dumnezeu, în grădina școlii”. Distincția esențială între cei doi povestitori o trasează autorul ediției, astfel: „dacă pentru Creangă memoria involuntară e principiul ordonator (a la Proust) al compoziției textului și o șansă de a înviora un timp revolut, la Ion Pop Reteganul *căutarea timpului pierdut* se datorează unui glas al etosului și etnosului etic din amonteale Someșului Mare. De aici și blândețea discursului narativ”. Aș adăuga lirismul evocării la Creangă, o nostalgică melodie pe tema trecerii timpului; sobrietatea evocării la Ion Pop Reteganul. Glosarul trebuie totuși completat; am citat doar două cuvinte în fragmentul de mai sus (legendariu și comput), care au nevoie de explicație pentru cititorul de azi, dar mai sunt și altele.

George Coșbuc în două momente documentare

Mircea POPA

I. Necrologul fiului său Alexandru

La 26 august 1915 familia Coșbuc este lovită de o mare nenorocire: Alexandru, singurul fiu al poetului, moare într-un accident de automobil petrecut în localitatea Bălești-Gorj, nu departe de Tg. Jiu. Student la Facultatea de Litere și Filosofie din București, Alexandru Coșbuc plecase într-o excursie prin Oltenia, întovărășit de prietenul său Ion I. Alexandrescu-Stâlpeanu, când mașina acestuia se răstoarnă și cei doi cad fulgerați. Prietenul său Alexandrescu-Stâlpeanu moare pe loc, iar Alexandru este luat de țărani, pus într-un car cu fân și dus spre spital. Pe drum își dă și el obștescul sfârșit, înnegurând astfel și mai mult ultimii ani de viață ai poetului, care intrase deja într-o faza de bătrânețe accentuată, sporită de necazurile războiului și de lipsurile de tot felul.

Neconsolați, cei doi soți, George Coșbuc și Elena (n. Sfetea) dau la ziar următorul necrolog, ajuns la Biblioteca Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj-Napoca, printr-o donație făcută la 21 iunie 1922 de Nicolae Drăganu, care donează Bibliotecii și o scrisoare a lui Constantin I. Moisil, adresată tatălui său la Năsăud, prin care îi anunță evenimentul și pe care o vom reproduce în continuare. Mai întâi textul necrologului, așa cum l-a conceput poetul.

„Mamă-sa Elena și tatăl său George, cu durere vestesc pe cei ce au iubit ori au cunoscut pe fiul lor: ALEXANDRU COȘBUC, că el a murit miercuri 26 august, de o groaznică moarte, într-un accident de automobil, lângă Tg. Jiu.

Adus la București, va fi îngropat în Cimitirul Șerban-Vodă la orele 3 p.m. Duminecă, 30 august, în ziua aceluia sfânt, al cărui nume l-a purtat sărmanul, în zilele vieții sale, care atât de scurtă i-a fost măsurată.

Aducă-și cu drag aminte de fiul nostru, toți aceia cărora le-a făcut vre-odată vre-o plăcere ori vreo bucurie cu bunătatea inimei sale și cu drăgălășenia sufletului său, cel neconținut vesel!

București, Calea Plevnei 48.”

Necrologul este însoțit, așa cum spuneam, de următoarea scrisoare/carte poștală, având imprimată pe ea viza cenzurii de război germană Uberpruft. [Adresa:] Domnului Dr. Const. Foisil, Năsăud, Naszod/Ungaria

Iubite tată,

Poate ați auzit că copilul lui Coșbuc a murit într-un accident de automobil. Ieri a fost înmormântarea, la care a asistat lume foarte multă – mai ales de ai noștri – și printre ei unchiul Iuliu și cu mine.

Îți trimitem pe verso necrologul, interesant ca compoziție, și te sărutăm pe tine și pe toți ai noștri,

Costică

[Pe verso, acolo unde este lipit necrologul, s-a adăugat cu cerneală:]

„Vă dorim tot binele. Noi suntem sănătoși. Iuliu și Palade” /?/, al doilea nume fiind greu de descifrat. Amintim faptul că Iuliu Moisil a semnat în 1937 o cărțuție intitulată George Coșbuc, evocând mai ales perioada năsăudeană a poetului.

Arhiva Coșbuc

II. O poezie atribuită lui George Coșbuc

Părintelui Vasile Lucaciu

Neînfrânt erou din luptă-n luptă
Tu poarta steagul biruind;
Te-admiră zeci de milioane
Din Tisa pân' la Pind.

Bordei, palat, acum răsună.
De-a tale fapte vitejești,
Se nasc sublimele iluzii
În inimile românești.

Te luptă, nobilă odraslă,
Precum străbunii s-au luptat.
Pe lângă tine tot românul
Se simte brav soldat.

Nu vei cădea decât atuncea
Tu primul între patrioți,
Când vei vedea cum cad în juru-ți
Triumfători, soldații toții

(*Tribuna*, X, 1892, nr. 289, p. 2)

Dată „București, luna decembrie”,
poezia de mai sus este semnată de următorii
„G. Murnu, George Coșbuc, Iordan Bogdan,
dr. Morariu, dr. Stinghe, dr. Poljer, Aburel, A.
Vraciu, I. Gabay, Al. Bozoceanu, farm. I.

Enescu, Petru Bodocanu, Ciumelli, A. Bârseanu, Aurel Eliade, Teodor Goma etc. etc.” și a fost expedită din București celor împrocesați în procesul Memorandului de la Cluj, *Din prilejul anului nou 1892*, cum specifică Elie Dăianu. În cartea sa *Busturi sufletești. Din răvașul meu*, Cluj, 1937 p. 42, Elie Dăianu susține că poezia respectivă ar aparține poetului Coșbuc, care, cu acel prilej și-a asociat și alți cunoscuți și prieteni spre a-l felicita pe marele luptător național Vasile Lucaciu. Într-adevăr, printre semnatarii poeziei doar G. Murnu și Andrei Bârseanu mai scriau poezii, dar faptul că numele lui apare pe locul al doilea se explică prin respectul pe care poetul îl atribuia în acel moment lui G. Murnu, traducător recunoscut din grecește al unor opere îndrăgite și de poet. Având în vedere faptul că în acei ani Elie Dăianu a fost redactor al ziarului *Tribuna* și că a făcut parte, alături de Valer Branisce din grupul de presă detașat la Cluj pentru procesul Memorandului, atribuirea poeziei lui George Coșbuc nu poate fi pusă la îndoială, știut fiind că poetul compunea adeseori astfel de versuri ocazionale, cu ocazia unor întâlniri cu prietenii la Carul cu Bere. Recomandăm, prin urmare, viitorilor editori s-o introducă în rândul poeziilor recuperate ale poetului.

Muzeistica rebreniană amenințată de pericolul amputării

Corneliu LUPEȘ

Așezămintele memorialistice rebreniene ne-au devenit atât de familiare încât, printr-o curiozitate livrescă, le-am convertit în „Codul lui... Gutenberg”, făcând următorul pas în bio – bibliografia romancierului, care a trecut munții spre a-și găsi mântuirea în Regat, precum predecesorii săi din Hordou și Rășinari. De fiecare dată, la întâlnirile vegheate de autorul „Calvarului”, am evidențiat nu numai performanța scriitorului de a fi întâlnit în biblioteci – atât în original, cât și în cele circa patruzeci de limbi în care a fost tradus – cât și a persoanei, prezentă în propria-i memorialistică, în cea a confracților sau a familiei, dar, mai cu seamă, în bornele muzeistice ce-i marchează existența terestră, în care lipsurile și deznădejdea se contopesc în pana unui travaliu exclusiv nocturn, aureolat prin talent cu satisfacția împlinirilor.

Dintre confracții plecați întru Domnul, o declarăm cu o mândrie la care mă simțeam părtaș, Liviu Rebreanu este răsfățat cu cele mai multe asemenea așezăminte. Cel din Maieru ne trimite la copilăria și primii ani de școală ai celui care avea să-l galoneze cu sintagma „Cuibul visurilor”, slujit cu o devoțiune ce poartă marca Sever Ursa. În același an, 1957, este marcată muzeistic trecerea pasageră a fostului sublocotenent de honvezi prin Prislop, acolo unde era stabilită familia. Argumentul nu este decât un pretext; cel cultural poartă pre/numele „Ion”, care, împreună cu vecinii, megieșii și cu localitățile limitrofe intră în mojarul alchimistului Rebreanu, de unde se proiectează hiperbolați în literatura spațiului carpato – danubian și mult peste granițele acestuia. Paznicul acestui „far” este confratele amintitului Sever Ursa și al nostru, Mihail Martin.

Ne place să credem că Cel de Sus a pus în balanță bucuriile vieții cu cele de dincolo de viață, alegându-le pe acestea din urmă. Așa se face că, în primii ani de după 1990, Puia Rebreanu să porceadă (din motive asupra cărora refuzăm să insistăm) la un gest care nu poate fi calificat decât generos: donația propriului apartament bucureștean, înțesat și organizat cu patrimoniu provenit de la Liviu Rebreanu, în care, prin valoarea memorialistică, autorul „Pădurii spânzuraților” este la el acasă. Fără a fi casa în care a locuit Liviu Rebreanu, muzeul bucureștean al acestuia este cel mai reprezentativ. Toate celelalte de aici își trag seva. Nu face excepție nici cel de la Valea Mare (lângă „Florica” Brătienilor, altfel spus, la 5 – 6 km. de Pitești), al cărui patrimoniu provine din donațiile făcute de Fanny și Puia Rebreanu. Dacă un muzeu nu este urât sau frumos, ci adevărat sau fals, acesta din urmă este singurul găzduit de o casă în care a locuit și, mai mult, și-a dat duhul autorul „Răscoalei”. Tocmai acesta este pericolul de a ciunti acest patralater muzeistic. Liviu Rebreanu decedează, astfel, din postura de lider al muzeisticii literare autohtone, și nu din cauza invidiei confracților din ceruri, ci din cauze mult mai pământene, cu iz autohton, girate de stemă și tricolor în albastru, galben și roșu – pe verticală.

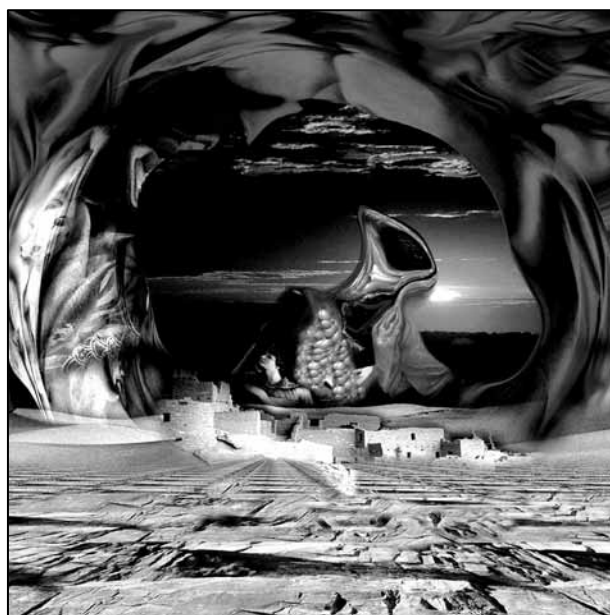
Parcursul acestui „drum la zid” urmează o cutumă cu care ne-am obișnuit. După decesul lui Liviu Rebreanu (1 septembrie 1944), dintre bunurile rămase moștenitoarelor (Fanny și Puia), care erau nu numai urmașe (!), fiicei i-au rămas casa, grădina și acareturile de la Valea Mare. La moștenirea soției ne-am oprit cu alte ocazii: vezi *Mișcarea literară*, Anul IV, nr. 3 – 4 (15 – 16), 2005, Bistrița, p.

**Caietele
Rebreanu**

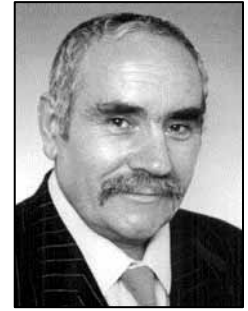
123. Rebreanu cumpără prima sa proprietate la Valea Mare, la 9 iunie 1930, cu suma de 220.000 de lei plus taxe, prin intermediul cumnatului său, Iancu Rădulescu, frate cu Fanny. La nici un an de la deces, aprilie 1945, moștenitoarea se grăbește să vândă întreaga proprietate de la Valea Mare doctorului radiolog Ion Erbașu (de aceeași specialitate cu V. Tișescu, cel care îl tratase pe Rebreanu). La Naționalizarea din 1948/1949, noul proprietar rămâne fără casă, așa cum au pățit alți mulți „exploatatori”. Clădirea capătă diferite destinații. Este dispensar, centru de alfabetizare, apoi, *„Muzeul județean Argeș vă invită să participați la festivitatea de deschidere a expoziției Secției memoriale «Liviu Rebreanu», de la Valea Mare – Pitești, care va avea loc în ziua de 27 mai 1969, orele 17.00”*. Nu numai oamenii, ci și casele sunt „sub vremi”, ceea ce face ca, după anul 1990, mai curând după 2000, un descendent al doctorului Ion Erbașu să revendice proprietatea. După obișnuitele procese, la începutul anului 2005, Robert Erbașu obține hotărârea judecătorească, prin care i se recunoaște dreptul de moștenitor și, implicit,

de proprietar, drepturi pe care nici prin gând nu ne trece să le contestăm. Conform uzanțelor, după o perioadă de grație, care, înțelegem, este de trei ani, proprietatea revine celui în drept. Întrebarea, defel retorică, este: ce se întâmplă cu muzeul ? Răspunsul nu se află la moștenitor, ci la diriguitorii politici, administrativi și culturali (locali și centrali), cei care au deasupra fotoliului din birou amintita stemă și sunt flancați de pomenitele drapele tricolore. Dacă toate acestea nu-i inspiră, poate cel al U. E. este mai convingător, pentru că, dacă tot ne-am „integrat”, acest culoar de acces este, totuși, drumul cel mai scurt și cel mai sigur.

În cazul în care nu-l parcurg – a se citi, răscumpărarea casei –, modestul patrimoniu al celui mai adevărat muzeu rebrenian se va împărși în patru vânturi (o îngrămădire într-o încăpere a Muzeului Județean Argeș este chiar mai păguboasă), fără ca Rebreanu să fie în vreun fel stânjenit, el este apărat de scutul Operei, dar memorialistica sa generală (în valoare muzeistică) și, mai cu seamă, cea argeșeană, este indubitabil amputată.

Radu Petrescu la Prundu Bârgăului

Niculae VRĂSMAȘ

Periplul transilvan al lui Radu Petrescu a continuat după Petriș, „satul cu negură până-n pământ”, la Prundu Bârgăului, locul unde autoexilul său a devenit mai dulce, prin suportarea lui împreună cu soția Adela, care era acum alături, iar Dipșa rămăsese undeva departe. Prundul era relativ aproape de Petriș, care se situează doar dincolo de creasta înaltă a Munților Calimani, iar, deși casele de aici erau puțin diferite, oamenii păreau, aproape, la fel.

Izolarea trăită în anul școlar anterior la Petriș, întreruptă de scurtele escapade la Dipșa, vizita mamei sau întâlnirile cu Adela în Bistrița, a fost înlocuită, la Prundu Bârgăului, de o activitate didactică și obștească mult mai intense, desfășurate împreună cu tânăra lui soție, profesoară de limba română, cu care discuțiile, în principal cele literar-artistice, nu se mai purtau prin scrisori, ele având loc zilnic, aproape non stop. Locul imenselor biblioteci bucureștene l-au luat, temporar, geamantanele cu cărți, aduse din capitală, iar cel al sălii de concerte a Ateneului Român, radioul de la școală.

Încă de la primele însemnări ale lui Radu Petrescu, în jurnalul său de la Prund, subliniate parțial, mai jos, de noi, rezultă o totală schimbare de situație, atât în viața particulară cât și în cea legată de activitatea școlară a profesorului, care și-a întocmit, în amănunt, un program considerat strict necesar unei reacomodări în perspectivă: „Prundul Bârgăului. Continuă să ningă de azi-noapte,

iazul e înghețat și moara în zăpadă, munții în nori fără contur, încep programul gândit ieri în amănunt și a cărui necesitate o simt de mult, pentru resociabilizarea mea viitoare: în drum spre iaz alerg, aleg gânduri senine, la întoarcere fac un scurt ocol activ prin câmpul de pe celălalt mal, de unde încerc să văd spre Miroslava, Căsariu.”

În tânăra familie, reunită de astă dată, viața devine armonioasă iar profesorul este copleșit de dragălaşenia soției: „Ea gătește, chipul ei drag e serios, concentrat, foarte matur; poartă pantofi cafenii, ciorapi lungi albaștri, o fustă gri și jerseul alb cu gulere, mînece și nasturi verzi. Părul lăsat pe spate, prins deasupra cefeii cu o panglică roșu-închis, în culoarea vișinelor tîrzii.” Despre Adela va scrie mai târziu că „Seara, cîntă în cor la Cămin. Cornelia i-a împrumutat o ie și două catrințe dintre ale ei. La întoarcere, văd pe cer Orionul și presimt că am să ascult în vis muzică de Wagner.” Se văd însă clar preferințele muzicale ale scriitorului.

La Prund, Radu Petrescu nu se mai simte izolat, din contră, se entuziasmează cu gândul la literatură, care pentru el este însăși viața, afirmând: „Ce curios, mă aflu exact în situația dorită și descrisă în iulie 1949 proiectînd jurnalul pădurarului. Pe margine însemnasem – literatură. Literatura mea însă, observ, este viață. Unitatea mi se pare evidentă, mă scutește de multe dureri. Azi-noapte am citit din notele vechi, ce rău scrise,

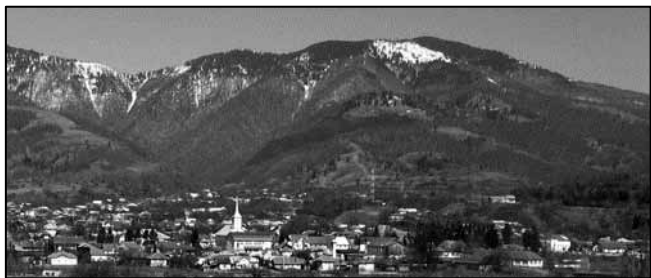

Istorie literară

dar ce cărți vor ieși de-aici!” Propriul său entuziasm este însă autoînfrânat, conștient fiind că, deși terminase, încă de la Petriș, o primă carte (*Didactica Nova*), reapare disperata preocupare a continuării travaliului pentru scrierile sale viitoare: „*Dar sistemul entuziasmului pentru realizări trebuie să înceteze, e mai periculos decât cel al disperării, în fond, Didactica terminată, mă aflu într-un gol de aer, vechiul meu personaj ridicul reapare, ceea ce face necesară reluarea însemnărilor zilnice.*”

În iarna primului său an de profesorat, la Prundu Bârgăului, Radu Petrescu va scrie: „*De aici, de lângă pădurile în care un om singur ascultă pulsația cerului întunecat, aproape de capătul nordic al pământului nostru, ai putea zări toată țara, Porțile de Fier, Putna, lunga paranteză deschisă a țărmului mării.*” Iar mai târziu, după ce va cunoaște mai bine locurile, va găsi „*Prundul Bârgăului, alcătuit din câteva nuclee foarte diferențiate, mult mai divers decât Bistrița, mult mai oraș.*” (sublinierea autorului).

La Prund, Radu Petrescu și-a desăvârșit profesia sa didactică, în anii școlari 1952–1954, pe care, după reîntorcerea sa la București, nu a mai practicat-o niciodată, activitatea sa de bază devenind scriitura.

Centrul Prundului, primavara.

Deși a trecut până acum mai bine de o jumătate de secol, la Prundu Bârgăului mai există, încă, persoane care au cunoscut pe soții Petrescu, precum și numeroase urme și amintiri, ale trecerii lor prin aceste locuri, iar superbe imagini, descrise de Radu Petrescu, prind din nou viață, prin parcurgerea avizată a paginilor din *Oceanul întors*.

Revenind de curând în localitatea pe care am cunoscut-o îndeaproape, din copilărie, am început reconstituirea întâmplărilor, locurilor și persoanelor implicate, după cunoștințele

mele, dar și din relatările și amintirile altora, în viața de la Prundu Bârgăului, a fostului meu profesor de limba și literatura română, Radu Petrescu, și a soției sale Adela.

Despre sosirea lor la Prund și primirea făcută, nonagenarul Matei Albu, care era atunci directorul adjunct al școlii, își amintește cu multă claritate următoarele:

„*Era recreație. Elevii abia ieșiră din clase, profesorii având cataloagele în mână, se îndreptau spre sala profesorală, când un elev mă oprește pe coridor spunându-mi că mă caută cineva.*

Văd o persoană scundă, uscățivă, cu o privire gânditoare, îmbrăcat modest, ținând în mână o valiză. Se prezintă: Radu Petrescu, profesor de limba română, am fost transferat la școala d-voastră. Mă bucur, îi spun, ați nimerit într-o comună frunțasă de pe această vale frumoasă a Bârgăului. Îl invit în direcțiune și după ce îmi spune cum a ajuns în Prundu Bârgăului, discutăm problema gazdei și a mesei. Avem cantină, așa că o problemă mai grea e rezolvată, iar în ceea ce privește locuința, imediat plecăm împreună în căutarea unei gazde potrivite pentru un om studios, după cum mi-am dat seama de la început că e. În apropiere de școală, la D-na Hângănut, gospodină bună, găsim o cameră potrivită, mobilată și bine aranjată, așezată într-un loc liniștit și pitoresc, lângă iazul morii. Mulțumiți că am aranjat așa repede, ne întoarcem la școală și îl prezint cadrelor didactice.

La prima oră de limba română îl conduc în clasă și îl prezint elevilor. Încântat de felul cum a fost primit de toți colegii și de conducerea școlii, îmi spune că nu se aștepta la o asemenea atenție și simpatie din partea tuturor.”

Veteranul nonagenar Albu Matei

Despre Domnul Albu, deseori întâlnit în *Oceanul întors*, Radu Petrescu scrie, printre altele: „*Domnul Albu, care, de când sîntem în Prund, ne-a purtat cea mai delicată prietenie, pare să-și înăbușe însă mereu un hohot de rîs. Către casă, cu ea și cu Paula M., tînăra profesoară de științe naturale.*

Domnul Albu îmi spune astăzi, într-un colț al cancelariei, motivul ilarității reprimată. Biografie senzațională, așa cum completează imaginea mea de ieri printr-o răsturnare completă.”

Parcul Ioanid, acea agoră din București a „Școlii de la Târgoviște”, a fost înlocuit cu grădina școlii din Prund, continuată cu malul stufos al râului Tiha și iazul morii doamnei Hângănuț, locuri liniștite, pe care soții Petrescu le parcurgeau aproape zilnic, admirând nestingheriți și cu nesăț împrerurimile, cu Heniul, Oala și Căsarul, în fundal.

Radu Petrescu, scriitorul, avea un ochi de mare pictor, cu care a înregistrat sublimul, înmagazinat în aceste locuri, pe care nimeni până la el nu la mai redat, cu atîta măiestrie, spre al immortaliza și a ne încânta. Redăm, în sprijinul acestor afirmații, următoarele pasaje din *Oceanul întors*:

„*Zi din cer. De la școală mă întorc cu ea prin spatele internatului, pe o cărare ce merge între sălcii violete și roz pe malul rîului.*”

„*Apoi sîntem pe malul iazului, un iaz îngust cu maluri înalte, amintindu-mi pe cel din A*” (referire la Târgoviște, n.n).

Fostul iaz și ruinele morii doamnei Hângănuț

„*și sărind un gard ne aflăm în grădina vecinei, a cărei casă cu un etaj și cu turn, ascunsă de anini cafenii, are în spate Heniul cel mai vînat cu puțință, pe al cărui vîrf un mic*

nor alb se exaltă static în atomii groși, închis-albaștri, ai cerului înalt;”

„*Întors de la domnul Macedon cu laptele, mă plimb o jumătate de oră în grădina de pe malul Tihei. Fumul țigării dansează scurt în aerul verde și cenușiu, întinde brațe transparente și se pierde apoi în spațiu pe o piruetă agilă. Trecînd un vînt, copacii aplaudă.*”

În anul școlar 1953-1954, soții Petrescu se mută în gazdă la Cornelia și Tinu Albu, nu departe de moara Doamnei Hângănuț, când Radu Petrescu notează: „*Prundul Bîrgăului. Ajungem în Prund la ora 5,15 după-masă și ne mutăm îndată la Cornelia, care peste trei luni naște, căci în moară sfatul a vîrît un muncitor.*”

Cornelia Albu, gazda lui Radu și Adela Petrescu.

Drumul spre școală este descris cu o deosebită precizie: „*Cîteva, foarte puține, curți ne despart de capătul dinspre Tiha al Prundului.*

Ca să ajungem la școală, trecem prin fața casei vecinilor Vlad, prin fața morii doamnei Hângănuț, a sfatului (pe dreapta), a grădiniței de copii (în continuare pe stînga), a Ocolului silvic și a școlii primare de unde se desface, pe stînga, de-a lungul unui fir de apă cu izvorul în Heniu, drumul spre gară, pe care se înșiră școala primară în continuare, internatul, unde este și cantina la care mîncăm la prînz, și apoi, chiar în spatele gării, fabrica de cherestea (Demolată ulterior, astăzi în acest loc se află Stadionul comunal), instalată pe celălalt mal al rîului Bistrița. Revenind, peste

firul de apă care izvorăște din Heniu, trecem o punte și ne aflăm între școală (pe stînga) și biserică (pe dreapta).”

Fostul internat și cantina școlii, pe malul râului Tiha.

Despre cancelaria școlii, aflată pe atunci în fostul local al farmaciei Wachsmann, amintește următoarele: *„Apoi m-am așezat pe lungă bancă din fața mesei, cu spatele la fereastră (cancelaria profesorilor are o singură fereastră, care dă spre spatele casei de lângă școală, din dreapta – cum privești din drum”.*

Profesorul Radu Petrescu era un om de o aleasă cultură, cu multă pasiune pentru transmiterea cunoștințelor sale elevilor, care ascultau aproape vrăjiți lecțiile sale, extrem de atractive. Era un om autoritar și blând, în același timp, fapt pentru care a fost respectat și iubit de elevi, care formau aproape un mic cerc literar, în jurul său, fiind studiați și evaluați de profesor.

„Andrei Hăngan este coleg cu Mariana și Paraschiva și stă, cum îl privesc de la catedră, în a patra bancă a rîndului din stînga. Cele două, ca și Valeria Moldovan, stau pe rîndul de bănci din dreapta mea, lângă ferestrele care se deschid spre drum, spre biserică, și prin care Heniul intră aproape tot.” Cam în același loc, în banca treia cred, dar sigur în aceeași clasă, de unde se vedea imaginea perfectă a piramidei Heniului, am stat și eu, cu numai un an sau doi mai înainte, în anul școlar 1952-53, când eram elev în clasa a șaptea. Profesorul Radu Petrescu, după ce intra în clasă și lăsa pe catedră catalogul și teancul de cărți și albume, din care ne citea interesante pasaje, sau ne arăta superbe reproduceri din epoca renașterii, se apropia

întotdeauna de geam și contempla câteva clipe, Biserica și Heniu. Era aproape un ritual, sau poate o rugăciune ?

O imagine asemănătoare este redată în anuarul jubiliar *„Plaiurile Bârgăului”*, din 1986, apărut cu ocazia bicentenarului școlii din Prund, de către vărul meu, regretatul inginer silvic Traian Vlad, decedat la vârsta de 50 de ani, fost elev în clasa a-V-a, în anul școlar 1953-1954, al profesorului Radu Petrescu, dar și vecin cu ambele gazde, având casa între Cornelia și moara Doamnei Hângănuț, care scrie următoarele:

„In mintea mea de copil de atunci, nu bănuiam că în profesorul nostru se ascunde un mare scriitor. Mi-a rămas neștersă în memorie blândețea lui rară și parcă aud și acum în urechi vocea lui caldă, liniștită, mângâietoare. Parcă îl văd și acum în clasă, plimbându-se printre bănci, cu mâinile la spate. Se oprea uneori în fața ferestrei privind în depărtări.”

Trebuie să arăt că Andrei Hăngan, Mariana Persecă, Paraschiva Surcel, menționați mai sus, de profesor, aveau compuneri extrem de interesante, la fel ca și Albu Crăciun, Maria Cristea, Viorica Bruj, Ema Svoboda și subsemnatul, de asemeni citați în jurnalul de la Prund. Au mai fost apreciați pentru desenele lor și Maria Gorea, Ilie Spănu, frații George și Silviu Magda, dar și alți elevi ai școlii din Prund, care aveau un deosebit talent literar-artistic, fără a mai fi nominalizați în *Oceanul întors*.

Despre elevii săi de la Prund, Radu Petrescu scria în jurnal: *„Cu acești copii, aș putea face o altă literatură, o altă pictură, luînd totul de la început, departe de rînjete.”*

„Mă întreb ce-aș putea face mai departe, după ce vor termina această școală, ca să răspund încrederii lor serioase, puterii lor de a afla și de a lucra și, ca profesor, nevăzînd o posibilitate, ar trebui să mă solidarizez cu ei, demisionînd din învățămînt.”

Aici s-a realizat Oceanul întors, dar a fost și laboratorul său de scriitor în care s-au fundamentat proiecte ale scrierilor sale viitoare, după cum nota: *„Titlu provizoriu pentru notele pe care le încep astăzi:*

Romanele viitoare. La 7 seara, totul e înfrunzit, cerul e de aur cu funduri schițate.”

În această liniște rurală transilvană, se gândea, totuși, de pe atunci: „De voi putea scrie cărțile pe care le gândesc ar fi bine, dar nu în condițiile prezente o să pot realiza opera care să mă salveze, iată ce-mi zic. Peste câțva timp vom suspenda pentru totdeauna șederea noastră în Transilvania, am nevoie urgentă de parcuri și biblioteci, de confort, deși acestea sînt acum o iluzie” „Poate că peste cincizeci de ani ce fac eu va avea un sens. Dar voi trăi

pînă atunci ? Voi ajunge la șaptezeci și patru de ani și cum va arăta lumea ?”

Astăzi, după mai bine de cincizeci de ani, Radu Petrescu este unul dintre marii scriitori români ai perioadei postbelice, iar strădania lui a avut, într-adevăr, un sens. Dar nu a fost dat ca să trăiască pentru a vedea lumea de acum. De la trecerea sa în eternitate, în 30 ianuarie 2007, se vor împlini 25 de ani, iar în 31 august, același an, Radu Petrescu ar fi împlinit 80 de ani de la naștere, evenimente demne de luat în seamă.

După... Süskind

Virgil RAȚIU

Patrick Süskind este scriitor german. Între 1968 și 1974 studiază istoria, mai întâi la München, apoi la Aix-en-Provence, în sudul Franței. Succesul autorului începe în 1983 cu

piesa într-un act *Contrabasul* – monologul unui muzician paranoic. În 1985 publică romanul *Parfumul*, carte tradusă imediat în peste 20 de limbi, ecranizat în 2006. În 1987 publică romanul *Porumbelul*, alt mare succes la public. În ciuda faimei de care se bucură – reține în biografia sa critica

de specialitate – Süskind alege să rămână în umbră: respinge câteva premii literare, refuză să participe la emisiunile de televiziune, nu dă interviuri, interzice publicarea propriilor fotografii. „Critica îl socotește un fel de Diogene postmodern. Scrierile lui Patrick Süskind sunt puține la număr, dar aproape fiecare înseamnă o schimbare de gen literar sau, cel puțin, de stil.” În 2005 publică la Zürich studiul *Despre iubire și moarte* (traducere din germană de Ionuț Budașcu, Ed. Humanitas, 2006), un eseu răscolitor de aproape 80 de pagini.

Cu cât ne preocupăm mai puțin de *ceva*, cu atât acel *ceva* ne apare mai firesc, conchide Süskind după Sfântul Augustin. Și continuă: ...Încă din timpurile lui Orfeu, omul-artist,

omul-poet au găsit puține lucruri care să-i preocupe la fel de stăruitor ca *iubirea* (s.m.). „Căci după cum bine știm, poeții nu scriu despre lucrurile de care au habar, ci despre lucrurile de care *nu* au habar, iar asta din motive de care n-au habar, dar de care vor, cu orice preț și în fiecare amănunt, să aibă. Acest habar-n-am, acest nu-știu-ce-va-să-nsemne este impulsul primar care le pune în mână condeiul, pana ori lira. (...) Dacă lucrurile ar sta altfel, n-ar mai exista poezii, romane, piese de teatru etc., ci doar comunicate oficiale”.

A defini *ceva*, a oferi definiții savante nu este la îndemâna oricui. *Cineva* trebuie să fie *altceva* pentru a reuși în astfel de demersuri. Cu atât mai mult atunci când este vorba despre *iubire*, așișderi, atunci când se „lansează” judecăți despre *moarte*. „Pentru că a defini nu înseamnă a generaliza, ci, dimpotrivă, a mărgini și a delimita universalul.”

Dar cum ne putem noi implica în universal? Vorbind, vorbind, vorbind?... Pronunțându-ne despre orice?... Mereu *aflându-se* cineva în *treabă*? Se pare că da. Iar acest aspect *apare frecvent* și evident în toate domeniile de activitate. Cam așa se întâmplă și în zilele noastre:

Călin Popescu Tăriceanu nu s-ar certa cu Emil Boc dacă ar fi un liberal adevărat. El se ceată cu Boc deoarece nu este un liberal adevărat.

Emil Boc nu ar face tristă figură de „prea-obedient” față de Băsescu dacă PD-ul său nu ar fi vlăstar, totuși – după cum bine știm – din FSN-PDSR, căci mulți de acolo se trag și își trag jar la propria oală.

Dan Voiculescu nu ar fi afirmat despre jurnaliștii de astăzi că ei sunt „noua securitate” din România, dacă el nu ar fi fost, bine mersi,

ofițer acoperit în vechile servicii de securitate de dinainte de '89.

Marko Bella este mai înverșunat în „inițiativele” sale politice – numite program al UDMR – nu pentru că este maghiar, ci pentru că habar nu are ce e și cum e cu ungurii din teritoriile românești. El compară viața „alor săi” de aici cu viața ungarilor de la Budapesta – ceea ce e o mare eroare. Pentru a reuși în demersurile sale, Marko ar trebui să compare pe maghiarii de aici cu germanii de aici, cu țiganii de aici, cu evreii de aici etc. Și, nu în ultimul rând, chiar cu viața românilor din întregul teritoriu și cu a românilor dinafara

granițelor țării. Dar el nu procedează astfel, ci invers. Din această pricină Marko, cel mai adesea face „figură” de erou înfrânt, figură care nu folosește nimănui, cu atât mai puțin maghiarilor din America.

Din cele exprimate mai sus și chiar din cele care *continuă* cartea amintită, putem conchide împreună cu Patrick Süskind că Isus, ca orice zeu, s-a manifestat distant și rece. Mai degrabă pe Orfeu îl putem simți mult mai aproape de noi. Ai noștri oameni sus-puși din zilele de azi pășesc din eșecuri în eșecuri pentru că, în general – în subconștientul lor – se cred, de fapt, niște hristoși.

Nici despre brânză, nici despre posmagi

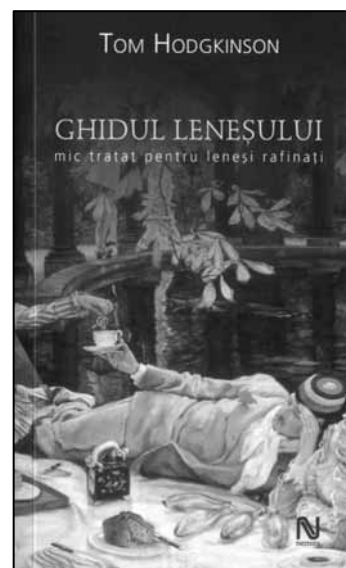
Cartea *Ghidul leneșului* sau *Mic tratat pentru leneși rafinați* de Tom Hodgkinson (Ed. Nemira, București, 2006), publicată la Londra în 2004, este un elogiu aproape lubric adus trândăviei omenești, o istorie a lenei, stare care a marcat specia umană, am putea afirma, din timpuri imemorabile până astăzi. „Această carte își propune să preamărească lenevia și să declanșeze un atac împotriva culturii muncii din lumea occidentală, care i-a înrobuit, demoralizat și deprimat pe atât de mulți dintre noi.” Dar – mai precizează autorul – „cu toate acestea, și inactivitatea este o treabă grea, așa cum sublinia Oscar Wilde. Întotdeauna se găsesc mulți care se străduiesc să te pună la muncă. Acesta e motivul pentru care am încercat să creez un soi de canon alcătuit din pasaje îndemnând la lenevie din filozofia, literatura, poezia și istoria ultimilor trei mii de ani, pentru a ne oferi nouă, trândavilor, muniția mentală de care avem nevoie ca să luptăm împotriva muncii. Însuși numărul de mari leneși declarați de-a lungul istoriei stă dovadă că nu suntem singuri”.

Printre leneși sunt desemnați, bunăoară, mari gânditori și artiști: Gotthold Ephraim Lessing (1729), William Blake (1794), John Keats (1819), Epictet (cca 50-138), T'ien

Yiheng (cca 1570), Robert Burns (1785) și mulți alții.

Iată cum e tratat, bunăoară, *chiulul pentru plăcere și profit*:

„Este ora 11 dimineața, iar leneșul simte că este vremea unei pauze. Un mic sandviș sau ceva acolo, (...) o pauză de cafea, una de ceai, una de țigară. Noi, englezii, avem și un cuvânt pentru asta: *elevenses* (de la *eleven* – unsprezece, adică un fel de „unsprezeceală” – n.m.). Graham Greene, care a avut norocul să trăiască pe vremea când consumul de alcool încă nu era considerat patologic într-un grad atât de absurd ca astăzi, își sorbea primul cocktail al zilei la ora 11. Adevărat, asta este ora chiulangiilor. Este vremea când vezi zeci de funcționari ghemuiți prin ganguri, furișându-se să fumeze o țigară; elevi, cu cravata stând șui, râzând și fumând în cafenele; alți băieți făcându-și de

lucru prin magazine, iar fetele flecărind pe băncile parcurilor. (...) Chiulul este actul direct de revoltă împotriva filozofilor de viață aride cu care suntem îndoctrinați la școală și la locul de muncă. (...) Marea plăcere de a chiuli este că nu muncești când tocmai asta ar trebui să faci.”

Despre *mahmureală*:

„Mahmureala începe să se facă simțită cam în jurul orei 12. În general, înainte de amiază, ești încă amețit după noaptea dinainte, ori supraviețuiești cu puțină energie pe care ai căpătat-o după un somn agitat și întrerupt. Poate tocmai de aceea mitologia vorbește despre **demonii de la miezul zilei** (s.m.), după cum spune Thierry Paquot în *Arta siestei*, **poți doborî anumiți indivizi la amiază**. Islamul susține că este o oră lipsită de sfințenie, iar Plutarh o asociază cu superstiția. (...) Mahmureala este de regulă considerată drept una dintre neplăcerile unei vieți trăite la maximum, o pedeapsă pentru plăcere. Descrierile privind suferințele de după sunt deseori foarte amuzante: să ne gândim la Withnail, care își plânge de milă în filmul *Withnail și eu*, regizat de Bruce Robinson și care se vaită în dimineața de după un chef monstru cu whisky: **Mă simt de parcă un porc s-ar fi scăpat în capul meu.**” De o replică similară îmi amintesc și eu dintr-o superproducție a anilor '70, cu romani și alți eroi, unde un bătrân luptător, foc de viteaz, mărturisea slugii sale tot într-o dimineață: **Simt că parcă mi-a fătat o mătă-n gură.** Carevasăzică, ar veni vorba: „N-am făcut nici o brânză”.

Apoi autorul dă sfaturi savante despre cum omul mahmur poate scăpa de această stare. Și conchide: „Problemele mahmurelii provin în parte din faptul că, în general, ne străduim să ne purtăm de parcă n-am avea

nimic; muncim la birou, participăm la ședințe, facem tot felul de lucruri, *dar singuri* “(s.m.). (...) “Ca în toate aspectele ce țin de lene, trebuie să ne opunem presiunii de a respinge acele elemente ale vieții noastre care nu sunt conforme cu modelul productiv, rațional și ocupat care ne este impus de societate și de noi înșine. **Învățând cum să trăim, trebuie să învățăm și cum să ținem la mahmureală** (s.m).”

Cum capitol de capitol ale cății se ocupă separat de fiecare oră a unei zile și a unei nopți, despre *Ora 3* dimineața membrul grupului KLF, Bill Drummond, explică textul unui hit de-al său: “Ora 3 dimineața este acel punct al zilei când răspunderile și realitățile zilei precedente au dispărut, iar răspunderile și realitățile zilei ce urmează încă nu au sosit... La acea oră ai impresia că totul va dura o veșnicie”.

Și tot așa despre: concediu, boală, plimbare, revolte, casa leneșului, meditație („Nu există formă mai adevărată de lene decât meditația. Atunci, a nu face absolut nimic ore în șir se ridică la nivelul *căutării spirituale*” – s.m.), pescuit, primul pahar, arta conversației etc. Numai despre cum un sat întreg hotărăște să omoare prin spânzurare un leneș fără de pereche, căruia îi era lene să și mănânce, nu vorbește autorul. (Sigur, acel om leneș, prin atitudinea sa dezarmantă, faptul că spune despre posmagi că i-ar mânca numai dacă i se dau gata muiiați, nu intră în categoria oamenilor rafinați.) Tom Hodgkinson se pare că nu a citit *Povestea unui om leneș* de Ion Creangă, ori o variantă a ei.

Concluzia finală a lui Tom Hodgkinson este chiar înălțătoare: „Ce bine e să nu faci nimic, și asta foarte încet, și dacă se poate și pe bani”.

Georg HEYM

Letzte Wache

Wie dunkel sind deine Schläfen.
Und deine Hände so schwer.
Bist du schon weit von dannen,
Und hörst mich nicht mehr.

Unter dem flackenden Lichte
Bist du so traurig und alt,
Und deine Lippen sind grausam
In ewiger Starre gekrallt.

Morgen schon ist hier das Schweigen
Und vielleicht in der Luft
Noch das Rascheln von Kränzen
Und ein verwesender Duft.

Aber die Nächte werden
Leerer nun, Jahr um Jahr.
Hier wo dein Haupt lag, und leise
Immer dein Atem war.

Priveghi

Ce-ntunecate-ți sînt tîmplele!
Și mîinile - cît sînt de grele!
Ai și ajuns atît de departe?
Nu mai auzi cuvintele mele?

Sub lumînarea care se zbate
Tristă îmi pari, atît de schimbată,
Cu buzele strînse, feroce,
În muțenia veșnică încătușată.

De mîine aici va fi doar tăcerea
Și, în aer, se vor destrăma, poate,
Numai foșnetul coroanelor
Și izurile morții, amestecate.

Noptile fi-vor de-acum,
An după an, tot mai goale,
Aici, unde-a zăcut capul tău și, ușor,
S-au auzit răsuflările tale.

Berlin (II)

Der hohe Straßenrand, auf dem wir lagen,
War weiß von Staub. Wir sahen in der Enge
Unzählig : Menschenströme und Gedränge,
Und sahn die Weltstadt fern im Abend ragen.

Die vollen Kremser fuhren durch die Menge,
Papierne Fähnchen waren drangeschlagen,
Die Omnibusse, voll
Verdeck und Wagen,
Automobile, Rauch
und Hupenklänge.

Dem Riesensteinmeer zu. Doch westlich sahn
Wir an der langen Straße Baum an Baum,
Der blätterlosen Kronen Filigran.

Der Sonnenball hing groß am Himmelssaum.
Und rote Strahlen schoß des Abends Bahn.
Auf allen Köpfen lag des Lichtes Traum.

Echivalențe

Berlin (II)

Ne-am așezat pe o bordură, sus,
Albă de praf. Ca printr-un defileu,
Oameni în flux, ce buluceau mereu,
Vedeam. Și capitala în apus.

Tramcare pline răzbăteau din greu.
Niciunde-atâtea fanioane nu-s.
Trăsuri, căruțe, câte-un omnibus,
Mașini și fum, claxoane, tămbălău.

Riesensteinmeer apoi. Urmează-n vale,
Pe magistrale, arborii în șir,
Cu filigrane de coroane goale.

Balon enorm, ca atârnat de-un fir,
E soarele, și-un roșu-amurg prăvale,
Ce ne-ncunună cu-al luminii mir. äü

[Die Horizonte werden immer bleicher]

Die Horizonte werden immer bleicher.
Die hohen Wälder werden sehr geschüttelt.

Und selten nur wird noch der Wolkenhimmel
Von einem kurzen Vogelruf zerschnitten.

Die Wetterfahne knarret auf den Turm,
Das Dorf kriecht enger um die kleine Kirche.
Und draussen liegt das Land im Wintersturm.

Die Sterbenden, die lange schon gelitten,
Strecken sich aus mit ihren Geierhänden
Und kehren blind sich nach den schwarzen
Wänden.

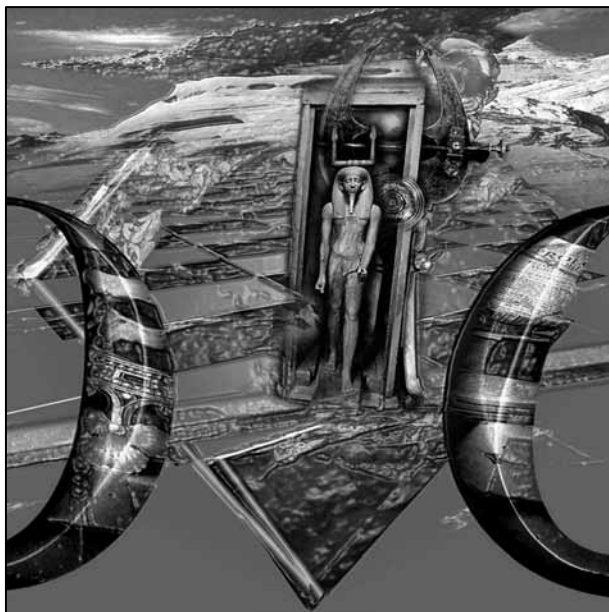
[Sînt zările mereu mai spălăcite]

Sînt zările mereu mai spălăcite.
Pădurile s-au scuturat de foi.
De-acum arar chemarea unei păsări
Va sfîșia pe boltă palizi nori.

Cucoși de tablă scîrțîie pe case,
Cătunu-i zgribulit sub paraclis.
Și-afară landul zace în vîntoase.

Cei lunecați spre moarte, suferinzi,
Întind aiurea mîini de uligaie
Și, orbi, se-ntorc spre ziduri, în odaie.

Traducere din limba germană de **Ovidiu NIMIGEAN**

Iuri TRIFONOV

Mulți oameni își puneau speranța într-o „lovitură definitivă”

Investigarea istoriei, încercarea de a fixa o relație exactă între adevăr și înțelegere în receptarea evenimentelor tragice ale istoriei poporului său, cu precădere a epocii staliniste și îndeosebi a anului 1937, au fost pentru Iuri Trifonov o supapă consolatoare ce-i permitea să respire în spatele cortinei de fier, conștient fiind, însă, că timpul, trecând și schimbându-se, schimbă și omul, schimbare ce, adesea, îl și deformează pe acesta. Născut în 1925 la Moscova, lovit constant de eșecuri, trăind o biografie obișnuită, cu tatăl împușcat în 1938 și mama arestată și deportată în Kazakhstan, cu funcții și titluri înalte refuzate, prozatorul a avut totuși cinstea de a fi propus la premiul Nobel de către Heinrich Böll, pentru romanul *Neliniștea*, numai că această propunere a venit în chiar anul morții lui... Înscris alături de alte proze (*Bătrînul*, *Casa de pe chei*, *Cealaltă viață*, *Timpul și locul* etc.), în care scriitorul caută acele forme prin care, împotriva valului modei și vremii, să exprime cu precizie ceea ce dorește, romanul *Neliniștea* evocă tragica, socotită de autor, eroare a revoluționarilor-teroriști ruși, care „începuseră vrînd să învețe alături de popor și au ajuns să vrea să dea lecții istoriei”. Într-un interviu acordat în martie 1978 ziarului italian *Paese Sera*, Iuri Trifonov, pornind de la faptele evocate în romanul *Neliniștea*, face câteva remarci care, dincolo de subiectivismul autorului, reflectă un observator atent al istoriei și o gândire fixată relevant asupra devenirii acesteia, a actelor/faptelor cu care aceasta se hrănește.

– Care considerați că este diferența dintre teroriștii zilelor noastre și teroriștii ruși din secolul trecut, care luptau împotriva țarului și pe care i-ați descris în romanul dv. istoric *Neliniștea*?

– Întrebarea dv. reia aproape cuvînt cu cuvînt întrebarea ce mi-a fost pusă de televiziunea vest-germană pe vremea răpirii lui Schleyer. N-o să pot, în răspunsul meu, decît să repet punctul de vedere exprimat atunci și care, după părerea mea, și-a găsit confirmarea în evenimentele în cursul cărora, la Roma, în urma unei sîngeroase încăierări, a fost răpit Aldo Moro. Între teroriștii de azi și teroriștii care acționau la sfîrșitul veacului trecut în Rusia țaristă există o diferență esențială. Teroriștii ruși de care vorbesc în romanul meu istoric *Neliniștea* erau, în general, niște

idealiști. Idealiști aflați, bineînțeles, în eroare. Dar le erau proprii conștiința și etica umaniste. Se fereau să ucidă nevinovați. Ei duceau un război împotriva țarului și ucideau pe cei pe care și-i socoteau dușmani (guvernanți, notabilități țariste). Cu toate acestea, iată diferența esențială: înțelegînd că, urmare a atentatelor organizate de ei, riscu să pună capăt vieții unor oameni nevinovați, renunțau fără nici o ezitare la atentat sau, dacă totul era deja pregătit, făceau să rateze ori imaginau o altă manieră de a acționa.

– Dacă nu abuzez, cartea dv. evocă asemenea situații?

– Da, descriu cîteva episoade istorice, care arată temeiul afirmațiilor mele.

Traduceri

– *N-ați putea să le expuneți pe scurt?*

– Să luăm, de exemplu, afacerea Khalturin (azi l-am numi „muncitor cu înaltă calificare”). Era meșter-tîmplar la Palatul de Iarnă din Petesburg. A devenit terorist și a pregătit, mai mult timp, un atentat împotriva țarului. Khalturin intenționa să arunce în aer, cu ajutorul dinamitei, întreaga familie imperială când aceasta se așeza la masă, pentru cină: în acest scop el a solicitat o mare cantitate de dinamită de la Jeliabov, unul dintre conducătorii de la „Narodnaia Volia” (organizație a cărei linie politică se situa undeva între aripa extremă a teroriștilor „Răzbunarea poporului” și reformatorii pacifiști, adversari ai oricărei forme de violență). Dar Jeliabov nu i-a furnizat lui Khalturin decât o foarte mică cantitate de dinamită din cea solicitată. De ce? Nu voia ca explozia să fie prea puternică. Aflase că sub încăperea ce servea de sufragerie la Palatul de Iarnă se aflau încăperi unde erau cantonați soldații „regimentului finlandez”. Jeliabov nu voia ca, în urma atentatului, să piară tineri nevinovați. Faptul produsese mai multe discuții între Khalturin și Jeliabov. Se pot cita numeroase exemple de acest gen. Iată încă unul: socialiștii-revoluționari au renunțat să lanseze o bombă în trăsura țarului deoarece în aceasta se găsea și un copil, care, de altfel, nu era un copil din popor...

– *Și totuși, teroriștii din zilele noastre, chiar dacă asemenea scrupule și sentimente le sînt străine, își zic chiar ei înșiși „revoluționari”.*

– Teroriștii care au comis acțiunile lor în Italia acum cîteva zile și în R.F.G. acum cîteva luni n-au simț al responsabilității morale. Ei au posibilitatea să ucidă, și ucid, chiar dacă victimele lor pot fi femei, copii, tați de familie, o repet, aceștia n-au nici o umbră a conștiinței umaniste, a principiului etic, pe care le aveau teroriștii ruși din secolul trecut. Cît despre propensiunea lor de a se da drept revoluționari, ei bine, chiar și din punct de vedere strict politic, apelativul acesta este abuziv, fals. Teroriștii care l-au răpit pe Moro nu sunt absolut deloc revoluționari. Dimpotrivă, acțiunile lor pun obstacole adevăraților

revoluționari, sunt contrare intereselor poporului. Totul indică faptul că actele de violență comise de ei servesc cu precizie la netezirea drumului reacțiunii.

– *Totuși, printre teroriștii ruși din secolul trecut se afla și un om fără scrupule. Mai mult, era unul dintre conducători. Mă gîndesc la Neșceaev.*

– În romanul meu, îmi concentrez cu precizie atenția asupra acestui terorist, autorul faimosului *Catehism al revoluționarului* și conducător al organizației „Răzbunarea poporului”, pe care am menționat-o deja. Cu „catehismul” său și, de altfel, prin acțiuni concrete, Neșceaev a demonstrat caracterul nefast al „ideilor” sale și mîrșăvia metodelor pe care le aplica. El afirma că morala ca atare „nu există”, că doar „utilitarismul revoluționar” există, din al cărui punct de vedere, pentru a ajunge la obiectivul fixat, sînt bune toate metodele, chiar și cele mai abjecte. Revoluționarii autentici renegau poziția lui Neșceaev și-i socoteau ideile „dezgustătoare”.

– *Se aflau totuși oameni care, fără a împărtăși principiile morale ale lui Neșceaev, îi urmau instrucțiunile practice și-l susțineau pasiv.*

– Este adevărat, și în cartea mea nu m-am limitat să ilustrez doar uneltirile lui Neșceaev. Am încercat să arăt, de asemenea, cum persoane oneste, fie din frică, fie din inerție, sau chiar din eroare, deveneau ele însele „neșceaeviste”, adică adepți ale lui Neșceaev, chiar dacă susținerea ce i-o acordau nu era decât pasivă. Or, aceasta s-a putut întîmpla deoarece mulți oameni își puneau speranța într-o „lovitură definitivă”, care, s-ar zice, putea modifica întreaga istorie a Rusiei. După o asemenea lovitură, credeau ei, s-ar instala o pace totală. Eroare. După asasinarea țarului Alexandru al II-lea (care, în comparație cu alți țari, era un liberal), nu a avut loc nici un progres. A cîștigat teren, însă, reacțiunea. Neșceaev a lansat sloganul „Toată Rusia se ridică”, dar nu s-a ridicat nimeni. Au urcat, totuși, cîțiva, dar pe eșafod, și anume participanții la atentat, după ce au trecut prin mulțime, care s-a dat la o parte pentru a le face loc, într-o tăcere totală.

Prezentare și traducere de **Olimpiu NUȘFELEAN**

Sanctus Aurelius Augustinus Hipponensis

De excidio Urbis Romae (Despre distrugerea cetății Roma)

Despre smerenia lui Daniel

1.1. Să ne închipuim, în lectura primului capitol din Sfântul profet Daniel, cum îl auzim nu doar spunând păcatele sale dar și pe cele ale poporului său. Vedem cum după rugăciunea înseși – cuvintele sale îl arătau nu doar ca rugător dar și mărturisitor – vedem cum după rugăciunea înseși așadar el spune: „Cum mă rugam – așa Daniel – și mărturiseam, păcatele poporului meu, Dumnezeului meu” cine prin urmare poate zice că e fără de păcat devreme ce Daniel însuși avea păcate. Căci spusu-i-sa prin gura lui Ezechiel unui fălos anume: Oare ești tu cumva mai înțelept ca Daniel? Între acești bărbați, egali întru sacralitate, prin care Dumnezeu desemnase trei categorii de oameni urșiți mântuirii, când marea întristare va cădea asupra muritorilor, se afla și acest Daniel. Iar Dumnezeu ne spuse că, de atunci încolo, nimeni nu va fi mântuit decât prin Noe, Iov și Daniel. Vedem limpede cu ochii sufletului nostru că Dumnezeu a reprezentat, prin numele acestor trei bărbați, trei tipuri, precum spuneam, umane. Dar, iată, că acei trei bărbați au adormit, sufletele lor sunt la Dumnezeu, pe trupurile lor țărâna le-a pierdut. S-au mutat ei apoi de-a dreapta Tatălui, nicidecum temându-se de vreo nenorocire a lumii acesteia, de care vroiau să se știe liberați. În ce fel așadar se vor libera de acea ispită Noe, Daniel și Iov? Când

le zicea pe astea Ezechiel, doar Daniel mai trăia întrupat. Noe și Iov, în zilele acelea, adormiseră demult, somnul morții așezându-i lângă părinții lor vechi. Cum oare s-a putut ca să fie scăpați de vreo iminentă ispită devreme ce ei de trup erau demult liberați? Dar iată că, prin Noe, se înțelege întâistătorii cei buni, care îndreaptă și ocârmuiesc Biserica tot așa precum Noe mânase la Potop arca sa. Numele lui Daniel reprezintă comuniunea fraternă a tuturor sfinților. Iov însemnează toți acei intrați în legătura matrimonială convivi în bunătate senină. Prin urmare pe aceste trei categorii de oameni Dumnezeu le-a liberat de acea întristare. Vedem totuși, Daniel a fost întâiul ales al cinstirii, ca unul dintre acei trei merituoși ai mării; vedem totuși: Daniel a mărturisit păcatele sale. Daniel, iată, confesează păcatele sale: care mândrie să nu tremure, făloșenie să nu se dezumfle, ce buieceală și smin-teală să nu se înfrâneze? Cine se poate mândri că are inima curată ori cine se va mândri, neîntinat a fi de păcat? Se vor mira oamenii, lasă-i să se mire și măcar de n-ar blestema când bate Dumnezeu neamul omenesc și-l turbură cu știmărul evlavioase-I flagelări, cel mai adesea nealegând pe cine-l pune, nevrând să știe pe cine vatămă. Îi bate cu știmărul prin urmare pe toți fără alegere, pe păcătoși, pe

Axe

drepti; se va fi fost aflat vreun drept [printre ei] oare însă nu mărturisise păcatele sale un Daniel?

Roma și Sodoma

1.2. Cu zile înainte s-a citit un capitol din Geneză care ne-a atras, dacă nu mă-nșel, bine atenția în secunda-n care Abraham îl întreabă pe Dumnezeu ce va face cu cetatea: o va cruța de dragul celor cizeci de drepti din ea sau, dimpotrivă, o va pierde cu ei dimpreună. I-a răspuns Dumnezeu că cincizeci de drepti de se vor afla înăuntru, cetatea o va cruța. Abraham înmulți vorba și cercetă pe Domnul să răspundă: dacă vor fi mai puțin cu cinci cetatea va fi iertată tot așa precum 'nainte? Dumnezeu îi răspunde că se va milostivi și pentru cei patruzecișicinci. Ce pot să mai zic? Tot întrebând și tot scăzând din număr ajunse la zece. Ceru apoi Abraham să se știe de la Domnul de va afla în cetate zece drepti îi va pierde odată cu restul, cu mulțimea nenumărată a răilor sau de dragul dreptilor mai degrabă va cruța cetatea. Răspunde Bunul Dumnezeu că nu va pierde cetatea chiar și pentru zece drepti. La ce să mai înmulțim fraților vorba? Dar iată că ne iese-naainte o încercare gravă și tare din partea, mai ales, a acelor oameni care cu impietate cercetează cărțile noastre sfinte – nici pe departe dintre aceia care le caută cu smerenie, zicând, [primii așadar], în gura mare despre recentul prăpăd al unei atât de mari cetăți: Nu erau oare la Roma cincizeci de drepti? Într-un atât de mare al credincioșilor număr, al evlavioșilor și călugărilor dintr-un număr atât de mare al servilor lui Dumnezeu și al slujitoarelor sale nici măcar cizeci nu s-au putut afla, nici patruzeci, nici treizeci, nici douăzeci, nici zece? Dacă acest lucru este de necrezut, de ce oare Dumnezeu n-a vrut nici pentru cizeci, nici pentru măcar zece să cruțe cetatea aceasta. Nu înșeală Scriptura în afară de situația în care omul pe sine se înșală. Cum dezbatem dreptatea lui Dumnezeu, Dumnezeu de dreptate răspunde; numai că El cercetează dreptii după măsura cerească, după cea pământescă nicidecum. Prin urmare îndată purced în a răspunde: Ori află în ea o mulțime

de drepti și cruță cetatea, ori, dacă n-a cruțat cetatea, însemnează că nici drepti n-a găsit. Îmi veți răspunde că toată lumea văzuse atunci când Dumnezeu n-a cruțat cetatea Romei. Răspunde-voi eu: Ba din contră: mie nu-mi e deloc clar. Acum cetatea noastră n-a fost potopită precum a fost pierdută Sodoma. De Sodoma era vorba când Abraham l-a întrebat pe Dumnezeu. Dumnezeu însă i-a zis: nu voi potopi cetatea, nici pe departe nu i-a zis nu voi flagela cetatea. Față de Sodoma n-avuse milă, pe Sodoma pierdut-o-a, pe Sodoma o arse punând foc la temelie, n-a pus-o deoparte în așteptarea judecării ci a pierdut-o cu toate pedepsele puse în așteptarea cereștii judecării. N-a supraviețuit nici unul măcar Sodomei. Nimic nu-i rămas din turme, nici unul dintre oameni, nici urmă din case, pe toate cele focul le-a mistuit. Iată, așadar, în ce mod potopi Dumnezeu o cetate. Din urbea numită Roma cât de mulți însă se întoarseră și-au ieșit, cât de mulți rămaseră și scăpară! cât de numeroși au fost aceia rămași neatinși în taințele sfinților! Dar prinși – spun adversarii noștri – cât de mulți n-au fost duși! Tot așa a fost și pentru Daniel: el a pățimit nu pentru păcatele sale ci pentru mângâierea celorlalți. Dar mulți – tot ei – uciși fost-au. Tot asta s-a întâmplat atâtor drepti și profeți de la sângele lui Abel până la uciderea lui Zaharia; tot asta pățiră atâția Apostoli, tot asta Domnul Profeților și Apostolilor, Iisus. Dar mulți, întorc ei vorba, în felurite torturi au pățimit. Oare tot atâta cât Iov?

Oribile lucruri ne-au fost aduse la cunoștință: măceluri înfăptuite, incendii, jafuri, crime, torturi cu oameni. E drept: multe-am auzit, am strigat, nu de puține ori am plâns, nu știu de mai fi mângâiați putem: nu mă dezic, nu neg, multe asemenea să nu fi auzit, multe nelegiuiri în cetatea aia să nu fi fost comise.

Roma și Iov

1.3. Cu toate astea, frații mei, să bage de seamă Dragostea voastră ce zic. În cartea alesului Iov aflaserăm noi că, pierdute-i fiind averile, pierduți fii, nici măcar pe carnea lui, care doar ea-i mai rămăsese, n-o putu salva; mai mult, din creștet atins de rană adâncă

până-n tălpi, zăcea în mizerie, putrezind a boală, înșiroit de scursuri trupești, preumblat de viermi, pus jos de vexațiile intolerabile ale durerilor. Oare dacă ni s-ar spune că toată cetatea suportă toate astea, că în ea nimeni nu-i sănătos, ci oamenii vii sunt cu răni grave, putrezind de viermi morților asemenea ce-au putrezit cândva: oare ce-i mai greu de dus? Acestea din urmă spuse ori prădăciunea [făcută de goți]? Socot că-i mai ușor să umble crud fierul prin carne decât viermii, mai tolerabil să țâșnească sângele din răni decât să picure necurătenia putreziciunii. La cadavrul putrezind te uiți și-ți repugnă dar: de aceea mai mică pedeapsa, ba mai mult nici nu-i vorba de pedeapsă căci sufletul nu-i părtaș [putrezirii]. Dar iată însă că în Iov prezent era sufletul ca să simtă, legat să nu fugă, supus ca să-l doară, împuns să blesteme. S-a ținut tare în nenorocire Iov și i s-a socotit ca mare cinste. Să nu luăm la ce pățim, la ce facem aminte să luăm. Omule nu acolo în pătimirea ta stă puterea ta. În cele ce le plinești sufletul tău se poate înrăi sau dimpotrivă inocent să rămână. Pătimea Iov și-i stătu deoparte soția nu spre alinare ci spre tulburare, nu ca una ce-aduce medicina, ci drept una gata să-i transmită formula blasfemiei: zi ceva contra lui Dumnezeu și mori. Vedeți cum și în ce fel moartea îi apărea drept favoare, o asemenea favoare însă nimeni nu i-a făcut. Căci în toate cele, pe care sufletul sfânt le-a putut duce, [Iov] s-a nevoit răbdător, credința a fost încercată, femeia derutată, diavolul învins. Spectacol magnific, în necurătenia putreziciunii acea strălucitoare frumusețe a virtuții! În surdină umblă inamicul: pe față îndeamnă la rău inamica, favorita diavolului și nu a bărbatului ei; ea, Eva nouă; el, vechiul, nicidecum, Adam. Zi, așa ea, ceva contra lui Dumnezeu și mori. Blestemând, stoarce ceea ce rugând nu poți căpăta. Vorbite-i, spuse [Iov], ca una dintre femeile neștiutoare. Dacă luăm bunele din mâna Domnului, pe cele rele de ce nu le putem purta? Băgați de seamă cuvintele marelui credincios; luați aminte cuvintelor celui afară putrezind, pe dinăuntru însă neatins rămas. Vorbit-ai ca una din femeile neștiutoare. Dacă bunele le luăm din mâna Domnului, cele rele de ce nu le putem

primi? Căci El Tată ne este: oare Tatăl să fie îndrăgît doar când e blând și detestat când ne dojenește? Nu oare același tată e și cel ce ne rânduiește viața și cel care impune disciplina? Așa să-ți spui: Fiule, apropiindu-te de slujirea lui Dumnezeu, fii drept, respectuos și pregătește-ți sufletul tău încercărilor ispitei. Tot ceea ce ți se va da primește și [la ceas de] suferință rămâi cum ești și ai răbdare în smerenia ta, căci în foc se-ncearcă aurul și argintul, oamenii merituoși în flacăra umilinței. Așa să-ți spui: pe cine Dumnezeu îndrăgește, pe acela-l muștră, de flagelat flagelează doar pe fii meritând cu prisosință asta.

Pedeapsă umană, pedeapsă divină

1.4. Cugetă [omule] la ce tortură vrei, îndreaptă-ți ochii minții tale la orice pedeapsă legată de om, compară-le cu Gheena și blând și blândă-ți va părea îndurarea ta. Aici încercarea vremelnică, acolo eternă, și acel ce chinuie și acel chinuit. Oare nu cumva au scăpat de suferință ce-i ce-au pățimit în timpul acela, în care Roma a fost prădată. Bogatul acela însă mai pătimește și acum în Infern. Arse, arde și va arde; se va înfățișa judecății; nu spre bunătate va recăpăta carnea ci spre infirmitate. Pe acele pedepse să le temem, dacă de Dumnezeu ne temem. La orice pătimire ar fi expus omul în această lume, de el este muștrat, înseamnă că aceasta se numește îndreptare; dacă nici nu este muștrat spre îndreptare blestemul este îndoit. Aici își va expia păcatele lumești, dincolo le va încerca pe cele eterne. Mărturisesc Dragostei Voastre, fraților: îndoială nu-ncape: martiri-i laudăm, preamărim, admirăm, sărbătorile lor le ținem cu pietate solemnă, nevoințele lor le venerăm – dacă putem – le imităm. Mare, de bună seamă, este gloria martirilor, dar nu știu dacă va fi fost cumva mai mică gloria alesului Iov, acelora li se spune nu mai mult: pune tămâie idolilor, sacrifică pentru zeități peregrine. I s-a cerut nu mai puțin de-atât: Blestemă-l pe Dumnezeu! Nici măcar nu i s-a spus ceva prin care să fi putut cel puțin înțelege că dacă vei blestema, putreziciunea toată va fi vindecată, sănătatea recăpătată, ci dacă vei blestema, spus-a așa

nepriceputa, nedreapta femeie, vei muri, murind vei fi liberat de dureri. Ca și cum celui prin rostirea blestemului murind nu-i va apărea eterna durere! Femeia netoată se tulbură de suferința putrezirii prezente, pe când flăcării celei eterne seama nu-i avea. Purta Iov jugul durerilor prezente să nu care cumva să cadă-n cele viitoare. A sufletului apăra sănătatea din trupului putrezire. Vedea acel ceva însă ce-n viitor îl va elibera, iată pentru ce-și ducea pătimirea. Tot astfel, fiecare creștin, când duce vreo boală trupească anume, să cugete la Gheena și ce ușor să vadă e ceea ce suferă. Să nu murmure contra lui Dumnezeu, să nu spună: Doamne, ce ți-am făcut, de ce pe toate acestea le pătimesc? Mai degrabă să zică ceea ce Iov a zis deși el a fost sfânt: Ai cercetat toate păcatele mele și le-ai legat bine într-un sacuț. N-a cutezat [Iov] să zică: fără prihană sunt, de cei ce-au pățimit n-a spus pedepsiți, ci doar încercați să fie. Pe acestea pătimind de fiecare dată pe acestea să le spună oricare dintre noi în toată vremea.

Dumnezeu singur iartă păcatele

1.5. Fuseseră-n Roma cincizeci de drepti, ba chiar, de cu măsura omenească măsurăm, mii de drepti; de vei măsura cu măsura perfecțiunii nici un drept n-a viețuit în Roma. Cine drept va cuteza să se numească, să deslușească șoapta Adevărului: Oare nu cumva ești tu mai drept ca Daniel? Îl auzii mai 'nainte [în spunerea noastră] mărturisindu-și păcatele sale. Ori nu care cumva să fi mințit când se mărturisise? De acolo își trage păcatul, pentru că din păcatele sale pe Dumnezeu a mințit. Nu de puține ori însă vin oamenii și spun: se cuvine și omul drept să spună Domnului Dumnezeu: sunt păcătos deși el se știe a fi fără de păcat totuși trebuie să spună asta lui Dumnezeu. Eu mă mir dacă [spusa] asta poate fi numită judecată dreaptă. Cine e acel ce te face să nu ai păcat? Dacă n-ai totuși păcat, oare nu grație lui Dumnezeu care vindecase inima ta? Si totuși n-ai păcate. Dar te rog, ia aminte, tu păcate mai degrabă îți vei afla și nu numai un păcat. De ești totuși fără de păcat, oare nu cumva asta vine din binefacerea celui ce tu-i spui: Eu spuneam: Doamne, fii mie

milostiv, fă bine inimii mele căci am păcătuț dinaintea ta. Dacă inima ta este, prin urmare, fără de păcat, însănătoșită pe de-a-ntregul e inima ta, atunci de ce rămâi nerecunoscător doctorului spunându-i că n-ai avut până atunci nici o boală, asta după cel el te-a făcut mai înainte sănătos? Dacă corpul tău toropit sau rănit îl arăți doctorului și-l vei ruga să fie bun să te facă bine și-apoi te va face sănătos și tare din nou iar tu vei spune că nu ești deloc cum se cuvine a fi, oare nu vei fi fost nerecunoscător doctorului și injurios? Tot așa te-a făcut bine și Dumnezeu și tu te mai opintești să zici: Am eu rană cumva? Nu te temi că Dumnezeu nu-ți va mai deschide. Așadar nimic n-am făcut sau tot ce-nfăptuiși am risipit. Atunci eu mă-ntreb: nu primesc răsplată, nu merit nici o laudă? Ferească Dumnezeu de insolenta aceasta și de judecata asta vană. Să spună omul: păcătos sunt pentru că păcătos este; să spună el, am păcat pentru că păcat are. Nu este [acel], prin urmare, dacă n-are [păcate] mai înțelept decât Daniel. Așa spunând, frații mei, să hotărnicim într-o vreme această controversă. Dacă drepti vor fi numiți astfel după socotința măsurii omenești, după viața umană trăită fără vrajbă: mulți dintre aceștia vor fi fost la Roma și grație lor a binevoit întru cruțarea cetății Dumnezeu nostru; mulți scăpară și grație acelor, acum morți, a binevoit Dumnezeu. Mulți, e drept [au murit], dar în viață bună, în adevărită dreptate și credință, oare nu cumva au scăpat de întâmplările tristeților umane și vor fi ajuns în delectarea vieții divine? Morți au ajuns urmare chinurilor precum săracul [Lazăr] înaintea ușii bogatului. Suferit-au foame? A suferit și Lazăr. Suferit-au răni? Suferit-a și Lazăr atât doar că pe el l-au lins câinii. Morți sunt acum? Mort e și Lazăr. Dar ce final aud acum: „S-a întâmplat săracul ăla să moară și să fie dus de îngeri în sânul lui Avram.”

Roma a fost cruțată

1.6. O, de-am putea vedea sufletele sfinților, în lupta aceea adormiți! Atunci veți vedea [lămurit] cum și de ce Dumnezeu cruțase cetatea. Miile de aleși sunt acum în Paradis fericiți deplin, lui Dumnezeu zicând:

Doamne, noi aducem ție mulțumire căci de durerile cărnii ne-ai liberat și de vexațiile chinurilor! Cu mare mulțumită noi venim înaintea ta Doamne pentru că nici de barbari nu ne înfricăm, nici de Diavol! Nu îl temem pe urmăritor, nu îl temem pe împilator! În țărână suntem morți, dinaintea Ta moartea niciodată nu vom gusta Doamne, prin grația Ta nu din meritul nostru! O cât de nobilă pietate acestea mărturisind! Ori socotiți, fraților, că cetatea va fi constând din pereți nu din cetățeni? Mai pe urmă ajungând să ne-ntrebăm dacă ar fi zis Dumnezeu Sodomiților: Fugiți, c-am să-ncing locul acesta; oare nu am înclina să spunem că El a avut mare merit, căci dacă oamenii ar fi fugit, din cer coborâtoarea pară n-ar fi prăpădit decât zidurile și întăriturile? Oare n-a cruțat [în fapt] Dumnezeu cetatea, căci dacă oamenii fugeau, scăpau și din periciunea acelu foc.

Urbea constantinopolitană miraculos prevenită

1.7. Oare nu cu puțin înainte ani sub împăratul Arcadiu la Constantinopol (aud ce spun poate și unii care sunt cunoscători ai întâmplării și sunt printre oamenii de aici și care au fost prezenți acolo) vrând Dumnezeu să-nfrice cetatea și înfricând-o să o îndrepte, înfricând-o s-o întoarne, înfricând-o s-o facă bine, înfricând-o s-o schimbe, i-a apărut unui de-al său fidel slujitor ca viziune dezvăluind că Cetatea aceasta va pieri de foc venind din cer; apoi l-a avertizat să spună întâmplarea episcopului. Servul Domnului a spus întocmai: episcopul întâmplarea n-a disprețuit, poporului a vorbit, cetatea s-a întors la întristarea smerită precum odată Ninive aia străveche. Să nu credem totuși că acel om, care povestise minunea, fusese înșelat de o apariție, că vedenia-l înșelase, a venit ziua în care Dumnezeu apropiase urgia. Toți [citadinii] ieșind și cu frică mare așteptând urgia, ceruntunecându-se la lăsarea serii, dinspre răsărit s-a văzut un nor, la început nu mare, mărindu-se puțin cât de puțin cu cât se apropia de cetate stând să se abată asupra ei. O pară înspăimântătoare a fost văzută plutind pe bolta albastră, nici putoare de pucioasă nu lipsea [împrejur]. Toți oamenii fugeau laolaltă,

mulțimea locul n-o-ncăpea, se implora botezul care cum putea de la cine putea. Nu doar în biserici ci și în case, în sate sau piețe era cerută salvarea sacramentală; ca să fugă de mânia [divină] nicidecum de cea prezentă ci de cea viitoare. Totuși, după această încercare, cum Dumnezeu a văzut credința servului său, norul începuse, precum crescuse, să se micșoreze, până la extincțiune. Nu mult după aceea, poporul, cum s-a liniștit, aude din nou că toată lumea va fi hia să fugă din cetate căci în sâmbăta ce va veni cetatea va pieri. S-a mutat din case cu împărat cu tot cetatea toată; în casele lor nu rămaseră nimeni, nimeni vruse să-nchidă casa sa. Depărtați de zidurile incintei, acoperișurile dragi ale caselor privindu-le, căminele scumpe fiind părăsite, strigau irmos în câmp cu mare tristețe. Iar mulțimea, depărtată câțiva mii de pași, adunată însă într-un loc, ridicând către Dumnezeu rugăciuni, văzu dintr-o dată un fum mare și [oamenii] strigară cu glas mare la Domnul; mai apoi, simțind liniște, credincioșii trimiseră pe câțiva să vadă de nou. Trecută fiind ora încercării, vestindu-se că toate zidurile cetății și casele vor dura neatinsse, la întoarcere mulțimea toată purcese cu bucurie mare. Nimeni nimic n-a pierdut ceva din casa sa, pe casa larg deschisă tot omul o aflase precum o lăsase.

Roma este îndreptată nu potopită

1.8. Ce-am mai putea spune? Este oare [întâmplarea] asta mânia lui Dumnezeu ori mai degrabă expresia milei sale? Cine s-ar putea îndoi că Multipreamilostivul Tată Ceresc n-a vrut [nimic mai mult] decât să-ndrepte, să-nfrice mai tare decât să pedepsească de vreme ce atât amenințătoare prezentă calamitate n-a lezat pe nici unul dintre oameni, nici o casă n-a stricat? Așa precum o mână știe să se ridice ca să dea și, văzându-l timorat pe cel urmând a fi lovit, se dă 'napoi din milă, tot așa s-a făcut cetății aceleia. Și totuși dacă în acea vreme în care poporul întreg, cetatea fiind părăsită, fugise, s-ar fi întins pustiirea asupra locului și Domnul ar fi pierdut cetatea toată precum Sodoma nerămânând nimic afară de ruine? Cine se poate îndoi că Domnul a cruțat cetatea

devreme ce i s-a prorocit și s-a-nfricat [poporul], și a ieșit și s-a mutat chiar dacă locul era dat pradă flăcărilor? Tot așa n-avem a ne îndoii că Dumnezeu a cruțat și cetatea Romei din care înainte de focul goșilor mulți în marea lor parte au putut scăpa. Scăpaseră cei ce-au fugit, scăpaseră cei ce-au ieșit mai repede din corp. Mulți din cei contemporani grozăviei au dat dosul pe unde-au putut, mulți s-au făcut scăpați vii și nevătămați prin catacombele sfinților. Prin mâna părintească a Bunului Dumnezeu îndreptată a fost mai degrabă cetatea decât pierdută; tot așa precum servul, știind voința domnului său, face lucruri demne punițiunii, acela va căpăta vergi nenumărate.

Folosul biciuirii

1.9. O, dacă-ar putea lăcomia cea rea, însetată după lume și doritoare de plăcerile cele mai stricătoare, s-aibă puterea de a se teme, Dumnezeu arătând cât de caduce, timpului acestuia de efemere mândriile și cât de nerușinate minciunile sunt, în loc poate să murmure, lăcomia s-ar înfrâna, sub meritele lovituri de bici, în contra lui Dumnezeu. Doar un singur seceriș rabdă holda pentru ca, fiind spicele cosite, boabele să fie adunate, un singur foc rabdă cuptorul aurarului, precum paiele în cenușă se pierd, tot astfel scăpa-va aurul de [zgura] sordidă. Tot astfel o singură nenorocire doar îndură Roma, din care credinciosul va fi ieși ori îndreptat ori liberat de viața [pământescă]; păcătosul însă dat va fi pedepsei, damnat, spun, sau să fie răpit vieții acesteia pentru a ispăși mai aspru dreptmeritele păcate sau pe fața pământului

va rămâne pentru a blestema mai cu nesocotință ori, poate, Dumnezeu, prin negrăită Mila Sa, ca unul ce-i știe pe cei destinați mântuirii, se va milostivi lor prin Grația Sa. Prin urmare să nu fim prea mult mișcați de suferințele dreptilor: suferința aceasta este încercare. Ne-nspăimântăm, poate, cum vedem pe un om bun nedemne îndurând suferințe, pățind lucruri grave, și uităm ce-a pățimit Dreptul dreptilor și Sfântul sfinților. Tot ce a îndurat acea cetate, a pățimit și El Unul; vom vrea să vedem cine era Acel Unul? Regele Regilor și Domnul Domnilor, cuprins, legat, biciuit, turburat de mulțime de blasfemii, atârnat de lemn, crucificat, ucis. Să cântărim pe Roma cu Hristos, cu Hristos cântărește lumea toată, contemplă cu Hristos cerul și pământul; altfel văzut, nimic din ce e creat nu se compară cu Creatorul, nici un artefact nu poate fi comparat faurului său. Toate prin El au fost făcute iar fără El nimic nu s-a făcut și totuși a fost dat [Fiul] în mâinile împilatorilor lui. Să ducem, prin urmare, ceea ce Dumnezeu a vrut ca noi să ducem, Acel care, vrând ca noi să fim făcuți bine și sănătoși, a trimis pe Fiul Său: care durere poate fi folositoare [bolnavului], ca și medicul, cunoaște [preabine] Dumnezeu. Fără îndoială astfel a fost scris: Răbdarea împlinire adevărată s-aibă; care este rostul răbdării, dacă noi nu-ntâmpinăm nici urmă de adversitate? De ce, prin urmare, respingem relele timpului nostru. Să ne rugăm curat, să strigăm Domnului să ne miluiască așa precum ne spune Iisus: «Demn încrederii e Dumnezeu, El nu va lăsa să fiți ispitiți cu mai mult peste cât puteți duce, iar El va face ca ispita s-aibă un capăt pentru a o putea îndura.»

Traducere și interpretare în limba română de **Marin POPAN**.

Serigrafiile lui Ovidiu Avram

N. STEINHARDT

Artă și meșteșug. Culori, site, ecrane filtrante, îndemânare, surprize. Ce rezultă e de obicei tainic, insolit. Văd precumpănitor într-însele reflecția viselor și închipuirilor mele.

Iată, liniile acestea aurite, late, rotunjite la un capăt, nu-s oare lame tăioase, tășuri adică, săbii de samurai? Sau sunt ideograme pe un fond de mătase și fulguri de chimonouri? Preferințele mele impun tălmăcirea dintâi, potrivit înfocatei admirații pe care o port simțului japonez al superbiei, codului bushido, eroicului și sacralității. Auster, prin urmare, scapără spadele și nu se lasă descifrate (între Ernst Junger și Inazo Nitobe) decât sub semnul polisemiei și nesiguranței: pentru ipoteza marțială, pentru ipoteza semiotică, tot pline de putere și fascinație ademenesc.

Ori morfogramele acestea aproape străvezii: sunt frunze diafane, țin de regnul animal? (Se prefac, se prelungesc constituienții plantelor în vietăți onirice?) Neîndoielnic este că evocă străfundul mărilor și oceanelor, o faună și o floră nepământească (*id est*: subacvatică). Adâncul acesta al mărilor și oceanelor atât de frecvent (de obsesiv) sugerat de Ovidiu Avram este în egală măsură și adâncul sinei noastre, abisul conștiinței omenești, hăul nediferențiat, colcăitor al psihiei; de unde și tulburătoarea pregnanță a unor artefacte care împreună pe Jacques-Yves Cousteau cu Sigmund Freud.

Cromatic par a stăruia asupra roșului, albastrului, verdelui (palid), albului. Albul e dens și vivace, de al lui Utrillo. Roșu împlinește funcții felurite: e sacru, e maiestos; e înfiorător, sinistru, alarmant; e al sângelui și al misterului. Prea puțin (de nu și deloc) al voioaselor stridente, al jocurilor tari, al carnațiilor stenice. Uneori, totuși, punctiform, aduce aminte de Miro, devine ludic ori se și complace a marca note (ascuțite) pe un

portativ ce-și găsește sprijinul rezemându-se de eter.

De regulă însă roșul e grav – *spaniolesc*, ar zice Thomas Man – splendid, important. Poate și inchizitorial.

Sângele cotropește unele bucăți și le metamorfozează în strigăt de durere (și atunci ne îndreaptă gândul la Munch), în spaimă sau compătimire, în rapidă zvâcnită retracție sau în sunet de trâmbiță viteză. Deoarece roșul, pentru Ovidiu Avram, este și deviza cutezătorului (biruitor, înfrânt), după cum e și picătura de mir transfigurat care blagoslovește neînsuflețitul trup al celui căzut în luptă dreaptă (deopotrivă: al victimei unei enigmatice tărășenii, pildă permanentă fiindu-ne K din *Procesul*).

Adâncul marin, adâncul psihic se împacă de minune și cu suprarealismul. Primim încă o dovadă a integrării suprarealismului în cultura europeană. Integrare deplină. Suprarealismul de mult a încetat a fi o explozie, un foc de artificii, o excrecență; e, acum, unul din alcătuitoarii peisajului sufletesc-artistic ce se oferă contemplării cugetului și satisfacerii simțirii europenilor. Mai integrează serigrafiile acestea în câmpul nostru optic și priveliștea (matrița) extrem-orientală: hotărâtoare e impresia de scurt poem japonez transpus în forme și culori, de stampă chineză, de palingenezie și translație a sobrietății și conciziei picturilor și poezilor din ținuturile de altă dată ale lui Soare-Răsare.

Sunt și crude, oarecum dinspre sălbăticie. (Modernismul, pretutindeni, când preia miturile, adaugă propriei sale durtăți nu puțin din tradiționala cumplire.) Formele și culorile în repetate rânduri exprimă (expun) sfârșituri, ruperi, jupuirii. În astfel de cazuri oroarea – ca la Dali, Tanguy, Francis Bacon,

Plastică

când mijloacele folosite sunt picturale ca la Blake și Lautréamont, când sunt verbale - se îmbracă în veșminte cromatice extreme și se extinde, zăbovește, domină nestingherită scontând efectul de șoc întotdeauna produs de împerecherea roșului cu negru, de nuntire a cerului cu infernul. (Blake și Lautréamont, dar potoliți – suntem în arii mioritice – supraveghează facerea meșterului român)

Un alt efect de nădejde e al plutirii: toate corpurile (animalice, vegetale, fantastice, nedeterminate) s-ar zice că ar sta (ar naviga, s-ar balansa, s-ar aventura) în văzduh și fluiditate, în condiție gravitațional imponderabilă, dincolo de experiențele (*stările*) pe care le poate imagina spațio-temporalitatea. De aceea chiar și arată capete de cai în derivă ori cai răsturnați și plutitori în similitudine cu personajele lui Chagall: zboară, înoată, desfid atracția maselor materiale, ne transmit ceva din *lumea tăcerii*, din seducția ființelor neidentificabile. Aura, dacă e așa, deîndată se nuanțează în romantic.

Cât contrast între rafinamentele și tăriile extrem-orientale și fală, pe de o parte, și blândețele verzui-albăstruiului vegetal apos de alta! Două lumi incomunicabile, suntem ispitiți a decreta! Artistul, el, află mijlocul de a nu le despărți, de a le complementa – ex.: prezența la baza unei compoziții net sino-nipone a biblicului pește-chit în versiune subțiată și cu ochi inteligent –, cum făptuiește natura cu lumina și întunericul ori precedează muzica (și populară și cultă) cu *forte* și *piano*. De la un poem plastic la altul trecem ca prin straturi ale vieții și sfere ale gândirii, însoțiți de oscilații

înregistrate pe răbojul emotivităților estetice. Tensiunea, cumpănită între grație și fior, în cele din urmă, după ce ne-a cutremurat, ne dăruiește pacea; ne resemnăm cu diversitatea, ne-o însușim, înțelegem că secretul lucrării se ascunde în opoziții, că roșul himeric și verdele firav se învrednicesc de forță atrăgătoare contrară echivalentă, că gingășia suplă a frunzelor și asprimea benzilor de stacojiu aprins (ori moderat cu pulbere de cenușă) constituie două forțe ale unei aceeași atotradiante energii.

Precede oare irealul realitatea? Ori este numai subordonat (ca și neantul, pentru existențialisti)? Care-i adevăratul raport de anterioritate? Răspuns vădit se feresc, pe bună dreptate, a ni-l da serigrafiiile lui Ovidiu Avram, așa cum și aceste versuri ale lui Rene Char se mențin în părelnică, șagalnică, mobilă prudență: *De quoi souffres-tu? de l'irréel intact dans le réel devasté.*

Sita, unealta ciudată de lucru – și mirabilă, conlucrătoare, împodobitoare, destrămătoare – e pusă în slujba unei sensibilități (aș spune unei docte naivități) care distanța de la suav la atroce o parcurge instantaneu, confirmând totodată diagnosticul poetului francez îndrăgit de Heidegger: suferința, artistul plastic o încearcă, fericit, în punctul de maximă scindare dintre neprihănită irealitate și pustiitul real.

Irealul ca substanță de contrast și balans (în triplu sens: echilibrant, mângâietor, contestatar) a realității. Ca oglindă vrăjită (dezvăluitoare și anesteziantă) a realului.

Cornel Cotuțiu, Ruxandra Cesereanu, Olimpiu Nușfelean.

Vasile Gogea, Echim Vancea, Andrei Moldovan.

Mitropolitul Bartolomeu

Irina Petraș și Ioan Pinte.

Lansarea Almanahului literar „Cuvinte” la Teatrul Național din Cluj

Claudiu Groza și Teodor Tanco.

În fața Teatrului Național din Cluj.
I. Pinte, T. Tanco, V. G. Dăncu, C. Cotuțiu, O. Nușfelean.

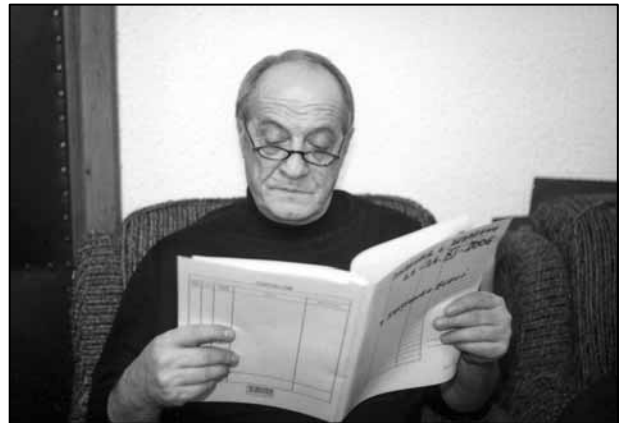
Cornel Cotuțu, Vasile V. Filip, Monica Halaszi (insp. șc.),
Andrei Moldovan, Aurel Podaru, Ioan Pinteia, Olimpiu
Nușfelean la o întâlnire cu profesorii de lb. română.

Gavril Țărmure, Caius Dobrescu, Mircea Martin
la Conferința „Cuvântul”, Bistrița.

Nicolae Crețu și Nicolae Gheran
la „Saloanele Rebreanu” – 2006.

Mircea Ghițulescu, președintele juriului,
la Concursul de proză „L. Rebreanu”, ediția 2006.

Album cu scriitori

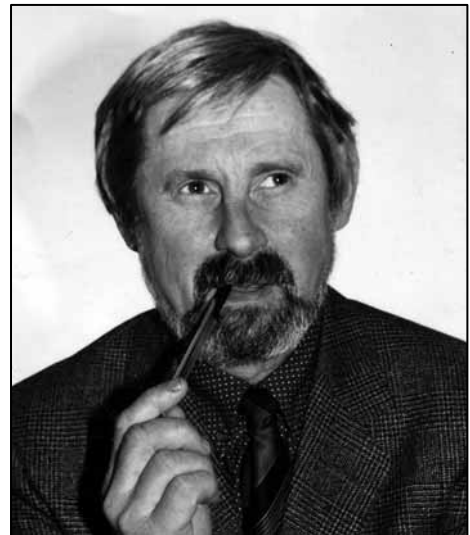

Lansarea volumului *Dileme* de Ilie Săsărman la Lechința.
C. Cotuțu, A. Podaru, I. Săsărman, O. Nușfelean, I.R.
Zăgreanu, Părintele Cherhaț, V. Falub.

Mihai Dragolea

Lucian PERȚA

LUCIAN VALEA

Ti-aduci aminte

Îți mai aduci aminte de dimineți în ceață,
Tu, licean destoinic, tăindu-le cu pasul,
Ardeau în tine versuri, foc îți era și glasul
Și-un dor de Dulcinea te-ademenea în viață.

Mătâni chiar făcut-ai, de s-a crucit Parnasul,
Spre-o fată ardeleană cu nutrișoara hoață,
Noroc că între tine și ea s-a pus distanță
Și-n alt burg căutarea ți-a hărăzit popasul.

Ți-aduci aminte? Gara de Nord din București,
Singur precum Ulise credeai atunci că ești,
Prin gropi cu lei umblat-ai după frumos, năuc.

Poet matur cu anii, lângă pământ întors
Cu-n geamantan în mână cu versuri de
Coșbuc...

– Îți mai aduci aminte? – Mi-aduc! A, da, off
course!

MARIUS CONCAN

Sunt?

Editorii încep să dea telefoane,
Mă opresc deja ziua în amiaza mare
Și mă întreabă ce mai scriu

Diverse muze, travestite în domnișoare,
Firesc, fără să facă gafe,
Și, mâncându-mă din ochi,
Ca pe un măr parmen auriu,
Îmi cer autografe.

În mine însumi se dă o luptă grea:

Sunt

Sau nu sunt poet?

O parte din mine zice că da,

Alta că să mai aștept

Măcar un an

Până ce se va fi dumirit

Domnul Olimpiu Nușfelean

Ce sunt:

Un poet foarte talentat

Sau foarte citit?

IOAN ȘIMON

Descântec de dogmă

Vino muză

pe buză,

pe căi oculte

multe,

plină sau difuză,

pe cale, pe cărare,

pân la editare.

Un cărbune și-un tăciune,

până-n Uniune

și îl onorează

măcar în ăst an

**Parodii
pur și simplu**

pe robul tău Ioan.
Apoi îl exorcizează
fiindcă o să creadă
cum o să te vadă
că ești doar a lui.
Tu-i arat-un cui
și spune-i într-un fel
să își pună-n el
pofta de-a mai scrie
înc-o poezie.
De la mine dezlegare,
de la *Mișcare*, publicare!
Descântecul, de dogmă fiind,
Iarna poate fi colind!

IULIAN NISTEA

Mimii sau mumificat...

poetii s-au poetificat
în scrisul cu stiloul

eu unul am realizat
scrisul cu site-ul

și-am scris bilingv
din acest motiv

ăsta mi-a fost visul
să vadă Parisul

că un transilvănean
de vrea, într-un an,

scrie și vorbește
chiar și franțuzește

mai cu har și miez
decât un francez

dumneavoastră acum
faceți-vă drum

chiar încet, încet
pân' la internet

mișcați-vă doar
cât mai literar!

CITITOR DE REVISTE

Cu un an înaintea stingerii din viață, poetului Mihai

Beniuc i s-a luat un interviu în *Convorbiri literare*. Absolutamente penibil, contrariant! Opiniile sale, replicile erau ale unui senil. Întrebându-mă ce i-o fi apucat pe cei de la revistă, tot eu am încercat un răspuns: După ce în anii '50 Beniuc a jucat rolul tiranului proletcultist în viața literară românească, după decenii de versuri patriotarde și lingușitoare față de Putere, ieșenii se vor fi gândit să-l compromită definitiv, lăsându-l să vorbească ce-i trece prin cap. Într-adevăr, efectul a fost cel scontat.

Ei bine, în *Suplimentul de cultură*, nr. 106, dintr-una din săptămânile lui decembrie 2006, Sergiu Nicolaescu acordă un interviu de un ilustru ramolism paranoic, cu declarații de genul: „Cinematografia românească a trăit prin mine”, „Dacă aș fi trăit în SUA, acum eram cu conturile pline, milionar în dolari”, „Eu am înființat PDSR-ul”, „Eu domin clasamentele cinematografului românesc de cinci decenii”, „Nimeni n-a muncit ca mine.”

Ce să mai zici? Așa cum din pigmeul M. Beniuc din zecile de kilograme de carte posteritatea va selecta câteva versuri, câteva strofe, din S. Nicolaescu pesemne că vor rămâne câteva cadre, câteva imagini din... Din ce? (C.C.)

Numărul recent din *Realitatea evreiască* (publicație a

Federației comunităților evreiești din România) are, ca și numerele anterioare, de altfel, un foarte bogat conținut cultural.

O publicație de informație tip magazin, dar în același timp și una de atitudine. Polemică, prin punctele esențiale. De pildă, socotim de-a dreptul binevenite replicile date de Dorel Dorian în editorialul *Anticipând Hanuca* și textul amplu și precis din *Ediția specială* cu privire la scrisoarea lui Ion Coja adresată Președintelui Băsescu pe tema Holocaustului.

Apreciem prezentările de cărți și evenimente, care dau culoare specifică *Realității evreiești*. Remarcăm în acest număr:

portretul dedicat istoricului literar Zigu Ornea, semnat de Boris Marian (foarte activ în paginile culturale ale publicației), lansările de carte de la Hasefer: Norman Manea și Victor Brauner, de Iulia Deleanu, interviul cu Grișa Gherghei, sub semnătura lui Avram Croitoru.

În mod special aducem în atenția cititorilor articolul dedicat de către Boris Marian memoriei lui Lucian Raicu, autor foarte drag nouă, plecat recent la cele veșnice, cel care a semnat una din cărțile esențiale dedicate operei lui Liviu Rebreanu, fondatorul revistei noastre. Ne place remarca Domnului B. Marian: „Lucian Raicu /.../ știa să măsoare valoarea „sufletului”.

Parcurgând paginile *Realității evreiești* mai că-ți vine să strigi: cine nu are... evrei, să-și cumpere!

Bogat și consistent numărul dublu (1-6) pe anul acesta din *Secolul 21*. Este dedicat unei teme fierbinți:

Cultură și mass-media. Nume de prestigiu „atacă” din toate părțile această temă, lămurind, de fapt lumea în care ne mișcăm, trăim și murim.

Pe lângă „dosarul” principal, citim câteva pagini foarte bune, unele de-a dreptul sentimentale, dedicate lui Ștefan Aug. Doinaș. Textele semnate de Mihai Sora, Virgil Nemoianu, Ileana Iordache Streinu, Vladimir Streinu, Alina Ledeanu și Michel Deguy evocă figura luminoasă și opera perenă (în care trebuie să introducem neapărat și *Secolul 20*) a celui care a fost unul din oamenii deplin ai culturii românești.

Acum când revistele literare, care, în timpul vieții îi dedicau pagini întregi aproape l-au uitat, gestul făcut de revista la care a trudit ani de zile, se vrea, precum și este, un gest recuperator și (lucru foarte important) nefariseic. Sincer, curat, lansat în plină posteritate zdruncinată.

Laudă Doamnei Adina Ledeanu, directorul *Secolului 21*, pentru că după un număr trecut dedicat lui Ștefan Augustin Doinaș, revine, iată, asupra marelui scriitor. (I.P.)

Întrebându-se, în articolul *V.I.P. de noi* al rubricii sale *Vizor*

– *Luceafărul*, nr. 38/2006 – dacă, urmînd moda, literatura de azi ar trebui să fie o activitate de V.I.P., Bogdan Ghiu constată: „Dacă asta visează și de asta suferă mai mult și mai mult literatorul român – să fie V.I.P., nu o lume puternică și respectată în sine, dar esențialmente separată, pentru că literatura ține de distanță și de separație, altfel devine (a devenit) film, televiziune, publicitate, spectacol popular –, încep să înțeleg de ce nu (mai țin să) mă înțeleg cu nimeni și de ce literatura română actuală *nu există*: pentru că este măcinată de tensiuni străine, artificiale, populiste, mimetice, de neam-prost. (...) VAI de noi! V.I.P. de noi! Existăm pe măsura viselor noastre. Niște vise de servitori, de aserviți. Vise de parvenitism, după modelul și pe urmele parveniților sociali care compun lumea publică românească actuală. Asta visează scriitorul român?”

Discobolul nr. 108-109-110/2006 are o bogată secțiune Cărți, cronici, autori,

unde sunt trecuți prin filtrul critic Ioan Moldvan, Eugen Curta, Gligor Hașa, Gheorghe Jurcă, Liviu Mircea. Mircea Stâncel scrie despre Generația '80 în viziunea lui Ion Bogdan Lefter (observîndu-se că „poezia optzeciștilor din primele cărți stă sub semnul teoretizării poeziei”, iar generația amintită a „detabuizat” poezia de pînă la ea). La tema Colocviilor revistei *Discobolul*, Ce înseamnă să fii scriitor în literatura română contemporană răspund Aurel Pantea, Virgil Podoabă, Mircea Hava, Alexandru Vlad, Alexandru Cistelean, Andrei Terian, Ion Mureșan, Dumitru Chioaru, Kocsis Francisko, Ionel Popa, Ion Radu Văcărescu, Ioan Veza. Într-un interviu, Al. Cistelean mărturisește: „Ion Pop voia să mă convingă să scriu critică literară, că poezia nu era de mine (adică eu de ea). Ceea ce s-a dovedit repede, înlesnindu-i lui Ion Pop convertirea mea la critică.”, iar Adrian Alui Gheorghe, într-un alt interviu: „Ca să ajungi la sine trebuie să fierbi îndelung, la foc mic, într-un sos dens de lecturi, de experiențe de scris, de experiențe de viață...” Sînt publicate poeme inedite de Aurel

Dumitrașcu și semnează proză Cornel Nistea și Olimpiu Nușfelean. Sînt de asemenea publicați premianții revistei.

În *Ateneu* nr. 11-12/2006, interviuat de Adrian Jicu, acad.

Solomon Marcus spune că George Bacovia s-a născut „într-o societate unde nu-și găsea locul și asta l-a marcat”. „Bizar este că – spune D-l academician – acest băiat s-a distins încă din copilărie prin tendința de a se izola. Ieșea să facă plimbări, dar întotdeauna singur. Nu l-a văzut cineva să intre în găști, să fie cu ceilalți. Se plimba cu pași tacticoși și chiar a atras atenția copiilor prin felul său straniu de a fi.”

Marc Levy, un scriitor aflat deja în

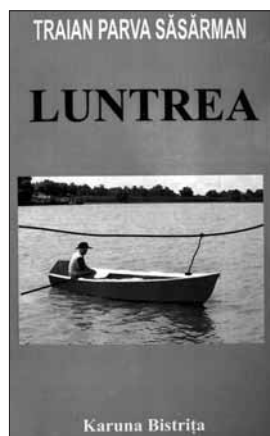
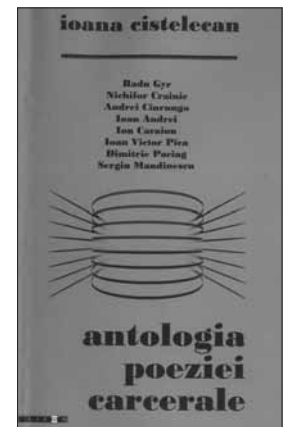
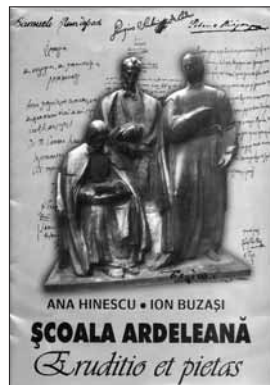
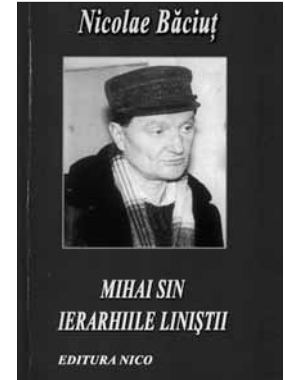
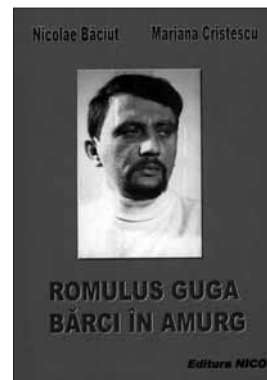
topul celor mai bine vînduți autori din Franța și Europa, este de părere că – în *Cultura*, nr. 48/2006 – marketingul nu are vreun efect în ceea ce privește succesul unei cărți. El spune: „Poți să faci cît marketing vrei pentru o carte – de exemplu, rareori au existat promoții atît de intense cum au fost pentru cel mai recent Houellebecq. Romanul a fost promovat peste tot, la televizor, în toate revistele, în toate ziarele, la toate posturile de radio. Cu toate acestea, n-a avut succes. Ceea ce dovedește că există ceva ce nu poți înțelege despre puterea cititorilor. Succesul unei cărți e dincolo de marketingul din jurul ei.” (O.N.)

Mesagerul literar și artistic (nr. 12/2006), pagina de

recenzii oferă publicului o notă recuperativă, semnată de Mioara Kozac, despre un poet care de mai multă vreme a fost „dat uitării”, Nicolae Labiș. Ion Moise se ocupă de trilogia romanescă, *Batalioane invizibile*, de Marius Tupan. Pagina de poezie este semnată de Veronica Știr, Mihai Amarie, Victoria Ometiță Boica și Lucreția Bucur, și mai semnalăm un eseu, *Ion Agârbiceanu despre „fața de lumină a creștinismului”*, de prof. Ion Buzași. (S.N.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Ovidiu AVRAM - *Îngerul*